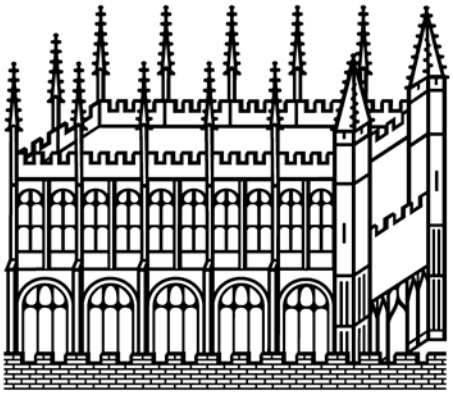

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

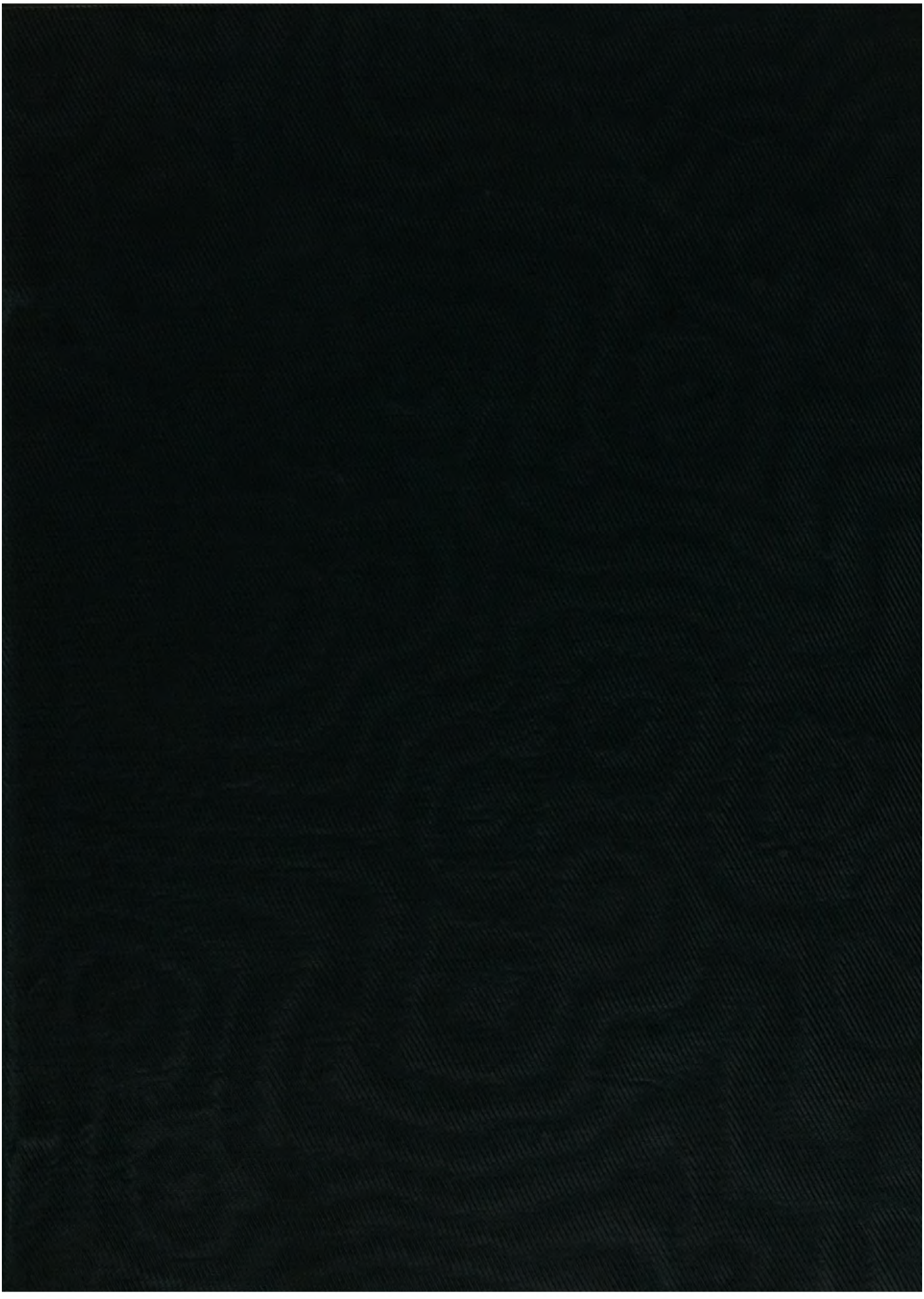
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

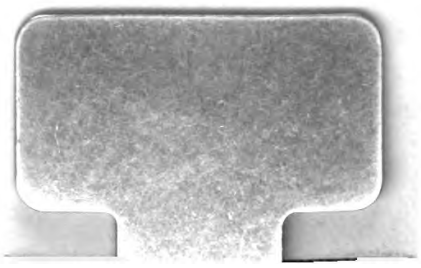
http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

کلام پر تاثیر۔

دیوان حضرت احمد جام ۔ زندہ پیل سرخیل عارفان۔

دیوان خواجہ معین الدین چشتی ۔ یہ دیوان نایاب محض عنایت ایزدی سے اس مطبع کو ملا تبرکاً طبع ہوا۔

دیوان حضرت غوث الاعظم ۔ پیر دستگیر شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس سرہ۔

دیوان مخفی ۔ اوستاد اہل زبان کا کلام ہی از جلوۂ طبع مخفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب النسا کہتے ہین وہ نادرست ہی تذکرون سے ظاہر ہی۔

دیوان غنی ۔ درسی دیوان مصنفہ ملا محمد طاہر غنی کشمیری۔

دیوان موزون ۔ از جوشش فکری عالیجناب راجہ رام نرائن سری واستویہ کھرے۔

دیوان ناصر علی ۔ شاعر نامور کا کلام ہی۔

جوہر معظم ۔ یعنے دیوان مرزا گل محمد مکرانی اہل زبان اور اُسکے ساتھ منشی جواہر سنگھ کا کلام ہی جو تلامذۂ مرزا صاحب سے تھے۔

دیوان کشفی ۔ از جلوۂ خیال بلند مولوی شاہ سلامت اللہ۔

دیوان ہلالی ۔ کلام اہل زبان۔

خیال بیخود دی ۔ دیوان منشی سیتل سنگھ بنارسی بیخود تخلص۔

دیوان قاسم ۔ کلام سہ گردہ شعرائے نامی زمانہ ملا قاسم دیوانہ۔

دیوان نویدی ۔ فارسی غزلیات مفید یاد آوری مبتدیان۔

رباعیات عمر خیام ۔ محشی یہ رباعیات مثل دواوین اور استادون کے کلام کے اعلے درجے کی سندی ہین۔

ایضاً ۔ مجلد۔ مطبوعہ بمبئی کاغذ عمدہ۔

اختراع جدید ۔ صنائع شعری مین نادر کلام ہی از جلوۂ زر و طبع رائے کشن کمار رئیس ضلع مراد آباد۔

قصائد مدحیہ نظام ۔ نواب نظام الدولہ محمد مرد انعلیخان۔

قصائد ہفتخوان ۔ مصنفہ مولوی عبدالاحد۔

قصائد پر فوائد ۔ مصنفہ منشی تھمن لال صاحب بہجت تخلص

قول فیصل - نادر کتاب محاکمہ و فیصلہ بین وبیان اعتراضات سراج الدین علی خان آرزو کے جو اشعار شیخ محمد علی حزین پر ایراد کیے مصنفہ مولوی انعام بخش صہبائی دہلوی بڑے معرکہ کا رسالہ ہے۔

کلیات نظم غالب - مرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی۔

انتخاب کلیات عناصر خسرو - اسمین چار دیوان ہین۔

۱- دیوان تحفۃ الصغر صغر سن کا کلام ہے۔

۲- دیوان وسط الحیات - عنوان شباب کا کلام نہایت مذاق کا ہے۔

۳- دیوان غرت الکمال - جو کمال عمر چالیس برس مین فرمایا۔ ۴- دیوان بقیہ نقیہ کلام ہنگام پیری - یہ کلیات ایک انتخاب ہر چار دیوان روشن طبع سخنور صاحب کمال ملقب بہ طوطی ہند حضرت امیر خسرو دہلوی ہے۔

کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری ملا نظیری نیشاپوری۔

کلیات ظہیر فاریابی - جدید مشمولہ دیوان تصنیف صدر الحکما ابو نصر فاریابی۔

کلیات مرزا جلال اسیر - استاد کامل السنہ کا کلام ہے

دیوان صائب کامل - از مرزا محمد علی صائب تبریزی۔

ایضاً - انتخاب دیوان۔

کلیات انوری - بڑے مستند استاد کا کلام ہے۔

کلیات عرفی - بڑے استاد کامل کا کلام ہے۔

دیوان عرفی - "

دیوان ملا نور الدین ظہوری - جو سخن طرازی مین شہرۂ آفاق تھے۔

دیوان کلیم - استاد کامل السنہ کا کلام ہے۔

دیوان حافظ - منشی خوشخط از انکشاف طبع روشن صاحب باطن ملقب بلسان الغیب حضرت خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی۔

ایضاً - مطبوعہ جدید بہت خوشخط۔

شرح دیوان حافظ - باصل معانی و مصطلحات صوفیہ تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع۔

دیوان شمس تبریز - مشہور کلام از روشنی طبع ولی مادر زاد محمد بن ملک داد معروف بہ شمس تبریز۔

دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی

خاتمة الطبع محرره ناکاره زمن سید ابن حسن دیرینه خدمتی مطبع نامی

زیبایش مطلع دیوان غزل ستایش دلوازه والمنن و رونق مقطع کارنامه نعت رسول صاحب معجزات بعد ازین بررسی غزل سرایان انجمن دانش و قافیه سنجان نشیمن منبش بسان تماشیه صبح در پرده سباد از انجاکه درین مطبع سحر از مدتی شوق کلیات کلام اساتذه مستولی خاطر بوده چنانچه اکثری از کلیات اساتذه مثل کلیات سعدی و نظیری و خاقانی وغیره بطبع رسیدند مقارن این زمان کلیاتی نادر الوجود خوشخط بخط ولایت مطلا بر کاغذ خان بانع یعنی **کلیات جامی** بهم رسیده که نظم آبدار غزلیاتش رونق حسن مطلع چهره خوبانست و تشبیب قصائدش کالبد مغز سخن را جان و رباعیاتش در امتزاج حسن نبدشش با لطافت بسیط عناصر همکنار شکرف و نغز بنای معانیش بمثابه بوی گل با صد بهار آری نتیجه ایست از نتایج طبع موشگاف نازک خیال مطوطی شکرستان معنی گستری عالم بعلوم ظاهری عارف بمقامات باطنی ملا عبد الرحمن ابن احمد الجامی قدس سره که اصلش از اصفهان مولدش از خطه پاک جام که ولایتیست از خراسان نور حضرت تصانیف عالیه بشمار که تلقی بالقبول یادگار روزگار شده اید دون چنین نادر کلیات دلبهارستان مطبع عالی طراوت بخش گلستان بلند همتی و نضارت افزای بوستان ارجمند مظهری جناب منشی نولکشور صاحب دام اقباله بار دوم به نزهت آباد شهر لکهنؤ در ماه بهار مئی سنه ۱۸۷۱ع مطابق ماه جمادی الآخره سنه ۱۲۸۸ه زینت اندوز بزم انطباع گردید فقط

حسام

آن زندباده نوشم کز نیم ساغرم شد — خصم فلک بخان پر کز لب چکیده قطره

مقصود

نیست از ضعف زاهد کم خوار — نصف صوفی شهد در مقدار

ولد

خواهد بزیبا صورتی برون دل از خلق جهان — تا سرو خورشید افسرم زد طرف دامان دلستان

نویان

و دور داره دلم از دیدهٔ دوست — زهر جانب عیان مغز لیست بی پوست

نویان

اے دل دریاب و باز دریاب ای دل — نامه من که مشکل آمد مشکل

بهادر

در بدر جستم ز هر سو یار دامن چاک را — یافتم صد چاک در دامن ز وصد کان را

دل خواست بجهد آرد او را بکنار — افتاد ز پای آخر و نالان شد
چون دست نیافت — ای مسکین دل

شاه جمشید

چون از سر مهر ماه من لب بگشود — در جمع بتان بجای خورشید نمود

بهبا

چون نوشتم در شکوفه نام یار — حاصل آمد از شکوفه نو بهار

بهبا

از بوسه آن طلب که لبانی وی طلبید — انهها خوشست جامی اگر بی طلبید

ملک شاه حسین

عکسی ز مثل خوب تو گر در دل ماه افتد — با مهر درگاه تو مه چون سایه راه او فتد

لطیف

بسی گفتم لطائف بهر نامش — ولیکن لیس ما قد قلت یکفیه

شاهد گل میکند بر طرف جوی انس و نیم | زین هوس کان سرو را دامان گرفتیم

بابر

تشنه جامی بسوی بحر شتافت | آنچه در بحر جست دریافت

بابر

نامه که او را فسر خود باخبر بود | جامی بیچاره نام شب بجز و بر بود

بابر

بهوای قد و رخسار تو رفتم در باغ | سرو را بی سر و پا دیدم و گل بی سر و پا

سلطان بابر

مهر و مه را طالب اینست که جا کرده درین | ماه رخسار تو بینند زهی ماه و زهی مهر

بابر بهادر

مادر بهر یار فرزاهد بی سر و پا | از قد و فراق در بدر میگردد

سلطان بابر

میل بی حد که نشد یافت ز سلمی بطلبان | در نگر بار سے واز جانب سلمی طلب آن

خواجه کلان

سروی که ز سنبل خطش ریحان شد | درد اکه ز عاشقان بی سامان شد

صد بار بخجل | پیوند گسل

طاهر

شمع کز سوز دلم او میسوخت شبها تا سحر | چون بشب دیدآن رخ خوابش ز خجالت پیش تخت

ایضاً

طاق بی جفت دو ابرو نما می بت مهوش ما | که دل از هجر چنان شد که شود موم در آتش

نعمت الله

ای قامت و زلف تو دلا و نیز همه | وی حال و خط تو فتنه انگیز همه
شد روز تنعم آخر ای دوست تمام | از بلبله صاف مے فرو ریز همه

نعمت الله

بالای خور آن هلال ابرو چه خوشست | بر طرف مه آن دو خال هندو چه خوشست
آن سرو نگر که همچو گل بر سنبل | زلفین خمیده بر رخ او چه خوشست

کریم

بنشین بنفسے خاطر جامی دریاب | بگشا گره از کمر بگردان می ناب

تاج

ای که هر ساعت چو جامی نام آن شهر تبت | جوی از محتاج جان آزار محتاجان طلب

الغ بیگ

ز گل دامن کشم در باغ بے دوست | که بے برگے دل از دوری اوست

بابر

یارب چه دارد در دل آن خودکام پنهانگر
که راست سازد زلف را گاهی دهان پنهان کند

مغیث

گر بامه خود که رونق از کل ببرد
گویم غم دل حدیث از صد گذرد

وحید

قدح گیر بردست و فارغ نشین
بجای قدش پای سروی گزین

طاهر

کے رود نام آن بت از خاطر
کز یکے نقطه مے شود ظاهر

لقمان

بنمای لب لعل که در قالب ما
جا کرد چو جان و جان مے باید جا

محمد

خم چوگان گشت و یکی قطره ز تحت
هوش زند هوش محبت گر نخت

عماد

بت من راه عقل و صبر و جان زد
چو عماد ا من خود در میان زد

جنید

خرده زر جو که هر دولت که هست
خرده داران جهان را داد دست

جامی

جامی که بهر کرده بودی خویش
بردار دل از جفاوی بین سویش

باقر

گرچه دل ما بود و بصد حیرانی | دادیم بجانے که ندارد ثانی

زبیر

هر لحظه دمد جلوه زیبائی را | کز ره ببرند بے سر و پائی را

بها

آنچه دارد در شگوفه نوبهار | نام یار ماست گفتیم آشکار

شیخ احمد

بکوے میکده گفتند یکحرف از لبش گویا | که می در خم ز سر بیرون شد و خم در فتاد از پا

بها

اے یافته دریاها ما طلبیم | یک قطره برافشان که قوی تشنه لبیم

عمر امین

مهی که پرسش نامش نے تو انستم | همین که زلف ز رخ برگرفت دانستم

حسن

رسته دندان چو از لبهای خندانش بتاب | زان لب گوهر فشان جامی در مقصود یافت

خضر

صبا بگو خبر عندلیب گم شده را | که بست گم شده خویش را گل از همه جا

خواجه کا

نام یارم بود سه حرف و ازان
آخر او لست اوسط آن

هر چه لائق بده ز سابق کم
قد اشرناک یا سمه فافهم

شجاع

چون ز شب پاسی شد آمد سکل بالا بتشیم

رختم صد گوهر سیراب در پایش بکشم

سر الله

جان ز پا فتاده برون آید از سرم

گاهی که هر دو زلف تو در های دل زنند

سلطان حسین

چون در سخن آمد لب لعل تو خطاست
گفتن ز شکر

در حسن ترا مشتری آمد خورد کاست
زین رشک قمر

در جمع سخنوران برآورد کنون
جامی نامی

چون طبع وی از گوهر نامت آراست
این عقد گهر

علی

ای آنکه همیشه بر سر آزاری

یکدم ستم و جور و جفا نگذاری

بر بیدلی منت اگر افتد چشمم

حقا که خلاف از میان برداری

شیخ موسی

ای بهر تو گویای و جویای ما

مصروف بوصف تو توانای ما

گوید خموشیست بسی خوش لیکن

برتر ز خموشیست گویای ما

بابوس

چون در لباس حسن کند جلوه شکل تو | ماه از خجالت تو درافتد ز اوج خویش

خواجه جان

دلا صافی جام در خواه و انگبه | بکش ناز جانان که نامی برآری

روح الله

گرچه روح القدس از شکل قدس هیچ ندید | گفت طوبی له و فی الحال ز طوبی ببرید

فتح الله

در صورت قبلهٔ جمالش | حالیست که سجده میبرندش

شکر الله

چو یافت از شکرت دل سکون پیوسته | تلطفی کن و خشم کن کنار بهر خدا

ملک

ما خیمه از ممالک هستی برون زدیم | در عالم وجود همین دوست مانده سر

ملک

مکن فراز فلک جلوه دم بدم ایماه | که از رخش تبو کسرے تمام یابد راه

ملک

مسا به عارض مه زلف مشکین | که شد سالک از ان زنار بے دین

ملک

ماه لیلی صفتم تا لب سفر بیرون شد | سوخت از غم دل مجروح من و مجنون شد

صفی صدر

بهر بوسے ز صحبت احباب | میرود جان من صبا دریاب

شمس

سوختم ز آتش هجران و ز شوق | بر سر سوختگے میجوشم

حمزه

ز رحمت ازلی تازه شد بحمد الله | نهال عیش که بود از سموم هجران خشک

کمال

داغی که زد هرست مرا بر دل بیمار | یا بد بوصال قد و زلف تو مداوا

میر مظهر

مے برم بر طرهٔ آشفته ات رشک ای مسیح | گرچه او همسایه شد با آفتاب دلبری

ایاز

از من بیکے دو گانه یاد آر | در یارے گوش یاد در آزار

میر علی

هر کرا بینیم بمهر و ماه رویت مائلست | بلکه ماه و مهر هم بیرون ز میلے نیستند

کابوس بابوس

آن کمان ابرو چه دشمن شد که میسازد ترا | دوست را تا رک دو نیم آنکه زپای افگند

ملک محمد

در ملاحت یکے کمست چو دوست | تا ندانی روے ما بجانب اوست

ملک محمد

نیم بسمل بر سر ان کوی دارم منتظر | گوشہاے چشم گوہر بار غرق خون دل

ملک محمد

چو محفل شد تہی کم جو بہانہ | زدردے مدارم برکرانہ

ملک محمد

باد آمد و مژدہ گل و ریحان داد | بر من در شادمانی و عیش کشاد
چون ہست مراد در گل اکنون بمراد | راحم لب روح پرور ساقی باد

خلیل

در دا کہ روز خرمے آخر شب رسید | نوز تلخی فراق مرا جان بلب رسید

عبد القادر

در عشق تو آہ سردم از حد بگذشت | خونابہ بروے زردم از حد بگذشت
ای آمدہ بے تو چشم بیدار بدرد | بنماے لقا کہ دردم از حد بگذشت

عبد القادر

عزالم خال لب بہفت دان زیبد دہاں | اگر باشد بقا دریا بمثل آخر شبیدا

نوح

دور از لب یاقوت تو بیمار فراق | مارا بزبان فارسی میگوید

اسحق

آنها که در آفاق بهم پیوستند | آخر زمیانه پای رفتن بستند
افسوس که حاسدان نادان بی نام | بر وضع دگر بجای شان نشستند

صفی

ای بوالهوس از عشق خبر یعنی چه | وی تلخ سخن نام شکر یعنی چه
بر ساحل دریا صدف دیده بسی | لاف از تک دریا و گهر یعنی چه

عبد اللطیف

زر با چنان دست چگونه چون فیل با لاگشت ازان | در روی زر آرند از طمع پیوسته شاهان جهان

عبد اللطیف

چه جوئی چاره در عالم روانش یکی بگسل | در دل گیر دلبس کا بجا نیابی چاره غیر از دل

سلطان عبد اللطیف

یکی در سلطنت تا بنده بین خورشید فرمانی | که مه طی دیده در روی چو مهرش حسن شاهی

میرزا ملک محمد

میرمن باز آکه تا بر روی گل گیرم مے | همچو خم در خون دل رنگین نه بودن تا بکے

ملک محمد

اگرچه بر رخ گل باده نیکوست | مبا حم نیست جز بر عارض دوست

ایضاً

حاشا کہ نہم من از معماد امے — تا صید کنم زنا مجوے کامی
پختم ہوسے بود زچون من خامے — بر صفحۂ ایام بماند نامی

معماد راسم عبد اللطیف

ای کردہ نہان رسائلت خوان عطا — در یوزۂ احسان و تمناے عطا
چون ہست دلت بمرکز عدل محیط — زان صورت حیف را خطی خواند خطا

شاہ بابر

در شہر و جا گرفتہ احباب مقر — یکجاے یکے و دیگران جاے دگر
حاسد ز میانشان چو گیرد سر خویش — با یکدگر از نام تو گویند خبر

علی

آمد بر من آن نگار بر قع بستہ — وز نام خود م سوال کرد آستہ
گفتم کہ سہ حرف ست ز تسبیح مجو — زا غیار جدا بیکدگر پیوستہ

حسن

ہر چند کہ در دل غم ہجران افگند — جان پر تو حسن بجانب آن افگند
حسن را چو فزون نبود یک نقطہ کم — از خون جگر قطرہ بدامان افگند

بابر

آن نام کہ دل در طلبش مے پوید — گاہے ز عرب گہ ز عجم میجوید

دانی چه کسم ز ناکسان ناکس تر | وز جمله خسیسان ز خسیسی خس تر
در راه طلب که واپسان بسیارند | هستم ز همه مرحله‌ها واپس تر

ایضاً

سرخی ز لب لعل بسنگ آوردن | وز گل بگیاه بوی و رنگ آوردن
مقصود دل از کام نهنگ آوردن | نتوان نتوان ترا بچنگ آوردن

ایضاً

جانا ره و رسم دلبری را دریاب | آئین شکسته پروری را دریاب
شد مشتری نام تو خورشید بدهر | کو دهر بیاد مشتری را دریاب

ایضاً

این کاسه که من بی تو بلب می آرم | نی از پی شادی و طرب می آرم
چشم سیه تو روز من کرد سیاه | روز سیه خویش بشب می آرم

ایضاً

در داد هزار بار در دادرسا | کامروز ندارم خبری از فردا
فردا که شوم فرد ز بیگانه و خویش | رب ارحم بی دلا تذر نی فردا

ایضاً

جامی دم گفت و گو فرو بند دگر | دل شیفتهٔ خیال پیوند دگر
در شمردهٔ عمر گرانمایه بباد | انگار سیه شد ورقی چند دگر

باش آگه ازان حرف در امید وهراس | حرفی گفتم شنگرف اگر داری پاس

ایضاً

در دعوی لاف معنی از من بگریخت | خوش آنکه ز مدعی رهزن بگریخت
هر جا زر در خانه در آمد دعوی | معنی بشتاب از ره روزن بگریخت

ایضاً

در مسجد و خانقه بسی گردیدم | بس شیخ و مرید را که پا بوسیدم
نے یک ساعت ز هستی خود رستم | نے آنکه ز خویش رسته باشد دیدم

ایضاً

حیران شده ام که میل جان با من چیست | داند ز گل تیره این دل روشن چیست
عمریست که با هزار من هستی من | من میگویم ولے ندانم من چیست

ایضاً

ای یافته مرهم خود از داغ مپرس | نظاره طاؤس کن از زاغ مپرس
گفتار نکو شنو بقائل منگر | انگور خور از باغ مپرس

ایضاً

از دعوی مار نامه بگرفت دلم | وز گفت و شنید عامه بگرفت دلم
ای شاه قلندران خدارا نظری | کز ریش و دلق و عمامه بگرفت دلم

ایضاً

ایضاً

صد تیغ جفا زدی و راندی زورم | وانگه گله میکنی که رفتی ز برم
با اینهمه خاک باد بر فرق چو هم | کز عهد وفای تو بپایان نبرم

ایضاً

گفتم که هوای او برون شد ز سرم | از خاک درش در دل خود بر درم
لیکن چو بجان خویش در می نگرم | صد بار گرفتار تر از پیشترم

ایضاً

بر مسند ناز خفته با دگران | صد گوهر راز سفته با دگران
با من سخن از نکوئی این بس که رسد | در گوش من آنچه گفته با دگران

ایضاً

جامی عمری بخلق عالم پیوست | زان شیوه نیامدش بجز باد بدست
فارغ ز همه کنون بگنجی بنشست | وز دوستی و دشمنی خلق برست

ایضاً

هستم ز علائق جهان آزاده | دارم همه اسباب جهان آماده
اسباب ندیم و کتب دانش معشوق | دفتر دف و مشک سنی سیاهی باده

ایضاً

ای عیب هویت آمدای حرف شناس | وانفاس ترا بود بران حرف اساس

مائیم براه عشق پویان همه عمر | وصل تو بجد و جهد جویان همه عمر
یک چشم زدن خیال تو پیش نظر | بهتر ز جمال خوبرویان همه عمر

ایضاً

خواهی ببهار گیر و خواهی بخزان | کس نیست بجز چنار صباغ رزان
آری دستش بعادت رنگ زران | کہ سبز و گہے زرد از انست ازان

ایضاً

زین پیش رہے بود ز بغداد نیاز | موصل بحریم وصل آن کعبهٔ ناز
داریم ز شاه همدان چشم کہ باز | ایمن شود از حرامی آن راه دراز

ایضاً

بحریست کف جود شہ کوه وقار | ہرگز نہ فتد بغیر گوہر بکنار
موجش بعراق چون گہر کرده نثار | جامی بہرات ازان گہر چیده ہزار

ایضاً

شہ چون مہ چارده شب آمد ز سفر | بر فتح ہرے یافت دم صبح ظفر
وین طرفه کہ سال و ماه این فتح شود | روشن چو تامل کنے از شهر صفر

ایضاً

جانا ز تو تا چند من اندوه کشم | وین بار غم گرانتر از کوه کشم
دلدار اگر توئے و دلداده منم | اندوه کشم از تو دانده کشم

چون تفرقه دلست حاصل زهمه | دل را بیکے سپار و بگسل زهمه

ایضاً

هر صورت دلکش که ترا روی نمود | خواهد فلکش ز روز چشم تو ربود
رو دل بکسے ده که در اطوار وجود | بود ست همیشه با تو و خواهد بود

ایضاً

تا چند بے نفس دغا باز روم | تا کے ره عقل حیله پرداز روم
از تنگ وجود خود بتنگ آمده ام | یارب کرمے تا بعدم باز روم

ایضاً

ما هیم بموج خیز حیران شده غرق | چیزے نه بجز رعونت و حیله و رزق
ای کاش نمے یافت زه از لجه جمع | کشتی وجود ما سوے ساحل فرق

ایضاً

خوش آنکه ز قید خود پرستی برهیم | از تنگ دلی و تنگ دستی برهیم
بنشینیم فضاے راحت آباد عدم | وز محنت تنگناے هستی برهیم

ایضاً

نے غنچه باغ من طراوت گیرد | نے غربت عیش من حلاوت گیرد
از خم سعادتم اگر باده دهند | در ساغر من رنگ شقاوت گیرد

ایضاً

ایضاً

قرب تو با سباب و علل نتوان یافت
بے سابقۂ فضل ازل نتوان یافت
بر هر چه بود توان گرفتن بدلے
تو بے بدلے ترا بدل نتوان یافت

ایضاً

کی باشد و کی بباس هستی شده تبق
تابان گشته جمال وجه مطلق
دل در سطوت عشق او مستهلک
جان در غلبات شوق او مستغرق

ایضاً

حق فاعل و هر چه جز حق آلات بود
تاثیر زالت از محالات بود
هستی که مؤثر حقیقے ست یکیست
باقی همه اوهام و خیالات بود

ایضاً

سوفسطاے که از خرد بیخبرست
گوید عالم خیالے اندر گذرست
آرے همه عالم خیالست ولے
جاوید در و حقیقے جلوه گرست

ایضاً

راهیست ز خلق سوی حق پر کم و کاست
راهیست ز حق بخلق بس روشن و راست
هر کس که دران رهش رساند ندرسید
وانکس که درین رهش فگند ند خطاست

ایضاً

اے در دل تو هزار مشکل ز همه
مشکل شود آسوده ترا دل ز همه

ایضاً

یارب دلم از تبان سرکش برهان | وز خط خوش و عارض مهوش برهان
یعنی که جمال خویش بیرون زهمه | بنمای و مرا ازین کشاکش برهان

ایضاً

ای فضل تو دست گیر من دستم گیر | سیر آمده ام ز خویشتن دستم گیر
تا چند کنم توبه و تا کی شکنم | اے توبه ده و توبه شکن دستم گیر

ایضاً

کردم توبه شکستیش روز نخست | چون نشکنم توبه ام خواندی چست
القصه ز نام توبه ام در کف تست | یکدم نه شکسته اش گذاری نه درست

ایضاً

از شرب مدام و لاف مشرب توبه | وز عشق بتان سیم غبغب توبه
دل پر هوس گناه بر لب توبه | زین توبه نادرست یارب توبه

ایضاً

از میل ملاهی و مناهی توبه | وز نفس مباهی به تباهی توبه
در توبه چو هست اضافه فعل بخویش | زین توبه که میکنم الٰهی توبه

ایضاً

گه باده و گاه جام خوانیم ترا | گه دانه و گاه دام خوانیم ترا
جز نام تو بر لوح جهان حرفی نیست | آیا بکدام نام خوانیم ترا

آن شاهد غیبی ز نهانخانهٔ بود — زد جلوه کنان خیمه بصحرای وجود
از زلف تعینات بر عارض ذات — هر حلقه که بست دل ز صاحلقه ربود

ایضاً

ای صفوت روح اعظم آئینهٔ تو — وی ظلمت خاک آدم آئینهٔ تو
روی دگرست در هر آئینه ترا — اے ہژده هزار عالم آئینهٔ تو

ایضاً

یارب ز دو کون بے نیازم گردان — وز افسر فقر سرفرازم گردان
در راه طلب محرم رازم گردان — زان ره که نه سوی تست بازم گردان

ایضاً

یارب همه خلق را بمن بدخو کن — وز جمله جهانیان مرا یکسو کن
روی دل من صرف کن از هر جهتے — در عشق خودم یکجهت دیگر کن

ایضاً

یارب ببرهانیم ز حرمان چه شود — راهی دهیم بکوی عرفان چه شود
بس کبر که از کرم مسلمان کردی — یک کبر دگر کنے مسلمان چه شود

ایضاً

اے حسن تبان ماه سیما از تو — وے جانب شان میل دل ما از تو
خون شد دل ما ز دست ایشان یارب — ز ایشان نالیم یا ز خود یا از تو

ظاہر تبو گشت جملہ ذرات جہان | خورشید صفت در ہمہ ذرات ظہور

ایضاً

یکذرہ ز ذرات جہان پیدا نیست | کز نور تو لمعہ دران پیدا نیست
از غیر نشان تو ہمے جستم دوے | وامروز ز غیر تو نشان پیدا نیست

ایضاً

در دیدہ عیان تو بودہ من غافل | در سینہ نہان تو بودہ من غافل
از جملہ جہان ترا نشان می جستم | خود جملہ جہان تو بودہ من غافل

ایضاً

در صورت آب و گل عیان غیر تو کیست | در خلوت جان و دل نہان غیر تو کیست
گفتی کہ ز غیر من بپرداز دلت | اے جان جہان در دو جہان غیر تو کیست

ایضاً

بر شکل بتان رہ زن عشاق حق ست | لا بلکہ عیان در ہمہ آفاق حق ست
خبرے کہ بود ز روے تقلید جہان | واللہ کہ ہمان ز وجہ اطلاق حق ست

ایضاً

بنگر بجہان سنہ الٰہی پنہان | چون آب حیات در سیاہی پنہان
پیدا آمد ز بحر ہا ے انبوہ | شد بحر در انبوہ ہا ے ماہی پنہان

ایضاً

در دل خود تخم قناعت فشان | بهتر ازین هیچ زراعت مدان

تخم پراگنده که در گل بود
تخم پراگندگی دل بود

جامی بروی خاک چو یک زنده یافت نیست | خوش وقت مردمان که ته خاک خفته اند
گردی زره روان ره صدق مانده بود | آن هم کنون ز ساحت ایام رفته اند
قومی رسیده اند که در کارگاه فضل | هرگز دری بمشتقب فکرت نسفته اند
خاری بجان اهل دلی گر خلیده است | چون سبزه گشته خرم و چون گل شگفته اند
خاطر مدار رنجه اگر عیبها ز تو | هر جا نموده باز و هنرها نهفته اند
از کج چه اعتبار اگر کج نموده اند | بر راست چیست طعنه اگر راست گفته اند

رباعیات

یا من ملکوت کل شیء بیده | طوبی لمن ارتضاک ذخرا لغده
این بس که دلم جز تو ندارد کامی | تو خواه بده کام دلم خواه مده

ایضاً

ای رحمت تو شامل ملک و ملکوت | خاص تو ز رای کبریا و جبروت
جانرا بتو قوت ست و دلرا بتو قوت | انت الباقی و کل حی سیموت

ایضاً

ای چشم من از نور رخت چشمهٔ نور | سر من از اسرار غمت جای سرور

عشوهٔ شاهد دنیٔ طمع انگیز بود | جامی آن به که ازین می نشوی مست طمع
لقمهٔ تلخ قناعت ز جهان نعمت تو بس | بهر حلوای کسان گفته مکن دست طمع

ایضاً

من که از دولت قناعت سرمست | گر دون همستم ز غسل طمع
طمع از مال و جاه ببریدم | محنت فاقه به که ذل طمع

ایضاً

جامی ابنای زمان از قول حق صمنهٔ دکم | نام ایشان نیست عند الله بجز شر الدواب
گردن همت بکش از ربقهٔ تقلید شان | ورنه افتی عاقبت از منهج صدق و صواب
در بیابان سپهر سیم دهد گشته جان | هر کرا باشد دلیل ره اذا کان الغراب
در لباس دوستی سازند کار دشمنی | حسب امکان واجبست انکید انیان اجتنابا
شکل ایشان شکل انسان فعل شان فعل سباع | هم ذیاب فی ثیاب اوثیاب فی ذیاب

ایضاً

بیشهٔ فقر جای شیران است | شیر این بیشه باش تا باشی
بیشهٔ مرد چیست نفی وجود | مرد این بیشه باش تا باشی
با دو اندیشه جمع نتوان بود | به یک اندیشه باش تا باشی

ایضاً

جامی اگر یافت درین کشته زار | فکر تو بر کار زراعت قمار

چو بیت بیت زهر هفت ازان دو مصراعست | گرش بسبع مثانی لقب نهند مرنج
زهفت عضو یکی یا دو باد کم آنرا | که هفت بیت مر اشش رقم زند پانج

ایضاً

معنی جمعیت ار خواهی دلا لازم شمار | سلک صحبت را که جمعیت بجمع اولی بود
نظم پر معنی چو در تقطیع گردد منفرق | جمله اجزالیش زهم هر جمله بی معنی بود

ایضاً

حرص چه ورزی که ز سودا و سود | پنج توشش کرد دو هشت تو نه
رنج طلب را همه بر خود مگیر | لیطلبک الرزق کما تطلبه

ایضاً

بدندان رخنه در فولاد کردن | بناخن راه خارا را بریدن
فرو رفتن بآتشدان نگونسار | به پلک دیده آتش پاره چیدن
بفرق سرنهادن صد شتر بار | ز مشرق جانب مغرب دویدن
بسی بر جامی آسان تر نماید | ز بار منت دونان کشیدن

ایضاً

بهشتی پیکرے کز غایت حسن | سپاه نیکوان را بود سرخیل
سرا مد حسن او دور فی شد | فاغشی وجهه قطعاً من اللیل

ایضاً

نے چنان کز کثرت تحریر و تکرار نعم
در میان هر دو لفظش از غزل دم بگسلد
هر چه بر نبود دهم ناظم بصد خون جگر
او ز ناهنجاری الحانش از هم بگسلد

ایضاً

غلام خامهٔ آن کاتبم که شعر مرا
چنانچه بود در قسم زد نه هر چه خواست نوشت
اگرچه شعر فروغ از دروغ میگیرد
دروغ در است در و هر چه بود راست نوشت

ایضاً

جامی از قید تعلق چون رهید بعد ازین
با مسیحا باش در ملک تجرد هم نفس
غم مخور گر خانه ویران شد ز فوت اهل بیت
خانه بیت الشعر و اهل بیت فکر بگذر بس

ایضاً

ایا شاهی که هر جا مسند عدل
نهادی ظلم از آنجا رخت برداشت
بداندیش تو ترکی بود دیگ بخت
دلی تیغ تو اش یک لخت برداشت

ایضاً

باز رست از پنجهٔ گریبان چیات
جامی اما تا مدت دامان بهبودی بدست
سال عمرت شصت شد در پنجهٔ هستی بکوش
تا ازین دریا بدر آری صید مقصودی بشست

ایضاً

ببوستان سخن مرغ طبع من اکثر
بهفت بیت شود نغمه ساز و قافیه سنج
ز هفت پیکر گنجور گنجه هر غزلے
نمونه ایست ز معنی در و نهان صد گنج

چنان ز خلق ملولم که تا بچشم نیاید
مرا خیال کسے روز و شب ز خواب نگریزم

بسایه چون روم از تاب آفتاب یقین دان
که من ز سایهٔ خود نیز از آفتاب نگریزم

ایضاً

بود شاها رعیت آن خزینه
که در وے گنجهاے زر دفینه است

عوان چون بالیشان ذر دیده گردد
ببر دستش که ذر د آن خزینه است

ایضاً

جامی ارباب کرم نایاب چون عنقا شدند
اهل همت را بود قانع قناعت فرض عین

راه راحت نیست در جام غم انجام طمع
کاس یاس از کف منه کالیاس احدی الراحتین

ایضاً

هر که ناکس بود در اصل درشت
بتقالیب دهر کس نشود

سنگ مگس را اگر کنے مقلوب
قلب آن غیر سنگ مگس نشود

ایضاً

درین نشیمن جسران بکس نمی پیوند
که هر کسے که نهی دل بر آشنائی او

اگر مخالف طبع تو باشد او خوش عیش
عذاب روح شود صحبت ریائی او

وگر موافق طبع تو باشد اخلاقش
مذاق مرگ دهد شربت جدائی او

ایضاً

مطرب خوش لهجه را حسن ادا باید نخست
تا دمش از رشتهٔ جان عقدهٔ غم بگسلد

گرانے نکمن باکم از خود که او هم | نخواهد که باکمتر از خود نشیند

ایضاً

ای سهی قد که عمر تو اکثر | همه مصروف نحو و تصریفست
قد و زلف ترا اگر بنده | کرد تعریف جای تشریفست
نبود این جنس نکته بر تو نهان | که الف لام بهر تعریفست

ایضاً

بجنگ چو صنم خویش گفته ام صد بار | رسیده سنگ جفایت بر آبگینهٔ من
رسان بسینهٔ من سینه را بهم صفا | که پاک به دل همچون تو نی زکینهٔ من
بعشوه گفت ترا گرچه سینه صاف آید | گمان مبر که رسد در صفا بسینهٔ من

ایضاً

بمه آن رخ چه اگنم تشبیه | ترک تشبیه نا موجه به
گرچه آمد مشبه به خوب | هست صد بار از و شبه به

ایضاً

ای خواجه عقل بین که بزرگان شهر ما | بر خویشتن فضای جهان تنگ می کنند
گر نے المثل بمجلس صدر آورند روی | هر یک بعهدهٔ مجلسش آهنگ میکنند
هر گز نے زمین که بود ملک دیگری | تیغ زبان کشیده بهم جنگ میکنند

ایضاً

دامن او گیر کز همت فشاند | آستین بر دنیی و بر اهل او

ایضاً

هیچ سودی نکند تربیت ناقابل | گرچه بر تر منهی از خلق جهان تا عرش
سبز و خرم نشود از نم باران هرگز | خار خشکی که نشان بر در و بر دیوارش

ایضاً

مشو مغرور حسن خوبرویان | بزلف و لکش و روی نگاری
کز اینها گیردت دل سال دیگر | چنین کامسال از خوبان یاری

ایضاً

هر چند زند لاف کرم مرد درم دوست | در یوزهٔ احسان ز در او نتوان کرد
دیرین مثلی هست که از فضلهٔ حیوان | نارنج توان ساخت ولی پرتقان کرد

ایضاً

دل درین دهشت گه بیگانگان | یک حریف آشنا حاصل نکرد
در وفا کوشید عمری لیک ازان | غیر حرمان و جفا حاصل نکرد
کیمیا گر سالها بهر عنا | کند جان و جز عنا حاصل نکرد
حاصل خود کرد صرف کیمیا | هیچ چیز از کیمیا حاصل نکرد

ایضاً

مشو با کم از خود مصاحب که عاقل | همه صحبت بهتر از خود گزیند

نه دیوان شعرست این بلکه جامی — کشیدست خانے برسم کریمان
زالوان معنی در و هر چه خواهی — بیابے مگر مدح و ذم لئیمان

ایضاً

بسا آنخ کز اخوت چون زند دم — دمش باشد چراغ عیش را تف
تف افگن بر رخ آن آنخ که هرگز — نیفتد زین مناسبتر اخ و تف

ایضاً

بصبر و شام که گیرند وقف را تمام — قضاة اگرچه نباشند مستحق آنرا
بغیر وصل نخوانند قاریان قرآن — زحال وقف و قفونی نباشد ایشانرا
گرفته اند همانا قضاة از ایشان باز — برسم و عادة خود وقفهای قرآن را

ایضاً

برائے نعمت دینے که خاک بر سر آن — منه ز منت هر سفله بار بر گردن
بیکدو روزه رود نعمتش ز دست و لے — بماند ابد الدهر عار بر گردن

ایضاً

با قضا جامی رضا ده گرچه حکم او ترا — از نکو سوے بد از بد سوی بد تر میبرد
از برائے حکمتے روح القدس از طشت زر — دست موسی را بسوئے طشت آذر میبرد

ایضاً

هر که دل بر عشوه گیتی نهاد — برخور باش از غرور و جهل او

قطعه

جامی بلند نوسن همت بمنج آز — همچون خران بر آخر آخر زمانیان
از خان خاکیان مطلب لقمه تا رسد — نزل بقا ز مائدهٔ آسمانیان
آزادگی گزین که نیرزد بنزد عقل — ملک جهان بدین روی جهانیان

ایضاً

هر پسر کو از پدر لافد نه از فضل و هنر — نی المثل گر دیده را مردم بود نامردمست
شاخ بی برگ ار چه باشد از درخت میوه دار — چون نیارد میوه بار اندر شمار هیزمست

ایضاً

بی لقمه و خرقه هر لحظه — نشاید گشیدن ز خلقی گزند
بروزی بود خشک نانی کفاف — بعیشی بود کهنه دلقی پسند

ایضاً

هر برق درخشان که بر آید ز بدخشان — صد شعله ازان در دل افگار من افتد
بر گو هر اشکم چو فتد گوهر آن برق — لعلی شود از چشم گهربار من افتد

ایضاً

شاعری میگفت وز دان معانی برده اند — هر کجا در شعر من یک معنی خوش دیده اند
دیدم اکثر شعرهایش را یکی معنی نداشت — راست میگفت آنکه معنیهاش را ندیده اند

ایضاً

رقسم نام خود از تختهٔ هستی تبراش
کاخر از لوح بقا محو شود نام ترا

بفراموشی خود نام برآور زین پیش
که فراموش کند گردش ایام ترا

مے کنی آرزوے پختگی از هر خامی
چند دل رنجه بود زین طمع خام ترا

جاه فانے مطلب دولت فانی بگذار
جاه دین بس بود و دولت اسلام ترا

رو بدیوار کهن دار سر بگریبان درکش
هرچه جز هستی حق دامن خود زان درکش

فی المقطعات

رخ زرد دارم ز دوری آن در
زده داغ و دردم درون دل آزر

چو من کاست گوئی غم فرقت تو
مه نو که باشد بدین گونه لاغر

خطت خضر و جعد کجت شک تیت
تنت سیم و لعل لبت رنگ شکر

بجنت نعیم شهید محبت
بهشت مخلد نصیب محقر

بلبها ملیح بگفتن فصیحی
بطلعت صبیح بگیسو مغبر

ولا منشین درین ویرانه چون چند
سوی مرغان قدسی آشیان پر

بود گیتی درختے سر بسر شاخ
ولی جمله سوی یک اصل رهبر

ز هر شاخی سوے آن اصل ره جوے
جو آنرا یافتی از شاخ بگذر

بنا شد شیوهٔ مرغان زیرک
نشستن هر زمان بر شاخ دیگر

میشود دیدهٔ بینا ز غبارے تیره — زیر خاک آمده اے دیدهٔ بینا چونے
خورد غمهاے تو ام وه که خیال تو گهی — سے نپرسد که درین خوردن غمها چونے
رو بصحرا اے عدم تا نه‌ئی از شهر و جوه — من ازین شهر ملولم تو بصحرا چونے

گرچه جان دولم از ناوک هجران خستی
لیک رو حی ازین ورطهٔ هجران رستی

حیف بودی چو تو دری بکف بدگهران — یا چو تو آئینه در نظر کج نظران
حیف بودی چو تو شمعے ز سر امرد قدیں — رخ برافروخته در انجمن بے بصران
حیف بودی چو تو ماهی همگی در خور مهر — تیغ کین خورده درین معرکهٔ کینه وران
آمدی پاک و شدی پاک پس پرده غیب — دست نایافته بر تهمت تو پرده دران
ای خوش آن دلبر گلچهرهٔ خوش لهجه که رخت — زود ببست ز هنگامهٔ کوران و کران
نیست در کار فلک محکمیے کاش قضا — افگند سنگ درین کارگه شیشه گران
چون کند پیر جهان دیده تمناے بقا — بار رفتن چو ببستند از و خرد و تران

جامی آن به که درین مرحله آن پیشه کنی
که ز مرگ دگران مرگ خود اندیشه کنی

شربت تلخ رسد آخر ازین جام ترا — کام ناخوش کند این جرعه بنا کام ترا
دام تلبیس بود هر چه درین صید گهست — خبر فنا و انر هاند کس ازین دام ترا
خاک شو خاک کز آغاز درین دور سپهر — خاک سازد به پاے سر انجام ترا

تا ترا لقمه کند خاک کشاد است دهان
دهن تنگ تو یک لقمه نخایسده هنوز

بر سر دست خرامان سوی خاکت برند
ناز زین پای تو گامی نخرامیده هنوز

عمر نزدیک شد از شصت بهفتاد مرا
هرگز این واقعه صعب نیفتاد مرا

ریختی خون دل از دیده گریان پدر
رحم بر جان پدر نامدت ای جان پدر

صدره از دست قضا سینه بناخن کندی
گر نیفتادی ازان رفته ز ایمان پدر

نوبهار آمد و گلها همه رستند ز خاک
تو هم از خاک برآ ای گل خندان پدر

جان خود بدهد و جان تو عوض نستاند
گر بود قابض ارواح بفرمان پدر

شد مرا دیده چو یعقوب ز هجرت ابیض
بوی پیراهنت ای یوسف کنعان پدر

همچو گل گر بزند چاک گریبان حیات
دست خار سر خاک تو و دامان پدر

خواب دیدت که دل جمع پریشان کردی
راست شد عاقبت این خواب پریشان پدر

چون کسی نیست کز و صورت حالت پرسم
بهر تسکین دل خود ز خیالت پرسم

زیر گل تنگدلی ای غنچه رعنا چونی
بی تو ما غرقه بخونیم تو بی ما چونی

سالک جمعیت ما بی تو گسست است رهم
ما که جمعیم چنینیم تو ای تنها چونی

بر سر خاک توام ای که ازین بیش ترا
بوده تاج سر امروز تو پا چونی

بی تو در روی زمین تنگ شده بر من جای
تو که در زیر زمین ساخته جا چونی

چون جهان در خم چوگان قضا گوی صفت — بے قرار است چه امکان قرار است ورا

بیقراری جهان صبر و قرارم ببرد
کام دل و آرزوے جان ز کنارم ببرد

بنگر گردش این چرخ جفا آئین را — که چسان زیر و زبر کرد من مسکین را
ریخت صد گوهرم از چشم چو در سلک وجود — برد چون در صدف لطف صفی الدین را
از حریم چمنم شاخ گل تازه شکست — تا بیارآید ازان روضهٔ حور العین را
سیم در خاک شود سیم ندانم ز چه رو — ساخت در خاک نهان آن بدن سیمین را
بے رخش دیدن عالم چو نخواهد دل من — بستم از خون جگر دیدهٔ عالم بین را
مایهٔ شادیم آن بود ندانم بچه چیز — شاد سازم ز غمش این خاطر اندوهگین را
فرقت فرقت او نیز ندارد سینه علم — می کشم دم بدم آهے ز پئے تسکین را

همدم آه دلا راه بعلیین جوے
بشنو این نکته ز دور گوش صفی الدین گوے

رفتی و سیر ندیده رخ تو دیده هنوز — گوش یک نکته ز لبهای تو نوشیده هنوز
چند دست اجل اے غنچهٔ نورسته ترا — یک گل از شاخ امل دست تو ناچیده هنوز
بر تن عاجز تو بهر چه بود این همه رنج — زیر پا مور چه از تو نرنجیده هنوز
هر سر موی بفرقت ز بلا شد تیغے — فرقت از موے دلاویت نتراشیده هنوز
این همه زهر چرا ریخت فلک در کامت — شربت شهدی ازین کاسه ننوشیده هنوز

غزل در مرثیه

آن لاله رخ که باشد از داغ ماغرانش
از دیده رفت لیکن بر سینه ماند داغش

سروی تبازگی بود از باغ لطف رسته
زد سیل قهر سوبے کند از جریم باغش

خرم نگے ببستان بشگفت بعد عمرے
نادیده سیر بلبل تاراج کرد زاغش

آنرا که این شمامه دوران رها بیارکف
مشکل که هیچ عطری مشکین کند دماغش

زان گم شده ندانم با من نشان که گوید
جائی نرفت کز کس کردند پرسان سراغش

دل اره برون شد کی باشد از شب غم
کز بادبی نیازی بے نور شد چراغش

زینسان که شغل هجران شد رنج بخش جانے
کی خواب راحت آید بر بستر فراغش

ترکیب بند در مرثیه

این کهن باغ که گل پهلوی خارست درو
نیست یکدل که نه زان خار فگارست درو

برگ راحت مطلب میوهٔ مقصود مجوی
برگ بے برگی و میوه غم بارست درو

خانهٔ مشک که با این همه عطر افشانیست
خون افسردهٔ آهوے تتارست درو

بزرگ عود که در دامن مطرب خفتست
منه انگشت که صد ناله زارست درو

دفتر غنچه کش اوراق چنین رنگین نیست
نقش کم عمرے گل کرده نگارست درو

بهر عبرت بکشا ناف زمین چون نافه
خط مشکین بتان بین که غبارست درو

رفتی و در دو داغ تو ام یادگار ماند — صد حسرت از تو در دل امیدوار ماند
بلبل کشید رنج گلستان و عاقبت — گل را صبا ربود و از و بهره خار ماند
دریا شد از سرشک کنارم ولی چه سود — کان گوهر یگانهٔ من بر کنار ماند
ای یار مهربان بکرم دست گیریی — کز دست رفت کارم و دستم ز کار ماند
در حیرتم که از دل ریشم اثر نماند — وین سوز و بی قراری من برقرار ماند
آنکس که بود آرزوی جان دوست شد — وین جان زار مانده ندانم چه کار ماند
خاری همی خلید مرا در دل از نخست — آن گل نماند و در دلم این خار خار ماند

حرفی که یاد هم از قلم مشکبار او — سازم حمائل دل و جان یادگار او

یارب بروح پاک امینی که بر درش — روح الامین سزد ز گدایان کمترش
یارب بنفس زاکیهٔ او که کرده — ز آلودگی هر چه مباید مطهرش
یارب بصفوت دل پاکش که ساخت — عکس فروغ ذات تو مشکاب انورش
کان مفلس غریب غریق گنه که کرد — دوران زخشت بالش و از خاک بسترش
عاری ز طاعت آمده پیش تو خلقتی — پوشان ز جامه خانهٔ افضال در خورش
وز آسمان جود و سحاب کرم ببار — باران فیض رحمت جاوید بر سرش
گستاخی که کرد ز غفلت درین زمان — کاورده رو ببوسهٔ تو بارو میاورش

چون نام شد محمد ش از فضل سرمدی — سازش مقام زیر لوای محمدی

تمت المرتبه

زان گل که میرسد کفن سبز کرده چاک
حال حریف خفته درون کفن بپرس

بنگر بتازه روئی نورستگان باغ
تا پژمردگی عارضش از نسترن بپرس

چون شمع لاله بزم فروزچمن شود
زان شمع نورخیش بهر انجمن بپرس

سروی بجوی برلب آب روان فزود
احوال ناروانی آن نارون بپرس

فرش حریم سبزه چو آرد بزیر پای
چونست زیر خاره و خار آن بدن بپرس

سوسن چو باز بان بنانی کند حدیث
از خامشی آن لب شکرشکن بپرس

آید پس از بهار چمن را خزان پدید
فصل بهار باغ مرا چون خزان رسید

من بودم از جهان و گرامی برادری
در سلک نظم جمع گرانمایه گوهری

ز السان برادری که در اطوار فضل و علم
چون او نزاد و مادر ایام دیگری

در بوستان فضل سرایندهٔ بلبلی
بر آسمان علم درخشنده اختری

خورشید اوج فضل محمد که بردوام
پیش قدم ز نور قدم داشت رهبری

یک شمه از شمائل او گر بیان کنم
جمع آید از مکارم اخلاق دفتری

درد او حسرتا که ز باغ جهان نرفت
تا خورده از نهال کمالات خود بری

چون او ندید دیدهٔ ایام قد نهال
روشن دلی دقیقه شناسی سخن وری

این نکته گوش دار که دُرِّ گرانبهاست
نظم بدیع او ست ولی حسب حال ماست

نادان که جز مضیق قفس جا ندیده بود — در ماتمش بناخن اندوه چهره خست
دانا که داشت آگهی از فسحت چمن — شکر خدای گفت که مرغ از قفس بجست
مرغست جان پاک و قفس این طلسم خاک — آن مرغ بس بلند و قفس نیک نیک پست
مرغ تو گر نه بسته بپست این قفس چرا — بر خویشتن نمی شکنی ای قفس پرست
جامی شکستن قفس آسان بود ترا — گر جلوه گاه مرغ به بینی چنانکه هست

بیرون این قفس همه باغست و نوبهار
مرغان صفیر زن که گذشت از حد انتظار

خرم دلی که روضهٔ قدسش نشیمن است — فارغ ز رنج و محنت این تیره گلخن است
منشین درین سرای مسدس که عاقبت — جای اقامت تو سرای مثمن است
روشن دلی کجا که بود روشناس گل — وا زادهٔ کجا که زبان دان سوسن است
تا نبگرد که هست گل سرزده ز گل — گل چهره که دسته گل کرده سکن است
تا بشنود که سوسن آزاده ده زبان — پر فن سخن وریست کش از خاک مدفن است
جامی نظر سوی چمن انگن ازین که گل — زنیسان چرا نجون دل آلوده دامن است
گل را برفت دامن همصحبتی ز دست — گویا غلط همی کنم آن دامن است

گاها شگفت و گل رخ ما زیر خاک خفت
ما را درین بهار گلی بس عجب شگفت

خیز ای نسیم دره بکریم چمن ببر — وز هر گل و گیاه چمین یک سخن ببر

بگذاشت یادگار ردو فرزند از پسند — هر یک گرفته شیوهٔ صدق و صفای او
بادش عروج روح بجدی که بگذرد — از حد لامکان درج ارتقای او

خاک از نهفت بر صفت گنج در برش
جاوید باد عمر دو پاکیزه گوهرش

ایضاً

تا کی زمانه داغ غمم بر جگر نهد — یک داغ نیک ناشده داغ دگر نهد
بر داغ کاد ردی رود به بتری — آن داغ را گذارد و داغ تبر نهد
ور پیر هزار کوه غمم لبت و گرد هد — دستش هزار کوه دگر بر زبر نهد
بر خوان میهمانی او حاضر ار شوم — پیش من از کباب جگر ماحضر نهد
صد زهر ناب تعبیه باشد در ان میان — در کام عیش من مثل گر شکر نهد
چون در نیابد از در احسان و لطف کاو — رختم ازین سرا چه حرمان بدر نهد
دانی که چیست بالش راحت از و مرا — خشتی که روز واقعه ام زیر سر نهد

از بیم مرگ اگرچه دل و جان بر اجست
در وی امیدواری صد گونه راحت است

مرغی به تنگنای قفس بود پای بست — دست قضا بلطف نفس با هم شکست
بگشاد بال صدق و صفا در فضای قدس — جولان کنان بگفت قفس تا قیامت است

باران حسرت آمدی و سیل غم نه اشک — بر جای دیده گر دل محزون گریستی

چون از میانه رفت سر سالکان راه
گو خرقها کبود کنید اهل خانقاه

گو آن سخن ز شیوهٔ توحید راند نش — بر طالبان جواهر عرفان فشاند نش
گو آن پی نزول بخلوت سرای قدس — رخش از سفیق عرصهٔ امکان جهاند نش
گو آن ز رموز شوق چو یعقوب گفتنش — گو آن ز بور شوق چو داود خواند نش
گو بر دنش بفسحت معنی مرید را — وز تنگنای عالم صورت رهاند نش
گاهی طریق صدق ارادت نمود نش — گاهی رحیق مهر و محبت چشاند نش
از مرکب مجاهده آورد نش فرود — بر بادپای جذب حقیقت نشاند نش
سوی که نیست سوی بدانسو کشید نش — جائی که نیست جای بدانجا رساند نش

هر سالکی که رخت طلب سوی او کشید
اول قدم بغایت مقصود خود رسید

هر با مداد بر در خلوت سرای او — اصحاب صف زنند ز بهر لقای او
هر یک بجای خود متمکن نشسته اند — یارب چه حال شد که تهی ماند جای او
او نیست زان قبیل که دست جفا چرخ — چاک افگند بجیب قبای بقای او
شد در بقای ذات مقدس فنای محض — باد ابقای جمله فدای فنای او
شکر خدا که بر دل اصحاب اگرچه هست — صد گونه غم ز واقعهٔ صد فزای او

مخدوم سعادت و دین پیر راه فقر
کافراخت بر فلک ز تواضع کلاه فقر

دردا که پاکباز جهان از جهان برفت
پاک آنچنان که آمده بود آنچنان برفت

جانش که شاه باز معارف شکار بود
آواز طبل شاه شنید و روان برفت

غم شد محیط مرکز عالم ز هر کران
کان مرکز محیط کرم از میان برفت

دلها ببرد غمین که امین زمین نماند
جانها ز تن رمان که امان زمان برفت

از وی دهد چگونه نشان کس که ساخت محو
در بی نشانِ نشان خود و بی نشان برفت

چون مردمان دیده شدم غرق سیل اشک
از بس که آیم از مژه خونفشان برفت

گفتم ببرم بشرح غمش زندگی بسر
غم زور کرد و قوت نطق از زبان برفت

هر موی بر تنم شود ای کاش صد زبان
تا من بهر زبان غم دیگر کنم بیان

زین ماتم از سپهر طیلسون گر ستی
از چشم اختران همه شب خون گر ستی

چون ابر کاشکی همه تن چشم بودمی
تا من درین غم از همه افزون گر ستی

گر بود در آتش جگرم بر فلک شدی
چشم سحاب اشک جگرگون گر ستی

آهم ز ضعف اگر نشدی پست قدسیان
بر عالم از صوامع گردون گر ستی

کو آنکه چشم خود بهمه عمر ترندید
تا در دمن بدیدی و اکنون گر ستی

چشم مرا ز گریه بسیار نم نماند
گر خون دل مدد نشدی چون گر ستی

فی المرثیة

صاحبدلان که پیشتر از مرگ مرده اند — آب حیات از قدح مرگ خورده اند

اول کشیده رخت بسر منزل فنا — آنگه بدار ملک بقا راه برده اند

یابند بوی فیض بهار از نسیم شان — آنان که در خزان طبیعت فسرده اند

جانها فدای شان که براه طلب ننوز — نسپرده یکدو گام دل وجان سپرده اند

بر حرف شان چه سان نهد انگشت نقص کس — چون حرف خود ز تختهٔ هستی سترده اند

موج بلا که کوه بود پیش او چو کاه — چون کوه پیش صدمت او پا فشرده اند

بر خاکیان عطیهٔ محض اند از خدا — اهل دل این عطیه غنیمت شمرده اند

هر نعمت و نوال که خلق کمال یافت
داند زمانه قیمت آن چون زوال یافت

روح تو مرغ سدره نشین ست دین قفس — مرغ از قفس همیشه پریدن کند هوس

آن نوع زی که چون قفست بشکند اجل — تا ردهٔ جنان نکند روی باز پس

سردست هر نفس که نه از بهر دوست خاست — خبر صبح کیست شاهد صادق ترین نفس

منشین زپای جهد درین مهد پرفریب — نایافته ترانچه مرادست دست رس

غافل مشو ز راه درین تنگ مرحله — کافلاک محمل آمد و انجم بر آن جرس

کس را درین خرابه امید خلود نیست — اینک وفات مرشد کامل گواه بس

راه وحدت بپای عشق سپر — که بود علم ازین عمل مغرول
در حریم وفا نشین و بشوی — دل ز اندیشهٔ خروج و دخول
روشن آئینهٔ بدست آور — که ز زنگ هوا بود مصقول
واندران آئینه بچشم شهود — خانهٔ از وهم اتحاد و حلول
طلعت دوست بین و دم درکش — شاد بنشین به بزم گاه وصول
سرّ این راز گو بنغمهٔ عشق — چون نهد جانب تو سمع قبول

که می عشق را توئی ساقی — کاسنا شمس و جهک الباقی

جامی این زهد و خودنمائی چند — زهد وا مست و خودنمائی بند
وام بگسل بدوست گیر آرام — بند بشکن بعشق جو پیوند
ره چنان رو که برنیاید گشت — دل بران نه که برنیاید کند
صید آن شو که میکشد رفتش — گردن سرکشان بخم کمند
جانفشان بهر آنکه می بخشد — تشنه را جان ز لعل شکرخند
هر بلائی کز و رسد بپذیر — هر جفائی که او کند بپسند
همه ذرّات مست بادهٔ اوست — تو ببوئی چه گشتهٔ خرسند
چند بیهوده با دو پیمائی — بادهٔ پیما بروی او یکچند
چون شوی مست بادهٔ وصلش — بسر این تو ابا نگ بلند

که می عشق را توئی ساقی — کاسنا شمس و جهک الباقی

رخت بست از میان حجاب دوئی | خود بگو این حدیث و خود بشنو

که مئے عشق را تو لے ساقی
کاسنا شمس و جهک الباقی

وه که بازم ز نو گلے بشگفت | یار چون غنچه روی خود بنهفت
پرده زلف پیش روی کشید | حال من همچو موی خود آشفت
گر کنم گریه نیست جاے عتاب | ور کنم ناله نیست جاے تنگفت
سیل اشکم چنین که زد ره خواب | بعد ازین چشم من نخواهد خفت
بد و کونش خریده ام نتوان | دامن او ز دست دادن مفت
بروای اشک و عذر خواه مرا | غرقه خون بخاک پاش مفت
مستی جام و شوق دیدارش | از دل من غبار هستی رفت
میروم مست بر سر کویش | ولی از صبر طاق و با غم جفت
گر کشد پوست غیر تش ز سرم | پیش او پوست کرده خواهم گفت

که مئے عشق را تو ئی ساقی
کاسنا شمس و جهک الباقی

منعم بس قاصرست و نقش جهول | طمع بس سرکشست و عمر عجول
آه ازین گفت و گو اگر نشود | سر مقصود ازان قرین بحصول
بگذر از لاف عقل و فضل که هست | عقل اینجا عقیله فضل فضول

سبزهٔ او موافق سنبل — لالهٔ او معانق ریحان
نه درو اعتدال باد بهار — نه درو انحراف طبع خزان
ناگهان آفتاب صبح وجود — گشت از مشرق ازل تابان
هر کس از بوی خویش یافت خبر — هر یک از نام خویش یافت نشان
آن یکی در کمال او واله — وان دگر در خیال او حیران
مه پرستان بزم وحدت را — روی جان در نظارهٔ جانان
همه را خوش بدین لطیفه ضمیر — همه را تر بدین ترانه زبان

که مئ عشق را تویی ساقی
کائنات شمس وجهک الباقی

ای لبت برده عمر در تک و دو — یار نزدیک تست دور مرو
هر که تخم دوئی و دوری کاشت — بر همان برگرفت وقت درو
خوشهٔ گندمت نیارد بار — چون فشاندی بخاک دانهٔ جو
گر مقامات عشق نیست ترا — بمقالات عاشقان بگرو
جامهٔ زهد کن بجام بدل — خرقهٔ زرق نه بباده گرو
آن مئ ناب جو که جرعهٔ اوست — جام جمشید و کاس کیخسرو
در فتد بر تو پرتو ساقی — خویش را محو کن درآن پرتو
پیش رویش بصفت سجده کنان — که کماندار ابروت همه تو

آنچنان بیخودم از آن جرعه | که ندارم مجال گفت و شنود
از زبان منش بنغمهٔ چنگ | کو بگو مطرب این مجسه سرود

که مُی عشق را تو نُی ساقی
کائسنا شمس وجهک الباقی

نقطه را از تصرف او هام | طول گشت آشکار و خط شد نام
حرکت کرد خط بجانب عرض | یافت از وی وجود سطح نظام
سطح بر سمت محک جنبش یافت | امتدادات جسم گشت تمام
جسم هم از تنوع اشکال | وصف کثرت گرفت و شد اجسام
اعتبارات وهم را بگذار | تا چو اول نمایدت انجام
نقطه بین در تقلبات شئون | چند بر خط و سطح و جسم آرام
ساقیا دره آن شراب کهن | که حباب ولیست ساغر و جام
آفتاب رخت در ریغ بود | در حجاب ظلام و ظل غمام
پرده بردار و بیخودم گردان | تا به بینم عیان چه خاص و چه عام

که مُی عشق را تو نُی ساقی
کائسنا شمس وجهک الباقی

آن کجا شد که عرصهٔ امکان | بود در ظلمت عدم پنهان
همه گلهای باغ او یکرنگ | همه اوراق شاخ او یکسان

رشتهٔ جنبش و سکون همه — در خم حلقهٔ ارادت بست
آن یکی در سکون جاوید است — وان دگر در تحیر پیوست
کنه ذاتش نگنجد اندر عقل — تیر حکمش نیاید اندر شست
هرچه ما دوختیم او بدرید — وانچه ما ساختیم او بشکست
غیر او هرچه در جهان بینی — نیست آن گرچه مینماید هست
کی برد ره درون پرده کسی — کز تماشای نقش پرده نرست
پرده از روی کار او بردار — بیش ازین نقش پرده را نپرست
درکش از جام حسن او می عشق — پیش رویش بنال عاشق و مست

که مرا عشق را توئی ساقی
کائنات شمس وجهک الباقی

شاهد عشق از نشیمن بود — زد سراپرده در فضای وجود
سرمه در چشم خوابناک کشید — حلقه از جعد تاب دار کشود
برمه از عقد زلف سلسله بست — برگل از خط سبز غالیه سود
طره را صید بیدلان آموخت — غمزه را قتل عاشقان فرمود
هرکرا هرچه بود در بالیست — نه از و کاست ذرّه نه فزود
ساخت آنرا بپرستشی خرسند — کرد این را ببوسه خشنود
ساقی بزم گشت و مے درداد — هوشم از سر بجرعه بربود

بهر یک جرعه مے ز ساغر او
سر خدمت بر آستانه زدیم

کرد عزم بهانه زآتش شوق
شعله در خرمن بهانه زدیم

ساغر از دور عارضش دیدیم
باده خوردیم و این ترانه زدیم

که مے عشق را توئی ساقی
کاسنا شمس و مهبک الباقی

همه عالم خیال مے بینیم
پرتو آن جمال مے بینیم

دفتر مجمل و مفصل کون
نسخهٔ آن کمال مے بینیم

هر کجا دانه ایست یا دامے
نقش آن خط و خال مے بینیم

عارفان را ز لعل نوشینش
غرق آب زلال مے بینیم

منکران را ز جعد مشکینش
در کمند وبال مے بینیم

قوت جانم بها و جزء مے عشق
تو به زین مے محال مے بینیم

مے بفتوی شرع گشته حرام
وز کف او حلال مے بینیم

گرچه پیش لب شکر بارش
طوطی نطق لال مے بینیم

سخنے غیر ازین نمے گویم
تا سخن را مجال مے بینیم

که مے عشق را توئی ساقی
کاسنا شمس و مهبک الباقی

جند اوستاد چابک دست
که پس پردهٔ خیال نشست

هر صبح سرود غم کنم ساز | با مرغ سحر شوم هم آواز
تا چند نهفته باشی ای گل | چون غنچه درون پرده ناز
خوان پیش خودم درون پرده | یا پرده ز روی خود برانداز
با آتش دل مرا سریست | چون شمع مرا بسوز و بگداز
گفتی که به کنج صبر یکچند | بنشین جامی و با غم ساز
بگشای نقاب تا کنم من | دیده بنظاره رخت باز
وانگه شب و روز با خیالت | در خلوت انس و پرده راز

بنشینم و با غم تو سازم
پنهان ز تو با تو عشقبازم

ترجیع آخر

صبحدم باده شبانه زدیم | ساغر عیش جاودانه زدیم
گرچه خم گشت قدّ ما چو کمان | تیر اقبال بر نشانه زدیم
جانب ما زمانه کج نگریست | خاک در دیده زمانه زدیم
کشتی وهم و عقل بشکستیم | غوطه در بحر بی کرانه زدیم
مست و بیخود ز کنج کاشانه | نقب سوی شرابخانه زدیم
ز رحیم شرابخانه علم | بر سر کوی آن یگانه زدیم

دل جستم ازان دو چشم جادو | دادند نشان مرا بابرو
ابرو سوی خال کرد اشارت | یعنی که نشان دل از و جو
من هیچ نشان نجسته زان خال | میگفت کدام دل کجا کو
گر خال تو نقد دل ز من برد | در دی چه عجب بود ز هندو
بنمای خوب خویش و در حال | دل را بستان بوجه نیکو
زینسان که ره امید بستست | بر من غم عشق تو ز هر سو
آن به که بکنج نا امیدی | یا در دامان وصل بزانو

بنشینم و با غم تو سازم
پنهان ز تو با تو عشقبازم

ای قد تو سرو ناز پرور | دل داده قامتت صنوبر
گیرم که بسد ره سر کشد سرو | با قد تو کی شود برابر
عمریست بغمت خشته بودم | با اشک چو سیم و روی چون زر
می بود بسینه راز عشقت | از هر چه گمان برم نهان تر
صبر از دل من رمید و آن راز | از پرده برون فتاد دیگر
نگرفته ببر نهال قدت | از نخل امید چون خورم بر
گر صید رمیده رام گردد | دارم سر آنکه بار دیگر

بنشینم و با غم تو سازم | پنهان ز تو با تو عشقبازم

ای مانده ز وصل تو جدا من — هجر تو ببین چه کرده ها من
رانده ز برون در مرا تو — جا کرده درون جان ترا من
خلقی چو صبا ببوی تو خوش — بوئی نشنیده از صبا من
من ذره تو آفتاب تابان — ہیہات کجا تو و کجا من
بلای خوشت بلای جانهاست — جان داده برای آن بلا من
گفتی بنشین و با غمم ساز — ورنی کشمت بصد جفا من
بنشین نفسی و آتشم را — بنشان بزلال وصل نا من

بنشینم و با غم تو سازم
پنهان ز تو با تو عشقبازم

از ناز بسوی ما نه بینی — سبحان الله چه نازنینی
از مه تا تو همین بود فرق — کو بر فلک و تو بر زمینی
خورشید ز خرمن جمالت — خرسند شود بخوشه چینی
ایام بخون من کمر بست — بسم الله اگر تو همبرینی
تیر غمزه در کمان ابروی — پیوسته نشسته در کمینی
از غمزه بلای صبر و هوشی — وز عشوه فریب عقل و دینی
چون نیست امید آنکه هرگز — با هیچ کسی چو من نشینی

بنشینم و با غم تو سازم — پنهان ز تو با تو عشقبازم

چون طرهٔ تو شکسته حالیم
بر حال شکستگان ببخشای

گفتی سخنی و لب گزیدی
طوطی نبود چنین شکرخای

خال تو بلای جان پسندست
بر لب خط عنبرین میفزای

از گریهٔ تلخ سوخت جانم
شیرین لب خود بخنده بگشای

تو جای درون جان گرفته
من میجویم ترا بهر جای

تا پای بود دره تو پویم
در دره تو در آیم از پای

بنشینم و با غمت بسازم
پنهان ز تو با تو عشقبازم

موئی شدم از غم میانت
مردم زده و چشم ناتوانت

جانم بلب آمد و ندیدم
کامی ز لب شکرفشانت

گشتم ز تو بی نشان چو ذره
یکذره نیافتم نشانت

گفتم بسخن میان من تنگ
تنگ آمد ازین سخن دهانت

دور از تو ز زندگی بجانم
سوگند بمهر خورم بجانت

از خاک درت اگرچه امروز
دورم ز جفا، پاسبانت

فردا که رود ببادخاکم
چون گرد آیم بر آستانت

بنشینم و با غمت بسازم
پنهان ز تو با تو عشق بازم

هست دل لوح ساده که برو — جز خیال تو هیچ نقش نبست
چند گوئی بسر زنقش که فلان — رفت و با دلبر دگر پیوست
سر ز عهد تو چون توانم تافت — من که دانسته ام ز عهد الست

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

هر قدح کز مے تو کردم نوش — آفت عقل بود و غارت هوش
شد بدورے لب آلودت — پیر مرشد مرید باده فروش
با خیال تو روز و شب دارم — دل پر از گفت و گوی و لب خاموش
وه چه اقبال بود آنکه مرا — رخ نمودی بجواب نوشین دوش
مشک ریزان دو زلف عنبر بار — دُر فشان آن دو لعل گوهر پوش
گفت از وصل من چه برخیزد — خیز جامی بفکر دیگر کوش
هر زبان بود این حدیث هنوز — که برآمد ز من فغان و خروش

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

فی التجنیس

اے روے تو ماه عالم آرائے — چون ماه زپرده روے بنمائے

نخورم بے تو شربت آبے — کہ بخون جگر بیامیزم
گر پس از مرگ بر سرم گذری — مست و بیخود ز خاک برخیزم
آستین بر دو عالم افشانم — دست در دامن تو آویزم

کز دو عالم ہمین وصال تو بس
بلکہ یک پرتو از جمال تو بس

چشم گریان حدیث شوق تو گفت — راستی در چکاند دگوہر سفت
باغ حسن و جمال را ہر گز — از رخت تازہ تر گلی نشگفت
بخت بیدار پاسبان این بس — کہ شبے سر بر آستان تو خفت
دور ازان طاق ابروان دارم — ولی از صبر طاق و با غم جفت
جلوہ حسن تست در نظرم — ہر کجا بنیم آشکار و نہفت
پیش ازین گر نہفتہ مے گفتم — بعد ازین آشکار خواہم گفت

کز دو عالم ہمین وصال تو بس
بلکہ یک پرتو از جمال تو بس

اے ز قد تو قد رطوبے پست — رونق مہ ز عارض تو شکست
گر تو صد بار دامن افشانی — کی گذاریم دامن تو ز دست
رفت عقل از حریم خلوت دل — عشقت آمد بجای آن بہ نشست
من نہ تنہا اسیر زلف توام — کیست کامروز از کمند تو رست

دردمندان عشق با المست
فارغ از بیت و جوی و رامشند

زاهدان با خیال حور و قصور
از وصال تو در میمانند

با چنین رخ گذر بصومعه کن
باشد آن بی بصیرتان دانند

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

جان فرسوده شد براه تو خاک
ومن القلب ما یزول هواک

نتوان دوخت جز بر شته وصل
جگرے کز فراق گردد چاک

برندارم ز خاک پاے تو سر
گرچه آید هزار تیغ هلاک

من و سودائے جز تو نیست مرا
تو و پروائے چون منی خاشاک

وامن وصلت ار بدست آید
دو جهان گیر و در دست چه باک

ما نخواهیم جز وصال تو هیچ
هم تو خود دانی ای بت چالاک

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

صید آن طره دلاویزم
مست آن چشم فتنه انگیزم

چشم تو مے فروش و لعل تو مے
خود بگو چون زیاده پرهیزم

خلق ریزند اشک خون هر جا
کز غمت قصه فرو ریزم

من غلام تو ام دمے نه چنان
که به بیداد و مکر بگریزم

من که وجهت وجوی عیش جهان
من که وآرزوی خلد برین

از من این شیوه‌ها نمی‌آید
زآنکه من دیده‌ام بچشم یقین

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

طال شوقی الیک یا مولای
بنما آن رخ جهان آرای

رفت عمرم بدرد و حرمان آه
سوخت جانم بداغ هجران وای

لاف عشقت بسی زنند ولی
لیس فی ربقة الخلوص سوای

دست امید ما و آن سر زلف
روی اخلاص ما و آن کف پای

گر بتن دورم از برت چه غمست
چون تو دارم درون جانم جای

گو مرا عمر جاودانه مباش
گو مراد دولت زمانه مپای

جمله اینها طفیل تست ای دوست
تو همین کن که روی خود بنمای

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پرتو از جمال تو بس

عاشقان بی تو صبر نتوانند
روی بنما که جان برافشانند

این چه حسنست و این چه زیبائی
که در و کائنات حیرانند

جان و دل روی در عدم دارند
پیش تو یکدو روز میمانند

چشم چون گویم آن دو خونخوارند
کز پی خون صد مسلمانند

پرده از پیش چهره یکسو نه | تا شود پیش همگنان روشن

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پر تو از جمال تو بس

لاح برق هیج الاشواق | تازه شد درد عشق و داغ فراق
شربت مرگ اگرچه جانسوز است | نیست چون فرقت تو تلخ مذاق
من که وخندهٔ نشاط اے صبح | خلّ عینی دو مع المهراق
تو بلب جان نازنینے و من | کمترین بندهٔ بجان مشتاق
سرّ عشق از کتاب نتوان یافت | لیس تلک الرموز فی الاوراق
چو متاع دو کون عرضه دهند | اے بخوبی میان خوبان طاق
گر تو با این جمال جلوه کنی | شور و افغان برآید از عشاق

کز دو عالم همین وصال تو بس
بلکه یک پر تو از جمال تو بس

مے کشد غمزهٔ تو خنجر کین | میکند نرگس تو غارت دین
روی بنما چو گل ز جملهٔ ناز | چند باشی چو غنچه پرده نشین
بے تو هر جا سرشک چون ریزم | لاله خونِ چکان دمد ز زمین
نتوان غره شد بدولت وصل | چون غم هجر دشمنے ز کمین
بر دو خواب عدم مرا ای کاش | خاک کوے تو بودیم بالین

من از پی چون جرس نالان ببرای — بود رحمی کنی لطفی نمائی
بجان آمد ز درد دوریت دل — غم هجران عجب کاریست مشکل
بصورت گرچه رفتی از مقابل — هنوزاندر میان جان مائی
نه دردم را دوا پیدا نه مرهم — ندردگر نبودم پروای عالم
من و کنج فراق و گوشهٔ غم — تو با صد عشرت اکنون تا کجائی
گه از دل ناله برگردون رسانم — گهی از دیده سیل خونفشانم
بوادی آشکارا و نهانم — ز حال من چنین غافل چرائی
برو جامی بسوز و درد میساز — مکن چون عود هردم گریه آغاز
کسی کو ماند از دلدار خود باز — ز درد و غم کجا یابد رهائی

فی الترجیع

ای بروی تو چشم جان روشن — وز فروغ رخت جهان روشن
رخ بماه تو سوده مه که چنین — تا بدا ز اوج آسمان روشن
هر شب از شعلهای آتش دل — همچو شمعم شود زبان روشن
دیدهٔ بخت مقبلان نشود — جز بران خاک آستان روشن
سوخت جان از غم و هنوز نشد — بر تو این آتش نهان روشن
زخم تیر تو روزنیست که هست — خانهٔ جان و دل ازان روشن

فی المربع

الا ای ماه اوج دلربائی
که خیل نیکوانرا پادشاهی

مکن تامیتوانی بے وفائی
که دور ست از طریق آشنائی

زهی در دلربائی شوخ وچالاک
هزاران جان پاکت صید فتراک

براه تو سنت خلقے شود خاک
سواره هر که از راهی برائے

شبی خواهم نهان از پاسبانت
بمالم رخ بخاکِ آستانت

نگویم هستم از خیل سگانت
که چندین خویش نبا شد خود ستائے

مکن عزم رحیل ای ترک سرمست
که خواهد شد عنانِ عقلم از دست

مرا چون رشته جان با تو پیوست
نباشد طاقتِ روز جدائے

چو گل کو را برد باد بهارے
بصد تعجیل میرانے عمارے

من از دیار ک قد حافنی تفرق بالی — انت صحیفة شوقی تقوم فیه مقامی
بروز وصل ندانم چه تحفه پیش تو آرم — که صرف شد بفراق تو نقد عمر گرامی
ترو م فرش جفونی اذا قدمت منا ما — وکیف افرش هاوی بالدموع دوامی
نه جای چون تو لطیفیست ننگنای دل من — چه خوش بود که بفسحت سرای دیده خرامی

زجامی این نه جوابست نامهٔ کرمت را
بقا صدان ورت میدهد بسجل علامی

تمت الغزلیات

از کرم ساخته چشم جهان بین مارا
تا باین چشم جهان را نظری فرمائی

گر نگهبان نشود گنج جهان را این چشم
حاصل گنج بیغما ببرد یغمائی

شخص تو سایه تو و چشم تو بینائی تو
رشته صد توست ولے بر صفت یکتائی

همه اعیان جهان روی ترا آئینهاست
تا هر آئینه باین دگر آرائی

نبمائیم ترا هم تبو افزون زهمه
چون رخ خویش در آئینه نمائی

دل شد از عشق تو جامی که حبابش فلکست
باده بر جامے ازین جام همے پیمائی

بفکرت خواستم کز سر وحدت یابم آگاهی
خطاب آمد که از پیر مغان خواه آنچه میخواهی

کشم رخت از دیارت بر در پیر مغان روزے
اگر دولت کند دستگیری و توفیق همراهی

نگویم با علو همتش زین اطلس والا
که دانم بر قدر قدرش کند این جامه کوتاهی

شد از دیوان قسمت هر کسی را نام در خیرے
من و جانم صبوحی زاهد و ورد سحرگاهی

چه سودای شیخ هر ساعت فزودن خرمن طاعت
چو نتوانی که یک جو از وجود خویشتن کاهی

برقص آذره سان جامی چو آمد شاهد حالت
فروغ آفتاب حشمت و جاه شهنشاهی

باقبال قبول طبع شاه آوازه نظمت
چو صیت عدل او خواهد گرفت از ماه تا ماهی

ارید بسط غرامی الیک بعد سلامے
ولیس کل کلامے یفی ببعض غرامے

بشرح شوق تو طے شد تمام نامه عمرے
هنوز نامه شوقت نمیرسد بتمامے

یار در جان و دلم در حلبش سر گردان
سیر مجنون سوی هر وادی و لیلی در حی

شعله زد آتش ما از دم نی ای مطرب
این چه دم بود که امروز دمیدی در نی

نکنی رقص که من کوه وقارم ای شیخ
پیش رندان سبک روح گرانی تا کی

جامی او صاف می صاف نیارد گفتن
گر نه فیضش رسد از باطن خم پی در پی

ای که جز قتل محبان هنری نشناسی
تم سر یعاد خذ السیف و هذا راسی

بس که با وحشت عشق تو دلم خو می گرفت
کلما اوحشنی زاد به استیناسی

قصهٔ حلقهٔ زلفت که عبیر افشانست
قد تنفست بها قد عطرت انفاسی

لاف جمعیت دل مینزنی ای شیخ ولی
پای تا فرق همه تفرقه و وسواسی

چند دعوی که چو خاصان شده ام شهره شهر
شهرهٔ شهر نه سخرهٔ عام الناسی

اینهمه باد که از عجب ترا در رگ و پی
میرود عجبم گر چه نمی آماسی

جمع کردی بخسی چند بجا روب فریب
نجدا بهتر ازین کار بود کناسی

تا ز سر چشمهٔ عرفان نخوری آب حیات
مردهٔ گر بمثل خضری و گر الیاسی

محتسب روبه وقتست گر از حیله و مکر
حملهٔ شیر کند جامی ازو نهراسی

ای که در پرده بازار جهان می آئی
ما تو بودیم ازین پیش تو اکنون مائی

سایه ایست جهان بر عدم افتاده و ما
چشم آن سایه و در چشم تو ئی بینائی

جان در آمد بمحمل تو روان — چون در آمد ز در بانگ درای
تا به پایم خلید خار ترست — میبرد دیده رشکم از کف پای
شد پر از خون دل چو خانهٔ چشم — خانهٔ من ز چشم خون پالای
جانم از گریه های تلخ بسوخت — لب شیرین بخندهٔ بگشای

جامی جامی حریم کوی وفاست
بجفای تو کی رود از جای

نشان نبود ز عهد الست و قول بلی — که میرسید بگوش دلم ز عشق ندای
ازان نداست که جانم فداست در رهِ عشق — هزار جان گرامی فدایش باد فدای
ازان نداست که از شاخ سرو مرغ چمن — بر اهل ذوق کند داستان عشق ادای
ازان نداست که یک نغمه چون برون افتاد — صدای آن ز ثریا گرفت تا ثریٰ
صفای دُرد کشان تافت بر دل صوفی — پلاس میکده با ساخت طیلسان دروی
ز عکس جلوهٔ معشوق بهره مند نشد — کسی که آئینهٔ خویش را نداد جلای

رموز عشق توان گفت لیک با محرم
پرست خاطر جامی ازان رموز خدای

لذت عشق فرو رفت مرا در رگ و پی — عشق میگویم و جان میدهم از لذت وی
ذکر توبه مکن اے شیخ که با باده فروش — کرده ام عهد که دیگر نکنم توبه ازی
همت پیر مغان خواه که از خود ببری — عجز آن بده که مشکل شود این مرحله طی

وز بیدا از کوی تو بادی مشام جان معطر شد
ز زلفت میفشانی گرد یا خود مشک می بیزی

بود پیوند جان آمیز یاران تو این نکته
چرا هرگز نیاموزی و با یاران نیامیزی

شکار لاغر خود را زم بگشت پیش سگان افگن
نه بینم قدر آن خود را که از فتراک کم آویزی

بود مجموعهٔ هر فتنه شکل قد دلجویت
هزاران فتنه برخیزد چو تو از جای برخیزی

گریزانم ز هر نزدیک و دور اے جان برادر تو
چه حالست آنکه چون بینی مرا از دور بگریزی

زچ برگشته جامی در خراسان رفت رو اما
رهش زد در میانه عشوهٔ خوبان تبریزی

بانشای ساقیا لبه شط لب سبوی
وز خاطرم گدورت بغداد یان بشوی

محرم بلب نه از قدح مے که هیچ کس
ز ابنای این دیار نیرزد بگفت و گوی

از ناکسان وفا و مروت طمع مدار
از طبع دیو خاصیت آدمی مجوی

در راه عشق زهد و سلامت منه عزیز
خوش آنکه با جفا و ملامت گرفت خوی

عاشق که نقب زد بنهانخانهٔ وصال
دارد فسانه اے ز فریب سگان کوی

بے رنگیست و بے صفتے وصف عاشقان
این نیست وه کم طلبان با سیران رنگ و بوی

جامی مقام راست روان نیست این زمین
برخیز تا نهیم بخاک حجاز روے

واے من وای من ز عشق تو واے
من هوی الحب من یحن سواے

شد غیب تا ز روز منتظران
همچو مه یکشبے ببام برے

همچو مه طالع شدی در دیده منزل ساختی
خانهٔ دل را ز مهر دیگران پرداختی

برگذشتی فارغ از من نی سلام و نی علیک
می ندانم کردیم نادیده با ما شناختی

در بر سیمین دل چون سنگ بیرون آمدی
سنگ دو هنگامهٔ سیمین بران انداختی

عمرها دور از بر تو بی نوا بودم چو چنگ
هرگزم روزی ببر نگرفتی و ننواختی

راست بازی بود با آن قد همیشه پیشه‌ات
داد ما آمد چرا چون زلف خود کج باختی

چون رسیدی از دهان تنگش بکامم شکر بکام
گر نه زان لبها خجل گشتی چرا بگداختی

جامی از دل شعلهٔ آهت بگردون سر کشید
بر سر بازار رسوائی علم افراختی

ای بر سمن از سنبل تر بسته نقابی
در گردن جان هر خم زلف تو طنابی

تو تاب نظر ناری و من طاقت دیدار
اے کاش ببندی برخ خویش نقابی

ذوقی ندهد عشق گر از جانب عاشق
نبود گله و زطرف دوست عتابی

خواهم ببر کوی تو زاب دیده خون خورد
تا هست درین شهر نصیبم دم آبی

گیرم نکند نای نظر سوی تو میلی
کم زانکه نگاهی بکنی بهر ثوابی

جامی که بتحصیل فنون عمر ببرد
بی حاشیهٔ شوق تو ناگذاشت کتابی

ای از پس عمری سوی ما آمده تا کی
خاموش نشینی نه سوالی نه جوابی

زهی از خط سبزت تازه رسم فتنه انگیزی
ز تیغ غمزه‌ات نودم بدم آئین خونریزی

حاجت قبلهٔ صورت نبود جامی را
قبلهٔ حاجتش المنة لله توئی

زهی دود و زلفت بهر چین دلے
ز هر عقدهٔ عقل را مشکلے

حدیث لبت نقل هر مجلسے
چراغ رخت شمع هر محفلے

وصال تو مطلوب هر طالبے
قبول تو اقبال هر مقبلے

حریم درت دارد آن منزلت
که باشد حرم در رهش منزلے

بدریوزهٔ وصل چشم ز اشک
روان کرده هر گوشهٔ ساحلے

ازان خشک ماندست زاهد چنین
که دارد ز بحر غمت ساحلے

اجلم نظر کوش جامی که نیست
ز تحصیل علم دگر حاصلے

اگر وصف مه میکنم مه توئے
وگر قصدره مقصدره توئے

وگر قصهٔ سرو گویم بلند
مراد دلم قصه کوته توئے

مرا مدعے عشق تست و بدان
بآن رخ دلیل موجه توئے

مگو غیر من کیست مقصود تو
که بالله توئے ثم بالله توئے

مپنداهم این کارگاه دورنگ
که گاهے منم رنگ آن گه توئے

بهیک لعب ختم بدان عرصه کش
که هم بیدق آنجا و هم شه توئے

حدیث دهانت زجامی مپرس
کزان سر سر بسته آگه توئے

تا چند گرد کرد تو گردم گهے بپرس | کاینجا چه میکنی و طلبگار کیستی

جامی مدار چشم خلاص از قید عشق
اندیشه کن ببین که گرفتار کیستی

جانا چه شد که پرسش یاران نمیکنی | درمان درد سینه فگاران نمی کنی
دامن ز قطرهای سرشکم نمی کشی | همچون گل احتراز ز باران نمی کنی
بر من هزار تیغ جفا راندی و خوشم | کین با یکے دگر ز هزاران نمی کنی
شیران همه شکار غزالان شوخ تو | جز قصد صید شیر شکاران نمی کنی
ای گل بخند خرم و خوش کز چه رحمتے | بر گریه های ابر بهاران نمی کنی
جام میست لعل تو لیکن بجرعهٔ | زان جام یاد باده گساران نمی کنی

جامی برای لاله صفت خوش بداغ دل
چون ترک عشق لاله عذاران نمی کنی

ناز نمیناز نیاز شبم آگاه توئی | واقف آه و دم سرد سحرگاه توئی
ماه را اینهمه آئین شب افروزی نیست | گر نه نبوده رخ از آئینهٔ ماه توئی
بود و نخواه مصور که کشد نقش ملک | نقشی انگیخته بر موجب دلخواه توئی
برشکن انجمن انجم و مه را کامروز | آفتاب فلک و منزلت جاه توئی
با تو در ملک ملاحت نزند شاه دگر | خوش بران زن که هر جا که روی شاه توئی
در ره عشق تو جز محنت و غم نیست ولے | چه غم از محنت راهست چو همراه توئی

گم گشتگان بادیهٔ محنت و غمیم | مشکل بریم ره بسر کوی بی غمے

جامی سگ ترا بغلامی نمی سزد
او را چه حد آنکه کند با تو همدمے

دل برد ز من فتنه گرے عشوه نمائی | زرین کمرے کج کلهے تنگ قبائے
در حسن و ملاحت چه پری چهره نگاری | در سرکشی و ناز چه شوخے چه بلائے
من کی بوصالش رسم این بسکه برانش | روزی که شوم خاک ببوسم کف پائے
سوزے که مرا بر جگر از آتش مشقت | خبر شربت مرگش نبود هیچ دوائے
روزے که شوم خاک و برد باد بهر سو | یابند بهر ذره من بوے وفائے
داری سر خونریز من اینک کفن و تیغ | با حکم تو کس را نرسد چون و چرائے
باشد غم هجر تو بجانا به بران نفس | گر از سر خاکم بدمد برگ گیائے
تو خنده زنان میگذری بیخبر از من | من گریه کنان میکنم از دور دعائے

یارب بچه خرسند شود جامی بیدل
روزے که بنا شد ز تو تشریف بلائے

گفتی بکوے عاشق و بیمار کیستی | من عاشق توام تو بگو یار کیستی
بستی میان بکینه کشیدے ز غمزه تیغ | جانم فدات در پے آزار کیستی
دارم دلے ز هجر تو هر دم فگار تر | تا خود تو مرهم دل افگار کیستی
هر شب من و خیال تو و کنج محنتے | تو با که و مونس و غمخوار کیستی

خواهم بره تو خاک گردم — چون جلوه کنان همندرانے
گو تیغ کرشمه ریزد امروز — داریم هوای جانفشانے

جامی زغم تو بس نجات است
گفتیم ترا دگر تو دانے

اغیار را مدام ز جام ردے دهی — چون وقت ما رسد همه خون جگر دهی
جانم ز شوق سوخت حیا شد اگر گهی — بوئے ز پیرهن به نسیم سحر دهی
ای باد اگر کنے سوی آن آستان گذر — از من هزار بوسه بران خاک در دهی
در ره حریم حرمت او بار باشدت — از حال خستگان فراقش خبر دهی
بیمار مرا تواند کسے علاج — خیزاے طبیب چند مرا دردسر دهی
ساقی شتاب کن که بود مهلت فراق — گردد فزایش ار ده و سه جام دگر دهی

جامی بجان رسید ز غم کاش اے اجل
از جام مرگ شربت او زود تر دهی

ای باغ حسن را ز جمال تو خرمے — چشم بد از تو دور که محبوب عالمے
حورے بگوے سهر خدا یافته شته — کاین لطف و ناز کی بود حد آدمے
زخم ترا چه حاجت مرهم بود که آن — شاید جراحت دل ما را بمرهمے
دل آن تست دم بدم از هر بر دلش — عشوه چه مینمائی و افسون چه میدمے
گر چرخ را نماند وفائی چه باک ازان — هرگز مباد جور و جفاے ترا کمے

مرا بر دلست از تو چون کوه باری
وزان کوه چشمم بود چشمه ساری

وزان چشمه سارست هر دم دمیده
ز خون جگر گرد من لاله زاری

چه باشد که روزے بعزم تماشا
فتد سوے این لاله زارت گذاری

نروبم رهت را ز بس گان که رستم
نشیند بدامان پاکت غباری

خوشا آنکه تو جان و من بوسه خواهم
تو نے گویم در جواب و من آری

ز راه کرم پاے بر دیده ام نه
که دارم بره دیده اشکباری

بمرهم مداوا مکن زخم جامے
که باشد ز تیغ تو اش یادگاری

خیل تبان بردن ز شمار ست و شه یکے
آری بود ستاره هزاران و مه یکے

کردند عرض حسن سپاه تبان و لے
چون شهسوار من نبود زان سپه یکے

از ما چه اعتبار که صد تاج خسروی
باشد بر آستان تو با خاک ره یکے

خوش خواب مستی تو که من با فراغ دل
بوسم که آن دو لعل مے آلود گه یکے

عشقت گرفته کشور دل عقل کو برد
کان ملک را بسنده بود بادشه یکے

جامی مرو ز میکده با خانقه که هست
در کوے عشق میکده و خانقه یکے

هر چند ز چشم ما نهانے
غم نیست چو در میان جانے

بے روے تو زیستن نخواهم
گان مرگ بود نه زندگانے

ز سعد و نحس چه پرسی حکیم را چون تو
فروغ کوکب اقبال و چهبین داری

بنجش بر من مفلس که از دو ساعد تو
دو گنج سیم نهان اندر آستین داری

بآسمان که بر د طاعت ترا جامی
چنین که بلیش تبان روی بر زمین داری

هر دم بدیده دگرے خانه می کنی
همخانگی بمردم بیگانه مے کنی

دل را نشان براویه هجر میدهی
دیوانه را مقام بویرانه می کنی

دستم گرفته غوطه دهی در خم ای سپهر
چون خان قالبم گل پیمانه می کنی

ای شمع بزم حسن ترا گرم میکند
دل سوزیے که بر سر پروانه می کنی

می پروری ز گریه دلا مهر خال او
از فیض ابر تربیت دانه می کنی

بگشا گره ز طره مشکینش اے صبا
تا چند جعد سنبل تر شانه می کنی

جامی دگر بمدرسه رفتن طریق نیست
وقتست اگر عزیمت میخانه می کنی

بر سر آن کو سر من خاک بودی کاشکے
پایمال آن بت چالاک بودی کاشکے

تا مرا بودی بکوی او مگر روزے صبا
قالب خاکی خس و خاشاک بودی کاشکے

چند بر چاک گریبان طعنه اے ناصح مرا
سینه ام صد جا ز تیغش چاک بودی کاشکے

حیف باشد سوختن زان سمندش بهر داغ
داغ او هم بر دل غمناک بودی کاشکے

وحشی سواره آمده صد صید بر فتراک او
بنده جامی هم بران فتراک بودی کاشکے

بود شوق تو افزون گرچه بینم ترا هر روز و گل را بعد سالے
شود حالم دگرگون هر دم از تو وے بے تو نیم در هیچ حالے

بکوے عشق جامی لب فرو بند
که باشد هر مقامے را مقالے

ساختم چشم راست مهر تو جای راست شد جا کرم نمای و درآے
کهنه شد دور ماه نوبت تست ز ابروے خود مه نوی بنمآے
کرده ام از دو دیده پاے وزان اشک میروم در ره پر آبله پاے
گریه ام در گلو گره شده است تیغ بردار و این گره بگشاے
فرق من تا قدم ربوده تست صبر و هوشی که مانده هم برباے
تینت از خون هر که گیرد زنگ زنگ آنرا بقتل من ببرداے
محتسب را نماند سهم بروت ریش قاضی کنند می یالاے

راه تقوے چه سان رود جامی
مانده از جام درد در گل پاے

اگرچه در لب جان بخش انگبین داری زناوک مژه صد نیش در کمین داری
بخاک پات که نتوان در آب حیوان یافت لطافتی که تو در نعل آتشین داری
بهشت گلشن خلقت نمید هم یک شاخ ازان بنفشه که بر طرف یاسمین داری
بابروان مغکن چین خدا ازین بیش که زیر هر شکن صد هزار چین داری

غم نامهٔ هجران به پر و بال تو بستم
زنهار که آنرا بسگانش بسپاری

من نیز چو تو سوخته دل غم فراقم
خواهم که توانجا برسی یاد من آری

گر قصهٔ جامی ز تو پرسد بخرش ده
کافتاد ز هجر تو بصد محنت و خواری

دارد برهت دیدهٔ امید که روزی
باز آئی و بروی نظر لطف گماری

نه خرد راست قصوری و نه دین را خللی
گر دهم دل بغزالی و سرایم غزلی

دفتر علم و منه زآب قدح میشویم
مرشد عشق نفرمود چنین انیم عملی

دعوی نقص مرا حاجت برهان نبود
هرگز م نیست درین مسئله با کس جدلی

نقد عمری که نداری بدلش صرف مکن
جز بسودای نگاری که ندارد بدلی

چه نشان گویمت ای یار که آن نادره را
نتوان گفت مثالی نتوان زد مثلی

طی مکن طرز غزل جامی و اندیشه مدار
که زند طعنه و غائی و کند رد خللی

چشم شاهد نتوان بستن و مو میکستن
که ازان رشک برد کوری مزین غصه گلی

ز مشک تر خطی دارے و خالے
ندیدم از تو مشکین تر غزالے

رخت خورشید و از هر جانبش خط
کشیده از سواد شب هلالے

خیال آن میان می بندم آرے
بود با خویش هر کس را خیالے

ازان گل در نقاب غنچه ماند ست
که از روی تو دارد انفعالے

شد از فزون ز افسوس تو سوز دل — دمیدی دمی شعله زد از جگری
ندارد فروغ رخت آفتاب — چو مه نیست تا بنده هر اختری
بریدی بآن غمزه پیوند وصل — زدی بر رگ جان من نشتری

زمیگون لبت دور جامی مدام
ز خون جگرمی کشد ساغری

گاهی نه هجر چشم مرا خون نفشان کنی — گاهی بوصل خاطر من شادمان کنی
چون نیست خوی تو که روی بر مراد کس — راضی شدم که هر چه دلت خواهد آن کنی
گفتی که خاک پای تو دارد میدهم بها — جانا درین معامله ترسم زیان کنی
باشد بپای حساب گر مهای تو خطی — هر رخنه ام ز تیغ که در استخوان کنی
جان میدهم بشرط که وعده بوسه — لیکن بشرط آنکه لبت را ضمان کنی
لطف لب تو مرهم ریش دلم شود — گر هر دمش نه تازه ز زخم زبان کنی

جامی سگیست بر درت از کشتنش چه سود
جز آنکه تیغ خویش بر و امتحان کنی

ای مرغ سحر چند کنی ناله و زاری — از درد که می نالی و اندوه که داری
گر هست ترا شوق گلی خیز چو بلبل — بگذر بتماشا گه گلهای بهاری
چون فاخته گر شیفته سرو روانی — اینجا چه کنی طرف چمن را چه گذاری
نی نی غلطم هست ترا هم غم و دردی — زان مه که چو گل بهر سفر بست عماری

از تو داریم فغا خاکه چرا — نکنی گوش بافغان کسے
آیت رحمتے ای ماه وشے — کے فرود آئے درشان کسے
جان و سر در قدمت خواهم باخت — ای ز سر تا بقدم جان کسے
گر تو این سرکشی از سر نبهے — جان کشم پیش تو جانان کسے

جامی احسنت که این طرز غزل
نتوان یافت بدیوان کسے

نه غزاے که سرایم بخیالش غزلے — یا زنم از رخ خورشید شعاعش قبلے
نه کریمے که کنم فکر مدیحش چو فتد — ز آفت دهر و ارکان معیشت خللے
نه فصیحے که برهان سخنهای لطیف — باشدش قوت بحثی و مجال جدلے
طی شد اسباب سخن ساقی گلچهره کجاست — که می لعل بود آنچه ندارد بدلے
مے خور و روے نکو بین که ملایک نکنند — ثبت در دفتر اعمال تو به زین عملے
جیب خاص ست که گنج گهر اخلاص ست — نیست این در ثمین در بغل هر دغلے

جامی از عشق مگو نکته بزاهد که بود
هر محل را سخنے هر سخنے را محلے

بروی من از لطف بگشادی — مران زین در مرا بر در دگر ای
سرم را مکن ز آستانت جدا — که با آستان تو دارم سری
ز مسکینم نیست جا پیش تو — ز من هیچ جا نیست مسکین تری

گر نیرزم بجوابے چو سلامت گویم
چشم دارم که بدشنام زبان بگشائی

چند سودای تبان دار ازین خوی خوروں
تا بکے طعن کشان آه ازین رسوائی

عقل گفتا نرسد وصل سلاطین بگدا
عیش ازین در طلبش عمر چه بیفرسائی

عشق فریاد برآورد که ای عقل خموش
بس بود لذت درد طلب و جویائی

جامی از خیل سگان یار خدا مان باشد
نبده حلقه بگوش ست چه بیفرمائی

باهمه سنگدلان ساغر گلرنگ زنے
جرم ما چیست که بر ساغر ما سنگ زنے

ما همه بر سر صلحیم سبب چیست که تو
سنگ بیداد بکف کرده در جنگ زنے

خ نمائی شکنی قد رهمه مشک خطان
لشکر روم کشے بر سیه زنگ زنے

گر نوا ساز و غزلخوان کنی آهنگ سماع
راه بر نغمه سرایان خوش آهنگ زنے

دل چو شانه شود از رشک بصد شاخ مرا
شانه چون در شکن طره شبرنگ زنے

چاک زد باد صبا جیب سمن اے مطرب
وقت آنست که در دامن گل چنگ زنے

فسحت قدس بود جای اقامت جامی
تا بکے خیمه درین مرحله تنگ زنے

اے غمت آرزوے جان کسی
درد تو مایه درمان کسے

گر تو فرمان نبری درمان چیست
نشود بخت بفرمان کسے

ده چه شمعے تو که روشن نکنی
هیچگه کلبه احزان کسے

غرض ز طاعت عارف بهشت و کوثر نیست
بهشت میکده او بست و کوثر مے

اگر ز دور سر خویش رنجه می نوش
که نیست رنج ترا شربتے برابر مے

گذار پرورش تن به تن پرست اے دل
غذاے روح کن از جام روح پرور مے

بگنج میکده سازید جاے جامی را
که رفت خانهٔ او چون حباب در سر مے

اے دو چشمت در ستیز و کین یکے
دل یکے تاراج کرد و دین یکے

خال و زلفت را نمودم جان و دل
آن یکے بربود از من این یکے

سوے هر غمخواره داری صد نظر
مردم از غم جانب من بین یکے

خواب خوش باشد بشب وصل ار بود
عاشق و معشوق را بالین یکے

زان همه بوسه که دادی وعده ام
کن حوالت بر لب شیرین یکے

تا نه گردد خوشه چین خرمنت
گر کشاید زلف از صد چین یکے

عاشق مسکین بسے داری ولیک
همچو جامی زان همه مسکین یکے

اے ز خاک قدرت چشم مرا بینائے
چشم بد دور ز روی تو که بس زیبائے

اے خوش آن دیده که اول بر تو می افتد
بامدادان که بصد جلوه برون می آئے

لطف و انعام تو عامست ندانم که چرا
هیچگه بر من درویش نمے بخشائے

روز من روشنت انگه شود اے شمع چگل
که چو من سوخته باشے بغم تنهائے

شاخ نشمشادی که پیچیدست نیلوفر بدان — سرو آزادی که دارد رخ ز گلبرگ طری
بیم دور انست نیلوفر نبرد بر آب لیک — عکس این کرد آن تن نازک ترا صنعت گری
هر گل در غنچه نازک باشد اما در قبا — ای گل خندان تو بیرون ازان نازک تری
چند استغنا چه کم گردد ز جاه و حشمتت — گر بچشم مرحمت سوی غریبی بنگری

قدر حسنت جامی صاحب نظر داند و بس
قیمت گوهر کسی نشناسد الا جوهری

ای بالا همان که میدانی — تو کلی ماهمان که میدانی
گر روی در چمن ز رشک قدت — رود از جا همان که میدانی
آهوی دام جسته و ترا — زلف در پا همان که میدانی
گل سوری کنایت از رخ تست — مشک سارا همان که میدانی
سرو زلفت شب سیاه منست — رخ زیبا همان که میدانی
بر تو سیم تاب و اندر سیم — سنگ خارا همان که میدانی

با تو جامی تنیست زنده بجان
وز تو تنها همان که میدانی

قسم بصفوت جام و صفای جوهرمی — که نیست در سر ما جز هوای ساغرمی
بیا که خشکی و تری طفیل هستی ماست — در آب خشک قدح ریز آتش ترمی
ببین بلندی بخت و سعادت طالع — که کرد از افق خم طلوع اخترمی

از مهر و ماه باز چکویم که بنیمت — هم ماه مهر عارض و هم مهر ماه روی
هر جا سواره ای مه بی مهر بگذری — مالند ماه و مهر بران خاک راه روی
گر بی نقاب رخ بنمائی چو ماه و مهر — گردند ماه و مهر ز خجلت سیاه روی
روی ت رواج حسن مه و مهر دیگرست — خواهی بنام مهر و مهش خوان و خواه روی
از مهر ماه روی تو بس آه می کشیم — شد ماه و مهر را سیه از دود آه روی

جامی که شد ز مهر تو چون ماه نو متاب
ای ماه مهر طلعت از و بی گناه روی

ای که از شاخ گل لطیف تری — روی خود بین بگل چه می نگری
خاک پایت شدن چه سود کند — چون تو از سرکشی نمیگذری
گر ز اغیار روی همت چه عجب — که مرا چشم روشن دگری
یار با ما و ما بگرد جهان — آه ازین غافلی و بیخبری
ره بکوی وصال آسان ست — گر کند نور عشق راهبری
شیر گردون نشاید م سگ کوی — گر مرا از سگان خود شمری

جامی از بندگان خاصه تست
نیست زین عاشقان دربدری

در لباس نیلگون چون جلوه کردی ای پری — مه و گر نمود رخ زین پرده نیلوفری
با لباس آسمانی هر که دید ای مه ترا — شد برون چون روز روشن کافتاب دیگری

بشهر نیکوان مسکین غریبے — که جز خون خوردنش نبود نصیبے
عجب بیمارے دارم ز عشقت — که عاجز شد ز درمان هر طبیبے
چو من عاشق بسے یابی ولیکن — نیابم چون تو در عالم حبیبے
ز کویت رخ نتابم گرچه بینم — بکف تیغ جفا هر سو رقیبے

نیفتد نو بهار خوبیت را
خوش الحان تر ز جامی عندلیبے

نسیم صبحدم ای روح بخش روح افزائے — بکوی دوست کز مشک بیز و غالیه سائے
ز گرد ره چو بران خاک در زنی نفسے — پس از اجازت دربان زمین ببوس و دعا سائے
بنبد دست بخدمت دگر مجال شود — بعرض حال من بی زبان زبان بکشائے
نمود مت تن چون موے خویش ضعف مرا — بآن میان چو مو بموے باز نمائے
چو در خرام نهد پای بر زمین برسان — تضرع رخ زردم بخاک آن کف پائے
ز نالهاے منش یاد ده بزم طرب — چو مطربان خوش الحان شوند نغمه سرائے
ز حال جامی اگر پرسدت بگو اینک — نوشته نامه ز آب چشم خون پالائے
ز بسکه کاست اگر خامه اش نواند ساخت — درون نامه میان حروف خود را جائے

پی دعاے تو هر دم گشد بسته نظم
جواهر سخن از بحر طبع گوهر زائے

ز مهر ماهتابان رخ ای ترک ماه روئے — بناز روے مهر چو مه گاه گاه روئے

نهادی بر گلوی صید تیغ و من بصد حسرت — همی میرم چه بودی گر بجای صید من بودی
مرا شد کوه غم جان و ز غمت جان میکنم اکنون — بملک عشق بالیتی که نامم کوهکن بودی
ز خاموشی بر آمد جان و در دل صد سخن پنهان — چه بودی گر مرا بیشت مجال یک سخن بودی
اگر بودی تو بگذشتی بگورستان مشتاقان — ز شوق آن چو لاله جا کفاشان بر کفن بودی

ز صبر و هوش و عقل و دین سپاه انگیختی جامی
اگر نه عشق خونریز تو شاه صف شکن بودی

با چنین قامت و بالا که توئی — کیست سرو چمن آنجا که توئی
بدمی زنده کنی صد مرده — علمی امروز همانا که توئی
چند گوئی که بگو جان تو کیست — نه خدا ای بت رعنا که توئی
چون تو انیم که عاشق نشویم — با چنین صورت زیبا که توئی

جامیا شهره شوی زود بعشق
این چنین واله و شیدا که توئی

دارند جان و دل تو هر یک تظلمی — ای بادشاه حسن خدا را ترحمی
عشاق را ز ناز و تنعم فراغتی ست — نازی بکن که نیست ازین به تنعمی
آهسته ران سمند خدا را که در رهت — صد سر فتاده بیش بود زیر هر سمی
گر می کنیم ناله ز شوق رخت مرنج — کز شوق گل خوش ست زبلبل ترنمی
جامی بجان رسید ز بس گریه های تلخ — هرگز ندید از ان لب شیرین تبسمی

شد خراب از گریهٔ بسیار چشم من بلی — خانه را آفت رسد چون میرشود بارندگی

جامی از درد فراق و داغ هجران مرده بود
باز دیگر نکهت وصل تو دادش زندگی

آسوده دلا حال دل زار چه دانی — خونخواری عشاق جگرخوار چه دانی
هرگز نخلیده بکف پای تو خاری — آزردگی سینهٔ افگار چه دانی
شب تا بسحر خفته بخلوتگه نازی — بیخوابی این دیدهٔ بیدار چه دانی
ای فاخته پرواز کنان بر سر سروی — در دل مرغان گرفتار چه دانی

جامی تو دبیوتنی و جام می و مستی
راه و روش مردم هشیار چه دانی

کاشکی من بیدل از سنگان تو بودی — نازمقیمان آستان تو بودی
آن همه دشنامها که دادی بقسم — آه چه بودی که از زبان تو بودی
زاهد اگر قبلهٔ جمال تو دیدی — ورد زبانش دعای جان تو بودی
غنچهٔ اقبال ما کجا بشگفتی — گر نه نسیمی ز گلستان تو بودی

جامی اگر یافتی قبول غلامیت
غاشیه بر دوش و عنان تو بودی

من آواره را گر دل بجائی خویشتن بودی — کجا زینگونه رسوا گشته هر انجمن بودی
گرم بر دل نبودی داغها از لالهٔ رخسار — مرا چون دیگران هم ذوق گلگشت چمن بودی

ایچنین خوب و نازنین که توئی
نبود هیچکس چنین که توئی

گر گلستان جنتم بخشند
نروم زان گل زمین که توئی

صفت جان و تن نیارد تاب
مونس هر دل حزین که توئی

هیچ مرغ دل از تو جان نبرد
باز از بین گونه نازنین که توئی

جامی آخر بداغ دل سوزی
باچنین آه آتشین که توئی

سینه روزن روزنست از ناوک صید افگنی
خانهٔ دل را فروغ دیگر از هر روزنی

دارم از اشک شفق گون دور از آن خورشید رو
همچو گردون هر نماز شام در خون دامنی

نیست آن اندام نازک را مناسب با سلاح
بایدش از گل قبائی نز سمن پیراهنی

کیست گل تا چهره افروز د بخوبی پیش تو
زآتش رخسار تو یک شعله و نگل خرمنی

سهم مژگان تو از دیدار ما را باز داشت
همچو روح الله حجاب راه ما شد سوزنی

جور کم کن با من مسکین که روز باز خواست
حیف باشد دامن پاکت بدست چون منی

جامی بی خان و مان را هر دم آید بدخوی مان
زانکه این مسکین بجز کوبت ندارد مسکنی

ای ز خورشید جمالت ماه را شرمندگی
باگدایان تو شاهان در مقام بندگی

پرده از عارض برافگندی که من ماه توام
وه که دارد کوکب طالع بدین فرخندگی

شوکت شاهی متاع نیست در بازار عشق
نیستی می باید و مسکینی و افگندگی

هالبس بر سر میدان عشقت این سر افرازی
که روزی پیش چوگانت کنم چون گوی سربازی

چو سرها بر سر میدانت اندازند جانبازان
همه تن سر شوم چون گوی از شوق سر اندازی

بود گوئی سرم را با خم چوگان تو حالے
بیک چوگان چه باشد گر بجال گوی پردازی

درین میدان فیروزه برآید مهره هر روز
بشکل گوی نه باشد بچوگانیش بنوازی

فلک میگوید اللهم سلم از قفائی تو
چو رخش تیز گام اندر قفائی گوی می تازی

به تنهائی فگن گوئی سرم را در خم چوگان
درین میدان نخواهم دیگری را با تو هم بازی

مکحل گشت چشم جامی از خاک سم اسپت
چو چشم انجم از گرد سپاه شاه البوالغازی

سپهر مکرمت سلطان حسین آن کز دل روشن
کند با آفتاب معدلت چون صبح دمسازی

بقایش باد چندان کاندرین کاخ پر آوازه
کند با صور محشر نوبت ملکش هم آوازی

ای فتنهٔ چشم تو جهانی
میکن نظری بنا توانی

پیوسته بقصد ما ز ابرو
تا گوش کشیدهٔ کمانے

هر کس بر تو آورد متاعی
با ما هم و همین حقیر جانی

هستم خجلے بر آستانت
خرسند ز تو باستخوانی

سررشتهٔ عشق کی توان یافت
تا یافته زان میان نشانی

گر اشک چو در قبولت افتد
در پای تو ریزش روانی

شد جامی ازان دهان و عارض
صاحب نظری و نکته دانی

جامی زنالهٔ دل افگار خود مگر
آگه نه‌ای که نالهٔ خود شرح میدهی

سرتا بقدم غرقهٔ دریای زلالی
از تشنه لبی بر لب هر چشمه چه نالی

پیش لب تو صد قدح بادهٔ لعلب
بر ساغر خالی لب خود بهر چه مالی

از عالم صورت که همه نقش و خیالست
ره سوی حقیقت نبری در چه خیالی

ای خواجهٔ عالی محل این دیر مغانست
بر صدر مکن جا که تو از صف نعالی

از عشق سخن مرتبهٔ نیک بلندست
واعظ نبود لائق این پایهٔ عالی

گفتی بجهان عاشق دلخسته چه دارد
جانی ز غمت پر دلی از غیر تو خالی

جامی سخن عشق بهر سفله چه گوئی
در کیسهٔ لوئی چه نهی عقد لآلی

گر بدانی که چها میکشم از درد جدائی
بخدا با همه بی رحمی خود رحم نمائی

درد پرورد توام من که واندیشهٔ درمان
کاش صد درد دگر بر سر هر درد فزائی

دل بی حاصل ما را برت ای شوخ چه قیمت
که بیک عشوه اگر خواهی ازین صد ببهائی

گرچه ما را نبود جای بخاک سر کویت
شکر باری که تو جا کرده درون دل مائی

دل نه زانسان بکمند تو گرفتار شد ای جان
که توان داشت تدبیر خرد چشم رهائی

با مداوای همه کس در پی مقصود ولی جامی
اشک ریزان بسر کوی تو تا کی بدر آئی

بگذر از طور خرد کاندر طریق عشق هست
عاقلی دیوانگی دیوانگی فرزانگی

ای که گوئی شیوهٔ مردانست صبر از روی خوب
خیز کز جامی نخواهد آمد این مردانگی

هوای نیکوان عیش ست و شادی
مراد عشقبازان نامرادی

فداک یا غراب البین روحی
فان سعاد قد هویت لبعادی

بوصل دوست لطفش رهنمون گشت
ولیکن حافنی کید الاعادی

بسوی ما بچشم لطف دیدی
بروی ما در رحمت کشادی

خیالک مونسی فی کل داد
و وصلک مقصدی فی کل نادی

دلم صد پاره و هر پاره صد داغ
فوادی و افوادی و افوادی

همین فریاد دارد جامی از تو
که جان داد از غم و دادش ندادی

نی کیست همدمی شده از خویشتن تهی
چون سالکان زسیر مقاماتش آگهی

آزرده که نالهٔ جانسوز مے کند
هر جاز پای تا سرش انگشت می نهی

سوراخها بسینهٔ نے بهر آن کنند
تا دم بدم زنالهٔ دل خود کند تهی

خفته زبانگ مے جهد از جا تو مردهٔ
گر در سماع بانگ نے از جا نمی جهی

دمسازنے شدم که بعالم چو شد بلند
آهنگ نالهام دم نے کرد کوتهی

خود رسته نی که رسته زخود زان بمیزند
این راه بیخودی که تو یکدم زخود رهی

دمید صبح یقین از فروغ جام ای شیخ
نزد بدخشک چرا مانده در حجاب شکے

ز سعد و نحس فلک دم زند منجم شهر
نه بزم عشرت ما دور باد آن فلکے

عروس عشق ترا دایه شد نمیدانم
که شیر ذوق ز پستان او چرانکے

سحاب مکرمت و آب رحمتے جانا
ولے چه سود که بر گشته نار ما نچکے

هزار بلبل خوشگوست جامی آن گدرا
یکی بنال نه آخر ازان هزار یکے

اے حبیب عربی مدنی قرشی
که بود درد و غمش مایه شادی و خوشی

فهم رازش نکنم او عربی من عجمے
لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی

ذره دارم هوادار ی او رقص کنان
تا شد او شهره آفاق بخورشید وشی

گرچه صد مرحله دورست زپیش نظرم
وجه نے نظرے کل عناة وعشی

صفت باده عشقش زمن مست مپرس
ذوق این می نشناسی نجدا تا نچشی

مصلحت نیست مرا سیر ازان آب حیات
ضاعف الله به کل زمان عطشی

جامی ارباب وفا خبره عشقش نزدند
سر مباد ت گرازین راه قدم باز کشی

اے فسون چشم مستت مایه دیوانگی
آشنایان ترا از خویش هم بیگانگی

شمع رخسار ترا هر جا فروزد بزم حسن
از خدا خواهند خوبان دولت پروانگی

شیوه عاشق به داند زاهد خلوت نشین
جلوه طاؤس کی آید ز مرغ خانگی

الله الله چه شوخ دیده کسی | که بفریاد هیچکس نرسی
من ترا خواهم از دو عالم و تو | کرد و عالم مرا همین تو بسی
از تو ام جز تو آرزوئی نیست | انت سولی و انت ملتمسی
چون نیم از خویشتن تهی شده ام | با تو دارم هوای هم نفسی
کرده عشق تو در ولایت دل | روزها شحنگی و شب عسسی

جامی از عشق نیکوان باز آی
عمر بگذشت چند بوالهوسی

ای مرا در عشق تو از کار خود حیرانیے | در بیابان تمنای تو سرگردانیے
قصهٔ دشوار هجر از مردن آسان شد مرا | باشد آری بعد هر دشواری آسانیے
ماند بر خوان غم از من استخوانی چند و بس | گر دهی فرمان سگانت را کنم مهمانیے
کام عیشم تلخ شد زین گریه های خونفشان | زان لب شیرین کرم کن خندهٔ تهمانیے
بی تو تن زندان جان شد بلکه صد زندان شد | دست رحمت برگشا آزاد کن زندانیے
هر گرم چون نیست ره در پیشگاه بزم وصل | می نهم از دور بر خاک درت پیشانیے

پیر شد جامی ز جام نیم خورد ت جرعه
بر وی افشان تا کند زان جرعه پرافشانیے

صد ره آن غمزه کم گشت و شکل آن غمزگی | که شود مجلس عشاق شد ز پر نمکے
ز پردهٔ بشر ے میزند نوا لیکن | رسد بگوش من آواز سجدهٔ ملکے

آگه ز تلخ کامی جامی کجا شوی
کز جام هجر همچو منی جرعه ای چشی

آخر ای سرو خرامان ز کدامین چمنی
که ز سر تا قدم آشوب دل و جان منی

بنما آن تن نازک ز قبا تا بچمن
غنچه دیگر نکند دعوی نازک بدنی

لب بمتجم ز سخن لیک بنجلوتگه جان
گاه دل با تو و گاهی تو بدل در سخنی

خون ما خورده چه انداز دلم می طلبی
نوش کردی می ما شیشه چرا می شکنی

میدهی یاد م ازان لاله رخ ای باد بهار
چند آتش بمن سوخته دل می فکنی

یار بیماری من دید و بسی فاتحه خواند
لیک شکرانه آنرا که نیم زیر دستی

جامی آن شوخ بخونریزی لوگرتیغ کشد
ادب آنست که گردن نهی دم نزنی

هر قطره مے لعل که ریزد بزمینے
از جام تو بر خاتم عیش ست نگینے

با ظلمت شب سنروهانت نتوان یافت
از نور رخت گر نزند صبح یقینے

گفتم شدم ایمن ز بلاهاے زمانه
ناگاه خیال تو در آمد ز کمینے

هر دین که نه عشقست همه کفر و ضلالت
با عشق تو فارغ شده ام از همه دینے

صد چاک ز هجران بدلم به که بجایم
گیرد ز ملامت خم ابروے تو چینے

از خاک درت گرچه شوم گرد نخیزم
در کوی وفا نیست چو من خاک نشینے

درج گهر آمد لبت آنجا مانت
بسیار بجامی که چو او نیست امینے

نگیر بخیبه از حال عاشقان خود را
ز داغ شوق و غم عشق چون خبر داری

چو نیست زهره خریدار و شدن جامی
ز اشک و چهره چه حاصل که سیم و زر داری

دل ز مهر دیگران برداشتی
در دل ما مهر دیگر کاشتی

در چه افگندی دلم را زان ذقن
از جفا موسی بران نگذاشتی

تیغ کردی نهان از آه من
آه من باد هوا انگاشتی

طعن خود رائی زدی بر عاشقان
عاشقان را همچو خود پنداشتی

خوش بشد از جنگ تو وقت من
گیرمت در بر بوقت آشتی

نوبت شاهی زدی در ملک حسن
ز آتش دلها علم افراشتی

جامی آخر کشته تیغش شدی
سروران کردی که در سر داشتی

با هر که غیر ماست چو شیر و شکر خوشی
با ما چه موجبست که چون آب و آتشی

ما همچو آب در قدمت سر نهاده ایم
ای سرو سر فراز ز ما چه می کشی

حال ترا ز مایه جمعیت این بس ست
کاسوده در حمایت آن روی مهوشی

میگفت شانه با سر زلفت که از چه رو
پیوسته در کشاکش و دوران مشوشی

گفتا بلی ولی چکنم کز فریب دهر
بس عیش خوش که گشت مبدل بناخوشی

بر رخ صبا عمامه و نقش فاش شد بزرق
خوشوقت بی عمامگی ما دبی فشی

چو چنگ از دست تو زان مینخروشم
که چون چنگم رگ جان مینخراشی

چه می پرسی که جامی عاشق کیست
چه گویم من تو هم دانسته باشی

بس که در جان فگار و چشم بیدارم توئی
هر که پیدا میشود از دور پندارم توئی

آنکه جان می بازد و سر در نمی آری منم
وانکه خون میریزد و سر برنمی آرم توئی

گر تلف شد جان چه باک این بس که بامان منی
ور ز کف شد دل چه غم این بس که دلدارم توئی

گرچه صد غمخواری رسد هر دم ز دست غم مرا
من چه غم دارم عزیز من که غمخوارم توئی

روزرا دیر نوزه روز از شب تار نیست
تا بآن روی چو مه شمع شب تارم توئی

با که گویم درد خود یارب درین شبهای غم
آگهی از صبر کم داند وه بسیارم توئی

گرچه نستانی بهیچم بر سر بازار وصل
خود فروشی بین که میگویم خریدارم توئی

گفته یار تو ام جامی مجو یار دگر
من بسی بی یار خواهم بود اگر یارم توئی

شنیده ام که بگلچهره نظر داری
ز شوق لاله رخی داغ بر جگر داری

مکن مکن که ز خیل پری وشان هر سو
هزار عاشق دیوانه بیشتر داری

چو روی خویش در آئینه بتی وانی دید
چرا نظر بجمال کسی دگر داری

منه ز عشق بدل بار غم تر آن به
که بار غم ز دل اهل درد برداری

نشان پای تو باشد نشانه رحمت
خوش آن زمین که تو گاهی بران نظر داری

بکار خود مخوان اے شیخ مارا
که ما هم مذهبے داریم و دینی

گران ابرو شود محراب طاعت
ز سجده سوده گردد هر جبینی

ز خاص و عام جامی می کشد ناز
ولے خاص از برائے ناز نینی

ساقی بیا که به ز خودی عشق و بیخودی
در ده شراب لعل رجاهم ز بر جدی

می ده بردی شاهد هوش که این بود
سرمایهٔ سعادت و اقبال سرمدی

می چیست جذب عشق که هر او نیک را
سازد تهی ز وسوسهٔ نیکی و بدی

شاهد کدام آنکه شهود جمال اوست
مقصود منتهی و تمنای مبتدی

در شرح عشق هر چه بجز ذی ضلالت است
خوش آنکه شد بشارع میخانه مهتدی

این نکته با نقیه چگویم که بهره نیست
بو جهل را ز مشرب عذب محمدی

بیچاره مدعے کند اظهار علم و فضل
نشناخته قبول ز دو جید آن زوی

بار دوے چین گرفته و پشت دو تا زند
گه بانگ گلعذاری و لاف سهی قدی

جامی بسوز دل تعلق که دوخته اند
بر قد همت تو قبائے مجردی

گهی در دل گهی در دیده باشی
دلم را خون کنی در دیده باشی

ز لوح خاطرم نقش تبان را
تراشیدی خوشا این بت تراشی

خریدار تو زان رو شد جهانے
که چون یوسف بخوبی گشته فاشی

اگر بپذیری اینک منیفرستم ز آب دیده سویت عذرخواهی
گواه آه سردم صبحدم بس که دیدار صبح صادق سرگواهی

ندانم در دل جامی چه سوزیست
که آهی می کشد باز و چه آهی

مرید توام ز انکه جان را مرادی الیک استنادی علیک اعتمادی
عجب دلفروزی عجب خانه سوزی که صد خان و مان را در آتش نهادی
عجب کینه جوئی عجب تند خوئی که جان دادم از عشق و دادم ندادی
بداد تو نازم و داد تو و رزم که سلطان دادی و شاه و دادی
چو در کعبه رویت نه بینیم چه حاصل ز طی بیابان و قطع بوادی

جمال تو نادیده جان داد جامی
زهی نا امیدی زهی نامرادی

بکوی می فروشان فرده بینی بران آزاد میکرد آفرینی
که از چل ساله طاعت دست خود شست بپای خم برآورد ار بعینی
نگینی داشت جم کز بهر آن بود بملک انس و جن مسند نشینی
بیا ساقی که هر قطره می لعل بود در چشم ما از انسان نگینی
اگر درمان مقصودت بدست است برافشان صوفیانه آستینی
غمش را سینه بی کینه باید نروید این گیاه از هر زمینی

خیال بین تو کہ سودا سے سروری دارد
زرہ روان طریقت نہ پای دید نہ پے

مجوی حالت مستان ز بانگ ہی ہی او
کہ مرغ انس ہوا میکند ازان ہی ہے

ز خود نکردہ سفر یکدو گام اما ہست
معارفش یکے از روم و دیگرے از ری

بشیخ شہر ندارد ارادتے جامی
مرید عشوہ ساقیست او دنشوہ مے

شنیدہ ام کہ زمن یاد کردہ جائے
ندانستم من بیدل جز این تمنائے

کجا کند چو تو ئی یاد چون منی مہمات
ہمی بزم پے تسکین خویش سودائے

ہزار بوسہ زنم زار روے پا بوست
چو بر در تو نشان یابم از کف پائے

دلم ز ہر دو جہان در غمت ازان یکتاست
کہ در زمانہ نداری بحسن ہمتائے

ہزار سرو و گل از باغ خاطرم رستست
ز فکر قامت در رخسار سرو بالائے

نہ رنج خار و نہ تشویش باغبان دارد
بدیدہ دل و جان میکنم تماشائے

مدہ بعشوہ بصورت عنان دل جامی
کہ ہست در پس این پردہ صورت آرائے

ز چشمت چشم آن دارم کہ گاہے
کند سوی گرفتاران نگاہے

فروغ روی تو از یاد من برد
کہ وقتے آفتابے بود و ماہے

فرو ماند از قدت در بوستان سرو
بطوبی کی رسد شاخ گیاہے

بجز روے تو گر دیدست چشمم
نمی بینم ازین افزون گناہے

تا زاوصاف من و ما نشود و صافی صاف — اهل صفوت نکنند شرح صفا و صافی
امتیاز سره و قلب جهان دشوار است — خاصه وقتی که بقلاب رسد صرافی
لب فرو بند که جز رزق تو ناز ل نشود — گر بفریاد و فغان سقف سما بشگافی
جامی افشا چه کنی در غزل اسرار ازل — کی بود نظم و قوانی بحقائق وافی

بر تن جمله نشینان حقائق ننگست
هر شعاری که تو از شعر عبارت بافی

چند گردم بهر لیلی گرد مے — نے ز لیلی پاک می بینم زمے
گر بمیرم در غم لیلی خویش — یا کرام ایکے لا تا سوا لیلے
بر زبانم نام لیلی تا بچند — در ضمیرم مهر لیلی تا بکے
ای که از لیلی همی گوئی نشان — انما صادفتها ارسل اے
دیگران از زخم مے مستند و من — مست لیلی ام نه خم دیدم نه مے
هر چه جز لیلی برون کردم ز دل — لیس فی قلبی سوی لیلای شے

دایهٔ جامی همین لیلی بود
گر نیابد دایهٔ خود وای دے

شیخ چله نشین دور باش و حیله دوست — که بهست چله دوے سرد تر ز چله دوے
سلوک وادی خونخوار فقر نا مدراست — ز لاشه که بود پیش اهل دل لاشے
نشان چه میدهد از شاه بارگاه قدم — نکرده یک قدم از شاه راه امکان ہے

بستر راحت نخواهم اے خوش آن شبها که من
بر درت بالین ز خاک آستانی داشتی

داشتی معذور ناصح بیخود یهای مرا
گر چو من دل در کف نامهربانی داشتی

سر درا با قدر عنای تو بودی نسبتی
گر ز گل رخسار و از غنچه دهانی داشتی

گر نیفتد جان تو انستی خریدن وصل دوست
طالب وصل تو بودی هر که جانی داشتی

من به بیماری خود خوش بودمی کز زانکه تو
گوشه چشمی بحال ناتوانی داشتی

باد در روزه زندگی جامی نشد سیر از محبت
وه چه خوش بودی که عمرے جاودانی داشتی

بمین سایه چتر فلک سای خداوندی
خراسان غیرت چین شد ز ترکان سمرقندی

ز باران سرشک آرزومندان محمد الله
که آمد در بر و مندی نهال آرزومندی

همایون موکب جانان رسید اے چرخ زنگاری
چرا این اطلس فیروزه در پایش نیفگندی

گانه چون کج نهد ماه من اے خورشید بیشانه
که پیش چاوشان خلیش از جوزا کمر بندی

نگویندم که شو خرسند چون دیدار او دیدی
مسلمانان نیاید راست با هم عشق و خرسندی

چو پاکانش پسندیدند یارب دامن پاکش
مبر او را تا دامان حشر از هر چه نپسندی

پدر وارا نیهمه مهر و محبت تا کی اے جامی
چو با ما مادرانے آرند خوبان سر لفبر زندی

باشد از شرب ریا مشرب رندان صافے
عیب رندان مکن اے خواجه زبی انصافے

لاف کم زن که نه از شیوه مردان خدا است
ای که از شیوه مردان خدا مے لافے

تو شمع مجلس انسی و شاه عالم جانی
بناز بر همه خوبان که نازنین جهانی

عجب صبیح و ملیحی عجب خلیلی و جلیلی
ولی چه سود که قدر جمال خویش ندانی

بچهره و صورت چینی بغمزه آفت دینی
بعشوه و شور جهانی بخنده آفت جانی

بسحر نرگس مستانه آفت زن و مردی
بلطف قامت و بالا بلای پیر و جوانی

خدنگ آه ز چرخ از غمت همیگذرانم
گهی بپرس که بی ما چگونه میگذرانی

نگویمت سوی خود خوان مرا بدین خوشم از تو
که خوانیم سگ خود گرچه سوی خویش نخوانی

صفات حسن تو گفتن چه حد جامی بیدل
بهر کجا که رسد فکر او تو برتر از آنی

دارم از فرقت شیرین دهنی نوش لبی
چاره وصلت بر انگیز خدایا سببی

جان که در موج غمت افتاد جدا از لب لعل
عاقبت خواهدش آن موج رساند شب لبی

چون نیامد ادب بزم وصال از من مست
دم بدم میرسد از شحنه هجرم ادبی

ساخت با نغمه غم مرغ دلم زانکه نخوانست
هرگز از بلبل این باغ نوای طربی

سوخت از تاب غمش جان و دلم گرچه طبیبان
نکند اتش رنجور من احساس تبی

طلب روز و دعای شبم این کرد اثری
که نه روزی شود دم وصل میسر نه شبی

جامی از راه طلب ماند زهی حسرت و درد
گر نه مطلوب در آید ز درش بی طلبی

هر سر مو بر تن من گر زبانی داشتی
از غم عشق تو فریاد فغانی داشتی

میکنم زہجرانت سینہ چاک چون لالہ | وہ کہ فاش خواہد شد داغہای پنہانی

عرصۂ جہان جامی غصہ نمی ارزد
بہر بود و نابودش خویش را چہ رنجانی

بازم زدیدہ ای گل خندان چہ میروی | چاکم چو گل فگندہ بدامان چہ میروی
سروی و جای سرو بہ نجہ چو بہار نیست | از جو بہار دیدۂ گریان چہ میروی
از اشک سرخ دیدۂ ما کان لعل شد | ای سنگدل تو سوی بدخشان چہ میروی
شہری خراب میشود ای مشکبو غزال | تو رو بنہادہ سوی بیابان چہ میروی

جامی فتاد چون تن بی جان زہجر تو
تن را چنین گذاشتہ ای جان چہ میروی

در دل چاکم درون از چشم روشن آمدی | جان در بازو تو ہمچون سہ بر روزن آمدی
عارض از آب لطافت تازہ می بینم ترا | گوئی ای گلبرگ تر جائی ز گلشن آمدی
زہر استخوان ما مباد آسیب پیکان ترا | ای کہ بر لاغر شکاران ناوک افگن آمدی
چون لب خود جانفزا چون چشم خود مردم کشی | در ہمہ فنہا چہ استادان یک فن آمدی
قصد ناکشتن من گفتی ای قاصد زدوست | قاصدا گوئی بقصد کشتن من آمدی
ای نکوئے خوبرویان سختہ باد امان ترا | پاک دامن رفتی اما چاک دامن آمدی

جامی از آزادی آن سرو گلرخ لب ببند
چون درین بستان زبان آور چو سوسن آمدی

مکن اے خواجه درشتی که درین تیره مغاک
تا زنی چشم بهم ریزه قدم سوده شوی

سعی در کاستن هستی خود کن که چو ماه
چون شوی کاسته شک نیست که افزوده شوی

جامی از فقر نفسی بمشامت نرسید
تا خوش از بوده و غمناک زنا بوده شوی

ای صبا گر یاد مهجوران ناشادش دهی
از من بیدل طفیل دیگران یادش دهی

جوی اشک من روان زان قامت ابای عنان
کاش یکدم ره بپای سرو آزادش دهی

غمزهٔ تیر و دل سنجش بپیکانش بس است
تا بکی در کف رقیبا تیغ فولادش دهی

داد میخواهد دلم از ظلم هجر ای شاه حسن
شوکت شاهی فزون باشد اگر دادش دهی

آستان قصر شیرین را میارا ای فلک
جز بدان سنگی که رنگ از خون فرهادش دهی

گر کند در سینه بس صبر جا محکم چو کوه
یک فسون بر دی دمی چون کاه بر بادش دهی

از فراموش کاریت جامی بفریاد است کاش
گه گهی یادش کنی تسکین فریادش دهی

وقت گل می و مطرب دولتیست تا دانی
دولتی چنین دریاب ای بدولت ارزانی

کیش کافران دارد نرگس تو کز مژگان
کرده صد مسلمان را رخنه در مسلمانی

در جفا کمر بستی عهد مهر بشکستی
نیک نیک بد عهدی سخت سست پیمانی

جاه و حشمت خوبی جاودان نمی ماند
داد بی نوایان ده پیش از انکه نتوانی

می نشانم اندر دل مهر قامت لیکن
دانم این نهال آخر بر دهد بشیمانی

از غم نامه و نام تو جرا ام چه شود
که بحرفی دو سه یکبار قلم رنجه کنی

تنگ شد شهر و جود از تو رقیبا بر من
قدم آن به که بصحرای عدم رنجه کنی

ستم از دست تو با تند کرم ان دولت کیست
که تو دستی پی قتلم ز کرم رنجه کنی

جامی از دیده قدم کن چو روی بر دریار
حیف باشد که بپا خاک حرم رنجه کنی

از شبره بر گل خط مشکفز ائے
دل میفریبے جان میربائی

ہر دم چه آہے از دیده در دل
خود را بمردم تا کے نمائی

شد عمر م آخر در حست وجویت
اے عمر رفته آخر کجائی

دور از تو جانم از تن جدا شد
افغان ز دوری آه از جدائی

صد شعله از دل بر زد زبانه
تا با غم تو کرد آشنائی

شد روشن این برمن که باشد
در آشنائی صدر وشنائی

جامی مکن پس از مهر خوبان
چون با دل خویش مے نیائی

تا کے از خلق اسیر غم بیهوده شوی
از همه سو بخدا آر که آسوده شوی

روز و شب در نظرت موج زنان بحر قدم
حیف باشد که بکوش صدفت آلوده شوی

خواب بگذار که در انجمن زنده دلان
گر شوی دیده ور از دیده نغنوده شوی

مس قلبی چه تکاسل کنی اکسیر طلب
زان چه حاصل که تبلبیس نه اندوده شوی

ای که با ابروی خمیدهٔ خود بیش از حدت جامی را
زیر این سقف نیلگون طاقی محنت هجر و درد مشتاقی

ثمهٔ با تو گفتم در قسم قس علی ما سمعته الباقی

کیم من بیدلی بی اعتباری غریبی بی نصیبی خاکساری
چه برق از آه گرم آتش فروزی چو شمع از سوز دل شب زنده داری
بدل تخم غم عشق تو کارم ندارم غیر ازین کاری و باری
پریشان شد ز عشقت روزگارم بخشا بر پریشان روزگاری
ز زلفت کار من آشفته گشته چه گیری بر دل آشفته کاری
ز من گر خرده آید مکن عیب ز خردان خرده نبود عیب داری
شفیع آورده ام پیش تو نیک رخ زردی و چشم اشکباری
کم از خاک رهم حیف ست کز من نشیند بر دل پاکت غباری

با دم خود خوش باش جامی کزین دی برد مد آخر بهاری

تا کیم خاطر آسوده بغم رنجه کنی جان فرسوده ام از تیغ ستم رنجه کنی
گفته کم گفت رنجه چو رنجی بسیار رنجش من ز تو آنست که کم رنجه کنی
گرچه دیده ست بسی رنج ز چشم قدمت چشم بر راه تو دارم که قدم رنجه کنی

میخانه که ساحت جلالش | باد از عبا رعیه خالے
احرام حریم آن نیندند | جز ورد کشان لا اُبالے
جامے بوظائف تضرع | مشغول بود حلے القوالے

باشد بحوالهٔ عنایت
روزے برسد بدان حوالے

عاشق ورندم و خراباتی | فارغ از زاهد مناجاتے
در شهود کمال حسن ازل | کل شئے ار اه مرآتے
کل وقت ارے محیاه | لیس الا اعزاز وقاتی
کل حال اذوق بلواه | لیس الّا اجل حالاتے
در خرابات عاشقان شب و روز | من و آن دلبر خراباتے
جرعهٔ مے کشیم و میکوشیم | نے طریق الهوے کماتے

باخرابا تیان نشین جامی
بگذر از صوفیان طاماتے

خستهٔ زخم عشقم اے ساقی | لاطبیب لها و لا راقے
بادهٔ غم نرد افگن در جام | انّه رقیستی و تریاقے
در دفشان چو در دمن بیند | حیث اجری الدموع آماقے
بسکه راند ند خون دل زفره | فاض اقدامهم کاقداحے

قدت یارب چه موزونست کز رفتار شیرینش
قیامت خیزد اندر شهر اگر ناگه برون آئی

اساس عشق محکم گشت بنیاد خرد ویران
اغیثونی اخلائی اعینونی احبائی

دلم بس خلوت تاریک تنگ آمد بیا جانا
درون منظر چشمم نشین یکدم چو بینائی

روای بمدم تو در بزم طرب با دوستان خوش زی
رها کن تا بمیرد جامی اندر کنج تنهائی

خوش آنکه وارهاند ما را ز ما زمانی
روشن ضمیر پیری یا خوب روجوانی

این در جمال صورت آرایش دیاری
وان در کمال معنی آسایش جهانی

جز در حضور اینان از خود امان نیابم
یارب بنجش ما را یکدم ز ما امانی

اسرار عاشقان را باید زبان دیگر
درد اکه نیست پیدا در شهر هم زبانی

جز عشق هر چه گوید واعظ فراز منبر
آنرا فسانه دان و او را فسانه خوانی

مجنون نماند و لیلی لیکن بماند از ایشان
از بهر عشقبازان فرخنده داستانی

گویند گیست جامی آشوب عقل و دینت
ما نیست کج کلاهی شوخی ست نکته دانی

ای مظهر حسن لایزالی
مرآت جمال ذو الجلالی

انوار تجلی قدم را
رخسار تو احسن المحالی

در شان کمال تست نازل
آیات مکارم و معالی

رویت طرف من النهارت
زلفیت زلف من اللیالی

جای کن در چشم و دل کز لعل و در آراستم
در درون از بهر تو یکخانه در بیرون یکے

نیمش لیلے خورد و خون از دست مجنون می چکید
گر نه لیلی در محبت بود با مجنون یکے

مردمان ز آب دو چشمم جز بکشتی نگذرند
شاهد این حال بس دجله یکے جیحون یکے

نامهٔ مجنون و من ز آب دو دیده شد سفید
ورنه بودی روز محشر هر دو را مضمون یکے

کی کند در گوش نظم جامے آن سلطان جمن
گرچه آمد در لطافت یاد در مکنون یکے

سینه ام را چاک کن وانجا درآ
خلوت خاصت در بکتا درآ

دل وثاق تست جانان دیده نیز
گر دلت را نجا گرفت اینجا درآ

خانهٔ رنگین تماشا را خوش ست
یکدم اندر چشم خون پالا درآ

گو بمیر از درد تنهائی رقیب
پیش تنها ماندگان تنها درآ

سرو ناوی سرکشی از سر منه
جامی غمدیده کو از پا درآ

عجب مطبوع و موزونی عجب بے یار و عنانے
عجب شوخی دلارامی عجب ماه دلارائے

بغمزه آفت جانی بقامت سرو بستانی
برخ شمع شبستانی بلب لعل شکر خائے

دلی دارم زغم پر خون غمی دارم ز حد بیرون
دریغا گر تو بر حال من بیدل نبخشائے

اجل نزدیک شد دور از تو ام آخر چه کم گردد
اگر روزی قدم در پرسش من رنجه فرمائے

لبالب شد ز خون بے جام لعلت ساغر چشمم
لب شیرین چه باشد گر بشکر خنده بگشائے

چون آن دو هفته مهر را مچون مه دو هفته — هر هفته دید توان قانع شدم بماهے
تسکین چگونه یابد شوقم که در گذر ها — از دور بینم اورا آن نیز گاه گاهے
از خاک سر برآرم گر بگذرد نجاکم — زانسان که روید از گل در پاگل گیاهے
زین در گذشت گوئی آن غمزه زن که هر سو — در خون و خاک غلطان افتاده بی گناهے
صد حرف غم نوشتم در دل جو نامه آنرا — خواهم فگند سویش همراه تیر آهے

جامی فگن بخواری خود را بخاک کویش
باشد بچشم رحمت سویت کند نگاهے

میرد صفیر شوق خزان دیده بلبلے — میرفت در حقیقت حالش تاملے
گفتا ز سر نالهٔ من آگهی نیافت — جز بلبلے که واذر کف دامن گلے
با لطف قد و نکهت زلفت نیافتیم — بر طرف جوے سروے و در باغ سنبلے
گشتم چو خاک پست و نکردی چو آفتاب — هرگز ز اوج طارم عزت تنزلے
آمد علاج علت دل بوسه ز تو — ای وا اگر کند لب لعلت تعللے
چیزے بجز خیال ز من در میان نماند — تا دارم از میان تو با خود تخیلے

خم گشت پشت طاقت جامی ز بار دل
بیچاره عاشقے که ندارد تحملے

ای سر شک من ز لعلت بامی گلگون یکے — شد می گلگون مراد و راز لبت با خون یکے
میدمد خطت فسون بهر فریب عقل و هوش — هست با خط لعل میگونت درین افسون یکے

هر لحظه جمال خود نوعے دگر آرائی
شورد دگر انگیزے شوق دگر افزائی

عقل از تو چه دریابد تا وصف تو اندیشد
در عقل نمے گنجے در وصف نمے آئی

پنهانی تو پیدا پیدائی تو پنهان
هم از همه پنهانی هم بر همه پیدائی

زان سایه که افگندی بر خاک گه جلوه
دارند همه خوبان سرمایه زیبائی

بے پرده آب و گل ما را ننمائی رو
خورشید درخشان را تا کی بگل اندائی

ای گشته عیان هر جا هر جا که شوی پیدا
گردد ز غمت شیدا صد عاشق هر جائی

جامی ز دوئی بگسل یکروی شود یکدل
باشد که کنی منزل در عالم یکتائی

بهر زمین که نشانے ز خیمه لیلے
نماید از مژه مجنون روان کند سیلے

شکون و صبر چه امکان چو بست قاعده عشق
ز بام خاطر مجنون بجمله لیلے

پئی دعاے فراغت ز عشق مجنون را
بکعبه برد بدر با صد آه و واویلے

گرفت حلقه که یارب بحق این خانه
که هر دمم سوی لیلے زیاده ده میلے

بآب زمزم اگر شست خرقه زاهد شهر
چه سود ازان چو ندارد طهارت دیلے

گهی که بار دل خویش بر تو پیمایم
بعرض ارض و سموات بایدم کیلے

عنان دل بکف تست بنده جامی را
اگرچه صعب زده خوبان ز هر طرف خیلے

هر نازنین که هنیم جلوه کنان بر راهے
آهے ز دل برآرم بر یاد کج کلاهے

طوبیٰ ست قد ناز تو و ان زلف دلاویز | کافتاده ز بالا بزمین سایهٔ طوبیٰ

جامی ز می لعل لبت چاشنی یافت
دریافت بمیخانه همه دینے و عقبے

نشان جام جم و آب خضر مے طلبی | ز شیشهٔ جلبی جوے و بادهٔ عنبی
چه شد ز کوی تو گر یکدو روز ماندم دور | لدیک روے و قلبی الیک منقلبی
اگرچه پایهٔ قدرت فراز کیوان ست | بترس ماه من از نالهای نیم شبی
شب فراق ز خون خوردن منت چه خبر | بدین صفت که تو سرمست بادهٔ طربی
گذشت صبح وصال و رسید شام فراق | فعاد هے و حزنی وزادنی تعبی

بشیخ شهر بگو جامیا حکایت عشق
مجوے از عجمے فهم نکتهٔ عربی

ز شهر تن نکنی دل بملک جان نرسی | بدین جهان ننهی پا بدان جهان نرسی
حضیض نفس زمین و آسمانست ذروهٔ عشق | تو پای بست زمینے بآسمان نرسی
دو روزه حبس قفس سهل باشد ای بلبل | ازان بترس که دیگر ببوستان نرسی
زبان عشق چه داند فقیه شهر این حرف | بگوے تا بحریفان هم زبان نرسی
صدای بانگ جرس میرسد ولی از دور | بره مخسپ مباد ابکار روان نرسی
نشان عشق چه پرسی ز هر نشان بگسل | که تا اسیر نشانی به بے نشان نرسی

حجاب سر حقیقت همین توئی جامی | گمان مبر که ازین بگذری بآن نرسی

خطّت آغاز دمیدن میکند | یکسر مو ماند از ما تا بلا
تو بلائی و ز تو رستن عافیت | عافیت خواهند مردم ما بلا

تا بان بالا بلاشد نام تو
ورد عاجامی نخست الا بلا

عشق جانان نهاد خوان بلا | ای جگر خوارگان تصلاست صلا
گر نگوید جواب بوسه بلی | زان بلاشیوه قانعیم به لا
خط بر آئینهٔ رخش رنگیست | که دل و دیده راز دست جلا
با خیالش من از میان نرتم | صار منی خیاله بدلا
حیرت عشق راه عقلم زد | ارشد ونی معاشر العقلا
چارهٔ کار ما که داند ساخت | جز خدا غرشانه و علا

فضل جامی بس این قدر که کند
خوشه چینی ز خرمن فضلا

ای صورت زیبای تو مجموعهٔ معنی | ویران شدهٔ عشق تو معمورهٔ تقوی
در مکتب عشق تو خرد با همه دانش | چون طفل نو آموز ندانند الف و بی
از فکر جهان فرد شو ای دل که توان شد | همسایهٔ خورشید بدین شیوه چو عیسی
در کوی تو گر پرتوی از روی تو بینم | آن وادی ایمن شود این نور تجلی
خوبان قبائل همه با لطف شمائل | مجنون طلب و خاطر مجنون سوی لیلی

کجاست سلک پیمان شکن که بفروشیم
متاع توبه و تقوی بیکدو پیمانه

ز عشق کوی که افسانه ازین خوشتر
نگفته اند درین گنبد پر افسانه

بسوز بال و پری تا بیاسائی
بپای شمع دل افروز خود چو پروانه

ز تن پرست مجو سر اهل دل جامی
که نیست هر صدفی جای دُرّ یکدانه

یارب این منشور اقبال از کجا حاصل شده
کز وصولش کار مشتاقان بکام دل شده

یارب این دیباچهٔ اعمال نقش کلک کیست
کانچه محصول مراد تست ازان حاصل شده

پایدارست از مسلسل خطش ایام حیات
گوئی آن زنجیر پای عمر مستعجل شده

نامهٔ فتح ست نی نی آیت معجز نشان
ز آسمان بهر نجات خاکیان حاصل شده

حاصل فحوای آیت آنکه از دیوان فضل
نصرت کامل نصیب خسرو عادل شده

شاه ابوالغازی که هر جا قاف تا قاف جهان
فتنه رو آورده تیغش پیش آن حائل شده

نوک رمح او روان بگشاد هر جا نکته
در دل دشمن ز سر ار حل مشکل شده

ظلم کو چون سایه بنشین در تک چاه عدم
کافتاب عدل او آفاق را شامل شده

جامی از بهر مدیح او زبان بگشاده است
بارها و آخر بعجز خویشتن قائل شده

ای ترا رخ فتنه و بالا بلا
دیده از تو فتنه بیند یا بلا

زلفی از سر تا بپا آویخته
هستی القصه ز سر تا پا بلا

خط عذار تست این یا نه که مشک سوده‌اند
چشمهٔ آفتاب را زیر غبار کرده‌اند

خوابگهم جدا ز خود ساخته حریر و گل
بالش خاره داده‌اند بستر خار کرده‌اند

جلوه کنان بصیدری مرکب ناز زیر ران
غارت عقل و هوش را فتنه سوار کرده‌اند

روی چو گل نموده‌اند سنبل و بران فزوده‌اند
کلبهٔ محنت مرا باغ و بهار کرده‌اند

جامی اگر نه عاشقی در ره نیکوان چرا
دل بدو نیم مانده‌اند چشم چهار کرده‌اند

بازاری و مرهمی بدل ریش خسته نه
چشمی بدین دو دیده در خون نشسته نه

پشتم شکست هجر تو گر بار غم نهی
بارا بقدر طاقت پشت شکسته نه

چون دل نمیدهد ز غمت گرد کر غمیست
آن هم بیار و بر دل از غم نرسته نه

بگسست دل زمام صبوری بپای او
از زلف خویش یکدو سه تاری گسسته نه

جان کز غمت گریخت بدان طرهٔ تو شبیار
بندی برین شکاری از دام جسته نه

خون است بر رخم جگر از میهمان شوق
پیش سگانت طعمهٔ جگرهای خسته نه

جامی ز دست داد دل و دین ترا که گفت
بر طرف گل ز سنبل سیراب دسته نه

شدم ز مدرسه و خانقاه بیگانه
سر نیاز من و آستان میخانه

صدای ذکر ربابی نمیدهد ذوقی
ز شیخ شهر چه می پرسی و محاسن او

خوشا نوای نی و نعرهای مستانه
که شرح آن نتوانند بصد زبان شانه

در نکوئی رخ تو روز بروز افزون ست — دمی نکو بودی و امروز نکوتر شدهٔ
نیست حدّ بشر این لطف و ملاحت که ترا ست — روح قدسی که بدین شکل مصوّر شدهٔ
خوی تو با همه عشاق وفا و کرم ست — در حق ما چه جفاجوی و ستمگر شدهٔ
پیش بالای تو پستند همه سرو و قدان — جای آن دارد اگر بر همه سرور شدهٔ
اندکے سایه فگن بر سرم ای دولت وصل — که پس از محنت بسیار میسر شدهٔ

جامی از حرف ریا پاک بشو لوح ضمیر
دوسه روزے که حریف می و ساغر شدهٔ

بار دگر م کش ز جفا داغ بسینه — تا مرهم پیشینه بود داغ پسینه
بیهات که شایستهٔ غمهای تو گردد — تا دل نشود پاک ز غل سینه ز کینه
پیش آ که ببر گیرست ار طالب عشقی — کاین درد سرایت کند از سینه بسینه
گنجیست دل من که ز پیکان تو دارد — صد گوهر سیراب بهر کنج دفینه
دل جامی غم تست نگهدارش از اغیار — شرطست ز شاهان جهان پاس خزینه
جانم سوی تن زار ز دی خال تو آمد — چون مرغ که آید بزمین از پی چینه

تا یار کند میل غزلهای تو جامی
از خون جگر رنگ کن اوراق سفینه

ای که مرا بعهد جفا سینه فگار کرده — با تو یکیست عهد من گر تو هزار کرده
بوسه قرار کردیم از لب خود چو جان دهم — جان بلبم رسید کو آنچه قرار کرده

رسید یار طریق جفا رها کرده
گره ز ابرو و برقع ز روی وا کرده

نموده همچو گل از غنچه پیرهن قبا
هزار پیرهن صبر را قبا کرده

فشانده رشحهٔ خوی از رخ و غبار زلف
شمیم سنبل و گل همره صبا کرده

کشید خط خطا بر من و نیارم برد
گمان که رای صوابش درین خطا کرده

ولی ز لطف عمیمش امید میدارم
که خط عفو کشد بر خطای ناکرده

صفای مشرب آن چشمهٔ زلال نگر
که صد کدورت ما دیده و صفا کرده

نکرده توبه ز عشق تو جامی آخر عمر
چه جای توبه ز عمری که کارها کرده

جانا چه شد که جنگ جفا ساز کرده
ناسازی چو نجت من آغاز کرده

دل را بدام طرهٔ طرار بسته
جان را شکار غمزهٔ غماز کرده

هرگز نکرده به یاد من التفات
در زانکه کرده نسبت ناز کرده

مدهوش دار در قدمت سر فگنده ایم
ما را بعشوه مست و سرانداز کرده

صد مرده پیش زنده شد ست از لبت عجب
گر چون مسیح دعوی اعجاز کرده

خون خورده ام بسی چو صراحی که یکدمم
در بزم وصل خویش سرافراز کرده

جامی روائح نفست داده بوی گل
هر جا چو غنچه دفتر خود باز کرده

رخ برافروخته ماه منور شده
قد برافراخته رشک صنوبر شده

جامی از وصف دهانت قاصرست
گرچه هر دم صد خیال انگیخته

بلطف قدره دلهاز دآن مه — زهے لطف قدا علی اللہ قدره
بهر وجهے سخن زان روی گویم — که خوش باشد سخنهاے موجه
مرا با آن دبان سرّیست پنهان — کسے از سترِ درویشان چه آگه
بخلق تشنه ام تیغ تو بگذشت — دم بسمل چو آب الحمد للّٰه
نمیرفتم بجز راه سلامت — ترا دیدم براه افتادم ازره
غم عشقت درآمد از در و بام — بلے دیوار ما را یافت کوته

چو طنبور از تو نالان بود جامی
فراقت زد نوا فی الطنبور نغمه

آب چشمم تا بماهی رفت و آهم تا بماه — هست هر دم در دل من ماه تا ماهی گواه
شد معلم پیر در تعلیم خلق اما چه سود — چون ندارد ابجد عشقت درست آن طفل راه
بعد ایامی که مے بینم رخت پیش نظر — گاه آب دیده مانع میشود گه دود آه
خاک پایت را نگه میدارد از رویم رقیب — آن سیه رو هیچ روے من نمیدارد نگاه
افتم از شوقت من گریان بپاے سرو دل — غرقه گشتم میزنم دستے بهر شاخ گیاه
جان شیرین گفتم آن لب را زمن تلخ آمدش — گر نمیرد عذرم اکنون هستم ار جان عذرخواه

نیست جامی را چرا با این همه دعوی مهر — زان رخ نیکو جزائی احسن اللّٰه جزاه

تهٔ پایش صبا تا فرش گل ساخت | درون غنچه خون لبست ته ته

بلطف قدره جامی زد دوئیت
زهی لطف قد اعلی الله قدره

بر برگ گل رقم زخط عنبرین منه | بر گرد ماه دائره بر مشک چین منه
چون میکنی خرام مکش زلف زیر پا | دام فریب در ره مردان دین منه
حیف ست بر زمین کف پایت خدایرا | چشم مرا گذاشته پا بر زمین منه
گفتی بجان کس ننهم داغ بعد ازین | بر عاشقان سوخته داغ جبین منه
بر من بیکدو زخم جفا مرحمت مکن | من زنده ام هنوز ز کف تیغ کین منه
ارباب عشق را چو ستائی مرا لقب | جز بندهٔ کمینه و سگ کمترین منه

جامی گه سجود رهش بی ادب مباش
سر جانشان پای وی آنجا جبین منه

ای خطت نقشی ز نو انگیخته | مشک تر بر پیرامن گل ریخته
با خیال لعل رنگ آمیز تو | آب چشم ما بخون آمیخته
دارم از زلف تو صد پاره دلی | هر یک از موی دگر آویخته
آهوان دیده فریب چشم تو | هر کدام از گوشهٔ بگریخته
چشم من هر شب بحسرت جوی تو | خاک کویت را بمژگان بیخته
تا سر زلف تو از کف داده ام | رشتهٔ جان از تنم بگسیخته

همه عالم بطعن عشقبازے — زبان بگشاده بر من خاص و عام
نیاید قصهٔ دور بے پایان — ولو قلنا الے یوم القیامه

پشیمان شد ز لاف عشق جامی
ولکن لیس بعد الندامه

هر کس که نیست زنده بعشق تو مرده به — خود مرده به بیش زنده دلان از فسرده به
هر کس ز مال شوق تو در باغ جان نکشت — از نخل آرزو ببر دولت نخورده به
خوش فائدیست عشق بکف کفایتش — یکبارگے ز مام ارادت سپرده به
چون چرخ سفله میدهد اندر نوالهٔ زهر — دست هوس بخوان نوالش نبرده به
اے شیخ سبحه را مشمر شرط راه فقر — کان رشته از قبیل علائق شمرده به
زاهد که عیب باده فشاران همی کند — در تنگنائے توبه و تقوے فشرده به

جامی خیال خال و خط نیکوان مبند
کاین نقشها ز صفحهٔ خاطر ستردهٔ به

گشاده از چهره مشکین برقع آن مه — ارانی فیه وجه الله جهره
ز قدش چون درخت وادی طور — شنیدم مژدهٔ انے انا الله
لبش بگشاد سحر از حلقهٔ لعل — ز اسرار حقیقت گشتم آگه
به ولیش ماه را از هیچ وهمی — بنا شد دعوے خوبے موجه
بدان زلف دراز م دست زین نیست — مبادا دست کس زین گونه کوته

در دور لبت معاشران را — از سر هوس شراب رفته
با آن همه نور ماه تابان — پیش رخ تو زتاب رفته
در یوزه کنان حسن پیشت — ماه آمده آفتاب رفته

خونابه دل که ریخت جامی
خونیست که از کباب رفته

گر بنالم ز دل خاره برآید ناله — ور بگریم ز گل تیره دمد لاله
گشته دنبال سفر کرده سوار است روان — اشک سرخم که بدین گونه کشد دنباله
آنچه در وصله نشیند بغم عشق مرا — نیست غیر از دل و آن نیز بصد پرکاله
جان ستد نیسه که یک بوسه بها خواهم داد — کی بود کی کدر سد نیسه مار احاله
خورد م از خال لب او تنخیل بوسی — تر ز شیرینی آن بوسه مرا تنجاله
گر زند بالب آن غنچه دهن لاف زلطف — لوهن غنچه کند پاره بدندان ژاله

چارده ساله مهی پنجه جامی برتافت
کرد بیرون ز کفش حاصل پنجه ساله

سلام الله ما ناحت حمامه — تفقد الالف اوحادت عمامه
علی اکناف وادی فیه حلت — سعاد با سعادة والسلامه
اگر در نامه درد دل نویسم — شود گلگون ز آب دیده نامه
وگر با خامه سوز سینه گویم — علم بیرون زند آتش ز خامه

پی چون بزم وصلت آرم که غیرت تو — ره بر صبا گرفته در بر شمال بسته
آنکس کز آب حیوان هر جا سوال کردی — نوشین لب تو دیده لب از سوال بسته
تا در رکابت از نور رنگین رکاب بندم — تا دامنم ز دیده رنگین و دال بسته
صورت چگونه بندم در خاطرت چو از من — آئینهٔ دل تو ز نگ ملال بسته

این نظم بست جامی با تازه دستهٔ گل
کز بوستان سعدی طبع کمال بسته

سیوهٔ باغ بهشت بلکه از آن نیز به — سیب زنخدان تست متعنا الله به
خرقهٔ پشمین چو به عاشق غمدیده را — کرده ام از غم ببر جامهٔ پشمین چو به
شد دل خلقی اسیر چند خمی گرد رخ — زلف شکن بر شکن جعد گره بر گره
زلف چو در پاکستان بگذری از بوی مشک — سوی تو عشاق را ره نشود مشتبه
شاهی و خوبان سپاه لشکر چنین قدر و جاه — یاد اسیران بکن داد فقیران بده
با قد خم یافته رشتهٔ اشکم نگر — تا ورک آه مرا ست آن چو کمان این چو زه

در بر جامی دلش می طپد از دست تو
تا دلش آید بدست بر دل او دست نه

ای بی تو ز دیده خواب رفته — وز هر مژه خون ناب رفته
باز آ که ز رفتن تو ما را — از دیده ز در خوشاب رفته
هر جا تو سمند ناز رانده — خوبان همه در رکاب رفته

دانهٔ خال از ذقنت چون نمود | دانه چو هرگز ننماید زبه
گشت به از دانهٔ خال آن ذقن | گرچه بود میوهٔ بی دانه به
گفت زهی هر که بدید ابروت | نیست بلی چاره کمان را زه
غم چو دهی قسمت دلخستگان | قسمت من پیش ده و بیش ده
نیست بجز لاکی و چستی ز تو | نی که میان بست بجد دین گره

بین لب او جامی و بیخود بیفت
باده خور و مست شو و سر منه

الله الله چه نازنین شده‌ٔ | آفت عقل و هوش و دین شده‌ٔ
من چه دانم ز بیدلی که مپرس | تا تو در دلبری چنین شده‌ٔ
کیده‌ٔ رخ ز چین طره عیان | غیرت لعلبتان چین شده‌ٔ
ز آتشین لعل آبدار لبت | خاتم حسن را نگین شده‌ٔ
من بجان بنده‌ٔ کمین توام | مهر تو تا چه در کمین شده‌ٔ
گشته گم دلا بفکر لبش | چون مگس غرق انگبین شده‌ٔ

جامی از فکر آن دهان و میان
خرده دان و دقیق بین شده‌ٔ

دل کان میان نازک با خود خیال بسته | پیش تو مرغ جانرا زان رشته بال بسته
چون خواسته مصور تصویر ابروی تو | بر آفتاب تابان مشکین هلال بسته

آویخته ز طرف کمر جان صد اسیر | بر هم زده تیغ مژه قلب صد سپاه
در تاب ماه عارضش از باده صبوح | محمور چشم جادویش از خواب چاشتگاه
هر سو ز شوق طلعتش افغان اهل دل | هر جا ز ظلم غمزه اش آواز داد خواه
زارم کشید و بر سر راهش بیفگنید | باشد که سوی من ترحم کند نگاه
گر لاف عشق میزنم ای خواجه طعن چیست | اینک سرشک سرخ و رخ زرد من گواه

جامی ز جام غصه چو خون جگر خورد
نبود سرود مجلس او جز فغان و آه

زهی رویت ز هر روی نموده | بجز روی تو خود روئی نموده
نموده روی خویش از حسن خوبان | دل از عشاق بی سامان ربوده
فروغ روی تو عالم بگیرد | ز زلفت گر شود تاری کشوده
ندانند سر عشقت کس به از تو | که هم خود گفته هم خود شنوده
اگر ماند همه اعیان عالم | نجلوتخانه وحدت غنوده
وگر نقش همه ذرات امکان | شود ز آئینه هستی نموده
نگردد قدس ذات لایزالیت | ازان یک کاسته زین یک فزوده

ثنای ذات تو جامی چه داند
چگوید ناستوده از ستوده

سیب زنخدان ترا به زبه | یافت و لم متّعه اللّه به

اے بقصد ملک دل حسنت سپاہ آراستہ
وز لوائے فتح زلفت اوج ماہ آراستہ

تا بفیروزی عنان تابی بجولانگاہ ناز
مردم چشمم زدرّ و لعل راہ آراستہ

مجلس مستان بیاد آن دہان و لب خوشست
جز بنقل و مے نگردد بزمگاہ آراستہ

ذکر طوبے کردہ دل در وصف نخل قامتت
دستہ گل را بشاخے از گیاہ آراستہ

ہست بر فرق گدایانت کلاہ سبز چرخ
آفتاب از کوی زرین آن کلاہ آراستہ

بر خراب آباد دل آوازہ لطفت گذشت
شہر ویران شد ز رعیت عدل شاہ آراستہ

بہر سلطان خیالت جامی از لعل سرشک
در سواد چشم تر چتر سیاہ آراستہ

آن دو رخ را کہ نہ بینم گر ماہ بماہ
بجمال تو کہ ہستیم بجان نیکو خواہ

گر کشی از پے نخجیر گہ صید کمان
بر کشد آہوے مسکین ز دل سوختہ آہ

جملہ خوبان برخت خط غلامے دادند
ہست آن خال سیہ نیز برین جملہ گواہ

ہر ندارم ز رہت روی اگر سر برود
چکنم کز ازل این گونہ شدم روی براہ

خواہد از غصہ رقیب تو کہ ریزد خونم
تا کہ از جانب تیغ تو کنم تیز نگاہ

در اشک در رخ زردم نگر کز گردون
حاصل خرمن من نیست جز این دانہ کاہ

جامی از ہجر رخت گہ تب و گہ آہ کشید
نیست کس را بجہان حال بدین گونہ تباہ

اینک سوارہ میرسد آن ز کین کلاہ
خلقے نہادہ روے بتظلم بخاک راہ

سوزد زبان خامه که شرح اشتیاق
گر آتش غم تو برآرد زبانه

خواهم عنان گرفتن ای شهسوار حسن
باشد بدین بهانه خورم تازیانه

اینک دل فگار من اے ترک تند خو
هر خدنگ غمزه چو خوابے نشانه

تا جا گرفت خیل خیالت میان جان
غم رو نهاد سوی من از هر کرانه

جامی ز اعتبار بران آستان ز تو
همچون تو صد گدا است بهر آستانه

کیست می آید قبا پوشیده دامن برزده
شکل شهر آشوب او آشوب بجانم درزده

کرده در دین مسلمانان هزاران رخنه پیش
هر خدنگ فتنه گر غمزه آن کافر زده

در دسر کم ده طبیبا چون غمم هم خوشتر است
زخم آن سنگے که در بالش مرا بر سر زده

دم بدم خون میرود از چشم پر نم تا مرا
بر رگ جان غمزهٔ خونریز او نشتر زده

هر کجا نوشید جامے باده با یاران نخست
بوسها از شوق لعلش بر لب ساغر زده

رفت آن ماه و مرا در دل از دی صد هوس مانده
غم هجران او با جان شیرین همنفس مانده

سمان تندای عماری دار لیلے جسته لله
که با صد بار دل بیچاره مجنون بازپس مانده

میدی که آید آن مه محمل نشین روزے
جهانی چشم بر ره گوش بر بانگ جرس مانده

زد اکنون گل رعنا بعشرت نعره در صحرا
چه غم گر بلبل شیدا اگر فتار قفس مانده

بکوشش چون نمالد همچو مرغان چمن جامی
کزان گلشن گل و تمشاد نیز خار و خس مانده

رسید غرهٔ شوال و ماه روزه گذشت | بیار مے که همین بود توبه را حاله
پیاله گیر و ز آلایش گناه مترس | که برد طاعت یکماهه جرم یک ساله
مراست آتش تب در جگر نمیدانم | ترا بگو ز لب از بهر چیست تبخاله
بهوش باش که راه بسے مجردزد | عروس دهر که مکاره ایست محتاله
بلاف ناخلفان زمانه غره مباش | مرو چو سامری از ره ببانگ گوساله

چو دل بجلوهٔ شاهد کشد ترا جامی
بکش ملال ز غنج و دلال دلاله

او میرسد و خلق ز هر سو بنظاره | چون نیست مرا طاقت نظاره چه چاره
هر کس بسر راه رود بهر تماشا | مسکین من حیران کنم از راه کناره
خواهم که دوم پیش عنانش چو غلامان | هر جا که رسد پیش من آن ماه سواره
چون ماتمیان چند کنم نوحه دران کوی | رخسار خراشیده و پیراهن پاره
خواهم که بیک زخم ازو کشته نگردم | باشد که چشم لذت تیغش دو سه باره
بی خوابی ما را اگر آن شوخ نداند | ای کاش بپرسد شبے از ماه و ستاره

نگرفت دران سنگدل افسانهٔ جامی
سر خند که خون میشود از وے دل خاره

شبها من و خیال تو و گنج خانه | با خود ز گفت و گوے تو هر دم فسانه
گویند عاشقان بجلت خونشان بریز | هر دم چه جاجتست که گوئے بهانه

ز هر طرف که در آمد نگاه آن ماه — مرا مشاهده شد ستر ثم وجه الله
کمال حسن ازل در جمال او دیدم — چو بست نبند قبا و شکست طرف کلاه
علام لطف خرامیدیم که سالک را — گهی ببر دبسر راه و گه ببر دار راه
سر نیاز بر آستش چه سود چون نکند — نماز و خشمت خوبی نه بر پای نگاه
مکن بعشق بتان عیب اهل دل ای شیخ — ز سر عارف عاشق خدا بود آگاه
حدیث عشق که منشور دولت آمده است — بگفت و گوی مقلد کجا شود کوتاه

شهود یار در اغیار مشرب جامی ست
کدام غیر که لاشیء فی الوجود سواه

ای ترا چون من بهر ویرانهٔ دیوانه — پیش ماه عارضت شمع فلک پروانهٔ
محنت یعقوب از درد دل من شمهٔ — قصهٔ یوسف بدور خوبیت افسانهٔ
تا بدر جان و دل ز بهر خویش منجا هیم و بس — صرف راه تست اگر داریم در ویرانهٔ
گر بنجالت دست بردم پیش یا مالم مکن — مور مسکین را نشاید کشت بهر دانهٔ
خان و مان گر گشت ویران شکر گز اقبال عشق — بر سر کوی بلا داریم محنت خانهٔ
بیدلان را نیست اندر عشرت آباد وصال — بعد ازین با داد فراق و گوشهٔ ویرانهٔ

جامی از یک جرعهٔ جام غمت بیدل نتاد
وای گر ساقی هجران پر دهد پیمانهٔ

خوشا می از کف آن ماه چارده ساله — که بهر نقل دمد بوسهٔ بدنباله

یار گوید هر زمان خواهم همین دم کشتنت
غم مخور ای دل تو خود هم بهر اینها زنده

نیم مرده بر درت عمریست در جان کند نم
کس نمی پرسد که جامی مرده یا زنده

مرا دلیست بصد گونه درد پرورده
که رفت جان و جهانم وداع ناکرده

ز من گذشت تغافل کنان نمیدانم
که طبع نازکش از من چه است آزرده

برون فتاد دل از پرده شکیب و هنوز
زمانه تا چه برون آرد از پس پرده

تقلد ان چه شناسند داغ هجران را
خبر ز شعله آتش ندارد افسرده

دریغ و درد که جامی بخشک سال فراق
ز یا فتاد بر از کشت وصل ناخورده

فتاد یدای مه خورشید رخ ترا روزه
که نیست بر مه و خورشید هیچ جا روزه

تن تو کاهد و جان هزار سوخته دل
مکن مکن که بنا شد ترا روا روزه

بسی بماند که سازد چو ماه نو باریک
مرا فراق جمال تو و ترا روزه

هزار رخنه بود در نماز و روزه ز تو
کجا تو کافر خونخواره و کجا روزه

ز روزه خوردن ماهی مدار بیم گناه
که ما برای تو داریم سالها روزه

ز هر چه غیر تو بستیم راه دیده و دل
که نیست بهتر ازین در طریق ما روزه

چو نیست بر شکرش دست رس ترا جامی
بتاب دیده و خون جگر کنار روزه

گفتم ار شادم نسازی بارے از غم کم کن | گفت اگر انصاف باشد لائق غم هم نه

گفت آن راز نهان با محرمان نه در میان
گفت رو جامی که تو این راز را محرم نه

ای سرو راستین که کله کج نهاده
وی تازه گل که پرده ز رعنا رخ گشاده
از جنس آب و خاک نه از چهره گوهرے
وز نوع جن و انس نه از که زاده
نازکتری ز برگ سمن در نه گفتمے
بر شکل سرو ریخته از سیم ساده
وصف ترا چنانکه توئی چون کنم خیال
کز هر چه در خیال من آید زیاده
رفت آن سوار و صبر و خرد در رکاب او
ای اشک خون گرفته تو چون ایستاده
خود را میان راه فگندم بخشم گفت
یکسو نشین چه در ره مردم فتاده
بر خاستم که دست زنم در عنانش گفت
زینسان چرا عنان دل از دست داده

سر بر بنشان باش نهادم بعشوه گفت
جامی برو چه در پی من سر نهاده

ای کز ان آرام جانها مانده تنها زنده
زندگی باشد وبال جان تو تا زنده
یار قتل عاشقان زار مرد و زبا فردا فگند
شاد زی ای آنکه بر امید فردا زنده
گر نگه ای زاهد از عشق جوانی زنده دل
در حقیقت مرده گر آشکارا زنده
ماتن خاکی تو روح پاکی ای جان جهان
گرچه ما مردیم در راز تو تو بی مازنده
وصل و هجر آمد حیات و مرگ ای دل شکر کن
گر من اینجا مرده ام باری تو آنجا زنده

هرگه بلطف جانب ما کرده نظر — بر روی ما دریچهٔ رحمت گشوده
شبها چه غم ز محنت بی خوابی منت — از نیستان که خوش بمندر راحت غنوده

گفتی بگوی قصهٔ جامی چه حاجت است
روزی اگر فسانهٔ مجنون شنوده

رسید از ره آن شاه خوبان پیاده — قبا چست کرده کلاه کج نهاده
پی قتل عشاق زابرو و غمزه — کمانی کشیده خدنگی گشاده
ز روی زمین چون قدم برگرفته — جهانی بخدمت زمین بوسه داده
سر شکم که هرگز مستادن نداند — چو با خاک پایش رسیده ستاده
پری و آدمی قاصر ند از جمالش — همانا که از ماه و خورشید زاده
سگ آستان نیازم که دارم — بگردن ز طوق وفایش قلاده

من بهر بیگانگان نالم عشقش
که این قرعه بنام جامی فتاده

گفتمش با لعل جان بخش از مسیحا کم نه — گفت دم در کش که تو شایستهٔ این دم نه
گفتم از دامت رهائی یابد آخر مرغ دل — گفت گویا واقف این عهد خم در خم نه
چند نالم گفتم از دست تو در عالم چونی — گفت رومی نال پندارم که در عالم نه
گفتمش می بارد از ابر غمت باران شوق — گفت چون سبزه ازان باران چرا خرم نه
گفتمش دل چاک شد پیکان مدار از وی دریغ — گفت باز خم چنان در خورد این مرهم نه

هم ریش کسانی و ازین درد مرا
سینه مجروح و دل افگار جگر چاک شده

تند مخرام و ببین هر طرفی سوخته
فتنه بر شیوهٔ آن قامت چالاک شده

منکر عشق مشو خواجه که بدنامی عشق
همه زین هرزه دوئی چند هوسناک شده

شعله ور خوشهٔ پروین زده و خرمن ماه
شهر بی کز دل گرمم سوی افلاک شده

چشم مست تو که میداشت بمردم نظری
دور ما آمده خونخوارهٔ و بیباک شده

هم عنان باد گرانی تو و مسکین جامی
مانده از دور و دلی بستهٔ فتراک شده

منم زهر تو شبها بفکر ماه فتاده
نشسته اشک نشان چشم بر ستاره نهاده

ز هر چه غیر تو در کنج غم یتیم نشسته
بهر چه حکم تو بر پای خد تسلیم ستاده

سگ توام بکمند جفا نوازش من مکن
که نیست بخت که سازی مشرفم بقلاده

دلا مبند بهم چشمگاه های خد نگش
که بر تو آن همه دریای رحمت کشاده

تو خواه رسم جفا گیر و خواه راه وفا رو
منم عنان ارادت بدست حکم تو داده

خوش آنزمان که تو رانی عنان فگنده و جامی
بصد نیاز دو دیده بیش توسن تو فتاده

زان تازه خط سبز که بر لب فزوده
هوش و خرد تبازگی از مار بوده

خضرست آن ز خط که ز لعل حیات بخش
دیگر بآب زندگیش رهنموده

گفتند ناسزای تو میگفت دی بمن
امروز خوشدلم بگمان کان تو بوده

تا بسته بطرهٔ عنبر فشان گره — عشاق را فتاده بر گهای جان گره
میکرد شانه شرح جمال تو مو بمو — تا گه فگند زلف تو اش بر زبان گره
ساقی ز جام لعل تو یک نکته گفت دوش — در حلق سیشه شد مے چون ارغوان گره
خواهد فریب مرغ چمن با غبان که زد — جعد بنفشه بر طرف بوستان گره
ما خون گشاده سهر شکر خنده اش ز چشم — واد خوشش بر غم ما زده برابروان گره
تا بے گره نیاورد از لطف آن میان — مفگن خدا ترا ز کمر بر میان گره

تا دیده جامی آن گره زلف بر عذار
صد آرزوست بر دل مسکین ازان گره

ای طرهٔ تو خم خم و گیسو گره گره — وز جعد پیچ پیچ تو هر مو گره گره
خواهی ز پهلوے تو گشاید گره زند — بند قبا گشاے ز پهلو گره گره
آن زلف را بمشک چه نسبت کزین متاع — در چین بباد میدهد آهو گره گره
شد عمرها که همچو صنوبر بود مرا — در دل ز شوق آن قد دلجو گره گره
چشمت بعشوه زد بر گ جان گره یکی — بند دو بر شته مردم جادو گره گره
زلف تو بر عذار تو گوئے فتاده است — جعد بنفشه بر گل خود رو گره گره

از گریهٔ شبانهٔ جامی نشانه ایست
خونها که بسته بر مژهٔ او گره گره

منم اکنون بر کوی وفا خاک شده — هر چه جز عشق تو ز آلایش آن پاک شده

هر که سر رشتهٔ وحدت نیافت | پیش وی این نکته بود مشتبه

هر که چو جامی بگره بند شد
گر بسر رشته رود باز به

خوش آن دیار که دل کرده صاف چون شیشه | بهم خورند مے لعل از آبگون شیشه
ز اشک لعل تو هر خون که خورده بود اکنون | بهم مے قدح میدهد برون شیشه
بسجدهٔ درت از دیده ریخت خون دلم | بلے شراب بریزد چو شد نگون شیشه
دلم خیال ترا جاے شد ز عشوهٔ عشق | چنانکه جاے پری گردد از فسون شیشه
دل مرا بملامت مساز ما که کسے | بسنگ خاره نکرد دست آزمون شیشه
بجاے باده پر آب حیات شد هر گه | خیال لعل تو آورد در درون شیشه

تمام شد می ازان لب فسانه گو جامے
که موج دیدهٔ ما بر کند ز خون شیشه

اشکے که ترا بر گل رخساره دوید ه | باران بهار ست که بر لاله چکیده
تا اشک رسید ست بروی تو چگویم | کز اشک بروے من مسکین چه رسیده
اشکست بروی تو نه عکسی ست ز اشکم | کش دیده در آئینهٔ رخسار تو دیده
از چشم درخت اشک بهر جا که فتاده | گلبرگ تر و لالهٔ سیراب دمیده
اشک تو بمان مژهٔ در هاست که مردم | از بهر بنا گوش تو در ریشته کشیده

در سفت بوصف گهر اشک تو جامے | زینسان سخن پاک در دل نکشیده

تربت ما را علم هست ز آتش دل برجوا
باد رون آتشین رفتیم و جانی سوخته

قصهٔ سوز دل پروانه را از شمع پرس
شرح آن آتش نداند جز زبانی سوخته

سوخت جامی ز آتش عشق آنچنان کز وی نماند
جز کفی خاکستر و خندان لبی و استخوانی سوخته

آنکه بالای ترا افراخته
بهر جان من بلائی ساخته

سیل جانها میرود در کوی تو
بس که جان عاشقان بگداخته

دست قدرت جمله اسباب کمال
جمع کرده شکل تو پرداخته

هر که دیده لطف چوگان بازیت
جای گوی آنجا سر خود باخته

میکند بزم من دو اسپه در عقب
سیر سد خیل خیالت تاخته

گوهر دریای راز ستاشناسان من
موج عشقش در کنار انداخته

کم شناسی قدر جامی را بهیچ
کس به از تو قدر او نشناخته

ای ز همه صورت خوب تو به
صورک الله علی صورته

روی تو آئینهٔ لعل بینی است
در نظر مردم خودبین منه

بلکه حق آئینه و تو صورتی
وهم دوئی را بمیان ره مده

صورت از آئینه نباشد جدا
انت به متحد فانتبه

رشته یکی دان دگره صد هزار
کیست کزین رشته کشاید گره

میفگن بروز گر قتل نبده — که روز دگر را که مرده که زنده
نبودم پسندیدهٔ صحبت تو — بدیدار ے از دور کردی پسنده
ز چاک گریبان تن نازک تو — مرا چاک در دامن جان فگنده
دل سخت چون سنگ شیرین اگه — ز جانی که فرهاد در کوه کنده
من ابر بهارم تو گلبرگ خندان — مرا کار گریه ترا خوے خنده

چه دوزے بهم دلق صد پاره جامی
نیابی دل زنده از دلق و ژنده

کی بود جانم ز بند غم رهائی یافته — دیده از دیدار جانان روشنائی یافته
کی بود جان فگار و سینهٔ مجروح من — مرهم وصلی برین داغ جدائی یافته
کی بود زان لعل جان افزای و لعل دلگشاے — نخبت من فیروزی و کامم روائی یافته
کی بود دست من و آن طرهٔ عنبر فشان — کز نسیمش صد سنبل مشکسائی یافته
رفت ازین بستان نواے عندلیبش هر کرا دمی — خرم آن مرغے که برگ از بی نوائی یافته
بلبل بے صبر و دل با خار ازان در ساخت — کز گل این باغ بوے بیوفائی یافته

با سر بر شاهی و تاج کیانی هم نیافت
جامی آن گنجے که در کنج گدائی یافته

ای غمت هر نقطه جان ناتوانی سوخته — برق عشقت خانهٔ بی خان و مانی سوخته
از چنین گر هر درونی سوز عشقت شعله رو — عاقبت بنیم ازین آتش جهانی سوخته

صوفی تو خرقه پوشی دمادم جرعه نوش | ما بینا و بینک الا مبائنه

جامی چو در تلاطم بحر قدم فتاد
فارغ شد از تموج احداث کائنه

ساقی بیا که وارد اکنون بکف پیاله | بر طرف باغ نرگس بر روی دشت لاله
از جام لاله میگون گشتست غنچه رایب | یا خود بزخم دندان در خون گرفت ژاله
هر دم ز دفتر گل خواند بباغ بلبل | حرفی که شرح دادن نتوان بصد رساله
با دختر رز از سر بستیم تازه عقدی | محمول عقل و دانش کردیم در قباله
نی من بخود فتادم در کوی عشق و مستی | از قسمت ازل شد این دولتم حواله
مه میکند تنزل بعد از چهارده لیک | هر لحظه در ترقی ست آن ماه هژده ساله

عالیست قصر عشرت آن شاه عاشقانرا
جامی بلند تر کن آهنگ آه و ناله

دلم شبها کشد زان دام زلف آه | بهندا قال زلفے دام زلف آه
بفکر زلف تو عمرم سر آمد | زهے فکر دراز و عمر کوتاه
توئی و بخواه من تاج نمودی | روا شد کام من بر وجه دلخواه
کله کج نه که ترکے چون تو رعنا | نمی بینیم درین فیروزه خرگاه
سمند تاز جولان ده که امروز | سپاه خوبرویان را توئی شاه
سر جامی و خاک رهگذارت | چو خواهد خاک شد باری درین راه

بصحن باغ گذر کانچه داشت غنچه گره
گل از برای نثار تو بر طبق کرده

نشسته بر رخ گل شبنمت یا نسیم
شنیده نکهت تو ز حیا عرق کرده

گل ار چه خلعت خوبی تبازگی پوشید
بچشم خلق جمال تو اش خلق کرده

ز هستیم رمقی مانده است کی باشد
بهجوم عشق تو تاراج آن رمق کرده

حدیث عشق ز جامی شنو که شام و سحر
بکنج مدرسه تحقیق آن سبق کرده

رخت که همچو گل از تاب می عرق کرده
هزار جامه جان را چو غنچه شق کرده

ز لطف تو ورقی خواند عندلیب بباغ
نسیم دفتر گل را ورق ورق کرده

حق ست بر تو مرا بوسه بود هر گز
که بنیمت ز لب خود ادای حق کرده

بدرس عشق دلم زان گرفت بر همه سبق
که عمر در سر تکرار این سبق کرده

ترا چه بهره رساند ز حق چو واعظ شهر
دقیقه که بیان کرده بهر دق کرده

ز عکس مهر رخت سرخ رو یم این بس
که آب چشم مرا سرخ چون شفق کرده

ز نزل خامه جامی که کاغذش طبق ست
دهان کشای که بهر تو بر طبق کرده

آئینه باش و عکس رخش بین در آئنه
مشنو خبر که نیست خبر چون معائنه

گفتم توان جمال تو دید ن بعشوه گفت
گر صاف دل چو آئنه باشی بهر آئینه

در ذرات کون آئنه های جمال تست
نقشی دگر نمود رخت در هر آئینه

ز آب و گل عکس جمال خویشتن نمود
شمع گل رخسار و ماه سرو بالا کرده

جرعه از جام عشق خود بخاک افشاند
ذو فنون عقل را مجنون و شیدا کرده

گرچه معشوقی لباس عاشقی پوشیده
آنکه از خود جلوه از خود تماشا کرده

هر رخ از زلف سیه شکین سلاسل بسته
عالمی را بسته از بهر سودا کرده

مرکب مسنت نگنجد در زمین و آسمان
در حریم سینه حیرانم که چون جا کرده

میکنی جامی کم اندر عشق اسم و رسم خویش
آفرین باد ابرین رسمی که پیدا کرده

رسید ترک من از تاب می عرق کرده
شکسته ظرف گله جیب جامه شق کرده

صفای سینه اش از چاک پیرهن چون صبح
هزار دلشده را اشتیاق چون شفق کرده

باتفاق جهانی گذشته از دل و دین
بهر کجا گذری کیف ما اتفق کرده

برای باده و نقلش صبا بصحن چمن
ز لاله کاسه نهاده ز گل طبق کرده

نثار او همه جانها کمست و او کرمش
قناعت از من بیدل بیک رمق کرده

ز شرح دل ورقی بیش نیست چهره زرد
که خامه مژه خونبار بر آن ورق کرده

اگرچه منکری می بود سابقا جامی
کنون تلافی انکار ما سبق کرده

منم چو صبح ز شوق تو جامه شق کرده
ز مهر عارض تو اشک چون شفق کرده

ز لطف خویش بهر جا کشاده گل رقمی
بخط سبز رخت نسخ آن ورق کرده

بازم طفیل غیل سگان نام برده اند — ای من سگ تو گرچه بنا کام برده اند
بگشاده دست بهر دعای تو من هنوز — بی موجبی چه دست بدشنام برده اند
میران سمند ناز که در سر کشی گرو — از خنگ چرخ و توسن ایام برده اند
خود سازیست قدر رقیبان که نیست کس — کاروخری فروکه تو بر بام برده اند
در لطف تن که هست و ساعد بران گواه — دست از سمنبران گل اندام برده اند
ره داده اند بباغ جمالت نسیم را — از بعد خویش و جان من آرام برده اند

جامی سپاس لعل لبش کو که عمرها
فیض کرم ز رشحهٔ آن جام برده اند

آن شیخ چه دیدست که در خانه خزیده — با خویشتن آمیخته و ز خلق بریده
هر تار تعلق که ز اغیار بریدست — چون کرم بر ابریشم همه بر خویش تنیده
خود خلق و تمنا کند از خلق رهائی — از خلق کسی چون رهد از خود نرسیده
یکبار بگردی نرسید از ره مردی — زنهار گمانش نبری مرد رسیده
از کعبه و از قبله روان دم زند اما — زان قافلهٔ بانگ جرسی هم نشنیده
از کسب معارف شده مشغوف و ز خارف — دُرهای ثمین داده و خرمهره خریده

جامی صفت جام می عشق مپرسش
کان جام ندیدست و ازان می نچشیده

حسن خویش از روی خوبان آشکارا کرده اند — بین بچشم عاشقان آنرا تماشا کرده اند

جامی بسعی خویش زجانان خبر نیافت
یا معشر الاحبه بالله خبر دهید

حلقه زلفش کشاد باد سحرگاه — اشرق شمس الضحی بنور محیاه
وصف سهی سرو ما بلند نقایت — کی رسد آنجا کسی بهمت کوتاه
چند گریبان درم ز شوق جمالش — بر فلکن ای باد صبح دامن خرگاه
راز دل خم چه پیش جام دهن باز — گفت صراحی ازان فتاد در افواه
در دل تنگم نشین اگرچه ندارد — کلبه درویش تاب کوکبه شاه
آه دلم بی تو نیست شعله جانسوز — آه که صد بار سوخت جان من از آه

جامی بی صبر و دل سگان درت را
همدم دیرینه است و یار هواخواه

رمید آن آهوی مشکین ز من آه — نامی عنی غزال کنت اهواه
خدارا ای صبا آگاهیم ده — که آن آهو کجا دارد چراگاه
زما بگریخت چون مشکین غزالی — الا یالیت شعری این مرعاه
نیارم شرح کردن آنچه دیدم — من از نادیدن آن نازنین ماه
ز خونین اشک من مانند مردم — وان لم اشک ما کنت القاه
منم در انتظار او شب و روز — نشسته گوش بر در چشم بر راه
ز طیب زلف او عطر کفن برد — چو شد با خاک جامی طاب مثواه

یارب چه موجبست که آن شاه دلنواز
با بیدلی چو من کند انسان معامله

طے کن بساط کون که آن کعبهٔ مراد
با شد ورائے کون و مکان چند مرحله

حق را بحق شناس نه از حجت و قیاس
خورشید را چه حاجت شمع ست و مشعله

فیضے که جامی از دو سه پیمانه دُر دیافت
مشکل که شیخ شهر بیابد بصد چله

سنه امروز در اشک دانه دانه
که رفت از چشم آن دُر یگانه

نجوید دل بجز آن عارض و خال
ندارد چاره مرغ از آب و دانه

ز بس کافسانهٔ عشق تو خواندم
میان عاشقان گشتم فسانه

سرود عشق هم با عاشقان گوی
چه داند زاهد عشق این ترانه

اگرچه سرو را بالا بلند ست
نماید پیش قدِ او میانه

بگو آن طفل را شوخست و نادان
که داند بهر بوسه صد بهانه

حدیث بوسه تا کی جامی این بس
کهے بوسی بخدمت آستانه

ای بر سریر حسن جم آئین و کی شکوه
از سنگ جور و بار غمت پشت ما چو کوه

پیش درت بخاک مذلت فتاده است
گر تاج دولت ست و گر افسر شکوه

سرے که نانوشته همی خواندم از رخت
خط تو شرح داد علے احسن الوجوه

اے جسته حل مشکل ما از اهل صومعه
باز آ که این گره نکشاید ازان گروه

زآتش دل جامی علم بچرخ کشیدی
نقد نصبت سر الهوے علیه علامه

کشاد گنج جواهر بوستان ژاله — بفرق سرو و سمن شد گهرفشان ژاله
گسست سبحه روحانیان که سوی زمین — فتد چو مهره تسبیح از آسمان ژاله
میان شاخ و شگوفه خوش اجتماعی بود — که سنگ تفرقه انداخت درمیان ژاله
گرفت بچه طوطی همه بساط چمن — چو طوطی فلک انداخت بیضه سان ژاله
دراز کرد دراو صاف گل زبان سوسن — زغیرتش گره افگند بر زبان ژاله
گهر زبحر شود زاده عکس آن نبگر — چو سیلها کند از هر طرف روان ژاله
چو عاشقی که زند سنگ ریزه بر معشوق — بباغ شاهد گلرا کند نشان ژاله
دکان شیشه گرست از حباب آب مگر — که سنگ میفگند سوی آن دکان ژاله
چو بوته الیست شده سرخ لاله کش هردم — پی گداز نهد سیم در دهان ژاله
کلام مدعی و جامی آنزمان که شود — در امتحان گهر رشته بیان ژاله

بود دو قطره نازل شده زفیض سحاب
که گردد این بمثل در ناب و آن ژاله

گوید نگار من چو ز هجران کنم گله — ان تات ماشیا انا آتیک هروله
دانم که رو نهم بره جست و جوی او — بر پای سعی می نهد از زلف سلسله
در سر بجیب صبر کشم گویدم نیار — چون میدهد دلت که مرا میکنی یله

میانت را چنان خواهم در آغوش — که موی هشتم نگنجد در میانه

گذر کن بر سر جامی که دارد
سر قدرت بخاک آستانه

مغنی باد از چنگ و چغانه — چه خوش گفت وقت صبح این ترانه
که ای خواجه برخیز کانفاس عمرت — بود مایهٔ دولت جاودانه
درین بزمگه چند غافل نشینی — ز صوت اغانی و جام مغانه
مباش از می لعل غافل زمانی — که پیداست پایان کار زمانه
غنیمت شمر روز عشرت که دانم — که روزی گزنده باشیم یانه
بهر خانه کز دوست یابم نشانی — بتابم سر خدمت از آستانه

بکعبه مرو جامی از خانهٔ خود
که خالی نباشد ازو هیچ خانه

قبول خاص طلب چند بهر خاطر عامه — بزرق و حیله کشی بار طیلسان و عمامه
بنوش جام مروق بسوز جامهٔ ازرق — که خاص طالب جاست و عام عاشق جامه
همای طائر قدسی ز همت تو نشاید — که میل افسر بد هد کنی و طوق حمامه
بچشم نقص مبین نقش کارخانهٔ هستی — نظر بگردش پرکار دار و جنبش خامه
ز عرض قصهٔ ما طول یافت نامهٔ قاصد — خوش آنکه طی شود این طول و عرض تا بقیامه
فروغ روی تو تابان بود ز جعد مسلسل — کضوء لامع برق یلوح خلف غمامه

خوی تو بس گرم و علت آتشین روی تو بس تابناک — بلبلان را مایهٔ سوز و گداز است اینهمه
پیش ساغر در سجود آ همدمی گوش کن — با نوای چنگ و نی کز در و آن نماز است اینهمه
حقه در کشته چشم چون زعلت بسته شد — چشم بندیهای چرخ حقه باز است اینهمه
کرده ام با هر سر موی تو پیوندی جدا — در دلم سر رشتهٔ عمر دراز است اینهمه

گفتهٔ رنگین جامی بین و داغ دل درد
لالهائی چیده از صحرای راز است اینهمه

حدیث جم و جام لاغست ولابه — خوش آن سر که با جام گوید قرابه
بآب مے آباد کن کاخ عیشم — که رود خرابی نهاد این خرابه
نخواهم زر و دُر و قدح دست شستن — اگر مه بود طشت و مهر آفتابه
بود قصهٔ عشرت بسے خوش چه بودی — که حرف تبا داشتی بر کتابه

کف جامی از جام خالی مبادا
اجب دعوتی یا ولی الاجابه

تعالی الله ز بے شاه یگانه — ز بے حسن و جمال جاودانه
درین بتخانه هر نقشے که بینم — توئی مقصود و دیگر بهانه
نه بیند چشم عارف عارض و خال — نجوید مرغ قدسی آب و دانه
اگر خوانی ز عشقم داستانی — نخوانی عشق مجنون جز فسانه
مجو اسرار عشق از شیخ خلوت — چه داند نطق طوطی مرغ خانه

همراه وحی گشته و روح القدس شده
پیغام خود رسانده و پیغمبر آمده

بحر است متفق که ز اوصاف مختلف
باران و قطره و صدف و گوهر آمده

بیرون ز عشق و عاشق و معشوق هیچ نیست
این هر دو اسم مشتق ازان مصدر آمده

مشتق چو نیک در نگری عین مصدر است
کاندر صفات ظاهر خود مضمر آمده

نشگفته است جز گل وحدت بباغ عشق
هر چند گاه اصفر و گه احمر آمده

جامی ندید رنگی ازان گل عجب مدار
کز غم کبود خرقه چو نیلوفر آمده

منع سماع و نغمه ز ما نی میکند فقیه
بیچاره بی خبر دلبر نفخت فیه

مے ده ببانگ نے که ندارم بقصر عشق
پروای ریش محتسب و سبلت فقیه

واعظ بطعن باده پرستان زبان کشاد
یارب تو ئی پناه من از شر آن سفیه

مائیم و تیه عشق تو اے چشمهٔ حیات
یاری بکن ز حال جگر تشنگان تیه

تشبیه میکنند رخت را بمه وے
با او بهیچ وجه نے بنسبت شبیه

گفتی ترا برشته جان آتش افگنم
چون شمع میکند دل من زین نشاط به

جامی حریم کوے مغان کعبهٔ صفاست
طوبے بسا کنیه و بشرے لزائریه

چشم مکشائی ز ناز آخر چه نازست اینهمه
بر رخ از ناز تو ام اشک نیازست اینهمه

در خط و خال تو اسرار حقیقت دیده ام
گرچه در چشم حقیقت بین مجازست اینهمه

لبس که بر دل خامه بار غم نهاد از شرح هجر
شد خمیده همچو نون در نامه لام و دال او

خون کنم دل را و مالم بر رکاب او ز چشم
تا چو پا اندر رکاب آرد شود پامال او

رو بیش ار بیند فرشته گر کند صد بیگناه
یک گنه ننویسد اندر نامهٔ اعمال او

صوفی دل حالها کرد ست و شد از دکر و دست
سینه ام چون خرقه چاک انیک گواه حال او

وصل جویان جامی و طعن رقیبان از قفا
در بدر در پیش و غوغای سگان دنبال او

ای جاودان بصورت اعیان برآمده
گاهی نموده ظاهر و گه مظهر آمده

از روی ذات ظاهر و مظهر یکیست لیک
در حکم عقل این دگر آن دیگر آمده

بی صورتست عشق ولی عشق صورتش
غالب شده بکسوت صورت برآمده

معنی عارفانست بهر صورتی که هست
در چشم منکران چه غم ار منکر آمده

در موطن ظهور و بطون نیست غیر او
هر چند کز ظهور و بطون برتر آمده

کاهش کشیده جاذبهٔ عاشقی عنان
با داغ عاشقان بلا پرور آمده

کامش گرفته جلوهٔ معشوق آستین
بر شکل دلبران پری پیکر آمده

یکجا نشسته بر سر صدر جلال و جاه
وز جمله سروران جهان برسر آمده

یکجا فگنده خرقهٔ فقر و قناعتش
محتاج وار حلقه زنان بر در آمده

هر جا پئے نظاره ستاده ست منتظر
منظور هم خود ست که بر منظر آمده

وا مگذ کشاده چشم و تماشاگر آمده

سوخت جانم از سموم هجر کو آن دولتم
تا بیاسایم دمے در سایهٔ دیوار او

رو چه پیایم بکوے زهد چون خواهد زدن
بار دیگر راه من لطف قد و رخسار او

شد سرم در ره تنگان از زخم نعل توسنش
مرهم آن چیست سم مرکب رهوار او

عاشق مهجور را برنگ رخ و آن اشک نیست
میرود خونابه از سینهٔ افگار او

کو مکن را صوت جان افزای مطرب گو مباش
کار مضنون سازست کوه از نالهای زار او

کار جامی درهم از انکار اهل درد شد
ناصحا برخویش رحمے کن مکن انکار او

دلا کام از لبش با چشم تر جو
والا لم تجد ما کنت تر جو

پر ست این چشم تر زان عارض و لب
کسی کم دیده زین پر آب تر جو

کشد یکبارگی سوی تو ام دل
اگر نبٰائیم یکبارگیسو

ترا موی از ورازی تا میان ست
خدارا این میان تست یا مو

ترا بس نیست در زلف آن همه چین
که چین دیگر افگندی برابرو

خطست آن یا فشاندی عنبر مشکین
نشست از مشک گردی گرد آن مو

مگو جامی برو مهر تبان دوز
من این دانم مرا چیزے دگر گو

مرغ جان کردی هوای دانهای خال او
گر نبستی رشتهٔ لاغر تن من بال او

گر بقصد جان فرستد قاصدان مقصود دل
دل کند فرسنگها جان بر کف استقبال او

شاه خوبانی و ترکان خطا هندوی تو
سرکشان را طوق گردن حلقهٔ گیسوی تو

تا تو رفتی آفتاب از ذره همی تابد طناب
تا زند این خیمهٔ فیروزه در اردوی تو

مدعی گیرم که چون آئینه روئین تن شود
کی تواند کایستد یک لحظه رو در روی تو

مه که بر شکل کمان زر بر آید گاه گاه
میل آن دارد که خود را جا کند پهلوی تو

پر دعا دارم ولی تعویذ دار آن دست کو
کز ورگ جان بندم این تعویذ بر بازوی تو

قتل عاشق را چه بر سامد نهی رنج کمان
یک کرشمه بس بود از گوشهٔ ابروی تو

بندهٔ جامی پای تا سر شوق شد باد قبول
نامهٔ شوقی که آرد باد ناگه سوی تو

گر نجفا کنم نگه یک مو بروی تو
بادم را بدین گنه روی سیه چو موی تو

بود دلم از غصهٔ خون شوق تو بر اروی
همدم اشک لاله گون روی نهاده سوی تو

گه بمن گدا خوشی گاه ز من جدا خوشی
من بخوشی و ناخوشی ساخته ام نجوی تو

رشک برد روان من بر تن ناتوان من
گر شود استخوان من قوت سگان کوی تو

شب چو در آید ای صنم گشته شوم تبع غم
باز نسیم صبحدم جان ندهدم ببوی تو

باده گسار و غمزه زن راه محتسب فگن
تا کشد آن سبو شکن بر سر خود سبوی تو

تازه خطِ تو بر قمر زد رقمی ز مشک تر
جامی ازان نهاده سر بر خط آرزوی تو

یارب از جانم ببر مهر مه رخسار او
یا بهر بگذر روزی کن مرا دیدار او

جامی درش نه منزل آلودگان بود
آنجا چو اشک غرقه بخون جگر مرو

شبی چون مه نمودی روی نیکو
برآمد نعره از انجم که یا هو

رمد آهو ز مردم باتگ تیز
درین شیوه تو بگذشتی ز آهو

برت هست آیتی از لطف و رخ نیز
گه از بر خوانم این آیت گه از رو

سر شکم خواهد از زانو گذشتن
ز شوقت چند گریم سر بزانو

دو چشم تو عجائب جادوانند
ندیدم همچو آن دو هیچ جادو

همه صاحب دلان را ذوق کعبه
من بی دین و دل را ذوق آن کو

تنت در خرقه گر کم گشت جامی
چه شد کم گیر ازین پشمینه یکمو

خوی که تر از تاب می ریخته از جبین فرو
سیل بلاست آمده بر سر عقل و دین فرو

عارض تست در عرق یا ز لطافت هوا
قطره شبنم آمده بر رخ یاسمین فرو

سبزه خط عنبرین گرد لبت برآمده
یا صف مور راشده یا در انگبین فرو

گر دو ز زلف کرده پاک بطرف آستین
دست فشان که ریزدت مشک ز آستین فرو

جلوه گه جمال خود منظر دیده ساز گر
در دل تنگ نایدت خاطر ناز بین فرو

داشت دران چه ذوق دل از جهان فراغتی
کاش نیکذاشتی گیسوی عنبرین فرو

جامی خسته دل ز غم خاک چسان کند بسر
کز مژه اش گرفت خون روی همه زمین فرو

آه از نگشتم سوز درون هست که آتش — آخر نشود گرچه نشیند علم او
هر دم رسدم زخمی ازان غمزهٔ بی رحم — شرمنده ام از مرحمت دم بدم او
بیت الحرم ماست درش چند نشینیم — محروم زاحرام حریم حرم او

جامی زغم عشق تو گر مرد عجب نیست
پیداست چه خیزد ز وجود و عدم او

زهر سو بدانند رویت نکو — حماک الله ای دوست من کل سو
بخون جگر میسکنم چهره تر — همین ست پیش توام آب رو
رسان تیز تر آبی از تیغ خویش — که شد خشکم از آتش دل گلو
نگو عاشقم بر فلان گفته — زمن خود چه لائق بود این بگو
منم آن گدا بر در میکده — که سازم پر از شئ لله کدو
اگر کوزهٔ مے شکستم چه شد — بجز مانه گیرم بگردن سبو

بهر جا مهی چون تو منزل نساخت
دل جامی آنجا نیاید فرو

ای اشک سرخ دم بدم از چشم تر مرو — همرنگ لعل یار منی از نظر مرو
نزدیک مردنم ز تو دور از خدا بر من — نزدیک اگر نیائی ازین دور تر مرو
آن عشوه جوی فتنه باز ار رو کوی شد — ای پارسا ز کنج سلامت بدر مرو
تا کے روے بقول رقیب از نظر مرا — بهر خدا که بر سخن او دگر مرو

خواهم ز تو گویم غمی لیکن ندارم مجرمی | کو بخت مقبل تا دمی سازد مرا همراز تو
نازی بکن ای غمزه زن گرچه رود جانم ز تن | جان من و صد همچو من باد افدای ناز تو
تو طائر قدسی و کس بر تو ندارد دسترس | گسترده ام دام هوس کاینسو فتد پرواز تو
صد دل شکار خود کند صد رخنه در جان افکند | از غمزه چون ناوک زند چشم شکار انداز تو

چون پرده بکشائی ز رو جامی فتد در گفت و گو
تو گلشن حسنی و او مرغ سخن پرواز تو

دو نرگس تو که مستند و ناتوان هر دو | شدند آفت عقل و بلای جان هر دو
میان ما و تو جز جان و تن حجاب نبود | بیا که هجر تو برداشت از میان هر دو
چنان دو دیده غیورند بر رخت که کنند | نظر بروی تو از یکدگر نهان هر دو
قران قوس و فرح با هلال بس عجب است | خدا ترا نبماطاق ابروان هر دو
شکار پیشه دو ترکند خفته چشمانت | نهاده بر سر بالین خود کمان هر دو
از ان میان و دهان قاصرند فهم و خرد | اگرچه خرده شناسند و رازدان هر دو

ز کار دینی و عقبی مپرس جامی را
که کرد در سر و کار تو این و آن هر دو

آن سرو که شاد و ند جهانی بغم او | هر سو که خرامد سر ما و قدم او
باشد ستم از یار کرم شکر که بگذشت | در حق من خسته دل از حد کرم او
بر لوح دلم صورت خط تو رقم زد | آنکس که روانیست خطا بر قلم او

شد جهان از اشک من دریا و میتر هم شود
غرقه از بار دل من زورق گردون درو

جا درون دل گرفتی جا کش از بیگان بدو
تا نیابد ره خیال غیر از بیرون درو

رشتهٔ جان گر ز زلفت نگسلد چندین پیچ
جان من کو باش یکتائی دگر افزون درو

عشق تو هوشم ز دل ببرد و ترک عشوه ده
باده مستی افتاد و مردافگن مکن افیون درو

روی مجنون بود در لیلی ولی ز دیدهٔ عشق
عاقبت موجی که گم شد لیلی و مجنون درو

مخزن سلطان عشق آمد دل جامی و نیست
جز خیال لعل جانان گوهر مخزون درو

گر سرم خاک گشت بر در تو
باد جانا سعادت سر تو

پست شد همچو سایه سرو بلند
پیش شمشاد سایه پرور تو

تن چون موی من بود جانا
یادگار از میان لاغر تو

سر زلفت بشهپر طاؤس
می پراند مگس ز شکر تو

سادگی بین که آئینه خود را
دارد اندر صفا برابر تو

ای بسا شب که خامه بر دبرد
با خیال خط معنبر تو

جامی از جام جسم نیارد یاد
گر خورد جرعهٔ ز ساغر تو

چون نیست نخست آنکه من یکدم شوم همراز تو
با دیگران میگو سخن تا بشنوم آواز تو

چشمت چو خصم جان شود لب را بگو خندان شود
تا ترک جان آسان شود بر عاشق جانباز تو

جامیا بوے دردمے آید
از غزلهاے عاشقانۂ تو

میرود عمر گرانمایه و ما غافل ازو
وه که جز محنت واندوه نشد حاصل ازو

دل خوشی چند که ما هم سفر آن ماهیم
چون شود دوری ما بیش بهر منزل ازو

خیز تا دامن آن تازه گل آریم بکف
چند چون لاله نشینیم بداغ دل ازو

شد برون سیل سرشک از صدف دیده پدید
که پذیرد خلل این صورت آب و گل ازو

جامی از زهد و ورع مشکل عشقت نکشود
جام می گیر مگر حل شود این مشکل ازو

تا خم چرخ کهن باشد و کاس مه نو
بهر جامے بودم خرقه بمینا نه گرو

صرصر قهر ازل گو بنشان مشعل مهر
بس بود تا ابد از شمع رخت یک پرتو

هر کس از جلوهٔ گل فهم معانی نکند
شرح آن دفتر ننوشته ز بلبل بشنو

ز مه روی تو خرمن فلک از مزرع خویش
کو بداشت مه نو خوشهٔ پروین بدرو

ترک چشم تو اگر هندوی خویشم خواند
در کشم تاج کیانی ز سر کیخسرو

دل بسے در پے مقصود دوید و نرسید
چند روزی تو هم ای آهنگ بدان کوی بدو

جامی این دامن اقبال نه جای من و تست
ختم شد رقعهٔ اخلاص زمین بوس و برو

چرخ اخضر کزد و چشمم خواست موج خون درو
شیشهٔ سبز ست و اشکم بادهٔ گلگون درو

زلف تو بالای مه دارد مقام — بس بلند آمد مقام زلف تو
لائق رخسار گلرنگ تو نیست — جز نقاب مشک فام زلف تو

صبح اقبالست طالع هر نفس
بنده جامی راز شام زلف تو

غمزه ات کز سطوت این همه بیداد داد — در فن عاشق کشی شاگرد تست استاد داد
طره پر شبرنگ تو لیلی و دل مجنون او — لعل شکر بار تو شیرین و دل فرهاد داد
عشق در هر دل که سازد بهر دولت خانه — اول از سنگ ملامت آنگند بنیاد داد
بندگی تو شد دلم را از خطت در هر طرف — فتنه دیگر رسد بهر مبارک باد داد
با رقیب سنگدل زخم زبان کردن چه سود — چون ازین سوها نیفتد رخنه بر پولاد داد
رهبر دیر مغان شد پیر ما ممدود باد — بر سر اهل ارادت سایه ارشاد داد

بسکه شبها جامی از سرو قدت نالد بلند
میکند رم مرغ شاخ سدره از فریاد داد

ای دل و دیده هر دو خانه تو — سر من خاک آستانه تو
کاش بر من فتد نه بر تو سن — دم بدم زخم تازیانه تو
همه تن گوش میشود از شوق — هر کجا میرود فسانه تو
هر کسی خوش بگوشه طرفی — من و غمهای بی کرانه تو
هر طرف ناوک از چه می فگنی — دل ما بس بود نشانه تو

در جام می ز لعل تو یک شمه یافتیم
اسباب علم و فضل بمیخانه شد گرو

جز تخم آرزوی تو در دل نگشته ایم
فرخنده ساعتی که رسد کشته را درو

گفتم تمام خرمن زهدم بباد شد
لعلت بخنده گفت که بر ما بنیم جو

با این فسردگی نتوان راه عشق رفت
دستی بزن بدامن مردان گرم رو

خواهی که نقد حال تو گردد حدیث عشق
این نکته می شنو ز حریفان دمی کرو

جامی فسانهای کهن ذوق وه نماند
اسرار عشق تازه کن از گفتهای نو

ای بدلم گرفته جا دم بدم از نظر مردم
مرهم سینه چون توئی مردم دیده هم تو شو

خرمن صبر شبها دارغم عمر کاه تو
لیک بود هزار ازین بر چو توئی بنیم جو

من که و فکر عافیت خاصه ز عشق چون توئی
دل بکمند غم زبون جان بکف بلا گرو

چند بهر زه صوفیا گوش بهانگ نی نهی
حالت وجد بایدت ناله زار من شنو

جامی خسته را که شد کشته تیغ غمزه ات
لعل حیات بخش تو داد بخند و جان نو

ای دل من صید دام زلف تو
دام دلها گشته نام زلف تو

بنده شد در دام تو دلها تمام
دام و بند آمد تمام زلف تو

داد تشریف غلامی بنده را
زلف تو ای من غلام زلف تو

رم کنند از دام مرغان وین عجب
جان بی آرام رام زلف تو

نامه سربسته آمد غنچه و مضمون او
حسب حال بلبل و شرح دل پرخون او

قصد لیلی باشد از جعد مسلسل عرض حسن
زان چه غم دارد که گردد بیدلی مجنون او

چون بمیزان لطافت نیست وزنی سرورا
چند خود را برکشد پیش قد موزون او

خضر را خواهی که بینی بر لب آب حیات
خط سبزه رنگ بین گرد لب میگون او

آن مسیحا دم شفائی رنج ما داند ولی
نیست تدبیر علاج اهل دل قانون او

گرچه در هستی دهانش از سر موئی کمست
یکسر مو کم مباد از حسن روزافزون او

گو مکش جامی در افسون سخن بیهوده رنج
کان پری رخ را فراغت نیست از افسون او

برنیاید هجر خونم چند ریزی خون من بی او
مرا صد بار مردن به که یکدم زیستن بی او

نسیما سوی او کن رو ببر همراه جانم را
که جان آنجا رسد باری اگر ماند بدن بی او

مذاق جان شیرین چاشنی ذوق نادیده
چه داند تلخی عیشی که دارد کوهکن بی او

ز هر گل می خلد خاری بسینه بی رخ خوبش
چه می خوانی مرا ای باغبان سوی چمن بی او

همه آفاق را دانم که سوز من شود روشن
ز بس چون شمع گریانم زار در هر انجمن بی او

مپرس ای همنشین مهربان شرح غم هجران
زبان من ز کار افتاد و نتوانم سخن بی او

ازان مه ماند جامی ای اجل تاراج جانش کن
که آن مسکین بجانست از حیات خویشتن بی او

با این جمال همدم مستان عشق شو
یکبار است گوی و هزاران بلی شنو

بودن بکوی او نتوان شب فراق | ترسم فغان من برد از دیده خواب او

گاه سوال بوسه بجامی نگفت هیچ
یعنی که نیست غیر خموشی جواب او

من برنخواهم داشت دل از مهر یاری همچو تو | آخر چرا گوید کسی ترک نگاری همچو تو
زینسان که تو ناز زین جولان کنی از پشت زین | ناید بمیدان بعد ازین چابک سواری همچو تو
گفتی ببرد رنج غم بنشین صبور و پیشه کن | آخر صبوری چون توان از غمگساری همچو تو
صد ره کشم خاک رهش در دیده آباد سحر | روزی بکویش گر مرا افتد گذاری همچو تو

آوازه آن خوب رو چون رفت جامی هر طرف
آواره خواهد شد بسی از هر دیاری همچو تو

تو آن مهی که برد خجلت آفتاب از تو | توان گلی که شود غنچه در نقاب از تو
دلم که عشق برد صد در بلا بکشاد | رسد امید نتابد بهیچ باب از تو
همیشه عادت شاهان بود عمارت ملک | چه حکمت ست که شد ملک دل خراب از تو
عنان صبر شد از کف درین هوس که گهی | رسم بدولت پا بوس چون رکاب از تو
مکن شتاب برفتن که میرود جانم | اگرچه عمر رود هست عجب شتاب از تو
بهر سلام مکن رنجه در جواب آن لب | که صد سلام مرا بس یکی جواب از تو

چو قتل جامی مسکین صواب میدانی
خیال مکن که شود فوت این صواب از تو

اے پیر گشته بهر جوانان زره مرو
سوے سفید در پے زلف سیه مرو

بنگر بهٔ شباب خود اندر محاق شیب
زین پیش در نظارهٔ روے چو مه مرو

دنبال قد فراخته طفلان بے گناه
با قامت خمیده ز بار گنه مرو

فکر حساب هر کجے و راستی بکن
پیش تبان راست قد کج کله مرو

دل پر هوس مزاحمت اهل دل مکن
بتخانه زیر خرقه سوے خانقه مرو

خواهی بصوب کعبهٔ تحقیق ره بری
پے بر پے مقلد گم کرده ره مرو

دام حیات جز پے صید کمال نیست
صیدے نکرده جامی ازین دانگه مرو

آن ترک نیم مست که جان شد خراب او
صد پاره سوختیم ز ناز و عتاب او

بر طرف بام اگر مه شب گرد بیندش
شرمنده گردد از رخ چون آفتاب او

من کیستم که بوسه زنم پای دوستگانش
یارم همین مجال که بوسم رکاب او

شد میسر دایهٔ جامی که وصل دوست بود
باز اگر از دایه او باز ماند وای او

چون بمسجد نیمت ای قبلهٔ من روی تو
پشت در محراب خواهم روی در ابروی تو

در نمازم دل بسوی تست و رو در قبله گاه
وه چه خوش بودی اگر رو نیز بودی سوی تو

روی تو پیش نظر سر جای دیگر در سجود
سر نمی یارم برآوردن ز شرم روی تو

بر مسلمانان بخشائی و ببین هر سو که شد
صد صف طاعت خراب از غمزهٔ جادوی تو

گشته خلق از هر طرف مشغول تسبیح و دعا
من نهانی میکنم با خویش گفت و گوی تو

پست شد آهنگ قد قامت مؤذن را چو دید
شیوهٔ قد بلند و قامت دلجوی تو

هر کرا بینی بجائی روی طاعت بر زمین
جامی در خسارهٔ زردی و خاک کوی تو

داری بجان من کمین بے من کمین هندوی تو
خوی تو گر هست اینچنین ای من غلام خوی تو

گه بر در میخانه ام گه در حریم خانقه
القصه گردم در بدر دانم بجست و جوی تو

باد از زخم ناوکت در سینه صد روزن مرا
باشد که افتد پرتوی از آفتاب روی تو

روز و جفای چاوشان شبها و بیم پاسبان
یارب من آن دم آن دم آن کے را ه یابم سوی تو

یکباره دل بر داشتم از قال و قیل مدرسه
زین پس بکنج میکده مائیم و گفت و گوی تو

تا کی چو زاهد بی جهت آریم سوی قبله رو
محروم طاعت بس بود ما را خم ابروی تو

جامی کی از خاک درت محروم ماند اینچنین
گر آبروی داشتی پیش سگان کوی تو

چند لاف چستی و چالاکی ای سرو چمن — نیست چست این جامه جز بر قامت چالاک او

دامن جامی ز دست عشق صد جا چاک شد
می ندارد عشق دست از قامت صد چاک او

ای ز ابرو دانت متصل عشاق را محراب دو — با غمزه و چشم تو دل قربان یکی قصاب دو
مقصود ما زان ابروان با شد بجو در روی تو — قبله بنا شد خود یکی گرچه بود محراب دو
بگشای برقع زان دو رخ تا چشم انجم بر زمین — بیند بعکس آسمان خورشید عالمتاب دو
تنها یکی دل چون کشم از تو غمان دل چنین — کز زلف مشکین سوی او افگنده قلاب دو
در گلستان حسن از ان بالا و رخسار تو چنین — یک مشک و نازک بین کز و رسته گل سراب دو
جانم فدای ساقی کاندم که نوشم جام او — نقل از دهان و لب دهد لیسه یکی عناب دو

شد هوش جامی زان دو لعل مستی بلی زود آورد
نرمی که شد گردان در و جام شراب ناب دو

گر بپای سرو بخرامد قد رعنای او — سرو خود را همچو سایه افگند در پای او
بر سر بازار گل بی وجه کو مفروش حسن — چون ندارد کس بدو رعنا خشی سودای او
سایبان آن سرو بالا هر کرا در سر فتاد — سر بلطفی کی در آرد همت والای او
آن پری رو مردم چشم نیست این روشن بدست — جای آن دارد که سازد چشم روشن جای او
دی خرامان برگذشت آن نخل تر سوی چمن — سرو بر جا خشک ماند از حسرت بالای او
ریخت شیرین خون فرهاد و از ین شیرین تران — کز پی خون ریختن هم خورده بد حلوای او

زبس در دلبری استاد گشتی
تبان گیرند تعلیم این فن از تو

لبت گر جانستان بودی چو غمزه
نبردی جان سلامت یکتن از تو

ز مژگان گل لاف با پیرهنت لیک
ندارد بوی آن تر دامن از تو

بدر دجیب تا دامن گرفتند
جدا همچون قبا پیرهن از تو

بگو هر دم چه خواهی جامی از من
که غیر از تو نمی خواهم من از تو

ز نیسان که خو گرفت دلم با وصال تو
ای وای آن زمان که نه بینم جمال تو

مردم ز فرقت تو کجا رفت آنکه من
هر لحظه دیدمی رخ فرخنده فال تو

تا رفته چو خواب خوشش از چشم من شکیب
حقا که نیست در نظرم خوشتر از خیال تو

دارم سری نهاده بر راهت که هست باز
ناگاه در رسی و شود پایمال تو

جامی چه حاجت ست بگفتن که زد رقم
بر لوح چهره هر مژه حسب حال تو

چند ازین مغان کز فیض جام پاک او
خاک را باشد نصیب از جان پاکان خاک او

گرچه رخش همتش جولان بر آن زین عرصه داشت
خویش را ستم بصد سالوس بر فتراک او

با غبان روضه قدر باده گر بشناختی
بر کنار چشمه کوثر نشاندی تاک او

رهگذر آن خاک دارد مژگان پی تسکین شوق
آتش من تیز تر گشت از خس و خاشاک او

باخرد رازی دهانش گرچه آرم در میان
قاصرست از سر این فهم نهان ادراک او

ای آرزوی جان نظرے کن بحال من — زان پیشتر که جان دهم از آرزوی تو
خالی نیم ز فکر میانت ولے مراست — پیوند دیگرست بهر پاره موے تو
هر صبح میکنم چو صبا ره سوے چمن — باشد که یابم از گل نورسته بوی تو
پایم چو سوده شد بره بعد ازین چو اشک — غلطم بخون و خاک پی جست و جوی تو
من اهل خوان وصل نیم کاش چون سگان — سنگی خورم بسر ز مقیمان کوی تو

این نقش نو کشیده غزل نیست ای غزال
طومار محنتست ز جامی بسوے تو

روی بر نابی ز من هرگه که بینم سوی تو — حیف میداری که افتد چشم من بر روی تو
گفتیم خواهم ازین پس ترک خوی بد گرفت — این مگو با من که من نیکو شناسم خوی تو
دل چو طومار یست در هر پیچ او صد حرف شوق — خواهش از رشته جان بست بر بازوی تو
زیر پا افتاده دلهای بتان سنگدل — باشد از ریگ بیابان بیشتر در کوی تو
جان چه آرم در مقابل چون تو بکشائی میان — نیست نقد هر دو عالم قیمت یکموی تو
همچو ماه نو کند از شرم تو پهلو تهی — گر فتد خورشید تابان فی المثل پهلوی تو

قد جامی گفته خم چون هلال از بهر چیست
گر بگویم راست از میل خم ابروے تو

گر هی چشم جهان بین روشن از تو — بچشم ما جهان چون گلشن از تو
مکن گو خانه ام روشن مه نو — که پر ماهست بام و روزن از تو

رسم تو دلجوئی آمد این زمان کاندر رهت
نقد دل کم کرد جامی ترک دلجوئی مکن

ای خاک نعل تو سن تو تاج سرکشان — دیوانهٔ جمال تو خیل پری وشان
خواهند سرود گل که براهت شوند خاک — روزی که گشت باغ کنی مست و منوشان
وی میشدی سواره و من بوسه میزدم — هر جا ز نعل اسپ تو مے یافتم نشان
هر دم ز شوق آن مے گلگون خدایرا — گر جام نیم خورد و خودم جرعهٔ چشان

جامی که مرد تشنه لب از شوق لعل تو
می نوش و جرعه دو سه بر خاک او فشان

لیشهد الله انما یتبدو — انه لا اله الا هو
هست هر ذره که بوحدت خویش — پیش عارف گواه وحدت او
نیست با هیچ یک ز اشیا ضد — مینماید بصورت همه او
نهو تاج کما هو المنحی — وهو راج کما هو المرجو
گر توئی جمله در فضای وجود — هم خود انصاف ده یگو حق کو
در همه اوست پیش چشم شهود — چیست پندار هستی من و تو

پاک شد جامی از غبار دوئی
لوح خاطر که حق یکیست نه دو

من کیستم که چشم کشایم بروی تو — این بس که میکنم بزبان گفت و گوی تو

من کیستم که نامه فرستم بسوی او
در نامه سگانش نویسند نام من

جانم ستد که از لب شیرین عوض دهم
رفت آخر و بگردن خود برد وام من

عمری ز اشک دانه فشاندم ولی چه سود
چون نامد آن کبوتر رحمت بدام من

ای صید پیشه چاره چه سازم خدا را
کان آهوی رمیده شود صید دام من

ملکی بوصل سیم عذاران کنم طمع
صد ره مرا بسوخت طمعهای خام من

جامی بگوی کاین همه سستی و شوریدگیست
کز غم عشق پرترک افتاد جام من

دل بجان درماندہ و آن جان جهان با دیگران
من ز پا افتاده و آن سرو روان با دیگران

آنکه از خود دیدن جولان او رشک آیدم
چون توانم دید نوش جولان کنان با دیگران

ای اجل بستان ز من این جان بی آرام را
تا بکی باشد مرا آرام جان با دیگران

جان با نبازی نشاید دید عجب کان سنگدل
یکزمان با ما نشیند یکزمان با دیگران

با من از نامهربان شد نیست غم غم زان بود
کش بر غم خویش بینم مهربان با دیگران

جان جامی با خیالش روز و شب گفت و گوست
جای آن دارد که نکشاید زبان با دیگران

با اسیران ای رقیب آغاز بدخوئی مکن
تلخ کردی عیش ما چندین ترش روئی مکن

در حق ما گر بداندیشد رقیب از خوی بد
تو رخ نیکوی خود بین غیبت نیکوئی مکن

ای خوش آن شبها که پایت را کنم در دیده جا
تو کشی از ناز پا را سوی خود گوئی مکن

کس نمی بینم که سحر چشم تو خوابش نبست
بیش ازین آن شوخ را تعلیم جادوئی مکن

نگو جامی کزان مشکین بلا سلسلهٔ پای دل نگسلد
که پیوندیست با او محکم از هر تار موی من

سبزهٔ شبرنگ و جعد مشکبار خویش بین
در خم هر سو صد دل مبتلای خویش بین

بر لب بام آشنی هر سو چو من افتاده له
سر نهاده زیر دیوار سرای خویش بین

بر نشان پای تو رخ سوده ام شب تا سحر
از رخم اینک نشان بر خاک پای خویش بین

تا ز روی یک نظر می میرم ای سلطان حسن
سرکشی از سر نه سوی گدای خویش بین

برگ گل دیدن ز جیب غنچه کرداری هوس
دامن پیراهن از چاک قبای خویش بین

چند می پرسی کزین گونه چرا بیدل شدی
آینه بردار و شکل دلربای خویش بین

میروی تند و چو جامی صد گرفتار از قفا
آخر ای بی رحم یکره از قفای خویش بین

بیا جانا دل پر درد من بین
سرشک گرم و آه سرد من بین

غم مهجوری و درد صبوری
همه بر جان غم پرورد من بین

چو جان از گردتن دامن فشاند
بدامانت نشسته گرد من بین

تنم را سیل اشک آورد سویت
خس و خاشاک آب آورد من بین

نگو رنگی ندارد جامی از عشق
سرشک سرخ و روی زرد من بین

با یار کوچ کرده که گوید پیام من
وانجا بجز صبا که رساند سلام من

جامیا تا بتوان جام می از دست مده
که ازین یافت کشایش همگی مشکل من

باز ترکش بسته آن ترک سوار آمد برون
ای فدایش جان که بر عزم شکار آمد برون

قصد آن دارد که سازد عالمی را صید خویش
ورنه با تیر و کمان بهر چه کار آمد برون

تا که می نوشید یارب دوش کامروز اینچنین
چشم خواب آلوده و سر پر خمار آمد برون

هر که شد روزی بکوی او ز سوز عاشقان
با دل پر خون و چشم اشکبار آمد برون

درویش نگرفت گرچه میکند رنگ کار
ناله و آهی کزین جان فگار آمد برون

دوش می گفتم بران در شد بیا خاری مرا
دیده می سودم بران چندانکه خار آمد برون

سالها بردم بسر بر خاک آن در منتظر
او برون نامد ولی جان زانتظار آمد برون

این تن فرسوده جامی خاک بودی کاشکی
بر سر راهی که آن چابک سوار آمد برون

نگار شوخ چشم تیز چشم تند خوی من
نمی بیند بچشم مرحمت یکبار سوی من

بر دیم از مژه خوناب و ز دل خون ناب آمد
چه گویم از فراق او چها آمد بروی من

دم قتلم چو تیغ او ز سوز سینه بگذارد
ز آب زندگانی خوشتر آید در گلوی من

تماشای رخش را هر سر موگر شود دیده
سر مویی نگردد کم بر و پیش آرزوی من

در آن کو عمرها گشتم نگفت آن بیوفا هرگز
که این مسکین سرگردان چه میجوید ز کوی من

بخوبان عشق ورزیدن مرا خو نیست دیرینه
بزودی کی توان آرے پند گو اصلاح خوی من

خط سبزت نگذرم نے رخ خوبان که بست | سبزهٔ باغ تو از لالهٔ راغ دگران

وه که افسانهٔ جامی نشنیدی هرگز
وانپرداختی از لاله و لاغ دگران

بهر بامداد کاید آن مه سواره بیرون | آید ز شهر خلقے بهر نظاره بیرون
آنسکه سنجون بدل شد خون هم نماند دین دم | می او فتد ز دیده دل پاره پاره بیرون
پیش رخت بتان را نبود جمال جلوه | تا آفتاب باشد نبود ستاره بیرون
درد دل حزین را با کوه اگر بگویم | آید صداے ناله از کوه خاره بیرون
تا چاره باشد ای دل بیچارگے کشیدن | زینسان که رفت مارا از دست چاره بیرون
شد آتشین دل من صد پاره و آید اکنون | با دود آه هریک همچون شراره بیرون

میکرد وی شمارهٔ خیل سگان خود را
واحسرتا که جامی بود از شماره بیرون

تو بهاران که دمد شاخ گلے از گل من | نخجیهایش بود آغشته بخون دل من
ای تو زینسان که بجان آمدم از زیستنی خویش | زود باشد که شود کوی عدم منزل من
نبود همره جانم بجز اندیشهٔ تو | چون بمیرند ازین دیر فنا محمل من
لطف فرما و بکش تیغ و بکش زارم را | گرچه حیف ست که باشد چو توئی قاتل من
این چه سودست و چه سودا که ببازار غمت | سیم اشک و زر رخساره بود حاصل من
آنچه سلطان خیال تو مرا تعیین کرد | دم نقد اشک روان پیش نشد حاصل من

ای ز عشقت صد بلا بر جان غم پرورد من
گرد ه آشوب نعمت تا راج خواب و خورد من

من ندارم تاب بی دردی خدارا اطبیب
مرهمی فرما که هروم بیش گردد درد من

خاک گشتم در رهت بگذر بمن ای سرو ناز
پیش ازان روزی که آبی و نیابی گرد من

ره بگلزارم مده بی او مبادا ای باغبان
تازه گلهارا خزان آید ز آه سرد من

گفته جامی ندارد رنگی از سودای ما
شرم دار آخر ز اشک سرخ و روی زرد من

بازم اندیشهٔ یاریست که گفتن نتوان
بر دل از وی غم و باریست که گفتن نتوان

دل وحشی که نشد رام کسی ده که کنون
صید فتراک سواریست که گفتن نتوان

گر بنجوا نه برون نقش و نگاریست چه باک
کز درون ناله زاریست که گفتن نتوان

صید چشمت بدلیری نرمد کان آهو
همچنان شیر شکاریست که گفتن نتوان

چند پرسید ز جامی که بگو یار تو کیست
گل رعنای لاله عذاریست که گفتن نتوان

ای بر خسار چو مه خشم و چراغ دگران
سوختم چند شوی مرهم داغ دگران

یار و مساز کسان وصل چه دارم طمع
نتوان خورد برازمیوهٔ باغ دگران

دل چه بندم بمه و مهر که این ویرانه
روشنائی نه پذیرد ز چراغ دگران

با تو ای دل صفا نویسد کسی یا بجفا
مشو از بهر خدا خاطر داغ دگران

چند در نفی تو خاطر ما سعی کنی
ای بسا ز تو اسباب فراغ دگران

دل نداد و هم تا ندیدم از تو صد لطف دگر — من چه دانستم که خواهی شد ستمگر اینچنین
نور چشم من چه واقع شد گناه من چه بود — کز نظر انداختی ما را بیکبار اینچنین
هرگز م روزی نپرسیدی که احوال تو چیست — کی روا باشد که باشد یار با یار اینچنین

گر تیغ عشق جامی کشته شد دیر چیست
عشق اگر انیست خواهد کشت بسیار اینچنین

زهی ابرویت قبلهٔ پاک دینان — بناز تو خوشی خاطر نازنینان
چه پنهان نتاوست راز میانت — که گم شد در و فکر باریک بینان
نسو نهای آن چشم جادو چه گویم — که زو بسته شد نطق سحر آفرینان
ترا دل خوش از خشمت خو بروئے — چه دانی غم و درد اندوهگینان

شد از عشق رسوای هر کوی جامی
از ان رفت در سلک عزلت نشینان

بنای ناز و رپوش و نیاز با دشاهان بین — کلاه و لبری کج نه شکست کج کلاهان بین
شب غمهای ما خواهی که چون روزت شود روشن — بیا و ناله شبگیر و آه صبحگاهان بین
دو دو دل سیه شد روی ما شبهای هجرای مه — ز کوه حسن یکروزی سوی این و سیاهان بین
بیابان است و با دیه همراه نا پیدا و هم رهبر — بیا ای کعبه جان محنت کم کرده راهان بین
هر کس یکبار نبود در حریم حرمتت بارے — سمند ناز بیرون ران و حال ما دخواهان بین

قدم در کوی عشقش نه تمنی اول بیا جامی — بتیغ بی نیازی کشته بسیار سوگیناهان بین

هر روز بر شکل دگر خود را برایت افگنم
باشد ندانی کان منم بینی بر حمت سوی من

زین گونه تا کز سر تا قدم بگرفت دردت مو بمو
شاید که خیزد دوم بدم صد ناله از هر موی من

دانم که گر دو عاقبت آلوده خاک اجل
این سر که دارد روز و شب بالین سر زانوی من

خوش آنکه شب با پاسبان گفتی که جامی را بزن
تا چند باشد تنگ از و جا بر سگان کوی من

ای ز تو کوه کوه غم بر دل مبتلای من
نیست مرا و خاطرت جز غم و جز بلای من

هر مژه کرده جوی خون بر رخ من روان ز بے
کیست که با تو دم زند از من و ماجرای من

مهر و وفای من ببین ترک جفای خود مکن
زانکه جفای چون تو نیست کم از وفای من

گر چو سگان دهند ره در بے محمل تو ام
چرخ بفرق سر کشد هودج کبریای من

نامه صفت سیاه رو مانم اگر نه فضل تو
خامه مغفرت کشد بر ورق خطای من

باد همیشه تا بود نام و نشان ز بود ما
مسند ناز جای تو خاک نیاز جای من

تا بکرشمه گفت مردم چشم جامیم
چشم سپهر میبرد و مسرمه ز خاک پای من

این منم یارب بدر دعا تفے زار اینچنین
کس مباد اندر جهان هرگز گرفتار اینچنین

ای که می بینیم ترا اکنون عنان دل بکف
حال من بین دل بره از دست یکبار اینچنین

نی ز بختم چشم یاری نے ز یارا امید لطف
آه من چون میپذیرم بخت بیخبران یار اینچنین

در خور مهر و وفا گر نیستم بهر خدا
از جفاهای خودم محروم مگذار اینچنین

خرامان هر کجا باشی رخ ما و کف آن پا
سواره هر کجا رانی سر ما و سم توسن

سپاهی کشته شد هر گوشه تیر غمزه بگشا
جهانی فتنه شد هر جانبی طرف کله بشکن

بصد خواری سرم افتاد در میدان عزیزان
زگوی حسن را چون گوی یکبارش بچوگان زن

دهان پر شعله سوزست و لب باز آه می بندم
که می ترسم سیه گردد جهان از دود این روزن

جهانرا ای فلک شبها بنور مه چه افروزی
چو دارد شعله آه من این ویرانه را روشن

خدایت باد جان ای زاغ چون میرم درین صحرا
خدارا استخوان من بپیش سگان افگن

چو گشتم کشته در راهت ز من دامن کشان مگذر
مبادا از خون ناپاک من آلاید ترا دامن

زبانش گر رسد مرغی زجان طعمه بده جامی
که قوت طائر قدسی نشاید دانه ازرزن

گرچه تنگ آمد دل از فکر محال انگیختن
هم بوصف آن دهان خواهم خیال انگیختن

نیست امکان باغبان گلشن فردوس را
از قد ناز تو نازکتر نهال انگیختن

دوست دشمن بخت نامهربان فلک نامهربان
چون توانم یارب اسباب وصال انگیختن

صورت جان هست در آئینه رویت عیان
هست چندین نقشها از خط و خال انگیختن

بلبل بی صبر و دل شد خاک در راه نیاز
همچنان گل بر سر غنج و دلال انگیختن

جامی از جز وهمی گیر طریق سوز و درد
طور ادنی و خیالات کمال انگیختن

دی خاک پای تو سنت افزوده آب رویی
در عشقت از روز ازل با درد و محنت خویی

برون ران آسوا شوخ و قلب مندیش تنگ | برافگن برقع از رخسار و قد رهرو مه بشکن
گرفتی کشور جانها بسلطانی علم برکش | ترا شد لشکر دلها سپاه پادشه بشکن
گشاد کار ما خواهی لب شکرفشان بگشا | شکست حال ما جوئی سر زلف سیه بشکن
بحسن خویش ناز د مهر از بهر خدا ای مه | مپوشان عارض و بازار او سر جا شکسته بشکن
مرا آن شکل قلاشانه گشت و من نمیدانم | که فرمودش که دامن برکش و طرف کله بشکن
سر خود را برابر داشت با کوی تو نادانی | بزن چوگان و چون گویش خرابی این گنه بشکن

ز جام لعل او جامی ازین پس باز کو رمزی
اساس زهد شیخ و عهد پیر خانقه بشکن

مشو غمگین دلا مشغول چوگان باختن چندین | یکی چوگان حوالت کن بمن جانبازی من بین
نظر بر کوی داری این قدر گوئی نمیدانی | که سر گردان ترا زان کویم درین میدان من مسکین
مزن چوگان مبادا زان گهگاری گردد آن کف نازک | مران توسن مبادا زار گیرد آن تن سیمین
مه از خنک فلک خواهد بجای مرکبت افتد | چو با این عشوه و دستان کنی جولان بپیش زین
چه نازی هر طرف توسن خدارا بهر آسایش | فرود آ لحظه بر دیده گریان من بنشین
دل و جانم فدای آن رخ پرخوی که بیدادی | قران کرد ست خورشید جهان افروز با پروین

مبند از نظر جانا چنین یکباره جامی را
که هم دل در سر و کار تو کرد آن مبتلا هم دین

کجا باشد چنان شوخی کماندار و کمند افگن | شکر گفتار و شیرین لب سمن رخسار و سیمین تن

از جنون عشقت آمد شیوهٔ ارباب علم — وز قدح بر باد دادن یا کتاب بی سوختن

سوخت جامی را دل و رحمی نکرد آن آفتاب
مست را آخر چه باک ست از کباب بی سوختن

من و فکر تو چه بنیم بجمال دگران — هم خیال تو مرا به ز وصال دگران
غیر تم بر تو چنانست که گر دست دهد — نگذارم که در آئی بخیال دگران
هر چه خرد دوست برون میکنم از خلوت دل — کی بود در حرم شاه مجال دگران
میبرد نامهٔ او هدهد و ما دور در نیغ — که بدین نتوانیم ببال دگران
بحالات رقیبان چه نهی سمع قبول — حال ما گوش کنی به که مقال دگران
روز و شب تشنه جگر خاک درت بوسه زنم — من که لب تر نکنم ز آب زلال دگران

حال جامی ز غمت زار و تو از سنگدلی
میکشائی نظر لطف بحال دگران

آمدم در دل اساس عشق محکم همچنان — با غمت جان بلا فرسوده همدم همچنان
از سپاه هجر تو معمورهٔ عمرم خراب — ملک دل سلطان عشقت را مسلم همچنان
زخم تیغ غمزه را صد ره به پیکان دوختی — وان جراحت سر نمی آرد فراهم همچنان
سوخت جان بیدلان از داغ حرمان و رقیب — در حریم خلوت خاص تو محرم همچنان

عشقبازان یک بیک رسم صلاح آوردند پیش
جامی بی صبر و دل رسوای عالم همچنان

گر نه بینم هفته ماه رخت | بگذرد آنهم ز چرخ هفتمین
تا کمین کردی تو شیران کشته اند | آهوی چشم ترا صید کمین

ریخته در پای تو جامی ز چشم
همچو نظمش خویش در های ثمین

تبارک الله ازین شکل و شیوه موزون | ترا رسد که نبازی بحسن روز افزون
چو زندگانی عاشق بوصل معشوق است | یکیست فرقت لیلی و مردن مجنون
گمان صبر و سکون داشتم بخود لیکن | چو از تو دور فتادم چه جای صبر و سکون
ز جان سوختگان غمت بر آمد دود | ترا چو گرد شکر رست خط غالیه گون
هی فتاد ز بار غم تو خانه دل | اگر نه تیر تو بودی دران خرابستون
ز نقد عشق چو باشد تهی خزانه دل | چه سود حشمت جمشید و گنج افریدون

بتیغ مهر چو آن ماه کشت جامی را
چه جرم پرورش چرخ و گردش گردون

ای فلک تا کی دل و جان خرابی سوختن | ذره را در فراق آفتابی سوختن
گر شود خورشید رویش را همه عالم حجاب | خواهد از آهی دلم هر دم حجابی سوختن
صد سلامت پیش گفتم یکره آن لب رنجه کن | چند آخر در تمنای جوابی سوختن
عشرتی باشد بزم شمع رخساری چو تو | گه نبازی مردن و گاه از عتابی سوختن
دل بخورشید جهانتابی گرو کن تا بکی | همچو پروانه ز شمع خانه تابی سوختن

معلم چون تو شوخی را ندانست — بجز درس جفا تعلیم کردن
دهانت سر غیب آمد میان نیز — خردرا کی توان تفهیم کردن
گرفت از شش جهت عشق تو خواهد — مرا رسوای هفت اقلیم کردن
سعادتمندی ماه رخت را — مبادا باید یکی تقویم کردن
بهار وصل اگر خواهی ز دیده — توان روی زمین پرسیم کردن

بگو جامی کم ست از خس درین کوی
خسی را تا کی این تعظیم کردن

هر دم نگارا کین مجو با دوستداران بیش ازین — کافر سوارا سر مکش زین خاکساران بیش ازین
آهنگ ناز و کین مکن تاراج عقل و دین مکن — بهر خدا این مکن آزار یاران بیش ازین
چند از تو خون دل خورم آخر خدارا یاد کن — بیدادو ستم بر دلفگاران بیش ازین
بازای سوار کج کله بر ماچه میرانی سپه — بگذر که نبود مور را تاب سواران بیش ازین

لعل سمندش جا میا افسوس کالاید بگل
بر رهگذار او مریز از دیده باران بیش ازین

ای ز لعلت کام جو روح الامین — خط سبزت رحمة للعالمین
گل لطافت دارد و سرو اعتدال — تو همی قامت همان داری همین
در رهم گر گوی ار سر کن قدم — پایم از شادی نیاید بر زمین
گر دو سبزه کم نشید با غبان — تا نشاندی سبزه گرد یاسمین

ز عشقت مرد مسکین جامی و نامد تراد دل
که بود افتاده روزی بیدلی بر رهگذار من

هر چند بنمی عالمی صید کمند خویشتن
چندین جفا کاری مکن با دردمند خویشتن

چون کشته افتم بر رهت چندین مران از پیش جفا
حیف ست کالائی بخون نعل سمند خویشتن

گر نیست آن نخجیر که جان سازم سپند موهبت
تن هیمه باد آنجا که تو سوزی سپند خویشتن

تا کی بخوبی سر کشد سرو سهی در بوستان
نگذر بباغ و جلوه ده سرو بلند خویشتن

جامی که گفتی گه گهی چندین مشو حیران او
مسکین چو رویت دید شد غافل ز پند خویشتن

همچو نقطه خال آن شیرین دهن
در بر لب افتاد بالای ذقن

میکنم زان خال لب هر لحظه یاد
می نهم داغی بجان خویشتن

گم شد اندر پیرهن لاغر تنم
رشته کم باش کو از پیرهن

آه عاشق گر نبودی خانه سوز
جا کجا در سنگ کردی کوهکن

حرص دانه رفت ار مور و نرفت
شوق خال او هنوز از جان من

سوخت جانم ز آتش آه سرشک
زود تر آبی بدین آتش بزن

جامی آن خال سیه خوش دانه ایست
تخم مهرش در زمین دل فگن

مرا تا کی ز کشتن بیم کردن
خوشا پیش تو جان تسلیم کردن

دل که در اندوه جدائی تست — نه چنان از درت جداست که من
کیست گفتم ببالائی چو قدت — سرو بالا کشید راست که من
بی تو هستم میان آتش و آب — کز دل و دیده عمرهاست که من

گفت جامی که میبرد سوی دوست
باد صبح از میانه خاست که من

روزی که میسرشت فلک آب و خاک من — میسوخت زآتش تو دل دردناک من
سر رشته وصال تو گر آمدی بکف — پیوند یافتی جگر چاک چاک من
هر چند دل زیاری خود پاک بینیت — دانم سرایتی بکند عشق پاک من
روزی که می نوشت قضا نامه اجل — شد نامزد بتیغ جفا بیت هلاک من

جامی مجوی خوشدلی از من که در ازل
آمیختند با غم او آب و خاک من

پس از مردن بخاک من گذر کن غمگسار من — ببین صد حرف غم هر لحظه از لوح مزار من
بگویت چسکه آه آتشین از دل برآوردم — شگفت را داغها ماندست بر جان یادگار من
نه بیند کس فروغ مهر تا محشر اگر ناگه — قدم بر روی روزین سایه شبهای تار من
فرود آید شبی این کلبه غم بر سرم زنهار — که طوفان میکند در گریه چشم اشکبار من
بخاک من چو بادار بگذری ای مه پس از عمری — برت صد داستان غم فرو ریزد غبار من
خدارا شهسوارا بیش ازین جولان بده توسن — که شد یکبارگی از کف زمام اختیار من

عیب ست لاف عشق جوانان بعهد شیب
موی سفید ازمی گلگون خضاب کن

بد نام شهر مانده و رسوای عالمیم
ای پارسا ز صحبت ما اجتناب کن

کسب کمال فضل فضولیست ای پسر
از عاشقان فضیلت عشق اکتساب کن

معنی یکیست گرچه صور مختلف فتاد
این نکته را قیاس ز بحر و حباب کن

جامی جناب پیر مغان قبلهٔ دعاست
سر چیز کالتماس کنی زان جناب کن

پیاده سوی چمن سرو من گذار مکن
بسبزهٔ و سمن آن پای را نگار مکن

بخون نشست گل از رشک سبزه بهر خدا
که پا برهنه دگر گشت جویبار مکن

گلست آن کف با گل به پیش او خاری
بخاک بات که آزار گل بخار مکن

بخنجر ستم و جور سینه ام مشکاف
چو لاله داغ نهان من آشکار مکن

چو خوی تلخ تو ام ناامید خواهد گشت
مرا بشیوه شیرین امیدوار مکن

بمردم انتو بسی لاف برزده ام
مران بخواریم از پیش شرمسار مکن

نماند دل که ز درد تو خون نشد جامی
خدایرا که چنین نالهای زار مکن

کس وصالت چنین نخواست که من
در فراقت چنین نکاست که من

گفته بر رخم که عاشق تر
چهرهٔ زرد من گواست که من

همه کس مبتلای قد و لی
اندرین گونه مبتلاست که من

دل چشمه چشمه شد ز غمت رنگ تو و کنون
آمد براه دیده ز هر چشمه جوی خون

خواهم که لب به آه کشایم گهی ولی
ترسم کشد زبانه برون آتش درون

میگویم از وصال تو با خود فسانها
درد فراق را بهمین میکنم فسون

هر لحظه دل بفن دگر میبرد ز خلق
در دلبری نبوده کسی چون تو ذوفنون

دل را بجرم عشق ملامت چه فائده
چون بخت تیره گشت بدین قصه هم چنون

هر دم مکن فسوس که روزی رسی بوصل
کاین آرزو ز حوصله ما بود برون

در حق جامی انچه توان میکند از جفا
مشکل که عاشقی دگر افتد چنین زبون

چه کمر بسته بکین با من
که خوشی با همه همین با من

چه خطا دیده ز من که ترا
شد چنان طبع نازنین با من

که بکام تو زهر باد کران
خوشتر آید که انگبین با من

من که باشم که گویمت همه عمر
باش همراز و همنشین با من

قرنها داغ انتظار کشم
تا شوی ساعتی قرین با من

گفتی از کوی ما برو جامی
رفتم اینک نه دل نه دین با من

صوفی متاع صومعه رهن شراب کن
پیرانه سر تلافی عهد شباب کن

مستم ز نشوه عشق پری وشی
بر یاد لعلش از دو سه جامم خراب کن

قاصد که گفت آن سنگدل بر قتل جامی قرعه زد
زین قرعه اقبال شد بیک مبارک فال من

تو جان پاکی سر بسر فی آب و خاک ای نازنین
واقف ز جان هم پاک تر روحی فداک ای نازنین

پاکان ندیده روی تو جان داده اند بوی تو
اینک بگرد کوی تو صد جان پاک ای نازنین

رفتی بگلگشت چمن گل دید لطف آن بدن
از شوق آن بر خویشتن ز دجامه چاک ای نازنین

گر شد چو لاله پیکرم غرقه بخون کے غم خورم
این بسکه بر دل میبرم داغت بخاک ای نازنین

دارم ز غم بیماریے بیمار غم را یار کے
گر تو کنی غمخواری از غم چه باک ای نازنین

با آنکه در دم شد توی خواهم مقامم نشنوی
ترسم که بهر من شوی اندیشه ناک ای نازنین

جامی که دارد با تو مهر گز نتابد از تو رو
گر خود نهی بر فرق او تیغ هلاک ای نازنین

ای دیده بشنو گفت من نظاره آن رو مکن
من خو بهجران کرده ام دیگر مرا بدخو مکن

ای کز پے نظاره ره بر کوی آن مه میکنی
یا ترک دین و دل بگو یا خود گذر زانسو مکن

روشن ببین ای باغبان شرمی بدار از روی گل
پیش خزان روش ازین وصف گل خودرو مکن

ای بسته دل در نیکوان با طعن دشمن شاد وی
روی نکوی با بدت اندیشه از بد گو مکن

هم با دلم میسوزدم هم گفتن غیرے از دو
رحمی نما ای همنشین چندین حدیث او مکن

این نمی بینم دلی از چشم سحر انگیز تو
چندین فسون دلبری تعلیم آن بدخو مکن

جامی چه جان آمد بسگش از ناله و فریاد تو
شبهای تنهائی دگر جا بر سر آن کو مکن

نسیم زلف تو شد همدم نسیم شمال — ز رشک نافه بصحرا فگند آهوی چین
ز خود روم چو تو آئی و حال من بینی — وگر ز من نشود باورت بیا و ببین
منم ببکدهٔ عشق گشته مفلس و عور — نه جان بجای نه جانان نه دل بدست و نه دین

ببین حقارت جامی که از هوای قدت
همای همت او طائریست سدره نشین

ای ز خورشید رخت تا ماه بعد المشرقین — اهل بینش را تماشای جمالت فرض عین
روی تو چون مهر عیان سر دهانت بس نهان — در میان این و آن موی میانت بین بین
سبحه در گردن عصا در کف مصلی بر کتف — پای تا سر شیخ شهرت جوی باشیدست و شین
استخوانم شد ز غم صد پاره و هر پاره — زان مقام ریشه دارد داغها بر بعضتین

عزم مسجد کردم از میخانه پیر می فروش
گفت یارا اینجاست جامی این تمشی این این

زان خط کرام الکاتبین تا خواند حسب حال من — تنوشت خیر سودای او در نامهٔ اعمال من
ز نیسان که با من میکند هندوی زلفش سرکشی — خواهد شد از کف عاقبت سر رشتهٔ اقبال من
هر کجا تنها روم تا بنیم آن خورشید را — آید رقیب روسیه چون سایه در دنبال من
در گلشن عیش از دلم گم شد نشان خرمی — کافتاد در دام بلا آن مرغ فارغ بال من
خاموشی عشقم رهاند از شیوهٔ بحث و جدل — رفت آنکه رفتی بر فلک فریاد قیل و قال من
بر خاک ره روی چو زر انیست جاه و مال من — پیش سگان کوی او مالم برای آب رو

عمری بدرت جامی درمانده بسر برد
یکبار نگفتی که برین درچه کسست این

شدم بهر تو خاک راه خوبان
یکی زنیسو خرام ای شاه خوبان

ز خورشید رخت خیره توی نیست
فروغ عارض چون ماه خوبان

گرانی کو ببر جان زانکه گردم
حریم سینه منزل گاه خوبان

مرا از سر چه در عالم سری بود
نهادم آن همه در راه خوبان

ز دولت خواهی تست اینکه جامی
بود پیوسته دولتخواه خوبان

چند زناشوب مے فتنه برانگیختن
مست برون تاختن خون کسان ریختن

خون مرا ریختی دست من و دامنت
گر نه بفتراک خویش خواهیم آویختن

قاعدهٔ عشق چیست شرط محبت کدام
از همه بگریختن با غمت آمیختن

از تو برانگیختن رخش فرار صبا
بر سر اهل وفا گرد بلا بیختن

جامی ازان قید زلف چشت رهائی دلی
قوت مجنون نبود سلسله بگسیختن

کشیده بود مه از حسن سر بچرخ برین
چو دید روے تو آمد ز آسمان بزمین

ز دیده بسکه نگینهای لعل ریخت گرفت
گدای تو همه روے زمین بزیر نگین

کمین چشم ترا بنده ایم بهر خدا
بهوش چشم عنایت ز بندگان کمین

وعدهٔ وصل اردهی خوش کن بسوگند می‌لم | نقد جان بستان زمن کفارت سوگند کن

مرده حاجتمند یک دیدار جامی بر درت
رحمتی بر حال درویشان حاجتمند کن

زنعل مرکب تو بر زمین نشان دیدن | خجسته ترکه مه نو بر آسمان دیدن
بشب مهی و بروز آفتاب چهره مپوش | که خرد بروی تو مشکل بود جهان دیدن
زبسکه سینه بناخن همی کنم زغمت | توان ز چاک گریبانم استخوان دیدن
بجست وجوی میانش کمر بهندای دل | که خرد خیال محالست ازان میان دیدن
شدم زدست چو آن مه عنان کشیده رسید | کراست طاقت آن دست و آن عنان دیدن
خوشست دل بملاقات ره روان رهست | چه خیر گم شده را به ز کاروان دیدن

چنان زشوق تو جامی گداخت کز دل او
چو مے ز جام خیال لبت توان دیدن

بیار غمت را نفس باز پست این | باس نفسش دار که آخر نفست این
جے واسطه گوش و زبان پرسش او کن | کش واسطه رحمت جاوید بست این
ای بوالهوس از معرکهٔ عشق و ملامت | بگذر ز سبلامت که نه جای هوست این
از نالهٔ ما فارغے ای صاحب محمل | در گوش تو گوئی نغمات جرست این
از گلشن فیروزه چه خسم چه کشاید | مرغ دل محنت زدگان را قفس است این
گاهی که خرامی سر من زیر قدم کن | انکار نفتاده بزمین خار و خست این

خار و خس کوی دوست نه رگلست ای رفیق — نخل سر خاک من از خس و خاشاک کن
در خور صید تو نیست این تن چون موی من — لیک اگر نگسلد رشته فتراک کن
ناله و فریاد من هست ز سوز جگر — یا دهنم را ببند و یا جگرم چاک کن
بر سر بالینم آ همچو رفیقان دمی — حال دلم باز پرس اشک رخم پاک کن

مردم بی درد را ذوق جفای تو نیست
هر چه کنی بعد ازین با دل غمناک کن

مگر وزید نسیمی ز سر و سیمبر من — که باز شعله بر آورد آتش جگر من
خجسته باد طلوع تو ای سهیل یمانی — که روز گشت با قبال طلعت سحر من
ببین ز سوز نفس سوخت دیده از گریه — بسوخت آتش عشق تو جمله خشک و تر من
بگریه گفتم ازین در مرا مران بسبر خود — بخنده گفت برین درد کرمیا بسر من

ره دیدن تو که محروم مانده ام نه ز دوریست
که چون پری ز لطافت نهانی از نظر من

عاشقان را قوت جان از لعل شکر خند کن — سر کشان را پای دل در زلف مشکین بند کن
سوخت جانم در تمنای لب شیرین تو — تلخ کامی را بدشنامی ز خود خرسند کن
گر گسستی از دست مظلومان عنان تو نیست — رشته جان از تنم بر کش بدان پیوند کن
تا یکی فارغ گذشتن از گرفتاران دل — گوشه چشمی بحال ما تو انی چند کن
عکس لب بر جام می نمای و آنگه خوش بنوش — شربت تلخست آنرا چاشنی از قند کن

نبای رخ که مطلع صبح صفاست این | آئینه جمال نمای خداست این
کردم بسی طفیل سگان بر در تو جای | هرگز نه گفتیم چه کس ست از کجاست این
بر سینه میزدم ز غمت سنگ هر که دید | گفتا بعشق سنگدلی مبتلاست این
هرگز نکردی از لب خود کام من روا | ای بیوفا بشرع وفا کی رواست این
زلف دوتا ستیه بپیش رخم گفته نقاب | زلف دوتا مگوی که دام بلاست این
بیگانه وار میگذری بر گدای خویش | آخر نه باسگان درت آشناست این

منیر در رقیب طعنه بجامی سگ تو گفت
هیچش مگو که همدم دیرین ماست این

چند از دگران وصف جمال تو شنیدن | خوش آنکه میسر شودش روی تو دیدن
ترسم روم از دست اگر روی تو بینم | ز نیسان که شوم مست ز نام تو شنیدم
از اشک خود آموختم ای مردم دیده | آغشته بخون پیش تو هر لحظه دویدن
کبک ار چه بر فتار بسی تیز نهد پای | دستش ندهد با تو درین شیوه رسیدن
ما را نبود تحفه بجز ناله و آهی | وان هم نتوان پیش تو گستاخ کشیدن
از خون دلم بس که رود تف سوی بالا | خونابه دل خواهدم از بام چکیدن

جامی که بود تا گلی از باغ تو چیند
ای کاش تواند خسی از راه تو چیدن

پرده ز رخ برفکن جامه جان چاک کن | طرف کله بشکن تاج سران خاک کن

سواد گفته جامی فسون هر دست
ولی بچشم تو مشکل درآید این افسون

ترک شهر آشوب من زنیسان که شد صحرا شکار
خواهم از شوقش بصحرا رو نهادن بعد ازین

هر کجا منزل کند شب گر تواند زد اسمان
مه زند بهر نزولش خیمه در روی زمین

نوسن عقلم که از مهر تبان سر میکشد
جلوهٔ آن شهسوار آخر کشیدش زیر زین

آن سپاهی را نمیخیزم بلشکرگاه شر
گر چنین آرد سپاه هجر بر جانم یکین

زارم از دوری خدارا ای که سویش میروی
چشم خود دمی بخشمت بشان و از دورش ببین

کحل دولت خواهم از میل سعادت دیده را
خاکی از پایش بجو خاشاکی از کویش بچین

کمترین بندگان جامی بیادش داد جان
هیچکس یادش نداد از بندگان کمترین

نهی از راه برآمد نه که افسون زمه است این
سر من خاک رهاو اگر آن کج کله است این

همه حسنست و ملاحت همه لطف ست و صباحت
نه بت چارده ساله که مه چارده است این

شده بر سر راهش ز سپهی جمع رخوبان
مشکن کوسپه شه که شه صد سپه است این

نه سر البتر لعلیست شب اندر ته پهلو
که ز خون مژه بسته جگر تشنه است این

چو شب از بستر محنت اگر روز سیه شد
نکنم ناله ازان مه که ز بخت سیه است این

من و دیرانهٔ محنت که بشبهای جدائی
دل خوگرده بغم را شده آرام گه است این

بر همت پست فتادست سر جامی بیدل
قدمی رنجه کن آخر نه کم از خاک رهست این

خویش را شهره بعشق دگران میسازم | تا نگویند حدیث من و تو بیخبران

گفت جامی چو دلت شیفته ماست چه باک
که تبلبیس شوی شهره بعشق دگران

بیا ای ساقی مهوش بده جام می رخشان | بروی شاه ابو القاسم مغز الدوله بابر خان
شهنشاه فلک مسند که زد از دولت سرمد | قدم بر تارک فرقد علم بر طارم کیوان
رخش آئینه دلها لبش حلال مشکلها | کفش دریا دلها ز موجش قلزم احسان
ز باغ جاه او برگیست این زنگار گون گلشن | ز قصر قدر او خشتی ست این فیروزه رنگ ایوان
چو دارد خلق درویشانه با آئین سلطانی | گدای حضرت او نید اگر درویش اگر سلطان
تمنای کمال مدحتش کردم خرد گفتا | منه پای امل زین پیش بیرون از حد امکان

ز نظم دلکش جامی سرود بزم او بادا
نوای عشرت باقی نوید عیش جاویدان

ز درد تا شده چشمت چو اشک ما گلگون | نشسته اند ازین درد مردمان در خون
بدرد چشم ز گردون رسید چشم ترا | مرا رسید ز درد تو نالہ بر گردون
مرا تو چشمے ز گردون ورد چشم من ست | گرفت چشم مرا درد چون ننالم چون
ز درد اہل نظر پیش از نیت انچہ بگوش | رسیده بود بدیدی بچشم خویش کنون
اگر تو خون نکنی کم بدرد چشم ای کاش | کہ دمبدم نکند غمزہ تو خون افزون
ہزار چشم برون در تو فرش رہت | بدان امید کہ یکدم نہی قدم بیرون

گر سر جامی نگشتی پست زیر پای او
کی میان عاشقان بودی سرافراز اینچنین

ای همه سیمبران سنگ تو بر سینه زنان
تلخ کام از لب میگون تو شیرین دهنان

با گل و بلبل اگر باد نه بوی تو رساند
آن چرا جامه دران آمد و این نعره زنان

دلق سالوس مرا پرده ناموس درید
جلوه تنگ قبایان و تنک پیرهنان

چون نرنجم که درین بزم طرب خنده دید
یک ترنجم بکف از غبغب سیمین ذقنان

مسند پیر خرابات که میخانه او
هست محروس ز سنگ ستم خم شکنان

میزدم حلقه بر آمد ز درون آوازی
کای ترا خاتم دولت کر و اهرمنان

ساکن مدرسه و خانقه می باش که نیست
کنج میخانه ما جز وطن بی وطنان

لاف قوت مزن ای پشه عاجز که شکست
زیر این بار گران پشت همه پیل تنان

جامی این نظم حسن گر نفرستد سوی فارس
حافظش نام نهد خسرو شیرین سخنان

ای شه تنگ قبایان مه زرین کمران
سرو ز رنج کلهان خسرو شیرین پسران

مرهم سینه بی کینه آشفته دلان
مردم دیده غم دیده صاحب نظران

تا کی افتم ببهت آه کشان اشک فشان
تا کی آیم بدرت نعره زنان جامه دران

گذری کن بسر عاشق مهجور که هست
محنت عاشقی و دولت خوبی گذران

با خیال تو سحر معذرتی می گفتم
کای شده مونس تنهائی غمین جگران

غمت از دل نرفت و رفت جان از تن نبود آن
که میگفتم غمت آید زدل با جان بهم بیرون

گرفت از تنگنای شهر هستی خاطر جامی
چه بودی گر قدم ننهادی از ملک عدم بیرون

صوفی چه فغانست که من این الی الاین
این نکته عیانست من العلم الی العین

ما الحاصل فی البحر چه گوئی سفری کن
چون خضر بجو این گهر از مجمع بحرین

در زومت مادین بود پرتو هستی
کو جذب فنائی که مودی شود این دین

در مشرب توحید بود وهم دوئی کفر
در مذهب تقلید بود نقل دوئی شین

این وحدت محض ست که از کثرت تکرار
گه رابعه و گاه ثلاثه است و گه اثنین

عین ست یگانه که چو از قید تعین
افزود پیرو نقطه پدید آمد از و عین

جامی مکن اندیشه ز نزدیکی و دوری
لا قرب ولا بعد ولا وصل ولا بین

الله الله کیست مست باده ناز انچنین
کرده با خونین دلان بدمستی آغاز انچنین

چند بار سر کشم خواهم فگندن در رهش
گر رسد بار دگر مست سر انداز انچنین

قالب فرسوده را خواهم شکستن در قفس
مرغ جانرا گر بود سوی تو پرواز انچنین

راز عشقت را چو جان میخواستم دارم نهان
ده چه بودی گر نبودی گریه غماز انچنین

زاری بندم مرا و انگه تغافل میکنند
از چه شد نامهربان آن نازنین باز انچنین

من ندانم چشم بد بود از کجا دارم که هست
عشق بد خو دیار ظالم مرغ بد ساز انچنین

از جنبش سیر اهنت آزرده میگردد تنت
رخصت مده سیر امنت باد صبا را بیش ازین

جان میدهم بهر خدا گر دی دهد از راهت مرا
هر چند میدانی بها آن تو تیا را بیش ازین

جامی بهر سیمین بری با سنگ تو دارد سری
ضائع مکن با دیگری سنگ جفا را بیش ازین

جلوه آن شوخ رعنا لان سمند او ببین
هر طرف آزادهٔ سر در کمند او ببین

فتنه را خواهی پی تا راج عقل و دین سوار
کرده جا بر پشت زین سرو بلند او ببین

بسکه خون گریم بر اهش چون مه نو در شفق
غرقه در خون دلم نعل سمند او ببین

لب زری کرده طاوسان باغ سدره را
چون مگس پیراهن جلاب قند او ببین

ای که گوئی گریهٔ تلخ تو چندین بهر چیست
خندهٔ شیرین لعل نوش خند او ببین

چشم بد را خالش افشاندست بر آتش سپند
خط مشکین گرد رخ دود سپند او ببین

گفته جامی سبکبارست در حالش درای
کوه محنت بر دل اندوه مند او ببین

مرد زین چشم ترای اشک خونین دمبدم بیرون
شدم رسوا منه دیگر ز فرمانم قدم بیرون

بروز وصل خواهم چاک دل دزدم ز حکمانت
که ماند شادی و حشرت درون اندوه و غم بیرون

بصحرا دفت گل در باغ لاله بین که چون شبها
ز خاک داغ داران فراقت زد علم بیرون

زدی بر اوج سیم از مشک ترحرفی رقم یعنی
نیاید خوش نویسان را جبین حرف از قلم بیرون

بگویم را نمان لب گر چه خوردم خون اندر عمری
بلی ندهد نم مرد خورده باده نم بیرون

علیک ار بگوئی بدشنامی آخر — زبان در جواب سلامم بگردان
نهان سازد در آستین سیم ساعد — درون از طمعهای خامم بگردان
کشد محملم نخبت ازان کوی وجانم — خروشان کزین ره زمامم بگردان

چو با لطف عام خودم خاص کردے
چو جامی ز خاص و عامم بگردان

ای بالب تو طوطی شیرین زبان زبون — کردی عنان ز پنجهٔ سیمین بران برون
با حسن التفات تو معتاد گشته ایم — بر ما مکن عبور تغافل کنان کنون
گر نشکنی بسنگ ستم حقهٔ دلم — خرگوهر نیاز نیابی دران درون
لب تشنه میروم ز غمت گرچه میرود — بر رویم از دو دیدهٔ پرخون عیان عیون
خواهی دلا بپای کنی خیمهٔ مراد — زان سو طلب طناب ازان قدسیان ستون
در ملک عشق منصب عالی و دون نیست — نیکان نموده میل بعالی بدان بدون

جامی عالم بعالم دیوانگی فراخت
چون ساخت رایت فرزانگان نگون

هر سو سر و جوالان کنان چابک سوار ابش ازین — از کف برون رفته عنان بیشه زار ابش ازین
بهر شارت سر نفس جانی بدست آریم و بس — بستان که نبود دست رس مشتی گدار ابش ازین
خون دل صد مرد و زن آمد برون از سر شکن — جانا گره محکم مزن زلف دوتار ابش ازین
بر طرف بستان جا بکن در پای گل ما دا مکن — با سرو هم بالا مکن شمشاد گیا ر ابش ازین

فزاید زر خط حسن نازک عذاران — علیکم بحسن الخطا ای دوستداران
شود تازه از خط بهار نکوئی — بدان گونه کز سبزه عهد بهاران
شد از تیغ مهرت دلم پاره پاره — چو ابر دارد هر مژه اشکباران
میا خون فشان می چکان از رخ و لب — بهم برشکن وقت پرهیزگاران

قدح گیر جامی که جزمی نبخشد
فراغت ز دردسر هوشیاران

یافتن پیش تو راهی نتوان — سویت از دور نگاهی نتوان
آه کز آتش تو سوخت دلم — وز دل سوخته آهی نتوان
غم دل را لکن از چهره قیاس — کوه را وزن بکاهی نتوان
با تو از سرو چمن چون گویم — نسبت گل بگیاهی نتوان
دیدن روی تو کو گرچه خوش است — ناخوش آنست که گاهی نتوان
نالهٔ ام خبر بسر کوی تو نیست — داد خود بر در شاهی نتوان

دوش جامی بخیال رخ تو
گفت شعری که بماهی نتوان

بیا در لعل لب جامم بگردان — دل از بادهٔ لعل فامم بگردان
بکوی خود مخوان وردی ارادت — ز احرام بیت الحرامم بگردان
بگفتم نام گر دی دم فخر نبود — بدین نام خجسته نامم بگردان

جامی کشیده دار زبان را که سر عشق
رمزیست کس مگوی وحدیثی ست کس مدان

نه زهد آید مرا مانع ز بزم عشرت اندیشان
نه غم خود در میدارم ز بزم شادی ایشان

بجای کاطلس شاهان نشاید فرش ره هاشا
که راه قرب باید رفت گر دلق است گر دلوق درویشان

بهاش آن شوخ کوشر مندهٔ آئین جفاکوشی
که نبود شیوهٔ آزار در دین وفا کیشان

نبندیم دعائی غیر ازین کان شاه خوبان را
مبادا هیچ گه آسیبی از کید بداندیشان

مرا پیوند خویشی بود با صبر و خرد لیکن
دلم تا آشنای عشق شد گسستم از خویشان

ز راه دل رسد اشک جگرگون دیدهٔ ما را
بلی این خانه را می آید آب تیره از کیشان

چو آید در جامی جام گلگون دیگران داده
بود خونابهٔ دل بس مئی لعل جگر ریشان

موسم عید و بهار خرم و شاه جوان
سایهٔ ابر و کنار سبزه و آب روان

مطرب خوش لهجه را بر لب نوای ارغنون
ساقی گلچهره را بر کف شراب ارغوان

ای که می لافی ز لطف طبع خود انصاف ده
در چنین حالی زمی پرهیز کردن چون توان

بادهٔ نوشین روان در جام زرین زرنگار
قصهٔ جم تا کی و افسانهٔ نوشیروان

مطربا بر بست گوش آن مست را بشنو ز من
چند حرفی در بیان عشق داد ر ابشنوان

شد خراب از نیکوان هم دین و هم دنیی مرا
دیگران رنج از بدان بینند و من از نیکوان

بهر بزم شاه جامی را ز شهرستان غیب
میرسد نقل معانی کاروان در کاروان

نکتهٔ عشق تقلید نگو اے واعظ — پیش ازین باده بجز چاشنی دین بچشان

جامی این خرقه تر دیر بیندازکه یار
همدم بی سر و پایان شود و رندوشان

هر کس که بیند آن لعل خندان — انگشت حیرت گیرد بدندان
با سرو قدت لاف بلندے — از سر نهادند بالا بلندان
راه غمت را با آن درازی — نمبوده صدره مشکین کمندان
عهد بنفشه در باغ بے تو — صاحبدلان را نبدست و زندان
هرگز نباشد مرنیمهٔ تو — گر خود بخوبی گردد و چندان
در دل من دانے و لیکن — رحمے نداری بر دردمندان

جامی پسند و صد رنج بر خود
خر رنج صحبت با خود پسندان

آن کان حسن بود و نبود از جهان نشان — والآن ما عرفت علی ما علیه کان
اعداد کون و کثرت صورت نمانشست — فالکل واحد تجلے بکل شان
نور یست محض کرده باوصاف خود ظهور — نام تنوعات ظهورش بود جهان
هر چند در نهان و عیان نیست غیر او — فے حد ذاته نه نهانست و نے عیان
قائض بود بجود بر اعیان انس و جان — ساری بود ز لطف در اطوار جسم و جان
دانا بهر علیم و بینا بهر بصیر — گویا بهر زبان و توانا بهر توان

خانهٔ ابداع را چون الف قامتت
ماندهٔ یک حرف خوش بر ورق کاف و نون

کس حرکت با سکون جمع ندیدست ازان
با حرکات خوشت رفت ز جانم سکون

کوهکن ار بی سکون ساخت بصنعت بسنگ
من شدم ای سنگدل کوه بلا را ستون

حاصل بیحاصلان چیست جدا از دوست
جانی و صد گونه در دیده و صد قطره خون

دُر ز صدف دور ماند شد گهر از کان جدا
حسرت لعلت نرفت از دل جامی برون

بیا ای اهل دل را قرة العین
کمان ابروانت قاب قوسین

میان موی تا موی میانت
نمی بیند خرد یک موی ما بین

لبت را گفتم ای جان این قلبی
دهانت گفت پنهان چیست لا این

بوام از میکده بردم سبوئی
مرا با دا بگردن دائم این دین

ز جامی گر تو سر خواهی و دیده
برد فرمان تو بالرأس و العین

بودم آن روز در رین میکده از دُرد کشان
گر نه از تاک نشان بود و نه از تاک نشان

از خرابات نشینان چه نشان می طلبی
بی نشان ناشده زایشان توان یافت نشان

هر یک از ماه وشان منظر شانِ دگرند
شان آن شاهد جان جلوه گری در همه شان

جان فدایش که بدلجوی آن گم شدگان
میرود کوی بکو دامن اجلال کشان

در ره میکده آن به که شویم ای دل خاک
شاید آن مست بنیسو گذرد جرعه فشان

بهر جان دول آن دو خارهٔ گونه گونه بلاست میگویم
خط تو گفته اند مشک خطاست این حکایت خطاست میگویم
منع تا کی ز ناسزای رقیب هر چه او را سزاست میگویم
در وفای تو راست چون القیم بو فایت که راست میگویم
می بری نام نیم لحظه فراق طاقت آن کجاست میگویم

با حدیث لب تو جامی را
مزهٔ شیرین تو است میگویم

کناشیون ذاتک فی وحدة البطون صرنا سواک حیث تقلبت فی الشیون
یک جلوه کرد حسن تو بیرون فگند عکس هر نفس دلکشا که نهان بود در درون
ما را ز ذات و فعل و صفت هیچ بهره نیست جز آنکه تو بصورت ما آمدی برون
ساقی بیار باده بپی چند و چون بیار در بزمگاه عشق مبر از چند و چون
بازم رهان ز خویش که در کارگاه عشق کاری نکرد مصلحت عقل ذو فنون
مطرب بساز پرده که عشق آشکار کرد رازی که زیر پرده نهان بود تا کنون

جامی نشان ز منزل مقصود میدهد
ای سالکان راه طلب این تذهبون

ای برخت هر نفس مهر دل افروز وجهک شمس الضحی انحن له عابدون
ابروی دلگشت صورت نون والقلم نقش خط دلکشت معنی ما یسطرون

نیا سایه کس از افغان من جائی که من باشم
همان بهتر که هم خود همنشین خویشتن باشم

رهم تسکین خود هر شب که فردا بنیمش در ره
ولی آن سنگدل ناید بدان راهی که من باشم

مرا بود ذوق گفت و گوی آن پری زنهار
که چون دیوانگان پیوسته با خود در سخن باشم

چو هم دردی نمی یابم که گیرم درد خود با او
گهی بایاد مجنون گه بفکر کوهکن باشم

رقیبا تلخ گفتن تا کی چندان زبان درکش
که یکدم گوش بر گفتار آن شیرین دهن باشم

چنان بربود خواب من که ناید چشم من برهم
مگر وقتی که زیر خاک مرده در کفن باشم

چو شد در کار دین پیمان تقوی یار می آن او لے
که پیمانه بکف با ساقیے پیمان شکن باشم

ای دلم از تو غرق خون دیدهٔ اشکبار هم
بی تو ز اشک لاله گون چهره پر از کنار هم

دامن ناز بر زدی در سر کوی برآمدے
آفت روزگار من شدی فتنهٔ روزگار هم

غصهٔ هجر بس مرا وعده آمدن مده
بر سر آن فزون مکن محنت انتظار هم

تا بنیا در درشت ورته پئے لباس تو
رشتهٔ جان بیدلان پود کنند و تار هم

گر بود از گرانیم بار دلے سبک ترا
بار ببندم از ورت بلکه ازین دیار هم

چند بخاک ره فتد سایهٔ سرو سرکشت
سایهٔ رحمتے فگن بر من خاکسار هم

باغ و بهار بلبلان حلقهٔ سوسنت و گل
جاے دل رمیده را باغ توئی بهار هم

زلف تو عمر ماست میسگویم
این سخن عمر ماست میگویم

زدیم بر محک امتحان سران نقدی | که بی عیار قبول تو بود رد کردیم

بگنج صومعه جامی دم از خرد مزنید
بیکدو جام مبش فارغ از خرد کردیم

رویت تو غایب از نظر گلرا تماشا چون کنم | چون لاله داغم بر جگر گلگشت صحرا چون کنم
مثل تو جویم هر زمان تا باشدم آرام جان | بی مثل بودی در جهان مثلی تو پیدا چون کنم
گیرم بلب مهری نهم کز ناله و افغان رهم | دل را صبوری چون دهم جان از شکیبا چون کنم
نی بی تو برگ زیستن نی مرگ من در دست من | اکنون بکار خویشتن حیرانم آیا چون کنم
حاشا که من غیر ترا سازم درون سینه جا | خود گو بجای آشنا بیگانه را جا چون کنم
تن را دوا کردم طلب آسوده گشت از تاب و تب | دارم بدل دائی عجب آنرا مداوا چون کنم

گوئید جامی را ببم بیرون مده از دیده نم
زین گونه کز طوفان غم شد دیده دریا چون کنم

بیا که وصل را از خدای میخواهم | بیا که گوش براواز و چشم بر راهم
ز مهر روی تو با دیده ستاره فشان | نشسته شب همه شب در نظاره ماهم
خوش آنکه من بفراقت نهاده باشم دل | نوید دولت وصلت دهند ناگاهم
گذشت عمر و نیامد بچنگ آن سر زلف | ببین دراز ی عمر و امید کوتاهم
غلام پیر مغانم که فیض عامش ساخت | بیکدو جام ز انجام کار آگاهم

بگو بعشوه کزین خاک در ببرد جامی | سگان کوی ترا کمترین هواخواهم

عید خود خوانمت ولی از عید
همه خندان من از تو گریانم

مژدهٔ عید و وعدهٔ عیدی
همه بی تو وعید میدانم

جامی آن نخ ندید و عید گذشت
عید او را خجسته چون دانم

خواهد تنم ز آتش دل سوخت خانه هم
اینک رسید دود بر فرزن زبانه هم

در سینه عکس عارض و خال تو دیدهٔ دل
مرغ آب یافت در قفس تنگ و دانه هم

زنیسان که گشت خانه ام از خون دیده پر
سیلاب خون برون رود از آستانه هم

در کوی تو نماند زما جز فسانه
ترسم که از میان برود این فسانه هم

سوی تو ره نماند مرا بی بهانه
وای من آن زمان که نماند بهانه هم

کردی نشانه بودی بر ان آستان زما
ور دا که بر رود باد صبا این نشانه هم

جامی به پیش زلف و رخت یافت زان دو لب
ذوق صبوح لذت شرب شبانه هم

جز آنکه مهر ترا جا بجان خود کردیم
تو خود بگوی بجای تو ما چه بد کردیم

مرا ز چشم رمد دیده کو خیال رخت
که ما ز خاک درت دفع آن رمد کردیم

چو دیده را پی فرا شئ حریم درت
نماند آب بجوی دلش مدد کردیم

حدود منزل دل شوق و عشق و مهر وفاست
پی نزول تو در قفس بچار حد کردیم

بلند گشت سخن چون بقامت تو رسید
چو ذکر قامت خوبان سرو قد کردیم

ندارد تاب هجران سینهٔ ریشم | کرم کن زخمی از پیکان خویشم
ربودی دل ز من جان و خرد نیز | ذرین بس در غم ایمان خویشم
ز سیلاب مژه شد خانه ام پست | خراب دیده گریان خویشم
سگم خوان و استخوانی ده کریم من | که خوانی میهمان بر خوان خویشم

بران در ناله کردم گفت جامی
مده در دسر از افغان خویشم

زهی بوعدهٔ وصل تو تازه جان و جهانم | بیا که بی تو ز درد و غمم فراق بجانم
غم فراق ندانم چه گونه پیش تو گویم | که چون رخ تو به بینم رود ز کار زبانم
بجنبش منصب فرّاشیم که آن سر کو را | بدیده خاک بروبم ز گریه آب فشانم
اگر بکوی تو خارے خلد بپای سگانت | بسوزن مژه بیرون کنم بدیده نشانم
بجرم عشق اگر می کشند کو بکشیدم | که من نهفتن این راز پیش ازین نتوانم

من آن نیم که شماری مرا ز سلک سگانت
همین بست که داری گهی ز خیل سگانم

میرسد عید و کشتهٔ آنم | که کند غمزهٔ تو قربانم
تیغ از کشتنم دریغ مدار | که برآمد ز ین هوس جانم
قتل عشاق را چه حاجت تیغ | روی بنما که جان برافشانم
هیچ باز ندگی نمے ماند | بی تو روزی که زنده می مانم

بدیده گر ز راه تو خار و خس چینم
دریغم آید اگر در گل و سمن بینم

اگر کنند بمن عرضه دینی و عقبی
من آستان تو بر هر دو جای بگزینم

من و دعای تو هیهات این بود کارم
من و هوای تو هموار این بود دینم

مگو بطرف چمن شو نظاره کن در گل
چو مرغ باغ نه من عاشق ریا چینم

مرا ز باغ چه آید ز گل چه بگشاید
چو شوق روی تو آشفته ساخت چندینم

چو پرسیم چه کسی این همه تغافل چیست
سگ تو گو جامی آشفته حال مسکینم

از عشق شبر چه کنم چون نتوانم
با عقل تو لا چه کنم چون نتوانم

از درد تو داغ است کهن بر دل ریشم
تدبیر مداوا چه کنم چون نتوانم

از ناز کی خوی تو خواهم که زروی
پوشم نظر آما چه کنم چون نتوانم

هر چند که بگذشت ز حد وعده وصلم
آهنگ تقاضا چه کنم چون نتوانم

زد شعله بجان شوق وصال تو ام امروز
تاخیر نفرداچه کنم چون نتوانم

خاریم شکستست بپا بر سر کویت
عزم گل صحرا چه کنم چون نتوانم

من جامی مشهور بسودای تبانم
ترک رخ زیبا چه کنم چون نتوانم

چنین کافتاده دور از جان خویشم
چگونه زنده ام حیران خویشم

بوصلم گر نداری زنده این بس
که بینی کشته هجران خویشم

نهال عمر زباد اجل فتاد از پای | هنوز ما بهوای قد بلند تو ایم

بجام جسم نگنجیم التفات چون جامی
چنین که مست مئی لعل نوش خند تو ایم

گرچه بر دل ز غم عشق تو باری دارم | الحمد که بار ترا چو تو یاری دارم
گردم از رخ مبر ای اشک که این عطر وفا | یادگاری ز رخ اسپ سواری دارم
باغ من آن سرکویست و بهار آن گل رو | عیش من بین که چه خوش باغ و بهاری دارم
مانده ام دیده بره بر بگذر باد صبا | چکنم زان سر کو چشم غباری دارم
سر بزانوی غم مانده و خلقی بگمان | که چو ایشان مگر اندیشهٔ کاری دارم

جامی از بزم وصالش چو منی را چه نصیب
انقدر بس که دران کوی گذاری دارم

چو مرا دولت آن نیست که دیدار تو بینم | بسر کوی تو آیم در و دیوار تو بینم
تا شدی شهرهٔ خورشید همه ماه و شمارا | ذرّه سان بی سر و پا گشته هوادار تو بینم
توئی آن یوسف ثانی که غریبان جهانرا | جان نهاده بکف دست خریدار تو بینم
چون براه تو شود خاک تنم باد سلامت | چشم خونبار که باری قد و رفتار تو بینم
من که باشم که توانم گلی از باغ تو چیدن | انقدر بس که یکی خار ز گلزار تو بینم
زاهدان در هوس طوبی و اندیشهٔ جنت | من دران غم که چسان قامت و رخسار تو بینم
نرسد هیچکس ای جان بگرفتاری جامی | زین همه عاشق بیدل که گرفتار تو بینم

چو جان و دل عزیزی با گرفتاران نمی‌آری
چو شاخ گل لطیفی پر خطر باش ار دم سردم

بگو شد آید از هر ذره من ناله و آهے
پس از مردن برد گر آورد باد صبا گردم

ببزم عیش تا از جام شوقم جرعه دادے
بقلاشے دمیخواری چو جامی سر برآوردم

تند میرانی و میسوخت سر پای وجودم
که نبر یزسم اسپ تو چرا خاک نبودم

بجفا دور مکن روی من از خاک ره خود
کاین همان روست که صد ره بکف پا تو سودم

زیر لب دمی سخنی گفت بمن از پس عمرے
بخت بد بین که ز بس بیخودی آن هم نشنودم

خاستم از سر جان بر سر کوی تو نشستیم
کاشتم از دل و دین در غم عشق تو فزودم

تو تبو گر چه درونم همه خون گشت چو غنچه
بشکایت ز تو با هیچ کسی لب نگشودم

روی خوبت فگند عکس بهر سو که گهم زد
تا ز آئینهٔ دل صورت اغیار زدودم

دوش جامی چو شد از جام غمت ساقی رندان
من بآه سحری نغمهٔ شوق تو سرودم

نیاز بر شکن چون نیاز مند تو ئیم
ترحمے که اسیر خم کمند تو ئیم

سوار مردی بگذشتی و ما هنوز از شوق
نهاده روی بخاک سم سمند تو ئیم

بسو ز جان و دل ما برای دیدهٔ بد
که بے نظیر جهانے و ما پسند تو ئیم

چه حاصل ست ز بیرہ بائے ما بستن
که ما بسلسلهٔ عشق پای بند تو ئیم

غرض ز دنیی و عقبے قبول خاطر تست
ز زد غیر چه باکست اگر پسند تو ئیم

روی در کوی عدم کرده ام ای باد صبا
یادگاری سخنی چند رسان زان دهنم

تا ری از پیرهنش بهر خدا سوی من آر
تا بدو زنده بدان از پس مردن کفنم

من که در زندگی از خیل فرا موشانم
چون بمیرم که کند یاد دران انجمنم

جامیا آنچه من از جام غمش کردم نوش
چه عجب زانکه نباشد خبر از نوشستم

خوش آنکه تو شب خواب کنی من ننشینم
تا روز چراغی نبهم روی تو بینم

گاهی بمصور زلبت بوسه ربایم
گاهی بتخیل ز رخت غالیه چینم

باشد بکنایه ابروی تو ام چشم
چشمان تو تا کرده ز هر گوشه کمینم

پوئیدن راه تو بسر گر دهدم دست
از شادی آن پای نیاید بزمینم

با باد صبا بعد سجودت نکنم روی
ترسم که برد خاک درت را ز جبینم

خواهم من دلداده خود از مهر تو جان داد
هر دم چه کشی خنجر بیداد بکینم

جامی مخور اندوه که غیر مهر تبان نیست
دین تو که من در دو جهان شاد بدینم

معاذالله ازان شبها که بودا ز حد برون دردم
تو با اغیار میخوردی می و من خون همی خوردم

بروی این و آن هر دم چو ساغر میزدی خنده
من از غم چون صراحی گریه خونین همیکردم

پری را چون روا باشد که گردد دیو مهر انو
من بیدل ز غمهای چنین دیوانه میگردم

نسوزی اینچنین در حیرتم گر شمه دانی
ز جان غصه فرسود و دل اندوه پرورد

همی راند سوار آن شوخ و از هر جانبش جانها
روان گشته که دیدست اینچنین شاه و چنین باهم

قلم بر لوح اگر حرفی نوشتی حسب حال من
ز سوز من بماندم سوختی لوح و قلم باهم

بپرس از شمع مجلس حالم ای خورشید رویان
که میسوزیم هر شب در غمت تا صبحدم باهم

چو جامی جان بغم باید سپرد آخر اسیری را
که افتد در دمش از بیش و صبر کم زکم باهم

چو نبود روی جانان دیده روشن نمیخواهم
چه جائی دیده روشن که جان در تن نمیخواهم

میفروزای رقیب امشب چراغ این کلبه غم را
که بی روی دلی ویرانه را روشن نمیخواهم

ز تار و پود هر خلسی تنش آزار میگیرد
بجز برگ گل سوریش پیراهن نمیخواهم

غمش آتش بمن زد رمید از دل قرار او
که من شبها نوقدم گوشه گلخن نمیخواهم

نشان ای باغبان پیش خس و خارم که بی پایان
غمی دارم تماشای گل و سوسن نمیخواهم

شبم چون خاک گردد در رهش آبی زنان ای دیده
که من این گرد محنت را بران دامن نمیخواهم

بصد زاری وصالت خواستم گفتی برو جامی
چه سود از خواهش بسیار تو چون من نمیخواهم

اینچنین واله و شیدا که ز عشق تو منم
حاش لله که بود بی تو سر زستم

زارم از هجر تو کو نجت که همراه صبا
خویش را چون خس و خاشاک بکویت فگنم

جان ندانم که دگر جای کجا خواهد ساخت
اینچنین کز غم و اندوه تو بگداخت تنم

تا رسیدی بمن آواز سپاه تو گهی
وه چه بودی بسر راه تو بودی وطنم

ای بی تو چو غنچه خون درونم | منگر بسر شک لاله گونم
زارم مکش اینچنین خدارا | هر چند که یافتی زبونم
انیست ترا بخوب روے | آن کشت بعشق رهنمونم
هر بار بپرسیم که چونے | هم خود بنگر ببین که چونم
یا لب بکشا بپرس حالم | یا تیغ بکش بر نیز خونم

هر شب من و آه و ناله جامی
انیست نواے ارغنونم

براه تو پیش صد نازنین را خاک می بینم | سر چندین عزیزش بسته بر فتراک می بینم
بتیغ غمزه خواهد ریخت خون صد مسلمان را | چنین کان ترک کافر کیش را بیباک می بینم
همی کردم بمژگان تا نگردد پایش آزرده | بخاک پای او بر جا خس و خاشاک می بینم
ز شوق نکهت پیراهنش هر صبح در گلشن | لباس غنچه پاره جامه گل چاک می بینم
مرا حال دل آواره خود یاد مے آید | ز درد عاشقی هر جا دلی غمناک می بینم

چه شد بیچاره جامی را درین شبهای غم یارب
که نام او ز لوح زندگانی پاک مے بینم

زهی رخسار و خطت آیت لطف و کرم باهم | امید و بیم عشقت مایه شادی و غم باهم
چه گویم وصف رخسار و دهانت کان گل و غنچه | ز بستان وجود افتاده و باغ عدم باهم
برو مطرب که در چنگ غم او من چو عود امشب | دل و جان ساز آه و ناله کردم زیر و بم باهم

کی بود یارب که رو در شیب و بطحا کنم
گه بمکّه منزل و گه در مدینه جا کنم

بر کنار زمزم از دل برکشم یک زمزمه
گز دو چشم خونفشان آن چشمه را دریا کنم

صد هزاران وی درین سودا بسر در باختند
نیست صبرم بعد ازین کامروز را فردا کنم

یا رسول الله بسوی خود مرا طی نمای
تا ز فرق سر قدم سازم ز دیده پاکنم

آرزوی جنت المأوا بدر کردم ز دل
خیتم این بس که بر خاک درت ماوا کنم

خواهم از سودای پابوست نهم سر در جهان
یا بپایت سر نهم یا سر درین سودا کنم

هر دم از شوق تو سغدورم اگر سر لحظه
جامی آسا نامهٔ شوقی دگر انشا کنم

من که بایا در خت آن آستان مسکن کنم
کی بعمر خویشتن یاد گل و گلشن کنم

دیده روشن میشود از صورت زیبای تو
گر کسی انکار این معنی کند روشن کنم

غمزهٔ شوخت بخونریزم کشد تیغ جفا
با خیالت نیم شب گر دست در گردن کنم

بس که لاف بندگی نزد پیش سرو قامت
راستی هر بار سلم آزادی سوسن کنم

آنچه زاهد میکند در خانقه شام و صباح
والله از میخانه ام رانند اگر آن من کنم

صحبت یار رود دام عیش را یام بهار
از خرد نبود که اکنون ترک می خوردن کنم

جان چه آرم پیش گنجشکی که از بامش پرد
مرغ شاخ سدره را چون دانه ارزان کنم

کی بر د همسایه را جامی شبان تیره خواب
بسکه از داغ جدائی ناله و شیون کنم

ز فیض جام تو جامی مدام جرعه کش ست
بلی نصیب بود خاک را ز کاسهٔ کرام

چو نتوانم که هر دم بر کف پایش جبین مالم
زدورش بنیم و روی تظلم بر زمین مالم

من و بوسیدن آن ساعد سیمین محالست این
گذارد کاشکی تا روی خود بر آستین مالم

دوای درد دل خواهم ازان خاک سم اینش
بدیده گل کنم بر سینه اندوهگین مالم

بپیچ از من عنان ای اسمر و خندانی ام ده
که روی اندر رکاب آن سوار نازنین مالم

بصد خشمت سلیمان وار میرانی نمیگوئی
که مور خسته را تا چند زیر پای کین مالم

سر من زین پس و خاک ره پیر مغان جامی
چه رخ بر آستان زاهد خلوت نشین مالم

ز لعلش کام جستم داد دشنام
بحمد الله که باری یافتم کام

برو ای ماه گردون گوشه گیر
که آمد ماه من بر گوشهٔ بام

چو بر یاد لبت نوشم می لعل
لبالب گردد از خون جگر جام

بمخ ماهی ولی ماه دل افروز
بقد سروی ولی سرو گل اندام

همای سدره باشد کمترین صید
خطت روزی که گردد نهد دام

نگو عشقت زکی بودست تا کی
ندارد عشق ما آغاز و انجام

سگت را کاش جامی نام بودی
که رفتی بر زبانت گه گه این نام

هرچند تو شاه و ما گدائیم | دامن منشان که مبتلائیم
تا داغ غلامی تو داریم | هر جا که رویم پادشائیم
هر جا الم تو مرد دردیم | هر جا قدم تو خاک پائیم
دربسته هر وی این دوانیم | نبشته بگوشهٔ بلائیم
گه نکتهٔ عشق می نویسیم | گه نغمهٔ درد می سرائیم
بودند نظارگی بسی لیک | آنکس که ترا شناخت مائیم
از طوق سگان مدار محروم | گر خلعت خاص را نشائیم
گر لطف کنی بآن درغیم | ور جور کنی بآن سزائیم
بی ما گفتی که در چه کاری | کس بی تو مباد در دعائیم

جامی بجفا و جور خوگیر
دانی که نه در خور وفائیم

زهی رسیده ترا هر دم از خدای پیام | علیک الف صلوة و الف الف سلام
فروده پرتو روی تو نور مهر سپهر | شکسته معجز حسن تو قدر بدر تمام
نقاب اگر بکشائی ز رخ نداند کس | که طلعت تو کدام است و آفتاب کدام
بخشر اگر بکشائی ز لعل نوشین مهر | بهشتیان چه کشند از حریق مشک خام
ز خون عام تو هر کس گرفته بهرهٔ خاص | بقدر مرتبهٔ خویشتن چه خاص و چه عام
کدام دل که ز ارباب نطق و اهل بیان | بست نبرد بلطف مقام و حسن کلام

هر دم کنم از خون جگر خاک رهت گل
تا روز نه دل بسرخ غمیه برآرم

نے در خور تشریفم و نے در خور پیدا
یارب من بیدل بجهان بهر چه کارم

گر بو نه هجران چو زرم گر بگدازے
دیگر نشود بر محک عشق عیارم

هم لطف تو فرمود که جامی سگ مائی
ورنے من بیدل چه کسم در چه شمارم

چو نتوانم که با آن مه نشینم
بچشم حسرتش از دور بینم

گهی کز خاک کویش دور مانم
مبادا جاے خز زیر زمینم

کنم همچون مژه بر چشم خود جاے
خس و خاری که از کوی تو چینم

بآسایش غنودن چون توانم
بلائی همچو هجران در کمینم

مگو جامی بروزین ورنه آخر
سگانت را غلام کمترینم

بسی سوزندزان شمع دل افروزی که من دارم
ولی تاثیر دیگر دارد این سوزی که من دارم

مگو روز تر اشب سازم از بی مهری ای گردون
که بی آن مه رشب کم نیست این روزی که من دارم

چه رنجاند طبیبم چون بود صد زخم را مرهم
ز تو در سینه هر پیکان دلدوزی که من دارم

من و غمهای روز افزون تو ئی و شادی و فرحت
نمی آساید این جان غم اندوزی که من دارم

شد اشب خواب وحشی رام من افغان مکن جامی
مبادارم کند منع تو آموزے که من دارم

چو آنم دست رس نبود که روزی دامنش گیرم
روم باری بحسرت زیر پای توسنش میرم

من از بار سفر می نبدم از خاک درش بارے
تو باش ای جان که خواهی از سگانش نقد و تقصیرم

پس از مردن بخاکم گر زیارت آی ای محرم
مخوان خیر نام آن بت کان بود اخلاص و تکبیرم

چو عشق آن سوار آرد بخوبان ای همدم مشفق
خدارا از آهن نعل سمندش ساز زنجیرم

نه تاب هجر نی یارای وصل او چه حالست این
بیا ای زار مانده جان زتن کانست تدبیرم

چو من اینجا بجان درماندم از سودای بد کیشی
چه سودای قصه خوان افسانه خوبان کشمیرم

بگو جانا که هستی جامیا سلطان وقت خود
سگ کوی تو ام آخر مکن زین پیش تحقیرم

بیا ای اشک تا بر روزگار خویشتن گریم
چو شمع از محنت شبهای تار خویشتن گریم

ندارم مهربانی تا کند بر حال من گریه
همان بهتر که خود بر حال زار خویشتن گریم

مرا هم در غریبی شوخ چشمے آفت جان شد
نگوئی کز غم یار و دیار خویشتن گریم

مدد فرما بخوان ای دل چو در چشمم نماند آبی
که خواهم شب از هجران یار خویشتن گریم

بگو جامی نشاید گریه از بیداد مه رویان
که من چندین زنجبت خاکسار خویشتن گریم

چون خاک شوم گر گذری سوی مزارم
بوی جگر سوخته یابی ز غبارم

چون رفتنی ست از تنم این جان بلاکش
آن به که بخاک سر کوی تو سپارم

در گلشن جان میشگفد صد گل راحت
زان غنچه که در سینه ز پیکان تو دارم

جا میا بس که کنم در دل خونین شرح
جای آن دارد اگر خون بچکد از سخنم

من بیدل دمی نیامد شد کویت نیاسایم
ولی هرگز نمی بینم ترا چندانکه می آیم

مرا زان در مران چون با سگانت تا بسر دارم
که تا جان در تنم باشد بود خاک درت جایم

بگرید زار و گوید جان ازین مشکل توان بردن
چرا تنهای پیکان ترا با سر کنم نایم

اگر بوسیدن پای تو نتوان کاش بگذاری
که رخسار غبار آلوده بر خاک رهت سایم

نیاید جز خیال عارضت پیش نظر چیزی
چو از خواب اجل روز قیامت چشم بگشایم

زردی مردمی یکره بگو جامی سگ مائی
اگر چه آنچنان هم نیستم کین نام را شایم

خیالی بود یارب یا دو خواب میدیدم
که رویش در نظر بر کف شراب ناب میدیدم

باکسیر سعادت یافتم آخر بحمد الله
وصالش را که همچون کیمیا نایاب میدیدم

چه حاجت بود شمع افروختن در بزم او یارب
چو از عکس رخش عالم پر از مهتاب میدیدم

بداغ نامرادی جان و دل میسوخت شبها را
چو خود را بر مراد خاطر احباب میدیدم

بسی بر خاک سودم پیش پای سامی از مستی
سری کش سجده گه در گوشه محراب میدیدم

بتاب زندگی پی بردم از اقبال وصل او
دلی کز آتش مهجوریش در تاب میدیدم

جهانی جان همیدادند بهر جرعه اما
ز جامش جامی لب تشنه را سیراب میدیدم

تو مگر ترکش همی نبدی و من در غم که چون
بر دل افگار آید ناوکی زان ترکشم

تا قیامت همچو جامی مست و بیهوش اوفتم
گر ز جام نیم خوردت جرعهٔ دیگر کشم

گر همی باشم بکنج خانه شیدا می شوم
در همی آیم میان خلق رسوا می شوم

ای خوش آن دم کو چو طفلان منیرند سنگ جفا
تا که از جای من دیوانه شیدا می شوم

باغبانا بهر گل چیدن مجو آزار من
چون درین بستان من از بهر تماشا می شوم

لطف پنهانی و ناز آشکارم می کشد
تا بدین حدی خراب شکل زیبا بی شوم

روزها با این و آن هر گونه باشد بگذرد
وای بر جان من آن شبها که تنها می شوم

گفت روزی خواهمت کشتن بدست خود کنون
مهلت از حد شد برش بهر تقاضا می شوم

جامیا روی خلاصی کی بود چون در دعشق
میرود پیش از من بیچاره هر جایی شوم

ای که دیدی رخ آن دلبر پیمان شکنم
یار رسیدی بسر کوی بت سیم تنم

چه شود گر بگذاری که بصد گونه نیاز
پای تو بوسه زنم در قدمت سر فگنم

گر مرا از همه آن نیست که بینم رخ او
بار ره آن چشم که بیند رخ او بوسه زنم

در بکویش نتوانم که برم ره بارے
سر بران پای که آنجا رسد ایثار کنم

روزم از شب تیره تر و شب تیره از روز بود
هیچ دشمن بچنین روز مباد اگه منم

ای اجل زود ترم شربت مرگی بچشان
تا بکی خون جگر نوشم و جان چند کنم

من از تو شاد گردم تو ز من غمگین خوش شاخوبی — که تو باشی عیان در دیدهٔ من من نهان باشم
کشادی پرده از عارض مکن منع من از افغان — رها کن تا ز مانی بلبل این گلستان باشم
ز ناموس خودم مقصود نام و ننگ نیست از تو — مرا غم نیست گر عشق تو رسوائی جهان باشم

طفیل من همی دیدند رویت دیگران اکنون
شدم راضی که چون جامی طفیل دیگران باشم

تا با تو من دل شده یکجا ننشینم — گر سر برود فی المثل از پا ننشینم
بی رنج کسی چون نبرد ره بسر گنج — آن به که بگوشم به تمنا ننشینم
تا با تو رقیبان تو تنها ننشینند — یکدم ز رقیبان تو تنها ننشینم
دادی ز بربان دگران وعدهٔ قتلم — در کوی تو خود بهر تقاضا ننشینم
روی تو ام امروز ز بهشت است عجب نیست — گر منتظر وعدهٔ فردا ننشینم
عشاق ترا قدر چو از عشق بلند است — چون در صف شان از همه بالا ننشینم
چون صبر ندارم کنم از هجر کناره — کشتی چو شکست ست بدریا ننشینم

گفتی که برابم منشین جامی ازین بیش
از پای من این خار بکش تا ننشینم

انچنین کز دیده و دل غرق آب و آتشم — رخت هستی را ز موج غم بساحل چون کشم
صوت جان افزای مطرب گر نباشد گو مباش — زانکه من با نالهای دل خراش خود خوشم
شهسوارا بی کسان را کس نجوید جز تو نیز — زار کش چون مور زیر نعل سم ابرشم

آب رو با که دران کوثره ام ریخت بجا
از زوی بدل از خاک درش میدارم

سوی او میگذرم چهره بخونابه نگار
صورت حال خود اندر نظرش میدارم

گرچه دشمن ترازان شوخ ندارم دگری
بعلم الله که زجان دوستریش میدارم

مرغ وحشی ست دلم زان سبب از رشته صبر
تا زغم رم نکند بسته برش میدارم

تا چو جامی کشم از گرد رهش کحل بصر
چشم امید بهر رهگذرش میدارم

شکر خدا که شیخ نیم شیخ زاده هم
وز منکران گول و مریدان ساده هم

مستغنیم بتربیت پیر مے فروش
زین مرشدان ره زن ازره فتاده هم

زان مرشدم چه کار گشاید که تو به ام
از روی خوب میدهد و جام باده هم

گشتم بسے بدر سها کس نیافتم
کو درس عشق افاده کند استفاده هم

زانبای خاندان مروت نشان مپرس
چون خوش دلی نماند ازان خانه زاده هم

منشین زپای اگر نبود جنگ با دپای
عزم حرم سواره توان د پیاده ام

جامی بعیش کوش که کس راز جام دور
کم زانچه قسمت ست نیابد زباده هم

چو توانم که بر خوان وصالت میهمان باشم
سر خدمت نهاده چون سگان بر آستان باشم

ز خوی نازکت ترسم وگرنه تا سحر هر شب
بگرد کوی تو نعره زنان افغان کنان باشم

بهر کونه گه باشم ازمن بد مرو زینهندی
نمیدانم چسان میخواهیم تا آنچنان باشم

ز عشقت سینهٔ بی غم نه بینم
ز شوقت دیدهٔ بی نم نه بینم

غم روی تو دارم جای آن هست
اگر من بعد روی غم نه بینم

مگو از غیر من بگسل که من خود
کسی غیر از تو در عالم نه بینم

ز تو هر بیدلی بیند جفائی
من بی صبر و دل آن هم نه بینم

طبیبی را نمودم چاک دل گفت
برو کاین ریش را مرهم نه بینم

مپوش آن رخ مباد از غم بمیرم
اگر روی ترا یکدم نه بینم

بهر کس راز دل نگشای جامی
که در عالم کسی محرم نه بینم

عاشقم بیچاره ام درمانده ام
بی دل و بی دین و دلبر مانده ام

عاشقی با خواب و خور ناید درست
لاجرم بی خواب و بی خور مانده ام

روز و شب در انتظار مقدمت
چشم بر ره گوش بر در مانده ام

چون زدی تیغی مکن بس زانکه من
زنده بهر تیغ دیگر مانده ام

تا چو جام مے ز دستم رفته
با دل پرخون چو ساغر مانده ام

رفته ام در باغ و ز شوق قدت
روی بر پای صنوبر مانده ام

جامی از من سجدهٔ طاعت مجوی
چون من اکنون پیش بت سر مانده ام

خاک آن در کرچو کحل بصرش میدارم
هر شب آغشته بخون جگرش میدارم

درد دردت صلا زدم دل را
گفت جامی بنوش تا نوشیم

نوید همدمیت میدهند هر روزم
تو فارغی و من از انتظار می سوزم

چراغ عیش من ار تند باد هجر تو مرد
بیا بیا که ز شمع رخت بر افروزم

بسوزن مژه مژگان رشته میکنم از اشک
که دیده روز ملاقات در رخت دوزم

شبم ز وصل تو چون روز اگر نخواهد شد
ز هجر تو نشود کاشکی چو شب روزم

چو بر سعادت وصلت نمیشود پیروز
چه سود طالع مسعود و بخت فیروزم

هجوم عشق تو مجنون صفت خلاصی داد
ز عقل مصلحت آموز دانش اندوزم

مگو که نظم تو جامی لطافتی دارد
که من ادای سخن از لب تو آموزم

بنمای ساعدت ز آستین آندم که خواهی بسملم
خونم چو خواهی ریختن باری بدست آور دلم

فارغ دلان را ده فروغ ای شمع مجلس بعد ازین
کاین شعلهای آه بس شبهای چراغ محفلم

چون مرغ طرف بام تو من می طپم بر خاکها
عیسی دمی کو تا کند مرغ دگر زاب و گلم

تو بار ره بستی و دل خود را ز طرف محملت
نالهکنان آویخته یعنی در آئی محملم

عمریست بیمار توام در کشتنم تعجیل کن
زیرا که غیر از تیغ تو نبود شفائی عاجلم

چشمت بانبازی لب لعلت دل از من میبرد
وان در کمین نشسته خوش دزدیکه زد غافلم

گفتی که جامی گسل از فکر اکمن دست و هوس
گر رشتهٔ جان بگسلد من دست از انجا گسلم

واب ما نیست گله خاصه بهر ناجنسے | گرچه انواع جفا از همه اصناف کشیم

جامی از فرقهٔ پشمینهٔ خقر آسودیم
حاش لله که دگر ناز قصب بار کشیم

هستم زجهان غلامت اما گر نزیبایم | صد بارم ار فرستے بگریزم و بیایم
گاهم رقیب خوانی گاهی سگ درخود | آن نام را نخواهم وین لطف را نشایم
دل را صبوری از تو یک لحظه نیست ممکن | صد بار ش آزمودم دیگر چه آزمایم
بست از تف دلم زنگ آئینه دار گردون | اکنون بصیقل آه آن زنگ میزدایم
هر گه بقصد قتلم تیر جفا کشائے | بهر بقای عمرت دست دعا کشایم
هر چند با سگانت خوش نیست خودنمائی | خود را ز خیل ایشان هر لحظه مینمایم

هر دم بگو که جامی تا کے سخن گزاری
از شوق تست جانا کاین نغمه میسرایم

ما بهایدت نشسته خاموشیم | کرده از خویشتن فراموشیم
بر سر بستر غمت شبها | محنت دور را هم آغوشیم
در قدح دیده ایم عکس لبت | باده ناخورده رفته از هوشیم
گر بمفراب غصه نخراشے | رگ رگ ما چو چنگ بخروشیم
تا تو در گوش کرده حلقه | ما غلامان حلقه در گوشیم
دوش بودیم با تو دوش بدوش | زنده امشب ز لذت دوشیم

میکشم از سینه پیکان خدنگش را چو نیست | قوت آنم که پیکان ز استخوان خود کشم
سر که بارش میکشم عمری بدوش از بهر چیست | گر نه روزی در ره مهرو روان خود کشم

دفتر جامی ست این از گفتهای عشق پر
می برم تا پیش شوخ نکته دان خود کشم

نامه آن قومیم کز بار کسے گردن کشیم | در کسی در راه ما خارے نهد دامن کشیم
میکشیم از تیره رویان دردی درد آنچنان | کز کف روشن جبینان بادهٔ روشن کشیم
توسن کین هر که انگیزد بقصد جان ما | باز مهرش نقد جان زیر سم توسن کشیم
هر که خواهد بهر ما دوزد ز محنت خلعتے | ریسمان از رشتهٔ جانها ش در سوزن کشیم
نیستیم ارباب عشرت تا چو سبزه هر صباح | مفرش دیبای زنگاری سوی گلشن کشیم
چون شب سنجاب گون آمد ته پهلوی خویش | بستر سنجاب از خاکستر گلخن کشیم

دوستان از سرکشی ما اگر دشمن شوند
جامی آن بهتر که ما سر در ره دشمن کشیم

خیز تا رخت بسر منزل انصاف کشیم | با دل صاف بهم جام مئی صاف کشیم
هر که از ما طلبد توبه بخیلے ورزیم | در دهد جام مئی صاف باسراف کشیم
مشکل عشق چو از درد کشان گردد کشف | چند در مدرسه در دسر کشاف کشیم
پیر میخانه بساط کرم انداخته است | رفتم زرق چه بر حاصل اوقاف کشیم
نقد ما را مبر ای خواجه بصراف که ما | این همه غبن ز قلاب بے صراف کشیم

تا نمودی تبه پیرهن اندام چو سیم
تا زنین ترز همه سیمبرانت خوانم

تا نه بینی رخش ای شیخ عیان گرچه بسوئے
پای تا سر خبر از بے خبرانت خوانم

همچو عمر از من دلداده روان میگذرے
جای آن هست که عمر گذرانت خوانم

جامی از هر چه نه دیدار تبان دیده بپوش
تا درین انجمن از دیده درانت خوانم

ز آرزوی تو سرگشته در بیابانیم
بجست وجوی تو در کوه و در شتابانیم

نماند راحله سعے ما خوش آن ساعت
که در حریم وصالت شتر بخوابانیم

چو ذره گرچه حقیریم رخ متاب از ما
که بر سپهر وفا آفتاب تابانیم

حوالهٔ دگر آن ساز رطلهای گران
که ما ز ساغر لعلت تنک شرابانیم

ببرج ماچو مه چارده شدی طالع
ز قدر و منزلت امشب فلک جنابانیم

شراب و نقل بارباب بزم عشرت ده
که ما ببرآتش حرمان جگر کبابانیم

حدیث روضه مکن جامی این نه بس ما را
که در سواد هری ساکن خیابانیم

بس که در دسر ز فریاد و فغان خود کشم
از دهان چون ناله میخواهم زبان خود کشم

جان برآمد لیک از دل بر نمے آید مرا
کز دل و جان ناوک ابروکمان خود کشم

میهمان شد ماه من در دا که خود جان تحفه
نیست در دستم که پیش میهمان خود کشم

تا درآمد از درم آن سرو هر دم دیده را
کحل بینائی ز خاک آستان خود کشم

هرگز چو پیش روی تو راهم نمیدهند
بی راه در روی بر سر راهی نشسته ام

پیش درت بخاک مذلت فتاده ام
گوئی بصد رسند جاهی نشسته ام

چون نیست محرمی که زنم پیش او دمی
دمساز اشک و همدم آهی نشسته ام

دور از تو زیستن گنه آمد مرا مران
کانجا برای عذر گناهی نشسته ام

جامی صفت گرفته بکف عرض حال خویش
در شاه راه موکب شاهی نشسته ام

امروز ز شوقت همه سوز و همه دردم
نادیده رفت زین سر کو باز نگردم

بیهوده بود هر غم و دردی که نه عشقت
هرگز من بیدل غم بیهوده نخوردم

از گونهٔ زردم زندم چهره اگر اشک
هر لحظه دگر گونه کند چهرهٔ زردم

روی دل من سوی تبان بود همیشه
چون روی تو دیدم ز همه روی تو گردم

گلهای چمن را خطر از باد خزان ست
ای شاخ گل تازه تبرس از دم سردم

گر تو ننشینی بمن این بس که نشینند
روزی که شوم خاک بدامان تو گردم

جامی بهوایت غزلی گفته ولا و نیه
مضمون غزل آنکه بسودای تو فردم

از زردی دل غمین جگرانت خوانم
مردم دیدهٔ صاحب نظرانت خوانم

چون قباحت کنی طرف کله بر شکنی
بادشاه همه شیرین پسرانت خوانم

نسبت حد چو منی بردن نام چو توئی
بهر زیبوش نیابم دگرانت خوانم

بر سرم ران روزی از راه کرم رحمتی جفا — تا کیم دارے ز محرومی لگد کوب ستم
گر خم محراب ابروی تو بیند شیخ شهر — پشت طاعت کم کند دیگر بسوی قبله خم
از مژه خوناب و در دل خون ناب آید مرا — غرقه خواهم شد درین سیل دمادم دمبدم
ریز خون ما بگرد کعبه کویت که نیست — خرنجون دردمندان تشنه ریگ این حرم
روی اگر نپسندیم سودن بر پشت پای خویش — فرش کن چشم مرا بهر خدا زیر قدم

تنگ شد بر جامی از هجر رخت شهر وجود
وقت آن آمد که آرد رو بصحرای عدم

در دور لبت بی می و پیمانه نباشیم — وز شوق تو بی نغمه مستانه نباشیم
در خیل بتان چون تو پری چهره نگاری — خود گوی که چون عاشق و دیوانه نباشیم
هر جا چو تو شمعی شود افروخته حاشا — کانجا من دل سوخته پروانه نباشیم
گر دامنم امید قدوم تو نگیرد — یک لحظه درین گوشه کاشانه نباشیم
تشریف نیاری سوی من خرپس عمری — وان هم مود آن روز که در خانه نباشیم
گنجی تو و عالم همه ویرانه این گنج — خود در طلب گنج بویرانه نباشیم

جامی اگر آن دانه خالم نزند راه
دست تهی از سبحه صد دانه نباشیم

در هر گذرگه بی گه و گاهی نشسته ام — بهر رسیدن چو تو ماهی نشسته ام
گویند یک نگاه نه دور از توام بس است — من هم در آرزوی نگاهی نشسته ام

باغم و درد تو کنم دم بدم — شکر که با شکر تو دم النعم
صبر کم و محنت و امد وه پر — کم صبر العاشق فی الهجر کم
پیش دهانت عدمست آب خضر — با لب لعل تو دهان کالعدم
میکند از مهر خطت منع ما — بنجبر از نکتهٔ جف القلم
تر نشود داشک ترحم رخت — دور بود چشمهٔ خورشید و نم
باد صبا حلقهٔ زلفت کشید — حلقهٔ عشاق بر آمد بهم

گفتهٔ جامی که تحسین سزاست
حسنه الله بطیب النعم

مائل بقامت تو بود طبع مستقیم — مجبول بر محبت تو فطرت سلیم
بعد از وجود جوهر فرد دهان تو — چون نفی خبر دلا تجزی کند حکیم
ما را بعهد تو چه مجال سفر که شد — هر جا مسافریست برین آستان مقیم
در یتیم گوهر دندان تست و لب — بالای آن چو مرحمت و لطف بر یتیم
خال تو نقطه ایست ز کلک دبیر صنع — در بر کشیده حلقهٔ زلف تو اش چو جیم
جان وقف آیت خط تست اینک آن هاکن — بهر لزوم وقف بسر خی نوشته میم

تا زیر هر قدم کشدت تحفهٔ جدا
جامی نشسته بر سر راهست دل دونیم

خواهم از تیغت پس از قتل استخوان خود قلم — تا کنم شرح غمت بر لوح خاک خود رقم

خواب چون آید مرا شبها چنین کز هجر او
زیر پهلو خار باشد زیر سر خارانهم

چون سواره بگذری از نعل هم مرکبت
هر کجا پایم نشان از شوق رو آنجانهم

داغ بر توسن منه بگذر ز بهر خدا
تا نگاهم سینه وان هم بر دل شیدانهم

رام شو ای آهوی وحشی که نزدیک آمدست
کز غمت دیوانه کردم روی در صحرانهم

وصف حسنت با رقیب کور دل گفتن چه سود
آئنه بهر چه پیش چشم نابینانهم

من که امروز از پی و شاید بنقدم در بهشت
چشم چون زاهد چرا بر وعده فردانهم

جامی از شوق لبت وقتست کاندر میکده
خرقه و سجاده رهن ساغر و صهبانهم

ساربست سر عشق در اعیان علی الدوام
کالبدر فی الدجیة والشمس فی الغمام

کس را چو تاب سطوت دیدار خود ندید
در پرده سوی اهل نظر میکند خرام

ممکن ز تنگنای عدم ناکشیده رخت
واجب بجلوه گاه عیان نانهاده گام

در حیرتم که این همه نقش غریب چیست
بر لوح صورت آمده مشهور خاص و عام

هر یک نهفته لیک ز مرآت آن دگر
برداشته ز جلوهٔ احکام خویش کام

باده نهان و جام نهان آمده پدید
در جام عکس باده و در باده رنگ جام

تو مے بگفت و گوی که آغاز ما چه بود
جمعے بجست و جوی که انجام ما کدام

جامی معاد و مبدا ما وحدتست و بس
ما در میانه کثرت موهوم والسلام

نفس از درون و دیو ز بیرون زند رهم
از کدام این دو ره زنم پیچید چون رهم

دارم جهان جهان گنه ای شرم روی من
چون روم این جهان بجهانی دگر نهم

افتاده ام بچاه هوا و هوس کراست
حبل هدایتی که برآرد ازین چهم

جامه ز غم کبود کنم چون نمیرسد
خنجر بگیل معصیت زخم صبغة الله تم

با خلق لاف توبه و دل بر گنه بمصمم
کس پی نمیبرد که بدین پایه گرهم

گر بر دلم ز داغ ندامت علامتی ست
کو گریهٔ شبانه و آه سحر گهم

یاران دو اسپه عازم ملک یقین شدند
تا کی عنان عقل بدست گمان دهم

از من مپرس نکتهٔ عرفان که جاهلم
با من مگوی قصهٔ الوان که ابلهم

جامی مباش غافل ازان راز دان که گفت
از جملهٔ رازهای نهان تو آگهم

هر زمان گویم که از دل مهر او بیرون کنم
لیک با خود چون نمی آیم ندانم چون کنم

بوالعجب کاری ست کز خلقی در پی درمان من
من بفکر آنکه هر دم درد خود افزون کنم

جامی تکبیر دو عالم هم ز لیلی قصه خواند
تا که از روزی گذر بر تربت مجنون کنم

خلق را در محبر غم دل بسوزانم چو عود
ناله در چنگ فراقت گر بدین قانون کنم

کشته شد جامی ز هجر افسانهٔ وصلش چه سود
مرغ بسمل چون زند صد بار اگر افسون کنم

من کیم تا روی بان رخسارهٔ زیبا نهم
کاش تبوانم که دیده بر کف آن پا نهم

بگوئید ای نکوخواهان کزان بدخو بر جامی
معاذ الله اگر از وی بتبرم باکه آمیزم

ما بر نجوری و مهجوری و دوری ساختیم
با بزم وصل دوست را با دیگران پرداختیم

نقد قلب ما نشد رایج بهبازار وفا
تا چو زر در بوتهٔ غم صدر بش نگداختیم

قامت ما چنگ شد اندر سماع اهل درد
خود بمضراب غمت این چنگ را ننواختیم

هر دم آلاید بخون جای خیالت دامنم
گر چه صد بارش بدین جرم از نظر انداختیم

کوس دولت را بکوی نیکنامان زن که ما
بر سر بازار رسوائی علم افراختیم

تا بشطرنج نظر با آن دو رخ بر دیم دست
در نخستین دست نقد دین و دل درباختیم

جامی از سلک سگانت در نمیریزد سرشک
کامی در بیغاند ریاران کهن نشناختیم

نه نامه که در انجا نشان نام تو یابم
نه رقعه که دران خط مشک فام تو یابم

سلامت من دلخسته در سلام تو باشد
زهی سعادت اگر دولت سلام تو یابم

مهر رقعه که گشایم نظر ز صفحه خاطر
همه سلام تو بینم همه پیام تو یابم

حجاب نامه و پیک از میانه رفت بدانسان
که در سلام تو خاصیت کلام تو یابم

چه دام بود که بر رخ نهادی از خط مشکین
که آهوان خطا را اسیر دام تو یابم

شمائلی که شنیدم بعبر خویش زطوبی
همه معائنه در سرو خوش خرام تو یابم

ز شوق جام تو جامی بهی نهم لقب خود
بدین وسیله مگر جرعهٔ ز جام تو یابم

شیوهٔ شیرین اگر انیست کان بدخوی راست
در جهان من نیز روزی رستم فرهاد آورم

من چو نتوانم کز اول مرغ دل دارم نگاه
کی توانم کاین زمان از دام صیاد آورم

خواهم از حسنت بگویم آشکارا نکتهٔ
مایهٔ عشرت سوی دلهای ناشاد آورم

باز گوید خیرت عشقت که جامی لب ببند
ورنه بر جانت زغم صد تیغ بیداد آورم

شبها که داغ فرقت آن ماه می کشم
تا روز گریه میکنم و آه می کشم

زان مه نمیکنم گله کاین محنت و بلا
از بخت تیره و دل گمراه می کشم

جان می برم تحفه گدایان درت را
نقد حقیر در نظر شاهی کشم

از عاشقی نصیب من این شد که روز و شب
جور رقیب و طعنهٔ بدخواه می کشم

جامی چو کاه شد تنم از ضعف و من هنوز
کوه غمت بقوت این کاه می کشم

نه صبر آن که از خاک سر آن کوی برخیزم
نه بردی آنکه بنشینم سگش را آب رو ریزم

چنان در مهر آن خورشید خو کردم بتنهائی
که گر دستم دهد از سایهٔ خود نیز بگریزم

هوس دارم که ریزد خون من امروز یا فردا
بهانه سازم آنرا دست در دامانش آویزم

علاج خویش پرسیدم طبیب عشق را روزی
ز فکر عقبی و سودای دنیی دادیه هنیزم

نمیخواهم ز غیرش در جهان یارا زان سرم
ز سیلاب مژه چون نوح طوفانی بر انگیزم

چو فرهادم ازان در سینه باشد کوه درد غم
کزان شیرین دهان نبود میسر عیش پرویزم

باد از خنجر کین تو بصد پاره دلم
گر نه هر لحظه در و مهر تو افزون بینم

شربت وصل کرم کن که ز بیماری هجر
جامی سوخته را حال دگرگون بینم

دمے نگذرد کز غمت خون نگریم
ز وصلت جدا مانده ام چون نگریم

نه بینیم بطرف چمن سرو نازے
که از شوق آن قد موزون نگریم

نبارم گهے سوے لب جام باده
که بر یاد آن لعل میگون نگریم

ز لیلے مرا هیچگه یاد ناید
که بر محنت و درد مجنون نگریم

نه خون جگر ماند و نی آب دیده
نه از بے غمے دان که اکنون نگریم

نه بینیم گهے گریه بازار جامے
که از دیده و دل بر و خون نگریم

کی بود کی که ازین سوز درون باز رهم
یا ازین درد غم روز فزون باز رهم

چند طعن خرد اے عشق خدارا مددی
شاید از درد سر او بجنون باز رهم

فکر زلفش بفسانه نرود از سر من
کاین نه ماریست که از وی بفسون باز رهم

این همه عشوه و دستان که ترا می بینم
چکنم یارب و از دست تو چون باز رهم

جامیا جرعه از جام فنا میخواهم
تا بدان شربت ازین خوردن خون باز رهم

هر شبی کز ماه مهر افروز خود یاد آورم
از فغان و ناله شهری را بفریاد آورم

ز د از حباب خیمه گر دامن آب دیده
من باتن کم از موآن خیمه راستونم

چاکم چو در دل افتد سوزن چه سود در شته
کاین سوز دآن گداز د از آتش درونم

گر تار های مویم بر تن شود سلاسل
نتوان کشید بیرون از ورطه جنونم

ناصح چراغ عیشم شد کشته از دم تو
تا کی تبرک خوبان بر سر دی فسونم

می پرسیم که جامی با درد عشق چونی
من بیخودم چه دانم هم خود بین که چونم

چه حسنست اینکه گر هر دم رخت را صد نظر بینم
هنوزم آرزو باشد که یکبار دگر بینم

چنین شوقی که من دارم چه یکدم یابم از ناگه
برون آئی و چون عمر عزیزت در گذر بینم

گهی در ماه و خور بینم الهی چون بود ممکن
که تو پیش نظر باشی و من در ماه و خور بینم

تبار یکی هجرانم مکش ای غم دمی دیگر
بود کز پرتو رخسارش این شب را سحر بینم

چو محرومم ز دیدارش بکوی او رد م باری
زمانی بهر خرسندی در ان دیوار و در بینم

سر بالین ندارم لیک از نخجت انبقدر خواهم
که وقت جان سپردن آستانش زیر سر بینم

بکنج محنت و اندوه جامی جان دهد آخر
چنین کز درد هجران هر زمان حالش بتر بینم

بود آیا که من آن شکل همایون بینم
آن رخ فرخ و آن قامت میمون بینم

ز یستن دور ز روی تو نه از طور وفاست
شرمسارم که دگر روی ترا چون بینم

تا گرفت ست غمت ملک دل از خیل شکیب
هر شبی بر سپه خواب شبیخون بینم

تو شاه مسند حسنی و من گدای کمینم
مرا سعادت آن از کجا که با تو نشینم

سوار ره رفتی و سوزدم چنین براه تو چندان
که شد نشان سُم اسپ و ماند نقش جبینم

اساس زهد شکستم ز نام و ننگ برستم
میان بهر تو بستم کمر مبند بکینم

بهر کجا گذرم دولت وصال تو جویم
بهر طرف گذرم جلوه جمال تو بینم

چو خاک رهگذر آن در دریغ داشتی از من
گذار تا خس و خار رهت بدیده بچینم

بتیغ بیم مفرما که خیز جامی ازین در
که عمر هاست درین آستانه بهر همینم

بمسجدی که خم ابروی ترا نگریم
نماز را بگذاریم و سجدهٔ تو بریم

اگر بکوی تو باشد مرا مجال گذر
بخاک پای تو کز خلد خوبتر گذریم

ترا چو هست بحال شکستگان نظری
بحال ما بنگر کز همه شکسته تریم

ز دست خضر چه سود آب زندگی مارا
اگر ز ساغر لعل تو جرعه نخوریم

باستخوانی اگر چند یادمانه کنی
هزار شکر که باریم ازین سگان دریم

بهر سیمبر ایم چهره کرده چو زر
نه همچو ساده دلان در هوای سیم و زریم

سگ تو دوش به جامی فغان کنان میگفت
خموش باش که از ناله‌ات بدرد سریم

گل شد حریم کویت از اشک لاله گونم
تا شد هنوز تشنه خاک درت بخونم

از بار دل تن من باشد چو کوه ورنه
در موج خیز گریه مشکل بود سکونم

شاید بترحم کند آن شوخ نگاهی | ای غم مدد ی کن که ازین نازترانم

جامی گر ازین گونه رود سیل بسر شکت
چون خانه گلین زود ز بنیاد برافتم

هر شب دم گرم از دل غمناک برآرم | وز تف جگر دود ز افلاک برآرم
تا کی ز غمت خاک بسر ریزم ازان روز | اندیشه همی کن که سر از خاک برآرم
بی روی تو با لاله و گل چون رهم از آه | بر شعله چه سان راه ز خاشاک ببرآرم
در گردن ارنخت نبودم طوق سعادت | روزی سر ازان حلقهٔ فتراک بیارم
آنوده بخون تیر تو حیف ست ندانم | تا چون ز دل زخمی خود پاک برآرم
صد جای بسوزد دلم از بوسهٔ پیکان | چون تیر ترا از جگر چاک برآرم

جامی صفتم غرق غم از یار مشو دلخت | رخت خود ازین موج خطرناک برآرم

هر شب بپاسبان تو جان در میان نهم | وانگه رخ نیاز بر آن آستان نهم
گفتی رحم ببین و بجان منتم بکش | فرمان برم ببدیده و منت بجان نهم
پای مرا بقید وفا استوار کن | زان پیش کز جفای تو سر در جهان نهم
هر غم که پایم از تو بدل سازمش نهان | وانگه بران ز داغ تو میر و نشان نهم
شبها ز شوق روی تو با چشم اشکبار | بنشینم و نظر بمه آسمان نهم
پیمد کز تو صید بود بهر مند و من | محروم دار چشم به تیر و کمان نهم

جامی ز شیخ صومعه بگشود سر عشق | آن به که رو بخدمت پیر مغان نهم

بلوبش آن همه عاشق که دیدم سر کراجویم
بجای او همین فرسوده مشتی استخوان بینم

پس از عمری ریاضت انچه سالک را شود روشن
شد اکنون عمر ها کز عارض خوبش عیان بینم

نهاده بر کمان تیر از پی صید دل مسکین
چو محرومان بحسرت جانب تیر و کمان بینم

کسان شبها بفکر عشرت و جامی درین سودا
که چون فردا کنم آن آفت جان را چسان بینم

چشم منی و خانهٔ تو چشم خانه ام
حق القدوم تو گهر دانه دانه ام

چون مردمان خانهٔ چشمم میان آب
از بس که آب دیده گرفت ست خانه ام

اکنون که زیر ران تو رام ست رخش حسن
مسکین نواز تا بسر تازیانه ام

خواب آورد فسانهٔ عجب قصه که برد
خواب خرب ز چشم حریفان فسانه ام

روزی که بر امید تو قالب کنم تهی
بالین بسبت خشتی ازین آستانه ام

تر اد از سیل چشم ترم دل همی طپد
رقص چنین اثر دهد آری ترانه ام

جامی منم که حسرد و قتم بملک عشق
نشنو ز حسرد می غزل عاشقانه ام

خواهم که دی در قدم آن بسر افتم
رخ بر کف پایش نهم و بیخبر افتم

دیگر بنظاره نروم بر سر راهش
ترسم که شوم بیخود و در ره گذر افتم

هر چند بصد خوار بهم افتاده براهش
امروز مبادا که بجای دگر افتم

زین گونه که از دیده رود اشک مادام
نبود عجب از غرقه بخون جگر افتم

چند پرسیم نقد گوهر وصل — کرده از اشک آستین پرسیم
گر کشائی بحرف میسم دهان — جو شد آب بقا ز چشمهٔ میسم
همچو آب حیات اگر گذرے — بر سر خاک کشتگان قدیم
منکر حشر را شود روشن — تا بجا العظام وهی رمیم

جامی از خانقه بمیکده رفت
این بود مقتضای طبع سلیم

سینه شگافم هر سحر کاید صبا زان منزلم — باشد خورد زان رهگذر ریگ لحظه بادی بر دلم
چشمم ز خوبان خونفشان دل همدم آه و فغان — طبع جفاجو همچنان باشد بر ایشان مائلم
هستم ز مرغ بسته پر در دام زلفش بسته تر — بسم الله ار نیک تنگ اگر خواهد همین دم بسملم
زینسان که دیدم دم بدم زین چشم طوفان بارنم — مشکل رسد از لوح غم کشتی بسوے ساحلم
نبود زبان گویا مرا از بهر ناله چون درا — ای کاش ازین محنت سرا گردن ببندد محملم
جانم ز جانان نگسلد پیوند و پیمان نگسلد — تا رشته جان نگسلد دستش ز دامان نگسلم

جامی صفت رفتم فرود رلای خم بی بعل او
دستی بمن ده ای سبو تا پا برآید از گلم

من بی صبر و دل کان تسکل ز یبا بهر بان بنیم — بلای جان شود هر دیدن من همچنان بنیم
سوار شوخ من در صورت نازو من حیران — که آن پا در رکاب و گاهی آن دست عنان بنیم
من بیدل که با خود حیف دارم همدمش دیدن — کجا تاب آورم کش هر زمان با این و آن بنیم

شب تا بسحر گرد سر کوی تو پویم
با آن درد دیوار غم و درد تو گویم

چون لاله اگر خاک شوم بی گل روی
با داغ تو بار دگر از خاک بروئیم

حیف ست بخون دلم آلوده خدنگت
بر چشم تر انداز کش از گریه نشویم

تا روی تو دیدم منم و اشک دمادم
بنگر که چها میرسد از دیده بروئیم

پایم ببهشت سود و کنون در پی آنم
کز دیده کنم پای ز سر راه تو پویم

تا باد چمن نگهتی از پیرهنت یافت
بوئی تو دمد هر گل و نسرین که ببوئیم

درد دل جامی شود افزون ز مداوا
این درد کرا گویم و درمان ز که جویم

من بندهٔ حقیرم و تو سلطان محتشم
گر در غمت نوازم نبود مرا چه غم

بر جانم از تو هر چه رسد جای منت ست
گر ناوک جفا ست دگر خنجر ستم

سرگشتگان بادیهٔ عشق را بجز
هجر تو ره نمود بسر منزل عدم

نشد سینه ام شگاف شگاف از خدنگ آه
وز هر شگاف آتش دل میزند علم

روزی که بر نوشت قضا نامهٔ اجل
قتل مرا بتیغ جفای تو زد رقم

عمر یست جرعه خوار سفال سگان تست
جامی که آب خضر نخوردی ز جام جم

گر دهد بوی صحبت تو نسیم
نکنم یاد خلد و ذکر نعیم

چون بخط تو دید سترد
رقم مهر ز صفحهٔ تقویم

سینه از غم چاک شد خیزای رقیب
تا خورد یک لحظه بادی بر دلم

دیده عمدا بستم از خوبان دلی
نیست چندان اعتمادی بر دلم

تا مراد من چو جامی یار تست
شد فراموش هر مرادی بر دلم

من غایبانه عاشق آن روی مهوشم
بی منت نظر بجمالے از و خوشم

شوق تو شد فزون بتماشای سرو و گل
بالا گرفت ازین خس و خاشاک آتشم

عشق میکنم بیاد لب لعل دلکشت
کز جام دور میرسد باده بے غشم

وصلت بهیچ نقش میسر نه شد مرا
صد بار چهره گرچه بخون شد منقشم

چشم امل بچشمه کوثر چه انهم
از جام نیم خورد تو گر جرعه چشم

جامی ز در و گوهر اگر جیب من تهیست
حاشا که فکر بیهده دارد مشوشم

این بس مرا که شد صدف در ثنا سرا
گوش زمانه از گهر نظم در کشم

عمریست که دل بمهر و وفای تو بسته ایم
پیوند با تو کرده و از خود گسسته ایم

زهاد و خلد نسیه و او باش و عیش نقد
ما خود بدولت غمت از هر دو رسته ایم

ما را چو در حریم وصال تو راز نیست
دل پر امید بر سر راهی نشسته ایم

با خود خیال آرزوی بسته هر کسے
ما دیده از دو عالم و دل در تو بسته ایم

گفتم شکسته دل جامی بعشوه گفت
آخر چه شد نه جام مرصع شکسته ایم

بگذر و زین سقف زرنگاری ما ایوان عیش
باز اگر افتد نظر بر طاق ابروئی توام

نرخ نهفتی تا بمیرم بی تو من خود زیستم
زین کند تازنده ام شرمنده روئی توام

در چمن گشتم بسی چون آب نامد در کنار
تازه سروی چون نهال قد دلجوئی توام

خون جامی گر بریزی آن بود لطفی عظیم
لیک می آید دریغ از دست و بازوئی توام

تنگدل مانده بفکر دهن تنگ توام
سنگ بر سینه زنان از دل چون سنگ توام

گر شدم لاله صفت غرقه بخون عیب مکن
که بدین گونه ز شوق رخ گلرنگ توام

گاه جنگ آشتی و آشتیت خون ریزیست
کشته آشتی و سوخته جنگ توام

منم آن بلبل شوریده که از گلشن قدس
روی در بانگ جهان کرده بآهنگ توام

داشتم حسن عنایت ز رخش چشم دلی
تنگی عیش رسید از دهن تنگ توام

ز خط آن چهره مبارای که صد گونه صفا
میدهد روی ز آئینه بی زنگ توام

تار چنگی شدم از ضعف چو جامی و هنوز
هست ممکن که خلاصی بود از چنگ توام

هر دم از تیرت فتادی بر دلم
صد در رحمت گشادی بر دلم

چون فروغ آفتاب از هر دری
پرتو رویت فتادی بر دلم

هر چه نت را که بودی آئینه
گر نه خود را جلوه دادی بر دلم

دل بفریاد آمدی از دست تو
گر نه من دستی نهادی بر دلم

بندگان داری سگان هم نیز دمن — بندگان را سگ سگان را بنده ام
تا چشیدم لذت غمهای تو — آید از شادی عالم خنده ام
بر نیارم کند ازان لب بوسه — گرچه عمری در طلب جان کنده ام
ز اطلس شاهی اگر عورم چه عار — خلعت من بس لباس ژنده ام

گفته جامی نمی ارزد هیچ
هر چه میگوئی بدان ارزنده ام

اگر بکوی تو یکشب سری بخشت نهم — سرم مباد اگر پای در بهشت نهم
ز فرش سندس و استبرقم نیاید یاد — چو تن بیاد تو بر خاک و سر بخشت نهم
ز وضع زهد نیابم نسیم خیر آن به — که نقد صومعه بر آتش کنشت نهم
کجا بکعبه مقصود ره توانم برد — چو گام سعی نه بر وفق سر نوشت نهم
ز لوح ساده توان خواند سر خط خوبان — چرا بصفحه دل حرف خوب و زشت نهم
ز کشت زار جهانم بس این که مجلس عیش — بپای سرو و لب جوی و طرف کشت نهم

ز دست رفت سر رشته وفا جامی
عنان چه در کف یار جفا سرشت نهم

چند روزی میبر د بخت بد از کوی توام — باز قلاب محبت میکشد سوی توام
دور ازین در هم منت گویم دعا هم جان و دل — هر کجا هستم بجان و دل دعا گوی توام
سوی خود مینخوانیم چون آمدم میرانیم — می ندانم چون کنم درماندهٔ خوی توام

شدم دیوانه و آن طفل پریپیکر نیزد سنگم
کنون زین غصه چون دیوانگان با خویش در جنگم

روای شادی خدارا جانب ارباب عشرت شو
که نبود جای غیر غمهای اورا در دل تنگم

نخواهم خبر قیامت خواستن چون کو بکن زنهار
که از دست دل سخت تو آید پای در سنگم

دورنگی میکند رخسار زرد و اشک سرخ من
ولی من همچنان در روی خوبت عشق تو یکرنگم

چو چنگ از هر رگم صد نغمهٔ عشرت فرا خیزد
اگر بخت افگند سر رشتهٔ وصل تو در چنگم

کشیدم همچو عود از چنگ غم صد گونه سامان اما
شد از هر گوشه‌ای تیز تر سوز تو آهنگم

مده پند من ای ناصح که جامی نیکنامی جو
که من بدنام عشقم آید از نام نکو ننگم

معارض تو ز ماه تمام چون گویم
بلعل تو ز مے لعل فام چون گویم

لبت گهی که در آید بشکر افشانی
حدیث طوطی شیرین کلام چون گویم

جفای تو همه وقتے رسد نمیدانم
که شکر این کرم مستدام چون گویم

خوش آن زمان که ترا بنیم و ز هیرانی
چنان شوم که ندانم سلام چون گویم

شراب را که بهر جا حرام میدارند
اگر ز دست تو باشد حرام چون گویم

چو جامی از هوست مے پرست شد باد
بجز حکایت صهبا و جام چون گویم

مانده ام از یار دور و زنده ام
زین گنه تا زنده ام شرمنده ام

برده ام لاغر تنے پیش رقیب
استخوانی پیش سگ افگنده ام

قرعهٔ وصل زدم یار ز رخ پرده فگند
الحمد که بس خوب برآمد فالم

لطف او گفت کمین بندهٔ مائی جامی
رفت بر چرخ برین کوکبهٔ اقبالم

از چشم خوابناک تو بی خواب مانده ایم
وز جهد تاب دار تو بیتاب مانده ایم

تا دیده ایم گوشهٔ محراب ابروت
چون عابدان بگوشهٔ محراب مانده ایم

بر چون دهد نهال امید آنچنین که ما
از جویبار لطف تو بی آب مانده ایم

هر جا خمیده ایم ز دل آه آتشین
صد داغ از آن بسینه احباب مانده ایم

گر چشم ما گریه چو دریا شود چه عیب
زینسان که دور از آن گل سیراب مانده ایم

پهلو که مانده ایم و ران کو بخار و خس
گوئی بچار بالش سنجاب مانده ایم

جامی حدیث خرقه و سجاده تا بکی
ما هر چه بود در رهن مئی ناب مانده ایم

جان در داغ تو دارد جگر غرقه بخون هم
تا راج غمت شد دل و دین صبر و سکون هم

بس عشق که آن کم شد و بس حسن که آن کاست
عشق من و حسن تو همان بلکه فزون هم

گر شکل دلاویز تو انیست بباکس
در قید بلا افتد و زنجیر جنون هم

انگیخت سپه اشک و برافراخت علم آه
شد ملک غمت ملکت بیرون و درون هم

عمریست که خواهند وبال من بد روز
آن ماه بلند اختر و این بخت نگون هم

آن جادوی جانهانه چنان کرد تبه جامی
کش چاره نتوان کرد بگویند و نسون هم

زبسکه گشته ام از فکر آن میان باریک
ز چشم مردم باریک بین نهان شده ام

سموم هجر قوام پی برا ستخوان نگذاشت
پی سگان درت مشت استخوان شده ام

بر آستان تو کامد سر بر عزت من
بر آستان که کم از خاک آستان شده ام

طفیل خیل سگانم تقدمے منکن
بکوے تو دو سه روزی که مهمان شده ام

مگو که پیر شدی ترک عشق گو جامی
که من بعشق تو پیرانه سر جوان شده ام

خیمه مقدم عیسے نفسے داد سیم
که توان کرد بخاک قدمش جان تسلیم

تا شد آن ماه مسافر ز سر عشرت و ناز
ما بصد حسرت و دردیم درین شهر مقیم

یار را با من دلخسته قدیمی عهدیست
آه اگر یار فراموش کند عهد قدیم

رخ پر اشک من و خاک درت آری هست
بر سر کوی تو با خاک برابر زر و سیم

غبنبت را چکنم وصف که در خوبی و لطف
هست با کوی ز نخدان تو سیبی بذقنیم

دست بردم که کشم زلف چو شعر سیهش
گفت جامی مکش افسون قدم از حد کلیم

زار مے نالم و کس نیست که گوید حالم
پیش آن ماه که از دوری او می نالم

غنچه کو ناز مکن هر دم و گل نیز که من
بلبل باغ توام از همه فارغ بالم

هست هر برگ گلی بی تو مرا داغ دلی
وه که باغ و چمن آشکده شد همالم

آن دو رخ در نظر از موی میان هیچ مگو
زانکه این نکته دقیق و من مسکین لالم

سیر و دعمر گر انما یه بکوشم یکچند — مایهٔ دولت ازین گنج روان برگیرم
رسم مستی که حجابست میان من و دوست — بمددگاری ساقی زمیان برگیرم
هر چه اطلاق توان کرد بران رسم وجود — دست ازان باز کشم خاطر ازان برگیرم
هیچ ناگفته بمهر تو شدم شهره شهر — آه اگر مهر خموشی ز زبان برگیرم
میخورم خون دل از جام غم آن روز مباد — که من این ساغر عشرت ز دهان برگیرم

جامی از جمله جهان دل ببرد شاهد عشق
گر نقابش بسر انگشت بیان برگیرم

نیایم سوی تو هر چند سوزد شوق دیدارم — که با اغیار همدم دیدنت طاقت نمی آرم
ترا گر در حق یاران فتد اندیشهٔ قتلم — بحق دوستی یارا که با آن نیز هم یارم
ز شوق آن لب شیرین ز دیده تا سحر هر شب — عقیق ناب میریزم سرشک لعل می بارم
ازان لب نیم جانی عاریت دارم بیا جانا — نه لب بر لبم کان عاریت را با تو بسپارم
بکوش ای عقل و در اصلاح کار من کمر این بار — ز سودای پری روی سر دیوانگی دارم
همی بینم ببستان سرو قدت تست میگویم — همی تابد ز گردون ماه روی تست پندارم

سوی خود خواندم از کوی تو دل را گفت رو جامی
که من اینجا بدام عشق بدخوئی گرفتارم

ز فرقت تو چگویم چه ناتوان شده ام — ز قحط آب چمن چون شود چنان شده ام
ز بان وصل تو چون زود همچو برق گذشت — ز نوک هر مژه من ابر خون فشان شده ام

جز تو نخواهم از جهان آرزوی دگر دلی
خواهش من چه فائده چون تو همی نخواهیم

دعوی مهر اگر کنی رونشنم از کجا شود
دل چو بصدق این سخن می ندهد گواهیم

تو شهی و تبان سپه هر چه کشم ز بندگی
من که بر قعر وفا بندهٔ هر سپاهیم

حرفی اگر زند رقم حال درون خون شده
از سر خامه خون چکد هیچ شود سیاهیم

لا به کنی که جامی از تاب غمم چگونه
تاب غم تو نی المثل تا به دمن چو ماهیم

من آن نیم که زبان را بهر زه آلایم
بمدح و ذم چسان نوک خامه فرسایم

حدیث سفله خرف عقد گوهرست سخن
زهی شبه که من این را بدان بیارایم

ثمر ز اثر خائیم از دست رفت مایهٔ عمر
کنون ز حسرت آن پشت دست میخایم

ز شعر شعر کز من پیش یافتم امروز
خراب دیده و خون جگر بیالایم

فضای ملک سخن گرچه قاف تا قافست
ز فکر قافیه هر لحظه تنگ سمی آیم

سخن چو یاد من از فاعلات و مفعولست
دراع کرده شب و روز باد پیمایم

سحر بناطقه گفتم که ای بر غم حسود
بکارگاه سخن گشته کارفرمایم

کشم بطبع سخن سنج رنج رخصت دهر
که سنج بجیب خموشی کشم بیاسایم

جواب داد که جامی تو گنج اسراری
رواندارکز ین گنج قفل نگشایم

وقت آن شد که ره دیر مغان برگیرم
سبحه از کف بنهم رطل گران برگیرم

هر کس بهوای دل دارد ز تو مقصودی
ای جمله طفیل تو من از تو ترا خواهم

نتوان بتبره رفتن از رهگذرت گردی
آن به که من این سر به از باد صبا خواهم

نبود چو رقیبانم در حوصله پیوندت
لیک از تو رقیبان را چون خویش جدا خواهم

وی از تو وفا جستم دادی بجفا وعده
باز آمده ام امروز کان وعده وفا خواهم

دستم بسر سروت چون می نرسد خود را
در راه تو چون سایه افتاده ز پا خواهم

گفتی که مرا خواهی از خیل بتان جامی
چشمیست مرا آخر غیر از تو کرا خواهم

گه گه ز وصف آن لبهای شکر خند میریزم
نه گوهر بلکه شکر میفشانم قند میریزم

دلم دریای خون آمد بر و پیش چشم من گشتی
کش از تن می تراود خون دل هر چند میریزم

نمی آید چو تو هر چند کاندر قالب فکرت
ز جان مانند تو صد شکل بی مانند میریزم

همه خوبان مرا فرزند و من آن مهربان پیرم
که نقد جان و دل در پای هر فرزند میریزم

بخون پیوند با یدهر چه پیوندد چون تو ببریدی
ز دل خون بهر محکم کردن پیوند میریزم

مده در دسرم ای نیند کو کز آب و خاک منست
گیاه عشق میروید چو چشم نم میریزم

چو نخل خامه ضبطش یافت دستی در فشان جامی
که نزل خوان مشتاقان حاجتمند میریزم

عشق بکشور وفا داد نوید شاهیم
نوبت شاهیم بر در نالهٔ صبحگاهیم

گر نبراعت از تو ام طعن گنه زند کسی
چهره بخون نگار بس حجت بی گناهیم

ز رهی قدت نهالِ گلشنِ چشم — مهِ رویت چراغِ روشنِ چشم
خراب آباد دل مردم نشین نیست — فرود آی ای پری در مسکنِ چشم
ز خون دل چنان پُر شد درونم — که میریزد برون از روزنِ چشم
ز کویت خس و خاری که چینم — فشانم چون مژه پیراهنِ چشم
ز گریه تا بگردن غرق خونم — چو میرم خون من در گردنِ چشم
بیک غمزه کنی صد شیر دل را — شکارِ آهوی شیر افگنِ چشم

چو گردد دُر فشان لعل تو جامی
ز لعل و دُر کند پُر دامنِ چشم

چه از لاله رخ خود بهار را چه کنم — هزار داغ بدل لاله زار را چه کنم
ز خون دیده کنارم پر است بی لب یار — کنار دشت و لب جوئبار را چه کنم
گرفتم آنکه کنم دیده را بگل مشغول — درون جان و دل این خار خار را چه کنم
بطوف باغ غم روز را برم بیرون — بلا و محنت شبهای تار را چه کنم
غباری از ره آن مشکبو غزال رسید — بجز عبیر کفن آن غبار را چه کنم
شگاف سینه توانم که بندم از مژه هم — تراوش مژهٔ اشکبار را چه کنم

ملولم از دو جهان بی جمال او جامی
چو یار نیست بدست این دیار را چه کنم

هر دم ز تو بر سینه صد داغ جفا خواهم — با درد تو خو دارم حاشا که دوا خواهم

اگر مست لیلی شوم دور نیست | چو من باده از جام مجنون خورم

گل آمد بکف جام جامی چه عیب
که در پای گل جام گلگون خورم

بسکه شبها دور ازان گل خاک بر سر میکنم | همچو سبزه صبحدم از خاک سر بر میکنم
در چمن می افتم از شوق رخش در پای گل | دامن گل را ز خون ناب جگر تر میکنم
چون نمی بینم قدش را در چمن با یاد او | میروم نظاره سرو و صنوبر میکنم
بسته ام با آنکه راهل ملتم دل در بتان | گرچه از جیل خلیلم کار آزر میکنم
درد عشقت ساخت رسوای خاکساران را چو زر | یعنی اکسیر وجودم خاک و آزر میکنم
چون تو پیش آئی زبان را قوت تقریر نیست | گرچه هر دم صد سخن با خود مقرر میکنم

میدهی عشوه که جامی خاصه من زان توام
سادگی بین کاین فسون را از تو باور میکنم

بر سر کوی تبان بس بود این مرتبه ام | که نهادند لقب دردکش مطلبه ام
گر کند همدمت ای ماه مرا کوکب بخت | شاه سیاره خجالت برد از کوکبه ام
من چو زر پاک عیارم بوفایت که مزن | هر دم از سنگ جفا بر محک تجربه ام
کس نه بیند پس ازین روز خوش از انکه کند | بر همه خلق جهان بخش غم یک شبه ام

جامی از بخت سیه نیست خرابم هوسی
که کشد پهلوی آن دانه در چون شنبم

منزل نکرده دل منهو زاندر حریم سینه ام
عشق تو در دل داشت جا من عاشق دیرینه ام

وقت خطیب شهر ماه خوش کوبر غم محتسب
یکسر بر دتا پای خم از مسجد آدینه ام

از بسکه جرعه بر سرم ریزند مستان لبت
هست از پلاس میکده آلوده تر پشمینه ام

در گریه غم آمد سپر وز شوق لعلت سینه پر
صد گنج گوهر ریختم خالی نشد گنجینه ام

جامی نه بیند چشم جان جز عکس ساقی ازل
تا داد پیر مے فروش از جام مے آئینه ام

نیست چون او یار ترکی کو دلی نازنده ام
چشم ترک و لعل ترکی کوی او را نیده ام

ریزم از شیرین زبانی در سخن شکر دلی
پیش آن لب از زبان خویشتن شرمنده ام

نیست این تمثال هلالی زخم ناخن بر تنم
نقش نعل توسنش بر سینه خود کنده ام

خلقے افگنده سپر از سهم تیر او و من
تا نگردد مانع تیرش سپر افگنده ام

گر دهد دستم که یابم دولت پابوس او
باشد این سر از دلیل دولت پاینده ام

آتش شوقم ز آب دیده افزون میشود
وه که مے آید چو ابر از گریه خود خنده ام

یار اگر بگسست جامی کسوت فقرم حرام
گر بود یک رشته بے پیوند او بر رنده ام

چو می دور از آن لعل میگون خورم
خریفان مے نعل دمن خون خورم

شدم ناتوان از غمش دین زمان
خورم غم که دیگر غمش چون خورم

چو من سر خوش از جام عشقم چرا
مے عشرت از خم گردون خورم

از خود بگسل جامی مزن در کم نامے
کاندر ترتیق غرت بیگانه ترا یابم

اگرچه پاره شد از غم هزار پاره دلم
گرفت خود بفراق تو پاره پاره دلم

چو شد بخون جگر بسته روزن دیده
ز چاک سینه رخت را کند نظاره دلم

ستاره ایست سرشکم که در شب هجران
بر د بشهر عدم راه ازان ستاره دلم

بدو رساغر لعلت درست کے ماند
اگر بود چه دلت فی المثل ز خاره دلم

هوای وصل تو باز آردش اگر صد بار
جهد ز آتش عشق تو چون شراره دلم

اگر شمار اسیران زلف خویش کنے
مباد آنکه بیاید دران شماره دلم

مگو که قطره خون در کنار جامی نیست
چو دیده موج زد افتاد بر کناره دلم

هر صبح خروشی ز دل تنگ بر آریم
فریاد ز مرغان شباهنگ بر آریم

ساقی گل ما را بزن از جام مے آبے
تا روز نه نام و ز ننگ بر آریم

مستی و خموشی نسزد مطرب ما کو
تا شور و فغانے ز نی و چنگ بر آریم

چون صلح کنان بر صف یاران فگنی تیر
ما بر سر پیکان تو صد جنگ بر آریم

ما آئنه طلعت یاریم نشاید
کز همدمی تیره دلان رنگ بر آریم

فرهاد و شتائیم که گر قیمت لعلت
صد گوهر کانے بود از سنگ بر آریم

جامی سوی میخانه کش این جامه ازرق
باشد که بآب می گلرنگ بر آریم

ره بدان دانهٔ خال ار زدم کاش دهد | دست کز خال دل مانده بدامش برسم

کند آغاز سخن زان لب میگون جامی
من مخمور چو وصف می وجامش برسم

بادی که گذارش بسر کوی تو یابم | جان باد فدایش که از و بوی تو یابم
خاکم بره هر که گذر سوی تو یابد | چون نیست ره آنکه گذر سوی تو یابم
زیر قدمت باد سرم چون ندهد دست | کش بالش راحت سر زانوی تو یابم
جز ضربت تیغ ستم و تیر جفا نیست | کامی که من از ساعد و بازوی تو یابم
خواهم کنم از رشتهٔ جان بند قبایت | تا دم بدمش بسته بپهلوی تو یابم
فیضی که بدل میرسد از سدره و طوبی | در سایهٔ سرو قد دلجوی تو یابم

جامی نبرد سجده دگر جانب محراب
زینسان که دلش مائل ابروی تو یابم

هر جا که کنم خانه همخانه ترا یابم | هرگز نروم جائی کانجا نه ترا یابم
گر خواب کنم شبها در خانه روم تنها | در خواب ترا بینم در خانه ترا یابم
در بزم قدح نوشان در چشم وفا کوشان | معشوقه ترا دانم جانانه ترا یابم
در صحبت هر جمعی کافروخته شد شمعی | گرد سر او گردان پروانه ترا یابم
گر جانب میخانه آیم سوی پیمانه | در دست مئ آشامان پیمانه ترا یابم
از سر بگشم خرقه در بحر شوم غرقه | در هر صدفی پنهان دُردانه ترا یابم

تشدید وار اگرچه نهی آرهٔ ام بفرق
یابی در اتحاد چو حرف مشدّدم

ششتم کتاب عشق ببر پیش عقل و باز
خط تو مے برد بسر درس ابجدم

دل از ره خیال زند نقب اگر بجهد
دیوار گرد سوی تو راه شد آمدم

جامی بعشق کوش که این شیوهٔ قدیم
تجدید یافت از سخنانِ مجدّدم

تا دیده رخت عمر مے سودای تو ورزیدم
فارغ ز تو چون باشم اکنون که رخت دیدم

تا ساخت مرا در دل مهر رخ تو منزل
دل از همه برکندم مهر از همه ببریدم

هر جا که بزم مے برخاست نوای نی
دمساز شدم بادی از شوق تو نالیدم

هر خار غمے کز دل خواهم کشم ای گلرخ
زان خار کنم سوزن کز خاک درت چیدم

از ضعف شدم موی نگذشت دمی بر من
کز آتش عشق تو بر خویش نپیچیدم

تو کعبهٔ مقصودی عیبے نبود بر من
گر روی تبو آوردم یا گرد تو گردیدم

ذوقی دگرست انبار اشعار ترا جامی
هرگز زنے کلکت این زمزمه نشنیدم

نام آن ماه ندانم ز که نامش پرسم
در دلم ساخت مقام از که مقامش پرسم

صد سخن بر سر راهش کنم اندیشه ولی
چون رسم هیچ ندانم ز که امش پرسم

ببرد پرسش و پیغام منش پیک صبا
ای خوش آن روز که بی پیک و پیامش پرسم

هرگز آن سرو چمن لطف خرامید بلطف
روم از سرو چمن لطف خرامش پرسم

همیرو بهم تبرگان راه تو باشد هوا خواهی
پس از خواب اجل زین خاک سازد خشت بالینم

ز کات حسن خود گر نیمدی بخشی بمسکینان
بنجشا ایدکی جانا که من بسیار مسکینم

چو مرغ نیم بسمل مے طپم از شوق تیغ تو
خدارا دست رحمت برکشا از بهر تسکینم

مرا اجز عشق و قلاشی و رسوائی نمی باید
روای ناصح تو می باش انچه میخواهی که من آنم

مگو شرح سر شک خود مکن در هر غزل جامی
کزین خونابه زرد در نگ عینهای رنگینم

سر زمانت پیش چشم خود تخیل میکنم
یک بیک اسرار حسنت را تامل میکنم

چون بدین خوبی که هستی نقش می بندم ترا
میشوم حیران که بی تو چون تحمل مے کنم

نام تو گفتن نیارم فاش مقصودم توئی
گر حدیث سرو یا افسانهٔ گل مے کنم

چون زنی تیغم که جان ده بهر تیغ دیگرست
نی برای جان اگر ناگه تعلل مے کنم

میروم دامن کشان و بادلی پر از شراب
در صف دردی کشان عرض تجمل میکنم

سر عشق از دفتر گل خواندم و دستور نیست
مهم این معنی ز گفت و گوی بلبل مے کنم

گفتمش جامی اسیر تست گفتا آگهم
یک سر طعن بدخوبان تغافل میکنم

ای دل ز دست برده بشکین خط خودم
یکبار یاد کن بدو انگشت کاغذم

جمعیت من از تو مثنی شود اگر
روزے کنے غزیز بیک نقطه مفردم

گر دم بسر چو خامه جهان راز دست تو
گر خط دلکش تو نسازد مقیدم

ز زلف تو رگی با جان خود پیوسته می بینم
دلی سر رشته امید از و بگسسته می بینم

قدم لاست و بالایت الف زان دست میدارم
بلا را کاندران لام و الف پیوسته می بینم

بسینه زخم تیغت تا فراهم آمد از مرهم
در شادی و راحت بر دل و جان بسته می بینم

چنان شد گرم رو گلگون اشک امشب که پیش از
براق برق سیر آه را آهسته می بینم

بیا ای مرهم راحت که از شمع فراق تو
جگر با چاک و دل لبریز و جانها خسته می بینم

کجا جستن توانی جامی از شوخی که زلفش را
کمند گردن مردان از خود رسته می بینم

بنا خن سینه خود میخراشم
ز دل جز حرف عشقت منتراشم

بسی گم نام تر بودم ز ذره
بدینسان مهر رویت ساخت فاشم

نباشد عیش من خرم یاد آن روی
به بین ای پند گو حسن معاشم

دو عالم گفتی ار زد ژنده فقر
چنین ارزان منه نرخ قماشم

ز دیده کرده ام پر دامن از در
بیا تا در قدم های تو پاشم

فتد در ساکنان سدره هر صبح
خروش از نالهای دل خراشم

مرا گفتی سگ من باش جامی
سگ تو گر نباشم بس چه باشم

ندارم وقت گل طاقت که بی روی تو گل بینم
همه دامان گل چیدند و من در امان رگل چینم

نشسته دوستان در پای هر گل من هوس دارم
که در پای گلی بنشانمت پیش تو بنشینم

من دلخسته هر دم بهر آن نازک بدن میرم
که از رنگ فغا گاهی ز بوی پیرهن میرم

چو سایه از سرم برداشت آن سرو روان باری
روم بر یاد او در سایهٔ سرو چمن میرم

شهید عشق را خود من کسی ماتم نمید ارد
که خواهد ماتم من داشتن روزی که من میرم

گر از پیراهنش یک رشته پیوند کفن بینم
ز نم پیراهن جان چاک و از ذوق کفن میرم

چنین کز تیشهٔ غم سینه ام صد پاره شد آخر
ازان شیرین دهان باد اغ و در کوهکن میرم

ردای همدم تو در بزم طرب با دستان خوش زی
مرا بگذار تا تنها درین بیت الحزن میرم

یکی دم نگسلد جامی دلم زان شوخ عاشق کش
عجب گر با چنین دل من بمرگ خویشتن میرم

از سر کهٔ نامت ای بت غماز نشنوم
خواهم که باز گوید تا باز نشنوم

صد ره حکایت تو بپایان اگر رسد
خواهم که بار دیگر از آغاز نشنوم

تعلیم غمزهٔ تو بود سحر کجا که من
قانون سحر و قاعدهٔ ناز نشنوم

صد بانگ ارغنون ندهد زو قدم آنچنان
کاواز سم اسپ تو در تاز نشنوم

هر شب بپای روزن و بام تو جا کنم
باشد که چون سخن کنی آواز نشنوم

خواهم ز تیز عشق تو نقد دو کون باخت
تا کی فسون عقل و دغا باز نشنوم

هر صبحدم ز شوق قدت سوی بوستان
آیم حدیث سرو و سرافراز نشنوم

جامی نهفته دار غمش در درون جان
پندد کز زبان کس این راز نشنوم

مشکل عشق چو حل می نشود چند نهیم
گوش ادراک بر افسانهٔ اوهام عقول

سحر از کوی خرابات بر آمد مستی
لائح از ناصیه اش پرتو انوار قبول

گفتمش عاشق درمانده چه تدبیر کند
گفت این مسئله از پیر مغان پرس که اوست

که کشد رخت ارادت بمقامات وصول
واقف جمله مراتب چه فروع و چه اصول

در ره همتش اوخاک شو و همت خواه
تا شود غایت مامول تو مقرون بحصول

شیخ شهرت طلب و مسند شیخ اسلامی
جامی و زاویهٔ نیستی و کنج خمول

ز در غنچه بار دیگر خیمه بر گلزار گل
داد مستان را عشرت گاه مستان تا گل

غنچه هر برگ طرب کز شوکت دی می نهفت
گر دبا باد بهاری یک بیک اظهار گل

بلبل از دامان مطرب چنگ کز مرغان باغ
بر سر هر شاخ دارد مطرب طیار گل

غنچه را خون شد دل از کم عمری گل طرفه رنگ
میکند زان خون دل گلگونه رخسار گل

ز آب صافی شد غنی شاخ گل پر کار وار
شکلهای مستدیر انگیخت زان پرکار گل

زامتداد جویبار مجدول ماند آب
گل درون جوی بود و دیباچه طومار گل

راست بازاریست پنداری چمن کز رنگ و بوی
شد دران بازار هم صباغ و هم عطار گل

در شمائل مانده در باغ زمردگون زباد
همچو تیر لعل سلطان فلک مقدار گل

خامه جامی که شد در وصف گل چون خارتیز
خاست زان صد معنی رنگین چنان کز خار گل

سیر سی خندان و میگوئی بیا یم چشم مال
چشم مے مالم مبادا این خواب باشد یا خیال

از ملال هجر تو شد چشم خونبارم چو جوے
بر لب این جو دمی بنشین پئی دفع ملال

پیش رویت خط لب گوئی ز تاب آفتاب
سبزه پوشان پا فرو کردند در آب زلال

کرده ام در ره نشان پای تو محو از سجود
سر نمی یارم بر آوردن وگر زین انفعال

چون شوم از حرف سودای تو خالی کان دو زلف
نقش بسته در سواد دیدهٔ من چون دوال

شمع مجلس خواست دوشش آتش زدن پروانه را
ساخت آتشگیرهٔ آن شعله مسکین پر و بال

جامی از شیرین لبان دارد سوال بوسه
لعل نوشین تو میداند جواب این سوال

آمدی سوی من از رشک خودم ماند خجل
که بره پای تو چون سرو شد آکوده به گل

خون شد از رشک کلم دل بنشین پیش دو چشم
که بشویم کلت از پای بجو نا به دل

میل سوی مژه ام میکنی آرے باشد
طبع ارباب کرم جانب سائل مائل

جاه و تمکین ترا هیچ گزندے مرساد
چون بسر وقت گدایان گذری مستعجل

جان ازان پاکتر آمد که بگیرد گزندے
دامنش را چو کند در تن خاکی منزل

اینقدر لطف بس از جانب لیلی که گهی
بسر تربت مجنون گذراند محمل

تا غلام تو شدای خسرو خوبان جامی
قاضی عشق بآزادی او بست سجل

ساقیا زین هنر و فضل ملولیم ملول
ساغرے ده که بشویم ز دل نقش فضول

چو گردد موعد دیدار نزدیک — نیابد دیگر از عاشق تحمل
بگشت باغ رفتم تا برآرم — دمی چون لاله خوش با ساغر مل
من از شوق تو کی یابند خندان — که شد پر خون ز اشکم دامن گل
ز بس نالیدن از فریاد مرغان — ز اطراف چمن افتاده غلغل
جدا از ان سرو قد و سنبل زلف — ندیدم قد سرو و زلف سنبل

چو مطرب لب ببست از نظم جامی
برآمد از صراحی بانگ قلقل

ز دست شیخ شهر طعنه بر اسرار اهل دل — المرء لا ینال عدوا لما جهل
تکفیر کرد پیر مغان را و گر برد — بوی ز کفر او شود از دین خود خجل
محضر نجون اهل صفا میز ندرقم — این رقعه بر جهالت او بس بود سجل
آئین صدق و رسم مودت نه کار اوست — از طبع منحرف مطلب فکر معتدل
ساقی بیا که ذکر کدورت کدورت ست — تا هست مهل بادهٔ صافی ز کف مهل
آن جام مے بیار که از لوح اعتبار — سازد غبار هستی موهوم مضمحل
باشد که مرتفع شود از آفتاب مے — آثار ظلمتی که نماید ز مد ظل
جامی ببزم پیر مغان بار خواست دوش — نگسسته دل هنوز ز پیوند آب و گل

مستی ز دو این ترانه بادا ز چنگ و دف
یا طالب الوصول تجرد لک تصل

نخستین جنبش آمد جنبش عشق | حریفان را نه اکنون مے طپد دل

ولی تسکین جامی بوسهٔ نجش
که امروزش دگرگون می طپد دل

نشستر با نامبسند امروز محمل | مرا بارے چنین پسند بر دل
نمیشاید کنون بار سفر بست | که شد راه از سرشک عاشقان گل
نه پای رفتن و نه رای بودن | مباد اکار کس زین گونه مشکل
حبیبی راحل والقلب هایم | ورو حے ذاهب والدمع سائل
تن از همراهی اوماند محروم | ولی جان میرود منزل بمنزل
الا ای بادشبگیرے گذر کن | علی تلک المنازل والمراحل
بگو با دلبر محمل نشینم | که ای نوشین لب شهرین شمائل
ز رنج ره مبادت هیچ آسیب | بکامت هر چه خواهی باد حاصل
منوزم قبلهٔ جان صورت تست | بصورت گرچه رفتی از مقابل
سحرگه چون شود دخرم رحیلت | مباش از نالهٔ شبگیر غافل
بیاکنز درد وغم هستم فتاده | بخاک وخون چو مرغ نیم بسمل

تو می نوشی بطرف دشت وجامے
بکنج محنت وغم زهر قاتل

بیرون آ از نقاب غنچه ای گل | که از شوق جمالت سوخت بلبل

بود صد نخل هوس بیخ فرو برده بدل — صرصر عشق تو کرد آن همه را ساحل
شرب عشق چو باشد چه غم از طعن حسود — نجرش رف از دهن سگ نشود مستعمل
گرچه هر جا دلم آویزش و آمیزش کرد — قبلهٔ عشق همانست که بود از اول

در سخن کوش نه در زینت دیوان جامی
شعر را چون نبود آب چه سود از جدول

مسلمانان چه سازم چاره با آن شوخ سنگین دل — که هم کام از لبش صعبست و هم صبر از رخش مشکل
اگر تن در فراق او دهم عمریست بیهوده — وگر دل بر وصال او نهم فکریست بیحاصل
دوای عشق گویند از سفر خیز دچه دانستم — که در دل مهر آن مه خواهد افزون شد بهر منزل
اگر نی آب بر آتش زدی باران اشک من — ز برق آه گرمم سوختی هم ناقه هم محمل
بدان دُر گر انمایه چه گونه نرسیم چون شد — ز آب دیده دریا ها میان ما و او حائل
شکسته کشتی امید در گرداب غم مارا — تو ای ناصح مزن سنگ ملامت بارے از ساحل

شراب خوشدلی ارباب عشرت را دهٔ ای دوران
که هست از ساغر غم جامی اکنون مست و لایعقل

چه گویم کز غمت چون مے طپد دل — چو صیدی غرقه در خون می طپد دل
ز روی لطف دستی بر دلم نه — ببین کز دست تو چون می طپد دل
چو مرغے کافتد اندر دام صیاد — مرا و زلفت افزون می طپد دل
چو آن ماهی که بیرون افتد از آب — ز بزم وصل بیرون مے طپد دل

شیوهٔ گل را بود چیزی ورا آرنگ و بوی
نیست بی چیزی که بلبل شد چنین شیدای گل

وقت گل کامی بگیر از دلبر نارسته خط
پیش ازان روزی که نبود خار ها بر جای گل

بزم مستان را بیارای ازگل ای ساقی که شد
بزم باغ آراسته از روی بزم آرای گل

بر لب جوی آی و گل را بین بصد روغشوه جو
ای که چون آب روانی لب بلب جویای گل

وصف گل تا چند جامی هر کرا زان لاله رخ
چون تو باشد داغ بر دل کی کند پروای گل

آن ماه رو که چشم نست و چراغ دل
در دا که سوختم ز فراقش بداغ دل

خاطر بفکر غیر مجو لذت غمش
عشرت کجا توان چو نباشد فراغ دل

هر غنچه کان بسینه ز پیکان او دمید
ما را شگفت صد گل راحت بباغ دل

عمریست بر گذار نسیم عناتیم
باشد که بوی وصل رسد بر دماغ دل

گم گشت با نشانی داغش دل از برم
آورده ام بر لف وی اکنون سراغ دل

تا بسته ام خیال خط و عارضش مرا
ریحان و لاله میدمد از راغ و باغ دل

جامی بدان امید که آید خیال دوست
هر شب بکنج سینه فروزد چراغ دل

لعل جان بخش تو لا ینحل فیما یسأل
چشم خونریز تو لا یبأل عما یفعل

بعد عمری لبت از وعدهٔ کامی دهدم
غمزهٔ شوخ تو گوید ز کمین لا تعجل

قصد تو غایت جور ست و جفا با جو منی
غیر ندا یک یا غایه قصد ے اجمل

هو وج آنکه اگر بر فگند طرف نقاب | کوه و وادی شود از نور رخش مالامال
یاد روزی که پی محمل او میرفتم | بانگ زد بر سگ دنبال او خود که تعال
پیش رفتم بغلط او نرکرم خنده زنان | گفت کای عاشق شوریده ما کیف الحال
گفتمش سوختم از شوق تو تعجیل مکن | گر چه عمری و بود عادت عمر استعجال
گفت جامی بگذا بال جهان پیما را | تا باین با من جانها برسی فارغ بال

در ترا هست آن نیست مجاور می باش
در کهن منزل ما گرد و من یا اطلال

ای بوصف لب شیرین سخنت ناطقه لال | فهم سرّ دهنت پیش خرد امر محال
پیش ارباب کرم شرط ادب نیست طلب | حاجت ما همه دانند چه حاجت بسوال
گر خوشم از تو بخوابی و خیال چه عجب | عشرت و عیش جهان نیست بجز خواب خیال
روشن آن دیده که در آئینه طلعت دوست | پر تو حسن ازل دید به نقش خط و خال
صفت لطف تو گوئیم زهی لطف سخن | سخن از حسن تو رانیم زهی حسن مقال
چون فتادیم بوصف رخت از فکر دهان | بس معانی که نمود از تتق غیب جمال

دیدی آن رخ مکن از آه و فغان جامی بس
یافتی وصل گل ای بلبل شوریده منال

میخرامد سوی بستان شاهد رعنای گل | میرود آب روان تا سر نهد در پای گل
تا خت ابر از سیم رشته سوزن از زر ساخت مهر | تا صبا دوزد قبای لطف بر بالای گل

من کہ مہر عارضت میورزم از صبح ازل
نگسلم از زلف تو پیوند تا شام اجل

گر بدست باد نبود حل و عقد زلف تو
کی شود سودائیان عشق را یک عقده حل

شد رقیب آواره و جایش سگ کویت گرفت
بیدلان را خاست از دل نعره نعم البدل

محتسب قول و عمل را نارواگو بیدلی
نیست مطرب را روا قطعاً بقول او عمل

دودلم زنیسان کہ محکم شد اساس عشق تو
کی بطوفان غم و سیل بلا یابد خلل

دل محل تست تا گم نشد بجیت وجوی تو
بر درت هر چند می جویم نمے یابم محل

هست از وصف رخت از گفته جامی مدام
گلرخان را غنچه سان رنگین و رقها در بغل

گرچه گشتم به تیغ هجر قتیل
لیس قلبی الی سواک یمیل

نیست از کحل خاک راه تو دور
کو کند دیده روشن از دور سبیل

صدر هم گر نجلد نبمانے
نروم از درت بهیچ سبیل

همه چیزے بود جمیل از تو
لیک الصبر عنک غیر جمیل

آفتابے تو و برین دعوی
همه ذرات کائنات دلیل

گر جمالت ز خال ساده فتاد
عدسی کم شمر ز خوان خلیل

دل جامے بفکر زلف تست
کل را رمن العلیل علیل

هودج کیست برین ناقه زرین خلخال
کش فتاده ست دو صد قافله جان در دنبال

یافت کمالی سخنش تا گرفت
چاشنی از سخنان کمال

قل من خواهد ز یکسو غم زدیگر سو اجل
پیش دستی کن که نبود دست پیشین را بدل

یلسوف مجتهل را آداب بحث عشق نیست
خالی از حکمت بود یا اودرین معنی جدل

صد ابروی تست از سجده در محرابها
گر نباشد نیت خالص چه حاصل از عمل

یکنم هر دم چو گل پیراهن جانرا قبا
تا قبا را دیدم آن اندام نازک در بغل

یکو آنرا هستم از صدق و ارادت معتقد
کی فتد در اعتقادم زید گویان خلل

ل که شد جامی غم عشقت محل رحمتست
ای ز سر تا پای رحمت رحمتی کن در محل

یافت جامی دوش در میخانه فیض از پیر جام
شد ئی لعل از لب لعل تو در کامش عسل

دل نزین بوس درت شد مشتمل
وفقه الله لخیر العمل

زان همه شادی که بدل داشت جای
شد غم و اندوه تو نعم البدل

بوسه از لعل تو کردم سوال
چند تعلل معبی و بعل

بوسه گرفتم که نه حد تست
یکبد و سه دشنام بده لااقل

با دو قضا طاعت چل ساله ام
پیش رخت قبل قضا را لاجل

خاص گه بی خاصیت عاشقی ست
عام کالانعام بود بل اضل

جامی با مید شرف تو
گفتمش آباک و طول الامل

ظلمت کونین غرض باشد زلف — نقطهٔ ذاتم مراد آمد ز خال
گفتگو تا چند جامی لب ببند — حال می باید چه سود از قیل و قال

گر درون سینه داری گوهرے
چون صدف در قعر نشین گنگ و لال

دوستان چند کنم ناله ز بارے دل — کس گرفتار مبادا ز گرفتارے دل
ای که بر زاری دل میکنی انکار بیا — گوش بر سینهٔ من نه بشنو از زاری دل
مدتے هجر ز حد میگذرد صبر کجاست — که درین واقعهٔ صعب کند یاری دل
خوانده ام قصهٔ عشاق بسی بیت و ترا — خبر جفاکاری دلدار و وفاداری دل
گر بوصلت نرسم درد و طلب نیز خوش است — نیست مطلوب خدا نیم ز طلبگاری دل

عمر باشد که دل جامی ازین غم خونست
که کند با تو دمے شرح جگرخواری دل

چشم تو عادت و سر زلف تو دل — با خود دارند هر دو مرا صد خیال
خواهد مصور که کشد نقش تو — چهره گشادی و کشید انفعال
هست دل سوخته پیش لبت — تشنه لبی بر لب آب زلال
حال مرا از وصف جمالت نکوست — پیش تو گفتیم نکو وصف حال
گو سر ما خاک رهت شد چه باک — باد چنین صد سر بهت پایمال
از دهن تا بمیان آغاز کرد — شد بتقبیش طولی شیرین مقال

آن نور پاک ظاهر و شخص مظهر ست — باشد میان ظاهر و باطن دوئی محال
فرقے بجز تقید و اطلاق یافتن — نتوان میان ظاهر و مظهر بهیچ حال
زانست بر هم سجود که آن نور لم یزل — لائح بود ز نوح جمال تو لا ینزال

غیر از تو کیست مقصد جامی و مطلبش
یا مقصدے سلم یا مطلبی تعال

کل ما فی الکون وهم او خیال — او عکوس فی المرایا او ظلال
لاح فی ظل اسوی شمس الهدی — لا تکن حیران فی تیه الضلال
کیست آدم عکس نور لم یزل — چیست عالم موج بحر لا ینزال
عین نور و بحر دان این عکس و موج — چون دوئی اینجا محال آمد محال
ره روان عشق را بنگر که چون — هر یکی را بر دگر گونست حال
آن دگر آئینه بر مستی عیان — دیده منشورات اعیان بر جمال
آن یکی بر جمله ذرات جهان — دیده تابان آفتاب بی زوال
خرم آن عاشق که با سلطان عشق — می خرامد در نهایات الوصال
کلمینی یا حمیرا کرده ورد — با لب شیرین آن شیرین مقال
وز هلال زلف بر آشوب او — گفت با خالش ارضی یا بلال
لب ندانم گوهر بحرے که کرد — گوهر از لعلش سوی لب انتقال
عکس را کی باشد از نور انقطاع — موج را چون باشد از بحر انفصال

وجود قابل شرط و کمال اسمائیست | وگرنه راه نباشد بغیب مستکمل
قبول و فعل دو صنفند ناشی از ذاتی | که هست جمله شئون و صفات را شامل
ز روی کثرت باطن چو ممکنش بقبست | بود همیشه قبول و تاثرش حاصل
ز روی وحدت ظاهر که وحیش صفت است | بود شمارهٔ در اعیان مؤثر و فاعل

خدای در دو جهان هست جاودان جامی
و ما سواه خیال مزخرف و باطل

دیدم ترا و رفت ز دست اختیار دل | آری ز دست دیده خراب است کار دل
هر نخل آرزو که نشاندم ز مهر تو | در باغ جان نداد بری غیر بار دل
ترکیبت چشم مست تو کز ابروی و مژه | تیر و کمان کشیده بقصد شکار دل
دل سوخت زاتش غم و پیکان سینه ماند | هم یادگار تیر تو هم یادگار دل
دل دادمت که گر بودش بیقراری | از جور روزگار شوی غمگسار دل
تو غمگسار ناشده بروی قرار از دو | با تو چنین نبود ز اول قرار دل

جامی ببردهٔ دل خود ساخت جای تو
یعنی درون پردهٔ تو ئی پردهٔ دار دل

سرو دلیست قامت تو ز بستان اعتدال | سر تا قدم لطیف تر از پیکر خیال
روح مقدس ست که سلطان قدرتش | تشریف داده خلعتی از عالم مثال
نی نور اقدس ست که از موطن بطون | بنمود در جمیل ترین مظهر جمال

زد شیخ نا رسیده ز عشق تو طعنه ام
دیوانه راز سر زنش کودکان چه باک
خاطر مدار رنجه ز فکر عیاد تم
باد اسعادت تو اگر من شوم هلاک

جامی که داد جان بغمت بهر اهل درد
بگذاشت یادگار غزلهای دردناک

بجز هر مژه رخشان که از زجاجه پاک
چراغ عیش فروزد درین سراچه خاک
بجز صنعت مشاطه که آرایه
ز خوشه گهر و لعل تاج تارک تاک
که من ز دامن پیر مغان ندارم دست
کف تاکش اجلم گر کند گریبان چاک
مکن مزاحمت اهل دل که محفوظ است
ز سنگ بنجر دان شیشه خانه افلاک
گلی که بهر کلیسم از درخت طور شگفت
تو توقع از خس و خاشاک میکنی خاشاک
ز عشقم این قدر ادراک شد که نتوان کرد
بدقت نظر اسرار عشق را ادراک

قدم مزن و بر مکش جامی از ملامت غیر
که گر بدیر رسید می ز طعن غیر چه باک

حق آفتاب و جهان همچو سایه است ای دل
اما رایت الی الرب کیف مد الظل
وجود سایه ز خورشید فی الحقیقه یک
اگرچه پیش خرد باشد این سخن مشکل
لقب نهند بلی آفتاب را سایه
چو از صرافت اشراق خود شود زایل
فروغ مهر بروی زمین بود سایه
میان شان چو کسی فی المثل شود حائل
حکیم ثانی دوم گفت سایه را هشدار
مباش همچو دی از مغز این سخن غافل

گر نیاویخته در دامن گل خار غمت — رخ چه افراشته نخوتاب و گریبان زده چاک
روی بنماکه رود ذرّه صفت رقص کنان — تا بسر منزل خورشید ازین دیر مغاک
مهر بگشا رلب خویش که بیماران را — شربت از دست مسیحا نفتد فائده ناک

سایه بر تربت جامی فگن ای سرو بلند
نیست از سرو عجب گر فگند سایه بخاک

دلم شد خون ز داغ تیغ بیداد تو و هر یک — بود پیوسته اندوه و غمت را جزو لاینفک
ز تو سر رشته کارم گشد روزی بجیرانی — درین معنی ندارم خبر سر زلف تو مشمک
ز باریکی میانت در کمر شریست لاینفهم — ز پنهانی دهانت زیر لب رمزیست لایدرک
چه غم گر اندک اندک شد غم بسیارم اندر دل — هم فیض نوال تست اگر بسیار اگر اندک
بکش یکبارگی بر ما خط نادانی ای خواجه — که در کار جهان گوییم و در عشق تبان زیرک
اگر بر تارک سنگی رسد از پاسبان تو — بصد تعظیم و حرمت دارمش چون تاج بر تارک

قدش طوبی بود جامی اگر بر یاد او فردا
کنی در پای طوبی جا فطوبی ثم طوبی لک

جان مید هم بیاد غمت میرم بخاک — طوبی لمن یموت وفی قلبه هوا ک
پاکی تو و ز پرده عزت ترانه دید — جز دیده های پاک خوشا دیده های پاک
هر شب بجست وجوی خیالت روان کنم — آب دو دیده تا سمک و ناله تا سماک
فراید کجا دسوز دل کوکه او ز رزق — پشمینه چاک گردد من از شوق سینه چاک

چون پری پنهان مشو ای بی تو بینائی محال
زانکه مردم را چو چشمی چشم را چون مردمک

نقد اخلاص مرا هر با ریای بی پاکتر
گر زنی صد نوبت از سنگ جفا یم بر محک

موجب ننگ ست نام نامهٔ عشق ترا
کاش نامم را کند تیغ اجل زین نامه حک

دل یکی دارم من و دلبر یکی آن نخوت کو
تا بگویم قصهٔ دل پیش دلبر یک بیک

از فلک جامی چرا نالد که با او هر چه کرد
دور خورشید جمالت کرد نی دور فلک

برانم از عقب کوچ کردهٔ خود بوک
زند جمازهٔ سیم نجیمه کاهش چوک

کجا نجیمه گه اورسد جز آن ره رو
که کام زن چو جمازست و بارکش چون بوک

ز آفتاب رخش دور مانده ام شاید
اگر کبود کنم جامه چون فلک زین سوگ

ز فرق ساخته پای و ز تاج زر نعلین
ملوک بهر سلوک رهش بلوک بلوک

غریق لجهٔ عرفان خموش چون ماهی
بجز نعره زنان واعظ از کناره چو غوک

ز کف مده سر رشتهٔ که پیر زن داند
ز دست گردش چرخ و ز چرخ جنبش دوک

مکن مبالغه در شرح درد دل جامی
مباد کلک ترا خون فرو چکد از نوک

پاکوه پاکست دقیح پاک و حریفان همه پاک
عمر اگر در ره پاکان شودم صرف چه باک

بر یاطعنه مزن پیر مغان را که بود
ساحت عصمتش از وصمت این عار مضاک

رفت در کوی تو صد سر که کسی تیغ ندید
بر دلی کو که نهد پای بمیدان هلاک

از روی و زلفت دارم همیشه صبحے همایون شامے مبارک
صد تیغ رانی حاشا که گردد مرغ وفایت از بوی دل حک
بر آب چشمم میخندے آرے المزن بیکے والورد یفتحک
طفلے و نادان لیکن نرسته از دام عشقت پیران زیرک
دی با سگانت گفتم کزین در بار اقامت می نبدم اینک

دل شد مجاور آنجا که جامے
نبود افتد اق بینے و بنیک

زهی اشک من و لعل تو یکرنگ ز تو آمد وه من با کوه هم سنگ
مرا در چهره گهر این بس که دارم ز پیکانهای تو بر سینه اینگ
ز تیغت چهره مقصود پیداست مباد از خون بی دردان بران رنگ
خدنگ زان چشم و غمزگان تا کے آخر دلیران چون گریزند از صف جنگ
قدم خم شد چو چنگ و دارم امید که آرم تاری از زلف تو در چنگ
رقیب از کشتن من ننگ دارد بیک تیغم خلاصی ده ازین ننگ

بآن قامت خوشست آهنگ جامی
نباشد زهره مرغ خوش آهنگ

زد بشکر خنده لعلت بر دل ریشم نمک یا غزال الحے یا ظبی الحے یا ملک
تا شدی ظاهر بدین لطف و جمال ارایدن متفق گشتند در تفصیل انسان بر ملک

چو جز ولا نیخبر نیست آن و هان بنیک | چگونه جان منش گشت خبر ولا نیفک
تهیست سبحهٔ زاهد ز گوهر اخلاص | هزار بار من آنرا شمرده ام یک یک
غمت مباد ترشح کند ز سینهٔ چاک | ز غمزه کاش بهم دوزیش بیک ناوک
به تیغ حادثه گردون کجا تواند کرد | ز روز نامهٔ عشقت حکایت ناحک
من آن نیم که شوم تارک هجو دورت | گرم رسد بمثل از تو تیغ بر تارک
دبیر صنع فوشت ست گرد عارض تو | بمشک ناب که الحسن والملاحة لک

نشیوی دل ز قوانین عقل و دین جامی
که سر عشق بدینها نمی شود مدرک

جان عاشق چون بود از آرزوی طبع پاک | دامن معشوق اگر آلایشی دارد چه باک
حاش لله چون رسد معشوق دامن کشان | دامنش زان پاکتر باشد که ما گوئیم پاک
صفوت و پاکیزگی لازم بود خورشید را | گر بود بر اوج گردون ور بود بر سطح خاک
شوق غالب عشق مستولیست بر من بعد ازین | بر سر آن کوی خواهم رفت مست و جامه چاک
بانگ خواهم زد که ای در پردهٔ غربت مقیم | کم تواری فی قباب العز حتی لا نراک
ز آستانت سر نتابم تا نه بینم روی تو | گرچه آید بر سرم از تو صد تیغ هلاک

نالهٔ کن جامی که دانم عاقبت کاری کند
در دل سنگین یار این نالهای دردناک

سر دهانت ناگشته مدرک | اهل یقین را افگنده در شک

خواند جامی پیش آن خورشید شعری وقت صبح
ساخت گردون نظم پروین را به تیغ مهر حک

ای که چون غنچه دلی دارم از اندوه تو تنگ
همچو گل چند دو رو باشی و چون غنچه دو رنگ

جنگ من اینهمه با بخت از انست که تو
با همه صلح کنی با من دل سوخته جنگ

سر زلف تو بدست دگران می بینم
وه که سر رشتهٔ اقبال برون رفت ز چنگ

گر نه نقش خط سبز تو بشوید از دل من
نشود پاک شستن ز رخ آئینه از زنگ

عاقبت وادی هجر تو به پایان آید
گرچه شد بارگی صبر درین بادیه لنگ

گر نه صیاد ازل خواست شکار دل ما
چون کمان ساخت ز ابروی تو و غمزه خدنگ

جامی دل شده را جام دل آنروز شکست
که در آید بسر کوی تو اش پای بسنگ

فاح ریح الصبا و صاح الدیک
باده در ده که صبح شد نزدیک

جام روشن بیار تا به هم یم
یکدم از ظلمت شب تاریک

فهم را کم شود سر رشته
چون رود زان میان سخن باریک

پیش بنهد وی چشم خونریزت
گشته ترکان زبون تر از تاجیک

خبر تو در دل کسی نمی گنجد
صاحب ملک را چه جای شریک

سر عشق و عبارت و اعظ
معنی نازک ست و لفظ رکیک

جامی از حیرت تو ره گم کرد
یا دلیلا لمن تحیر فیک

ز حسرت با در و دیوار کویم | الا یا ربع سلمے این سلماک

ز جامے گر گشی سر چیست تدبیر
تو شاخ نازگی او خار و خاشاک

درین مقرنس زنگار گون بینا رنگ | بر آ بگینه ارباب همت آید سنگ
نهاد چرخ مقوس کج ست همچو کمان | ازان نشسته نجا کند راستان چو خدنگ
کسیکه گام درین بحر می نهد بے گام | بکام میرسد آخر ولی بکام نهنگ
ببین غزاله گردون و مهر او هر صبح | که شب بکین تو خواهد گرفت نعش پلنگ
محیط دور افق گرچه قاف تا قاف ست | بود چو دائره میم بر دل ما تنگ
ز کس نمی شنوم بوی انس کاش افتم | برون ز مسکن مانوس خود بصد فرسنگ

بشهر نیست نوائی خوش آنکه راست کند
درای محمل جامی سوی حجاز آهنگ

چون تو ناوک افگنی سوی دل و جان یک بیک | سهم خود جو نید از من کالهدایا مشترک
سوختم صد بار تا کے سینه ریشم مرا | سازی از مژگان جراحت ریزی از لبها نمک
بر سر ما گر تو بهر امتحان سنگی زنے | روی زرد خود بران مالیم چون زر بر محک
تا نهان آیم بطوف کوی تو هر شب شود | تیر آهم میل چشم دیده بانان فلک
گر رود بر چرخ ذکر دانهاے خال تو | در دسر خیزد مسیحا را ز تسبیح ملک
در وجود آن دهان داریم شک بحر خدا | زیر آن لب نکته فرماے بهر دفع شک

بویت شنیده غنچه و گل هم که میکنند — این جامه پاره پاره و آن خرقه چاک چاک
گر پر شود جهان همه از ماه منظران — والله دلست انظر طوعاً الی سواک

گفتم که جامی از غم عشق تو مرد گفت
گر همچو او هزار بمیرد مرا چه باک

ز هجران بر لب آمد جان غمناک — الا یا لیت شعری این الفاک
بهر جمعیتی وصل تو جویم — لعل الله یجمعنی و ایاک
نعیم خلد اگر گردد میسر — بعمری لا یطیب العیش لولاک
کسان را مهر و دل از دیده خیزد — و قلبی کان قبل العین یهواک
عنان عزم هر سوئی که تابی — سوی قلب المتیم لیس ماواک
شدم خاشاک ره دامن کشیدی — ز من چون شاخ گل خاشاک خاشاک

بقصد قتل جامی میکشی تیغ
گر مها میکنی الله ابقاک

مرا شد جامهٔ جان از غمت چاک — بیا ای آرزوی جان غمناک
نرفت از لوح دل نامت اگرچند — ز لوح آب و گل شد نفس من پاک
بیک رفتار بردی صد دل از ره — تعالی الله عجب چستی و چالاک
نهانی هر شب آیم من بکویت — گر بیانی دریده دامنی چاک
گهی از درد ریزم خاک بر سر — گهی از شوق مالم روی بر خاک

مجرد باش ز اطلاق و تقید — اگر جلباب هستی را کنی شق
چو بندی از قصاریف شئون چشم — ترا مصدر نماید عین مشتق
کند هر دم بیان این نکته را عشق — ولی عقلش نمیدارد مصدق

بنخشد جان جامی را خلاصی
ز قید عقل جز جام مروق

چون تو در شهر مهی از من دل داده چه لا تو — که نه باشم بسر کوی تو آشفته و عاشق
آنکه بار وی نکو داد ترا پایه عذرا — چه عجب گر دهد از عشق مرا منصب وامق
گفتم از عشق تو بیمار گذر کن بسر من — کاین مرض را نتوان یافت طبیبی چو تو حاذق
گو طبیبم ز غمم عشق تو پرهیز مفرما — که مزاج من بیمار ز عشق ست موافق
دل و جان لقمه زلفت برخت مهره و زرم — عشق را شرط نخستین چه بود قطع علائق
جیب جان هر سحری میدرم از مهر جمالت — نیست جز صبح درین قصه مرا شاهد صادق

جامی از صدق و وفا دل بنگاری ده و بگسل
ز حریفان ریائی و ز فسیقان منافق

دل خون و جان فگار و جگر ریش و سینه چاک — هم خود بگو که چون نکشم آه دردناک
بیمار پرسی بکن ای یار مهربان — کافتاده ام ز هجر تو در بستر هلاک
آلوده گرد دامنم از خون دل ز شک — واحسرتا که خاصیت این اد عشق پاک
عطر کفن ز خاک درت کردم آرزو — آخر ببین که میبرم این آرزو بخاک

چون ببطارهٔ ساحل گذری خندهٔ زنان
دامن عاطفت خود بکش از دست غریق

چیست آن رشته که آویخت خور از خیط شعاع
یعنی ای ذره برون آی ازین چاه عمیق

بجز این نکته نشد حاصلم از قوت فکر
که بدان سر میان ره نبرد هیچ دقیق

لعل سیراب تو رخشنده سهیلیست که داد
گوهر اشک مرا خاصیت لعل و عقیق

هر معاشر برفیقی دم یکرنگی زد
جامی و جام شفق گون که رفیقیست شفیق

زهی بخاک درت چشم خونفشان مشتاق
بلب تو جانی و من بندهٔ بجان مشتاق

تو میروی ز جهان و جهانیان فارغ
ستاده بر سر راهت جهان جهان مشتاق

بیا بیا که به تشریف مقدمت هستم
تو میزبان تو انگر بمیهمان مشتاق

پیام دلکش تو کار زوی جان منست
دلم چو گوش بود گوش چون زبان مشتاق

برین شکستهٔ افتاده کی کنی سایه
همای سدره نباشد باستخوان مشتاق

منم بخانهٔ خود غائب از سگان درت
مسافری بملاقات دوستان مشتاق

بخوابگاه سگانت کشید جامی رخت
چو آن غریب که آید بخان و مان مشتاق

حدیثی مشکل و سرّیست مغلق
که در کون و مکان کس نیست غرق

حقیقت واحدست و وحدت او
بود مرد محقق را محقق

ولیکن از اختلاف اعتبارات
گهی باشد مقید گاه مطلق

آگهند از ماه تا ماهی که هر شب میرود
آب چشمم تا بماهی آه تا ماه از فراق

وصل جانان شائدم روزی شود پیش از اجل
یکدو روزی ای جان غمدیده امان خواه از فراق

محنت دوری مپرس از ساکنان کوی دوست
نازپرور دوصال آخر چه آگاه از فراق

تا بکی سرگشته گردم در فراق ای برق وصل
نورده یک لحظه تا بیرون برم راه از فراق

روز وصل یار ما را غیرت اغیار گشت
چون وصال این غصه آرد وحش الله از فراق

در صبوری گرچه جامی بود پابرجا چو کوه
گردش گردون ببادش داد چون کاه از فراق

هر خون که خوردی تو دل از ساغر فراق
بگشاد از رگ متره ام نشتر فراق

بر چون خوریم از تو که تخم امید وصل
در کشت زار ماند هد جز بر فراق

در باغ عشق سروی اگر هست وسوسنی
آن ناوک بلا بود این خنجر فراق

لاغر تنم بمند وصل تو چون رسد
این رشته هست دوخته در بستر فراق

بر خاست ز آب دیده ما هر طرف حباب
زد خیمه در نواحی ما لشکر فراق

هر دم مده بوعده فریبم که فارغست
از نعمت وصال بلا پرور فراق

جامی ز دست نامه وصل آنرو مکن
این بسکه هست نام تو در دفتر فراق

ره روی خوش سخنی گفت به پیران طریق
کاولین شرط در این راه رفیق ست رفیق

طالب صحبت رندان شود توفیق ادب
از خدا خواه که والله ولی التوفیق

بود عقیق سرشکی که ریزم از غم عشق
بچشم اهل محبت نگین خاتم عشق

هنوز صبح وجود از شب عدم طالع
نگشته بود که بودم چو صبح همدم عشق

خزن ز گریهٔ ما خنده کآب دیدهٔ ما
تر شحیست ز باران شوق و شنبم عشق

تبرک عشق خرد جهد میکند لیکن
بجهد او نشود دست عهد محکم عشق

سپاس هوش و خرد نا گرفته راه گریز
گمان مبر که شود ملک دل مسلم عشق

دلم که جای ریا بود و زرق شکر خدا
که جلوه گاه تبان شد بیمن مقدم عشق

همای همت جامی فجسته فرمزغیست
کشاده پر بهوای فضای عالم عشق

ای سر عقل از خطت بر خط فرمان عشق
گوی دل از طره ات در خم چوگان عشق

نقشی هجران نوشت بهر بلا کم نشان
مهر ز دار داغ دل صاحب دیوان عشق

رفت بهر وادی از مژه ام سیل خون
تشنه بخونم هنوز ریگ بیابان عشق

چو رکشی بر درت ساخت مرا سر بلند
آن فرق نیست کنگره ایوان عشق

باد که جنبید از و سلسلهٔ زلف تو
شد دل دیوانه را سلسله جنبان عشق

چاک مکن سینه ام ترسم ازین روزنه
بر همه روشن شود آتش پنهان عشق

نامه که پیچیده شد گفته جامی در او
هست پی اهل دل نکته از خوان عشق

روز مارا ساخت چون شب تیره آن مه از فراق
چند سوزیم از فراق آه از فراق آه از فراق

بازگشت از کعبه شیخ شهر و جامی همچنان
جام می در کف بکوی میفروشان در طواف

نقد عمر زاهدان در توبه ازمی شد تلف
قل لهم ان تنتهوا یغفر لهم ما قد سلف

جرعه کز ساغر اهل صفا ریزد بخاک
خاک آن به خون ارباب ریا دارد شرف

نکته عرفان مجو از خاطر آلودگان
گوهر مقصود را دلهای پاک آمد صدف

عشوه ساقی ببرد از کف عنان عقل و هوش
چون ببزم دُردنوشان جام می گیرد بکف

غمزه خونریز او چون تیغ لا با من کشد
لعل جان بخشش دهد پنهان نوید لاتخف

آمد آن رخ فتنه دور قمر ای دل بکوش
تا چو مشکین زلف او زان فتنه باشی برطرف

کی نظربازی تواند با تبان غمزه زن
هر که چون جامی نشد سهم حوادث را هدف

ای خرم از هوای رخت نوبهار عشق
در هر دلی ز تازه گلت خار خار عشق

هر فیلسوف سرخوشی زمی حسن یاد کن
ما را که جان رسید بلب در خمار عشق

محمل همین بسینه ویران ما کشاد
هر کاروان غمم که رسید از دیار عشق

گر کوهکن ز پای درآید چه جای طعن
وانگه که کوه بیست شود زیر بار عشق

هر گوهخدنگ غمزه کشائی ز شست ناز
باشد هدای سدره فروتر شکار عشق

فرقی میان زاهد و عابد نهاده اند
این خوش بعشق کار بود آن بکار عشق

جامی مدار رنجه دل از کار عاقبت
حالی بنقد خوش گذران روزگار عشق

بوی پیراهنت از باد صبا می جستم | بگریبان گل و جیب سمن دادم راغ

جامی از نطق زبان بست چو نشناسد کس
نکته طوطی شکر شکن از لاغ کلاغ

گفتم بعزم تو به نهم جام مے ز کف | مطرب ز راه این ترانه که می نوش ولا تحف
خالی ز دوستی نبود هیچ پوستی | بر صدق این سخن دو گواهست چنگ و دف
آیا بود که صعف نعالے بمارسد | چون بر بساط وصل زنند اهل قرب صف
بشناس قدر خویش که پاکیزه تر ز تو | دری نداد پرورش این آبگون صدف
عمر تو گنج و هر نفس از وی یکے گهر | گنجے چنین نفیس مکن رایگان تلف
پای تو بر زمین اثر لطف و رحمت ست | آنرا که دیده فرش رهت شد ز هی شرف

جامی چنین که میکشی از دل خدنگ آه
خواهد رسید عاقبت الامر بهدف

باده صاف و محتسب یا باده نوشان در معاف | یا غیاث المستغیثین نجنا مما نخاف
دم بدم گر خون دل پالایم از مژگان چه عیب | چون نمی شد مست ناز من بجز مهیای صاف
شاهد معنی درون پرده عزت یکیست | در لباس صورتا افتاد ست چندین اختلاف
دین ما عشق ست ای زاهد مده بیهوده پند | ما بتبرکی دین خود گفتن نخواهیم از گزاف
بیش ازین تاب ملامت نیست در عشقت مرا | روی خود بنمای تا زاهد مراد ار دو معاف
هرگز از سر میانت یک سر موی نبرد | گرچه آید عقل در حل دقائق موشگاف

شمع رخسار ترا گه گیرد بدعوی در زبان
ور زبان افتاده آتش زین گنه دارد چراغ

وقت پیر رهبر ما خوش که در شبهای تار
از رخش روشن بکنج خانقه دارد چراغ

شعلهای آه جامی نیست جز ایام هجر
هر کس آری بهر شبهای سیه دارد چراغ

خلقی چو گل شگفته و خندان بطرف باغ
ما و دلی ز هجر تو چون لاله داغ داغ

در باغ اگر نه بوی تو یابم بهر گلی
آهی برآرم از دل و آتش زنم بباغ

پوشیده دار غنچه صفت پیرهن زباد
تا بوی او چو گل نشود عطر هر دماغ

حاجت مبر بخانه همایه ای رفیق
کامشب شرار سینه من بس بود چراغ

در چابکی طریق تو ورزند نیکوان
لیکن حرام کبک دری نیست کار زاغ

کی سایه بر سرم فگند آن همای قدس
چون بر کلوخ می ننشیند مرا کلاغ

فصل بهار و بسته جهانی بعیش دل
جامی و درد عشق و ز عیش جهان فراغ

هر شب از آتش رخسار تو سوزم چو چراغ
رود از فکر سر زلف تو دودم بدماغ

سوزم از رشک چو سوزد کسی از داغ غمت
هر کس از داغ غمی سوزد و من از غم داغ

سایه بر عارض گلرنگ تو اندا خته زلف
بر گل و لاله زپرچین سیه راخته راغ

موسم گل در باغم چه کشانید بروی
غنچه نیست دل من که کشاید در باغ

پای بر داشتم از دامن هر شغل که بود
آ بیا دم تو نشینیم پس تا نوی فراغ

عزم میدان کن زلف عنبرین چوگان بردست — کز سر خود کرده ام سهر تو گوئی اختراع
تا نماید آن دهان کشف حجاب از زلف کن — خبر نبود کشف نتوان یافت بر غیب اطلاع
سهر پیکان تو جان با دل خصومت میکند — بر سهر کالا چه عیب ست از خریداران نزاع

دل بخون گردید جامی را چو کرد آغاز راه
بود صوفی گرم و از یک نغمه آمد در سماع

حدیث ماه رخت شد تمام در مطلع — کشید قصهٔ زلفت دراز در مقطع
بوصف روی تو یک بیت اگر بهم بندم — شود کشاده ز رحمت دری بسهر مصرع
مرا بس این که شوم منتفع ز مشرب عشق — فقیه مدرسه و کسب علم لاینفع
ببین بچشم حقارت که پیر دهقان گفت — نرست شاخ گیاهی عبث درین مزرع
مرا ز پیش برافگن چو قصد جلوه کنی — که نیست روی ترا جز دجود من برقع
گرفت ربع دمن سیل تا بکی گریم — علی لوامع برق من الحی یلمع

بلنج میکده جمهاز دست صف جامی
بخواه مغنی جمعیتی درین مجمع

کی بدعوی تاب آن رخ چو مه دارد چراغ — باید امشب پایهٔ خود را نگهدارد چراغ
میرود با آه آتشناک دل در زلف تو — همچو آن ره رو که در شب پیش ره دارد چراغ
از شگاف سینه بر دل میفتد زان رخ فروغ — خانهٔ ویران بلی از نور مه دارد چراغ
ساقی ما رخ نمود ای شمع بنشین گوشه — زانکه این بزم از فروغ صبحگه دارد چراغ

خال مشکین چیست بر رخ گرد لب نارسته خط
برخلاف عادت افتاده ست پیش از خط نقط

زان خط نیکو لبت در هر زبان خواهد فتاد
موجب شهرت نشد یاقوت را جز حسن خط

خیر من خواهی مکن جا جز میان جان من
جان من نشنیده لا خیر الا فی الوسط

گر ز بغداد م رسد پیغامت ای محمل نشین
در روانی بگذر و سوی تو اشک من رشط

خواست جامی خواند الحمدی بران عارض مدد
چون کشادی پرده در بسم الله افتادش غلط

از لب میگون تو پرهیزگار انرا چه خط
لذت می مست داند هوشیار انرا چه خط

ای امید ما همه از تو نومید ی بدل
غیر نومیدی ز تو امیدوار انرا چه خط

یافت با سنبل ز جعد مشک سایت شمه
ورنه از طوف چمن باد بهاران را چه خط

خاک پایت گر نباشد جای بالین زیر سر
بر سر کوئی تو شبها خاکسار انرا چه خط

گر نه هر سو بلبلی چون من ز هندوستان شوق
از بهار خوبی آخر گلعذار انرا چه خط

من ز بخت خود لگد کوبم براه آن سوار
ورنه از آزردن مور ان سوار انرا چه خط

دیده بی خواب جامی گفت ازان رخ بهره مند
از فروغ مه بجز شب زنده دار انرا چه خط

یار قصد قتل من دارد به تیغ انقطاع
هر کس از شام اجل ترسد من از روز وداع

زین دو چشم خونفشان افتاد راز دل برون
آری آری گل سر جاوز لالا شنین شعاع

بر همه همسایگان حال شب من روشن ست
بسکه بر روزن فتاد از شعله آهم شعاع

بی نسبت ست بحث مساوات با سگت — کس نیست بر در تو از و مطلقا اخص
گر صاحب فصوص بدیدی لب ترا — در حکمت مسیح نوشتی هزار فص

تیغ تو بهر قتل کسان نص قاطعست
جامی چگونه سر کشد از مقتضای نص

کی کنم پاکان جوهر درج لعلت را غرض — لعل تو مقصود بالذات ست و جوهر بالعرض
نیست مردن آنکه افتد غرقهٔ خون تو صید — بلکه مسکین سید هد تیر ترا جان در عوض
تن مریض تیغ شوق تست بگذر بر سرش — چون بدست تست جان من علاج این مرض
گفتهٔ خواهم اسیری را نشان تیر ساخت — زین سخن امید میدارم که من باشم غرض

نیست بی جوهر عرض را جامی امکان وجود
لعل جانان جوهر آمد جان مشتاقان عرض

چون عرض توبه کند بر تو زاهد مرتاض — بقول پیر مغان واجب ست از و اعراض
تمام فیض بود باده خاصه از کف یار — مدام فیض رسان باد آن کف فیاض
ز جوهری و کیفیتش وقوف نیافت — حکیم با همه بحث جواهر و اعراض
گرفت پیش رخت خویش را سپری چه عجب — اگر ز غصه سر شمع میبرد مقراض
تو خود معالجهٔ درد سینه ریشان کن — که عاجزست طبیب از علاج این امراض
بطوف روضه رضاکی دهد مقیم درت — ریاضت ست جدا از تو رفتنش بریاض

خیال زلف و رخت در ربود جامی را — چو از سوده میبر داین غزل به بیاض

چو بخت نیست که بارم دهی بخلوت خاص
بر آستان ارادت نهم سر اخلاص

دعای مردن خود میکنم مگر یابم
ز دوری تو نزد یکی رقیب خلاص

ترا ز قتل اسیر کند خویش چه باک
شکار پیشه ندارد ز صید خوف قصاص

بجست وجوی تو در خون نشست مردم چشم
در آرزوی کمر غوطه میخورد غواص

ز شوق ماه رخش ناله بس مکن جامی
کز ین سرود شود زهره بر فلک رقاص

ساقی بده ز خم صفا کید و جام خاص
تا یابم از کدورت خود کید و دم خلاص

باشد بقدر لطف سخن در سخن لطیف
از گفتهای عام مجو نکتهای خاص

بر خصم جور پیشه بکش تیغ انتقام
در کیش عشق عفو ز قاتل به از قصاص

لطف عمیم دوست مرا خاص خویش خواند
ورنه مرا چه حد که زنم لاف اختصاص

طی کن بکام صبر و توکل طریق فقر
غواص ازین معامله شد قدوهٔ غواص

بر گوش شیخ نعرهٔ مستان بود گران
لیت الزمان تفرغ فی اذنه الرصاص

جامی بقید حلقهٔ آن زلف سر مکش
از لا اخلاص منه بحبال دلا مناص

ای کرده بر هلاک من از اهل عشق نص
جان در تنم ز شوق تو کالطیر فی القفص

بس دلکش ست قصهٔ خوبان و زان میان
تو یوسفی و قصهٔ تو احسن القصص

رفتم بعزم رخصت بابوس دوست گفت
یا صاحب العزیمة ایاک والرخص

نمودی رخ مکن منع از سرود شوق جامی را
چو بلبل جلوهٔ گل دید نتوان ساخت خاموشش

تنها ز کجا میرسی ای سرو قبا پوش
در دا که تو می آئی و من میروم از هوش

من لذت دیدار چه دانم که هنوزت
از دور ندیده ستم آشفته و مدهوش

هر چند برون نیستی از خاطر تنگم
پیش آئی که چون جان کنمت تنگ در آغوش

در گوش تو یک نکته ز بخت سیه ما
گفتن نتواند مگر آن خال بنا گوش

گویم سخنی با تو اگر چند که گردد
بر طبع لطیف تو همین لحظه فراموش

خواهی که خدا در دو جهان پاس تو دارد
ز نهار تو در پاس دل خسته دلان کوش

جامی ز خرابات غرض باده عشقست
خواهی ز سبو درکش و خواهی ز قدح نوش

بیوفا یارا چنین بی رحم و سنگین دل مباش
دردمندان تو ایم از حال ما غافل مباش

اختر فرخنده فالی ماه هر محفل مشو
آفتاب بی زوالی شمع هر محفل مباش

پای بر جا همچو سروم در هوای قد تو
هر زمان چون شاخ گل سوی دگر مائل مباش

دانهٔ خال توام بر روی گندم گون بست
گو مرا از خرمن هستی جوی حاصل مباش

ساربان چون محمل لیلی رخی بیرون برد
منع مجنون کی توان کاندر پی محمل مباش

چند روزی بر در یارم اقامت آرزوست
ای اجل سرعت مکن ای عمر مستعجل مباش

بی تو جان و دل بر جامی از حسن تبان
بیش ازین حیران شده در نقش آب و گل مباش

بجا ربالش عزت چو راه نیست مرا
بر آستان مذلت نهاده ام سر خویش

گر آن پری گذر دزفی المثل بروضهٔ قدس
فرشته فرش کند زیر پای او پر خویش

چو هست پایهٔ واعظ چو همت او پست
ازان چه سود که سازد بلند منبر خویش

هجوم عشق تو دیوانه ساخت جامی را
شکست کلک و بر آتش نهاد دفتر خویش

هر که روزی در نظر آن روی گلرنگ آیدش
گلشن فردوس اگر نخشند از و تنگ آیدش

سینه پر شد عاشق دلخسته را از درد و غم
آه اگر در دگر در سینهٔ تنگ آیدش

در رهش صد سیمتن شد با دل چون سنگ خاک
کاش نخراند مبا دا پای در سنگ آیدش

چیست آن ژرگان سنان و غمزه تیغ آن شوخ را
گر نه در دل هر زمان اندیشهٔ جنگ آیدش

هر که آویزد چو جامی چنگ در فتراک عشق
عاقبت سر رشتهٔ مقصود در چنگ آیدش

کسی کافتد نظر بر شکل آن سرو قبا پوشش
ز سینه صبر و ز دل طاقت و از جان برد هوشش

بلائی جان من شد یا دآن بدخو نمید انم
چه سازم چاره کز خاطر کنم یکدم فراموشش

ز دور آن لب بسبزی میزند نزدیک شد کوی
که گیرد سبزهٔ نورسته گرد چشمهٔ نوشش

خیالش را ز دیده جای در دل میکنم شبها
نخواهم مردمان دیده را خفتن در آغوشش

ز رشک نالهٔ می میرم که من در گوشهٔ تنها
همیسوزم بداغ هجر و او جا کرده در گوشش

مرا رهنی که در کویش نهم پهلو بدیواری
رقیبان سیه دل خوش نشسته دوش بر دوشش

مردمان هر دم بخون دل سوادش می کشند
بر بیاض دیدهٔ من خوش روان مینخوانمش

چون پرست آن نامه از مرهم پی داغ نهان
گاه خواندن مرهم داغ نهان مینخوانمش

مونس جان و دل من شد ندارم صبر زان
یکزمان بیسوسم آنرا یکزمان مینخوانمش

میدهی بوئی ازان برگ بگل خندان مرا
جای آن دارم اگر گریه کنان مینخوانمش

دوستان گویند جامی نامه خواندن تا بکی
درد جان و حرز ایمانست ازان مینخوانمش

گشتی مرا ز هجر رخ جانفزای خویش
ای ناخدای ترس تبر س از خدای خویش

زاهد که جا بگوشهٔ محراب میکند
گر بیند ابروی تو نماند بجای خویش

حیف ست بر زمین کف پای تو فرش کن
از پرده های دیدهٔ من خاک پای خویش

کوته فتاد رشتهٔ عمرم خدای را
یکتای مونجش ز ردیف دوتای خویش

دود از رخ تو ماند دلم بی سر و دعشق
بلبل چو گل ندید فتاد از نوای خویش

از خویش و آشنا همه بیگانه گشته ام
تا دیده ام سگان ترا آشنای خویش

تو پادشاه حسنی و جامی گدای تو
ای بادشاه مرحمتی بر گدای خویش

مدار آئینه را در صفا بر ابر خویش
بدست شانه مده طرهٔ معنبر خویش

نبرده ام بهی لعل دست بی لب تو
که بر نکرده ام از خون دیده ساغر خویش

رقیب گفت ترا بد گهر شناخته ام
نمود عاقبت آن ناشناخت گوهر خویش

در کبودی فلک زنیسان مهی پیدا نشد
کاینچنین باشد لباس آسمانی در خورش

جان فدایت باد ای دربان دمی قانع مشو
تا نرخ برگرد خود سایم بر خاک درش

یکرهش دیدیم عقل و رین و دل برباد شد
وای جان ما اگر بینم بار دیگرش

سوختم شبها بسی چون شمع پیش او ولی
هیچگه سوزی درون من نیامد باورش

عاشق ثابت قدم آنکس بود کز کوی دوست
رو نگرداند اگر شمشیر بارد بر سرش

سوخت جامی زاتش هجر و برآمد سالها
همچنان بوی وفایی آید از خاکسترش

شوخی که تاج داران بوسند خاک راهش
سوی چو من گدائی مشکل فتد نگاهش

من کیستم که خواهم پهلوی او نشینم
این بس مرا که بینم از دور گاه گاهش

فرسوده قالب من هموار خاک بادا
بر هر زمین که باشد آمد شد سپاهش

در گلستان خوبی برگ وفا مجوئید
کز خون بی گناهان پرورده شد گیاهش

هر کس بمهر آن خط میر درسد بمحشر
صد گونه سرخ روئی از نامه سیاهش

من داد خود چه خواهم زان مه که هر گزیدش
چون بادشاه ظالم پروای داد خواهش

جامی ز کوی هستی بربست رخت کوئی
کز هیچ سو نیامد دیگر فغان و آهش

نامه کز جانان رسد فرخنده جانش میخوانمش
وز همه غمهای دل خط امانش میخوانمش

نقطه حرفی که می آید دران نامه بچشم
نقش آن خال و خط عنبر فشانش میخوانمش

آن سفر کرده که جان رفت مرا در اثرش — هست ماهی که نیاورد بمن کس خبرش
تازنینی که کنون خواسته از مند ناز — چون بود طاقت رنج ره و تاب سفرش
گرچه از رفتن او میرود دم صبر و شکیب — هر کجا رفت خدایا بسلامت ببرش
میرای باد بدانسو نفس سرد مرا — که مبادا رسد آسیب بگلبرگ ترش
مانده وابسته گل بلبل غافل در باغ — عاریت کاش توانم ستدن بال و پرش
چون بمیرم بسر راه دیم دفن کنید — که چو آید بسر خاک من افتد گذرش

شد چنان راز غمهای جدائی جامی
که ندیدست کسی هرگز ازین راز ترش

INDIAN INSTITUTE LIBRARY

سر من کاش بودی خاک راهش — مگر کشتی لگد کوب سپاهش
بجان دادن اگر کردیم تقصیر — کنون هستیم از جان عذرخواهش
منه بر راه ای دل تهمت عشق — که می بینیم از نیها بی گناهش
هنوز از باده شب سرگرانست — وگرنه چیست خواب چاشتگاهش
نبم شد سوشن از رویش بدانسان — که روزم تیره از زلف سیاهش
بشکل او بلال خویش خواهم — رقیبا برشکن طرف کلاهش

چه شد گر کرد جامی دعوی عشق
دو چشم خونفشان اینک گواهش

آن قبای نیلگون بندد در سیمین برش — همچو شاخ گل که باشد خلعت از نیلوفرش

جامی بشهر عشق مشو رهنمون ما
ما آزموده ایم درین شهر بخت خویش

آزرده دارم که گردم خاک راه تو سنش
لیک میترسم زمن گردی رسد بر دامنش

آمد آن کافر برون شمشیر بسته دی سوار
ای بسا خون مسلمان کز شد در گردنش

کی بعد آسوی من بیند چو میدارد دریغ
گوشهٔ چشمی گر افتد ناگهان سوی منش

خواستم گویم لباس از برگ گل پیرایدش
باز ترسیدم که آزارد ازان نازک تنش

هر گهش بینم قبا پوشیده بهوش او فتم
وای من روزی که بینم با تهٔ پیراهنش

ای صبا با او حدیث شعلهٔ آهم بگوی
تا شود سوزد درون دردمندان رو شنش

شاید آن بدخو کند رحمی خدارا ای اجل
ریز خون جامی و بر خاک آن کو افگنش

من و خیال تو شبها و کنج خانهٔ خویش
سرود بنجوری و آه عاشقانهٔ خویش

بخون همی طپم از نالهای خود همه شب
کسی نکرد چو من رقص بسمل انهٔ خویش

خیال خال تو بردم من ضعیف بخاک
چنانکه دانه کشد مور سوی خانهٔ خویش

ز چشم سخت دلان دور دار عارض و خال
بسنگ خاره مکن ضایع آب و دانهٔ خویش

سخن بقاعدهٔ همت آید ای واعظ
من و فسون محبت تو و فسانهٔ خویش

خوشم بشعلهٔ این آه آتشین همه شب
مرا چو شمع سری هست با زبانهٔ خویش

بر آستانهٔ تو خاک شد سر جامی
چه می کشی قدم از خاک آستانهٔ خویش

گر نه چون موی میانت باشد اندر لاغری
بگسلانم رشتهٔ جان از تن چون مو خویش

قتل جامی غمزه را فرمایدت خود مکن
زحمت او دور دار از ساعد و بازوی خویش

چند فروزم چراغ از علم آه خویش
نرگس مرادهٔ فروغ از زنخ چون ماه خویش

بی رهی از صد گذشت تیغ سیاست بکش
در دسر عاشقان دور کن از راه خویش

هر که بمیم دهانت چشم گشاید چو ہے
میل کشم دیده اش از الف آه خویش

شیخ سحر خیز یافت ذوق شراب صبوح
ساخت دعای قدح در دم سحرگاه خویش

ذکر قدت در چمن رفت ببانگ بلند
سرو خجالت کشید از قد کوتاه خویش

دل ز سجود درت مرتبهٔ قرب یافت
بنده ز خدمت شود خاصگی شاه خویش

روی نکوی تو خواست جامی بیدل مدار
دور ازین خاک در روی نکو خواه خویش

تا کی کشم بصومعه درمان ز بخت خویش
خرم کسیکه برد بمیخانه رخت خویش

بر فرق کرد در دنجاک درت خوشم
جمشید و تاج او و سلیمان و تخت خویش

گل نیست این ز شاخ درخشان که آتش است
کش با غبان ز رشک تو زد در درخت خویش

داریم بار شیشه دلان بر سنگ ما
در بر گرفته سنگ ز دلهای سخت خویش

تشریف خرقه زاهد بدبخت را دهند
رسوای عشق و پیرهن لخت لخت خویش

نبای لب که صاحب تسبیح و طیلسان
در وجه نقل داده کند رخت و بخت خویش

دل ازوی نگه داشتن مشکل است — که شکلی عجب دلربا بینمش
رقیبانم ازوی خدا ساقتند — خدایا کز ایشان جدا بینمش

ازان گشت بیگانه جامی زخویش
که با درد عشق آشنا بینمش

سپیده دم که شد از خانه عزم حمامش — هزار دل شده شد خاک ره بهر گامش
چو کند جامه زتن جامه خانه را افروخت — فروغ صبح دگر از صفای اندامش
چو برگ گل که بود در گلابخانه نشست — بگرم خانه عرق بر عذار گلفامش
تنش چو نقرهٔ خام و هزار مفلس دعور — گرفته کیسه بکف بهر نقرهٔ خامش
مراست چشم و بر دناخنه ز چشم آرام — چه جای آن که بود زیر ناخن آرامش
نکاشت استره یکمو بکام خود ز سرش — شد این زسخت دلیهای سنگ ناکامش

رقیب کو بکشا زر که جامیِ بیدل
زچشم اشک فشان داد سیم حمامش

چون نجواری خواستی راند آخرم از کوی خویش — کاشکی بارم نمیدادی زاول سوی خویش
آبرو یم تاز خاک پای تست ای سرو ناز — کس نه بینم در همه عالم بآب روی خویش
با تو وصل ما همین باشد که از تیغ جفا — خون ما ریزی و آمیزی بخاک کوی خویش
چون بشکل ابروی تست استخوان پهلویم — کرده ام پیوسته دلرا جای در پهلوی خویش
تا رخت را در صفا آئینه میدارند خلق — بر نمیدارم سر از آئینهٔ زانوی خویش

تیرت آمد بر دل و من نیم کشته منتظر — مانده ام باشد که آئی از تفای تیر خویش
همدم یاران تو خوش در عشرت آباد وصال — مانده من تنها درین غمخانهٔ دلگیر خویش
خواستم عمرے بگویم عذر تقصیر وفا — همچنان شرمنده ام پیش تو از تقصیر خویش

بنده جامی پیر شد همچون غلامان بردرت
رحمی ای شاه جوانان بر غلام پیر خویش

من بیدل چو خواهم داد جان نادیده دیدارش — مدد کن ای اجل تا زار میرم زیر دیوارش
ز دیده در دلش جا کردم و دل زد درون پنهان — هنوز ایمن نیم ترسم که بندد چشم اغیارش
چه قدرست آن تعالی الله که خواهم دیده و دل را — کنم خاک ره آن ساعت که بینم لطف رفتارش
نه دل دارم بدست اکنون نه دین مسکین مسلمانی — که او با کافران سنگدل افتد سر و کارش
نشد چون گل رخش لیکن بدان جو آب میگردد — که یابد روزی این دولت که شوید گرد رخسارش
تو و گلزار خویش ای باغبان ما و سر کوی — که آب روی صد گلزار می نجشد خس و خارش

چو مرغان خزان دیده لبان بست از سخن جامی
کجا آن غنچهٔ خندان که باز آرد بگفتارش

دل من که بس متبلا بینمش — ز عشق تو در صد بلا بینمش
شب تیره هر کس بفکری و من — دران غم که فردا کجا بینمش
خوش آن مه که یکذره خرسندیم — نباشد اگر سالها بینمش
بره چند سایم بسخ آیا بود — که روزی بران پشت پا بینمش

مستند بی جام و سبوست لب میگون او
صوفی و شان صاف خوصافی دلان دُرد کش

زان لب میان عاشقا آمد حدیثی در میان
ساقی ز یکسو داد جان مطرب ز یکسو کرد غش

می بینم آن زلف دوتا بر طرف رویش خال را
افتاده در چین و خطا مسکین غریبی از حبش

خوش آنکه خواهم زان صنم بوسه پی تسکین غم
من یک دوتا او از کرم نبخشد سه چار و پنج و شش

جامی صلای باده ده کز هر چه گوئی باده به
بر سر سبوی باده تهٔ ناچند ازین دستار و فش

دلم که شوق لبت داد شربت اجلش
بمهر خط تو شد مهر نامه عملش

چه جای طعن دلم را بستی از لب تو
چو داد باده ازین جام ساقی ازلش

کدام شیفته دل در کمند زلف تو بست
که عقل خنده زنان سر بر در ازی املش

چو سنگ اساس جفا محکمست ازان سر دل
کجا رسد زنم چشم عاشقان خللش

خوشا مرقع صوفی که محتسب هر دم
کشد پیاله ز جیب و صراحی از بغلش

اگرچه در همه عمرش بدل نیافته ام
بس اینکه یافته ام همچو عمر بی بدلش

چو راند جامی ازان چشم آهوانه سخن
سرود بزم غزالان مست شد غزلش

زان میان گم کرده ام سر رشته تدبیر خویش
کاش موئی بگسستیم از زلف چون زنجیر خویش

ده چه شیرینست لعلت گوئیا آمیخته است
شیرهٔ جانهای شیرین دایه ات با شیر خویش

نقش بند چین که در بتخانه صورت می نگاشت
پیش رویت بر زمین زد خامهٔ تصویر خویش

مکن تعلق خاطر بعشق صفحهٔ دهر — جریده رو ارهمی زی دساده وس می باش
خراب ساده عذاران کج کلاهم من — روای ادیب و تو در شغل ریش و قش می باش
دوکون در نظر من یکی شد ای خواجه — تو در شمار سه و چار و پنج و شش می باش
چه غم ز منقصت صورت اهل معنی را — چو جان نر روم بود گو تن از حبش می باش
منم ز جام می ای شیخ غرق آب حیات — تو مانده خشک زبان و لب از عطش می باش

خلاصی از خود و از خلق بایدت جامی
ز جام پیر خرابات جرعه کش می باش

نمای رخ و رشک پری خانه چین باش — با روی چنان ماه همه روی زمین باش
با ما بدل و جان بکن ای جان جهان صلح — دل بر دی و جان نیز کنون در پی دین باش
پیوسته جفا خوش نبود بلکه وفا نیز — گه بر سر مهر ای وگهی در پی کین باش
چون من تو شدم بس که بدل نقش تو بستم — خواهی تو جدا شو ز من و خواه قرین باش
مائیم و همین عاشقی و لذت دیدار — زاهد تو برو در طلب خلد برین باش
ای سوخته صد ره دلم از داغ جدائی — با عاشق دل سوخته خود به ازین باش

جامی قدم از تخت جم و مسند جمشید
بر ترنه و در کوی تبان خاک نشین باش

قلاش دوش دیدم تبی ای وقت آن قلاش خوش — کو باخت نقد دین و دل در عشق آن قلاش وش
طوبی ز قد خود خجل مانده صنوبر پا بگل — سروی بغایت معتدل بالا خوش و رفتار خوش

خرامان میرود آن شوخ و صد بیدل بدنبالش
بخون غلطان زناوکهای چشم مست قتالش

زمن دامن کشان بگذشت بشتابی صبا آسا
بیفشان گرد او بار من از دامان اقبالش

چو مور کشته ام از ضعف کو آن قوت نجستم
که بنیم خویش را روزی طفیل مور پامالش

شدم بی او ز موی زار تر کو نامه بر مرغی
که نبدم در میان نامه خود را بپرو بالش

جوان و شوخ و خود کامست و باد خویش در سر
کجا در دل کند جا پند پیران کهن سالش

خطش نو رسته ریحانیست گرد چشمه حیوان
نشاید تخم آن ریحان بغیر از دانه خالش

بخون دیده صورت بست شرح حال خود جامی
که میگوید بآن سلطان خوبان صورت حالش

هر دم آیم بر درت با دیده خونبار خویش
تا طفیل دیگران نبمایم دیدار خویش

تا کی از بین بخت بی اقبال نادیده رخت
روی حرمان آورم در گوشه ادبار خویش

دیدنت دشوار و نادیدن ازان دشوار تر
چون کنم پیش که گویم قصه دشوار خویش

بزم وصلت جای پاکانست من زرفشان نیم
چون سگانم جای ده در سایه دیوار خویش

ای ز سوز عاشقان حسن ترا بازار گرم
تا کیم سوزی برای گرمی بازار خویش

از خه نگ خود چونی سوراخها کن سینه ام
تا دهم یکدم برون در دل افگار خویش

کار جامی عشق خوبانست و هر سو عالمی
در پی انکار او او همچنان در کار خویش

دلا ملازم رندان و رو کش می باش
بهر چه میرسد از صاف و درد خوش می باش

بر سر جامی از روی تیغ و شمر و لیش گنه
تیغ دگر بزن کتا عذر گناه سازمش

فغان ز ابلهی این خران بی دم و گوش
که جمله شیخ تراش آمدند و شیخ فروش

شوند هر دو سه روزی مرید نادانی
تهی ز دین و خرد خالی از بصیرت و هوش

نه بر برون وی از لمعهٔ هدایت نور
نه در درون وی از شعلهٔ محبت جوش

گهی که در سخن آید هوس کند سامع
که کاش ازین نه بیان زودتر شود خاموش

دگر خموش شود حاصل مراقبه اش
ز بار سر نبود غیر در گردن و گوش

نگاهدار خدایا مدام جامی را
ز شر رزق ریا پیشگان ازرق پوش

بگوش هوش رسان از حریم میکده اش
صدای نعرهٔ مستان و بانگ نوشانوش

شیخ خود بین که باسلام بر آمد نامش
نیست جز زرق و ریا قاعدهٔ اسلامش

خویش را واقف اسرار شناسد لیکن
نه ز آغاز وقوفست و نه از انجامش

خبر قبول دل عامش نبود کام دلے
میکند رد دل خاص قبول عامش

دام تزویر نهادست خدایا مپسند
که فتد طائر فرخندهٔ ما در دامش

جذبهٔ پیر خرابات که در مجلس انس
میبرد روح قدس فیض حیات از جامش

گرچه از حاصل خود دفتر ایام بشست
نام کس نیست بردن از ورق اقسامش

هر که بر نعمت او شکر نگوید جامی
میشمارد خرد از دائرهٔ انعامش

لبت مهر سلیمانست و بردی اسم اعظم خط | اجازت ده خدا را تا بوسم بهر تعظیمش

نهادی پا بکوی عاشقی جامی از سر بگذر
ز مردمعرکه است آنکس که از گشتن بود بیمش

نهادی لعل رخشان بر بنا گوش | سهیل و ماه را کردی هم آغوش
در اشکم شد از عکس لبت لعل | نقش در دیده جا کردم تو در گوش
ترا از هر طرف در گوش لعلیست | چنان لعلی که از جان میبرد هوش
چه بودی کوه کن لعل تو دیدی | که کردی لعل شیرین را فراموش
ز لعلت گر کنم در یوزه کامی | بلو لو لعل را گیری که خاموش
مرا بر هر مژه لعلیست آتا | ازان خونی که در دل میزند جوش

ز لعلش چون نداری رنگ جامی
ز خون دل شراب لعل می نوش

رود چو نهد بملک دل عشق تو شاه سازمش | بر سر عقل و صبر و دین میر سپاه سازمش
دل که ببینه گشت خون از نم پای بوس تو | تا برسد بکام دل از مژه راه سازمش
سوخت ز تاب خور رخت کاش بدیده جا کند | تا ز سواد چشم خود چتر سیاه سازمش
خواهم اگر دمی زنم بی تو بعشرت و طرب | یاد تو بگذرد بدل مایه آه سازمش
چون بصف نعال تو از پی سجده بسر نهم | گفتم اگر بسر زنی افسر جاه سازمش
از پچه سیم اگر دهد رخصت آیم آن ذقن | من رگ جان زتن کشم رشته چاه سازمش

کم شنو آوازهٔ طاس فلک جامی که بود
آن همه رسوائی کنعانیان زآواز طاس

گردش جام که زد صنع ازل پرکارش — سر نه پیچید ز خط این دائره زنگارش
سر ما و در میخانه که از رفعت و قدر — سایه بر بام فلک میفگند دیوارش
نیست وجه من مخمور جز این دلق کهن — وای من گر نستاند بگرو خمارش
بندهٔ پیر مغانم که در اطوار سلوک — کار مایافت کشاد از گرهٔ زنارش
خیر مستان طلبد هر چه کند باده فروش — سر آن کار ندانسته مکن انکارش
مگسل یکنفس از صحبت عیسی نفسان — فقد انفاس غریزست غنیمت دارش
طبع گویای من آن طوطی شکر شکنست — که ز خونابهٔ دل لعل بود منقارش
جامی اشعار دلاویز تو خوبست نفیس — بود آن حسن ادا لطف معانی تارش

همره قافلهٔ سند روان کن که رسد
شرف مهر قبول از ملک التجارش

رخت کز خط مشکین تو شد نزهت صفحهٔ سیمش — همانا در جفا کاری نوشتی لوح تعلیمش
فتاد اندر کشاکش دل ز چشم و ابروی خوبت — بتیغ غمزه کن جانا میان هر دو تقسیمش
متاع جان همی خواهی ز من گر خود نمی آئی — فرست از لب سلامی تا کنم فی الحال تسلیمش
منجم حکم فتح الباب اشک ما رقم میزد — روان شد سیل خون از جوی جد دلهای تقویمش
کمر گر در میانت گر شود چون میم خود حلقه — بود آن حلقه در تنگی فزون از حلقهٔ میمش

گر تبو فریاد من از ضعف نتواند رسید | ای همه فریادم از تو تو بفریادم برس

بر درش حرفی نوشتم از کمال ضعف دل
گر بود در خانه کس جامی همین یک حرف بس

ای باد صبح آن گل سیراب را بپرس | وان ماه شب فروز جهانتاب را بپرس
از ماکه کرده ایم چو دریا ز گریه چشم | آن دُر ناب و گوهر سیراب را بپرس
گو تا کنم حدیث ز رندان پاکباز | یار دروغ وعدهٔ قلاب را بپرس
احباب را ز فرقتش از دیده نور رفت | آن نور بخش دیدهٔ احباب را بپرس
دل را بهین سجود کنان پیش ابروش | آن بت پرست گوشهٔ محراب را بپرس
جان کز تنم رمید ز نوشین لبش بجوی | از حال طوطی آن شکر ناب را بپرس

جامی بخواب دید که مه در کنار اوست
تعبیر خواب عاشق بیخواب را بپرس

آن دوزخ را جامع آیات زیبائی شناس | خوبرویان کرده زانجا آیت حسن اقتباس
حال چاک سینه کاندر خرقه میدارم نهان | فاش خواهم گفت ازین پس چند پیچم در لباس
پاس انفاس ست میگویم طریق راه عشق | جان فدای راهدانی کاین نفس دانست پاس
مزرع عمر مرا شد گو نیا وقت درو | کز خیال ابرویت خم گشت پشت من چو داس
گر نبائی توبه ویران شد بحمد الله که هست | محکم از خشت سر خم قصر عیشم را اساس
با لباس فقر ناید خلعت شاهی درست | زشت باشد جامه نیمی اطلس و نیمی پلاس

هوش از بر بائی و خرد صبر توان کرد
گر صبر هم از دل بر بائی چه کند کس

جامی اگر آن شوخ نهد مائدهٔ وصل
زان خوان کرم غیر گدائی چه کند کس

گفتی که حذر کن ز بلا چون تو بلا جوئی
سر تا قدم آشوب و بلائی چه کند کس

جام لعلش نگسلد از بادهٔ گلرنگ مپرس
ناله من شنود از زمزمهٔ چنگ مپرس

جلوهٔ شاهد گل بین سحر از حجلهٔ ناز
موجب ناله مرغان شباهنگ مپرس

تنگ دستان ترا کام دل اندر غیب است
ستر این نکته بکر از دهن تنگ مپرس

عاشق کام طلب را ز غم و درد مگوی
مطرب بزم نشین را ز صف جنگ مپرس

نام من مایهٔ ننگست بجائی که منم
قصهٔ نام مگو قاعدهٔ ننگ مپرس

با دو پایان نتوانند ره عشق سپرد
قطع این مرحله از بارگی لنگ مپرس

جامی امید وصال حرم از بهر ترا
راه می بین و قدم منزن و فرسنگ مپرس

رفت عقل و صبر و هوش آری دل لیکن از نالهٔ بس
کاروان چون شد روان شرط لیست فریاد جرس

تا بود جان در تن از وی عارف و خالت بپوش
چون نریزد آب دانه مرغ مسکین در قفس

از دلم شوق تو خیزد و ز دلت مهر رقیب
از گل آری گل دمد در سنگ خارا خار خس

یکنفس خواهم برآرم لیک بی تو چون کنم
تو مرا جانی و بی جان بر نمی آید نفس

چون تنم گردی بود اندر ضعف تار عنکبوت
از همش بگسیخته باد پر و بال مگس

چرا منت کشم سپهر چراغے — فروغ مجلس از شمع بهم بس
مرا گر دولت شاهنشهی نیست — فراغ از دولت شاهنشهم بس
ز بیرون گر لباس تو تنوک نیست — جگر بسته ز خون تهدرتهم بس

چو جامی گر نه کوته آستینم
ز مشت سفله دست کوتهم بس

عید شد هر کس ز یاری عیدئی دارد هوس — عید ما و عیدی ما دیدن روی تو بس
عید مردم دیدن مه عید ما دیدار تو — هیچ عید ما مبارک نیست عید هیچکس
صدق ما چون روشنست شد آفرای خورشید رو — هیچو صبح از مهر دل با ما برآور یکنفس
ما اسیر هجر و خلقے محرم بزم وصال — زاغ با گل همدم و بلبل گرفتار قفس
سوخت جان من اگر آهی کشم معذور دار — دود خیزد لاجرم هر جا فتد آتش بجس
پرده گفتی افگنم بس روز عید از پیش رخ — عید شد آن وعده را دیگر میفگن پیش پس

میرسد فریاد جامی بی رخت هر شب بماه
ای مه نامهربان روزی بفریادش برس

گر روی بمردم ننمائے چه کند کس — ور چشم ترحم ننمائے چه کند کس
آئی برم آنم که شوی از همه فارغ — آن لحظه اگر نیز نیائی چه کند کس
هر روز جدا از تو کشم محنت دردے — گر دیر کشد درد جدائی چه کند کس
چون زلف تو بر دامن گل غالیه ساید — از سنبل تر غالیه سائی چه کند کس

هر زمان دل بسگ کوی تو مشتاق تر است — سیری از صحبت احباب نه بیند هرگز
هر که در کوی تو پهلو بسر خاک نهد — راحت از بستر سنجاب نه بیند هرگز
دود من گر شب از نیسان ره روزن بندد — خانه ام پر تو مهتاب نه بیند هرگز
نور طاعت که دل از سجده ابروی تو دید — عابد شهر بمحراب نه بیند هرگز

جامی آن صوفی صافیست که با یار دلست
خرقه خز رهن مے ناب نه بیند هرگز

زهی مهر از رخت شرمنده مهر نیر — ز خیل عشق تو سلطان سپه نیر
ز دست عشق تو داد از که خواهیم — که دارد داغ عشقت با دو شبه نیر
مکن بی موجبی ما را گنهگار — چو کشتن میتوانی بی گنه نیر
گذشتی دی بصد ناز و کرشمه — نگه دی سوی مشتاقان نگه نیر
چه خوش آباد شد کوی خرابات — فدایش باد مسجد خانقه نیر
کمر بستی هلاک جان من شد — خدا را بر شکن طرف کلاه نیر

قدم کی مینهی بر چشم جامے
که کمتر دار یش از خاک ره نیر

درین ره خضر همت هم بس — حریم منزل گهم بس
مریف کنج خلوتخانه فقر — دل هشیار و جان آگهم بس
طراز آستین دلق تجرید — وما توفیقی الا بالله بس

وقت غم و درد دستدل ای مایهٔ عشرت — ره جانب این غمکدهٔ تنگ مینداز
سختی دل خویش مگو پیش رفیقان — در حلقهٔ مرغان حرم سنگ مینداز
بر عارض چون سیم مفزا خط مشکین — در آئینهٔ صاف دلان زنگ مینداز
هر چند بقانون نبود نالهٔ زارم — چنگ توام از چنگ خود این چنگ مینداز
من شستهام از آب وضو دست خود ای شیخ — در کوزهٔ دگر جزمی گلرنگ مینداز

جامی بقدش شعر ترا راست شد آهنگ
این زمزمهٔ شوق ز آهنگ مینداز

رفتی و من ملازم این منزلم هنوز — زآب منزه بکوی تو پا در گلم هنوز
راندی چو برق محمل خود گرم و من چو ابر — در گریه و فغان ز پی محملم هنوز
بگسست چون زمام سر رشتهٔ حیات — دست از زوال محمل تو بگسلم هنوز
ای کشته دل ز تیغ جفا می توام دو نیم — با من دو دل مباش که من یکدلم هنوز
من مرغ نیم بسمل از شوق تیغ تو — تو تیغ ناکشیده پی بسملم هنوز
در سود جسم غرقه بخون زیر خاک من — مستغرق مشاهدهٔ قاتلم هنوز

جامی نهاد چشم بطاق مزار خویش
یعنی بشکل ابروی تو مائلم هنوز

دیده ز خاک درت خواب نه بیند هرگز — تشنه در واقعه جز آب نه بیند هرگز
چشم قلاب تو بهر کشتن خاطر ما — چون خم زلف تو قلاب نه بیند هرگز

یاد یادت که زمن یاد نکردی هرگز
دل ناشاد هرا شاد نکردی هرگز

کردم آباد بصد خون جگر خانهٔ چشم
جا درین منزل آباد نکردی هرگز

گوشت ای سیمبر از حلقهٔ زرگشت گران
با تو خود گوش بفریاد نکردی هرگز

بارها از لب خود عشوهٔ شیرین دادی
فکر جان کندن فرهاد نکردی هرگز

یافتی بر سر من منصب شاهی لیکن
کار بر قاعدهٔ داد نکردی هرگز

حسن ارشاد همین بس که در اطوار سلوک
خبر بحسن خودم ارشاد نکردی هرگز

بندهٔ جامی نکند از تو جز این آزادی
که ز بند خودش آزاد نکردی هرگز

خرامان بگذر ای سرو سرافراز
چو سایهٔ سرو را از پا در انداز

نیازم چشم مستت را که با من
کند صد ناز پیش از بهر یک ناز

ز غم گفتی مسوزان همچنان ست
کز آتش شمع را گویند مگداز

رقیب کشته شد الحمد لله
خوشا الحمد را بسمل ز آغاز

نیاز دلبی تو ما را هیچ چاره
بیا بیچارگان را چاره ساز

چو پر بگشاد مرغ جان پر ویز
ببام قصر شیرین کرد پرواز

جدا ماند ز تو جامی ننالید
ز کشته بر نیاید هرگز آواز

تیر مژه تنها بدل تنگ میندار
زین پیش میان دل و جان جنگ میندار

زود خواهد بود کار دخار بهر اهل راز
همچو جامی صد گل معنی برون از طبع تیز

دل از قید حریفان بی خرد بگریز — تو مرغ زیرکی از دام دیو دد بگریز
قبول صحبت نیکان اگر نه بارے — یکی بگوش دز همصحبتان بد بگریز
بسست زاسجد عشق ای پسر ترا این حرف — که ذکر اب کمن از گفت وگوی جد بگریز
گر تحتن ز حد تا بکے ز اهل صفا — اگر صفای دلی داری از حسد بگریز
مده براحت فانی حیات باقے را — بحنت دو سه روز از غم ابد بگریز
چو نیست خاصیتی در قبول دردکشان — نه بر قبول کن اقبال دنی زرد بگریز

خمیر مایهٔ هر نیک و بد توئی جامی
خلاصی از همه می بایدت ز خود بگریز

آمد بهار و گلرخ من در سفر هنوز — خندید و باغ و چشم من از گریه تر هنوز
شاخ شکوفه از خطر وی بجست لیک — باشد ز آه سرد منش صد خطر هنوز
آمد بر درخت گل آما چه فائده — چون آن نهال تازه نیامد ببر هنوز
از سرو و گل چه سود خبر گفتنم که من — زان سرو گلعذار ندارم خبر هنوز
بابا دبوی کیست چو آن نو رسیده گل — دامن کشان نکرد بستان گذر هنوز
بکشا نظر بلاله و نرگس که غایب ست — چشم و چراغ مردم صاحب نظر هنوز
خلقی بعیش خنده زنان در چمن چو گل — جامی چو لاله غرق بخون جگر هنوز

الا ای ماه تبریزی که چون خور | نشاید کرد در رویت نظر تیز

چو مولاناست جامی مست عشقت
تو بار خار رخشان شمس تبریز

پیر شدیم و بدل داغ جوانان هنوز | ماند تن از کار و جان طالب جانان هنوز
رشته دندان گشاد رفته حرمان دمن | کام طلب از لب تنگ دهانان هنوز
تن شده موی و موگشته سفید و دلم | مو به کنان از غم موی میانان هنوز
مردهٔ صد ساله را مژدهٔ تو جان دهد | لب نگشاده بآن مژده رسانان هنوز
خاک توام دست من کی برکابت رسد | کردی نایافته بادعنانان هنوز
لب ز سخن بسته ام غنچه وش اما چو خار | تشنهٔ ریش منند تیز زبانان هنوز

جامی اگرچه نماند نظم ترا رونقی
سحرهٔ طبع تواند سحر بیانان هنوز

از خزان برگ ریزان ریزان شد اگلچهره خیز | یاد کن از برگ ریز عمر و مے در جام ریز
شد ز برافشان خویش بینا رنگ و بیاز دست بهر | زابر بپرهیزان که گردد بر سر زر سیم بیز
باغ شد بی برگ اکنون هم خوش آهنگان باغ | میکنند آهنگ یک از باغ آهنگ گریز
سبزه موقوف بهار آمد بزیر گل سبلے | خفتگان باغ دارند انتظار رستخیز
هر گل راحت که گلبن داد دستانرا ابد | مینهد در راه شان امروز صد خار ستیز
سرو ماند آزاد آسیبی که گلها را رسید | باد عمر سروران کوته و باد این ریز و بیز

بنفشه سر فگنده ست و ذرم بر طرف جو گویا
پی فتنش نهاده سوسن تیغ زن بر سر

دمیده گل ز باران سحر بهر قدوم نوشان
نهاده صحنهای لعل پر دُرّ عدن بر سر

توانی سبز مرغان گو خموش باشید و بستانان
که جامی آمد ست از جمله در لطف سخن برتر

ثم الحمد که بعد از سفر دور و دراز
میکنم بار دگر دیده بدیدار تو باز

شرمه برهم نزنم پیش تو آری نه خوش ست
که ترا چهره بود باز و مرا دیده فراز

تا شد از عشق تو سر رشته کارم روشن
همچو شمعم هنری نیست بجز سوختن و گداز

با وجود چنین ابری توام می خواند
زاهد بیخبر از عشق بمحراب نماز

لیک در شرع وفا نیست نمازی بازان
که نهم روی ادب پیش تو بر خاک نیاز

پی توحید بر د از الف قامت تو
هر که ادراک حقیقت کند از حرف مجاز

جامی از شوق مقام تو توانی که زند
بهر عشاق ره راست بود سوی مجاز

خطت فتنه است و لبها فتنه انگیز
دلم زان فتنه خون و دیده خونریز

دلی آویخته زلفت ز هر سوی
کرا باشد چنین زلف دلاویز

ز شکل قامتت شد کشته خلقی
ترا گر میل قتل ماست برخیز

تو چشمی و بود دود آفت چشم
ز دود و آه مشتاقان بپرهیز

خوشم با محنت و درد تو آری
بود رنج محبت راحت آمیز

این نه باغ داد خارستان بیداد است لیک — نیست جز ارباب دل را دل ز خار او فگار
وقت کوچ آمد بنه ای ساربان بار سفر — تا بکی باشد دل از بنداد یا نم زیر بار
هر دم از شوق سفر چون آستران مینج موی — میکند بر روی زردم قطرهای خون قطار

پشت خم گردد چو گردون ناقه را در بادیه
گر شود با پارهای دل بر و جامی سوار

ای سهی سرو ترا سنبل مشکین بر سر — عقلم از سر ببودی و دل و دین بر سر
هست سنبل بچمن شاه ریاحین لیکن — آمده کاکلت از شاه ریاحین بر سر
تا ترا دیده ام از حسن جهانی به نیاز — میکشم پیش تو سر چشم جهان بین بر سر
شاه دوران اگر این شکل و شمائل بیند — تخت جاهت دهد و افسر تمکین بر سر
هر شب آهم فگند شعله ببالین و بود — تا سحر مشعلم از شعله بالین بر سر
سین دندان به تبسم نبارد زسین — کاید آن خوشترم از خواندن یاسین بر سر

جامی این نظم بخوان تا فلک از بهر نثار
دانها ریزدت از رشته پروین بر سر

خوشا گل کامدست از ناز نینان چمن بر سر — بساط سبزه زیر پا و چتر نارون بر سر
ز بیماری ببالین سر نهاده نرگس رعنا — پی بیمار پرسش آمده سرو چمن بر سر
همانا ناله شمع جمع نوخیزان باغ آمد — که دارد شعله آتش میان انجمن بر سر
معما نیست پس مشکل گشای اندر چمن غنچه — گشاد آورد دست شاخ گل بطبع خویشتن بر سر

ره زن اهل طریقت شده‌ای تازه جوان — وای گر نه مددگار شود همت پیر
گر کنم بر سر کوی تو ز خار ابستر — ز یر پهلوی من آن نرمتر آید ز حریر
خنده بر عشق تو ام طور خرد بر هم زد — گر کنم بیخودی بر من بیچاره مگیر
چند گریم ز غمت گاه کز ین رشحه درد — نتوان نقش جفا شستنت از لوح ضمیر

جامی آمد بسر کوی تو جان بر کف دست
گرچه این تحفه بود پیش سگان تو حقیر

گل خوش ست و عید خوش و ز هر دو خوشتر وصل یار — خاصه بعد از محنت هجران و درد انتظار
در بهاران غنچه دل خرم و خندان بود — غنچه دل چون دل غنچه ست ما را این بهار
مینماید لاله زار عشرت ام السالم بچشم — داغهای محنت دوری که بر دل بود بار
آرزو دارم که گیرم در کنار خویش مے — ای خوش آندم کار زوی خویش گیرم در کنار
دامن افشان از غبار غم که از باران زمان — چون دل اهل صفا بر دامن صحرا غبار
آب صافی میکند در جوے کار آئینه — شاهد گل زان کشاید رخ بطرف جویبار

آن سهی قد گر کند بر مشهد جامے گذر
بهر پابوسش وی از گل سر برآرد سبزه وار

بر کنار دجله دور از یار و مهجور از دیار — دارم از اشک جگرگون دجله خون در کنار
چون سواد دیده ام دریا کند بغداد را — سیل چشم و دجله بارم گر شود با دجله یار
گر نبردی آرزوی شیر بم از کف زمام — کی فتادی بر خراب آباد بغدادم گذار

بر خاک ره چو سایه فتادیم و همچنان — خورشید اوج کنگرهٔ کبریاست یار
دوری جداست همدم هر تار موی من — تا با رقیب همدم و از من جداست یار
یکجا نکرد با من بی خان و مان مقام — با من درین مقام ندانم چراست یار
چون تیره شد ز ظلمت هجران شبم چه سود — کز چهره صبح دولت اهل وفاست یار
گفتم بوعده راست نه رنجه شد ز من — یاری نباشد این که بر نجد ز راست یار

جامی تو وصل خواستی از یار و او فراق
گر عاشقی مخواه بجز آنکه خواست یار

حلقهٔ زر تا بگوشت جای کرد ای سیمبر — قامتم چون حلقه شد زین رشک و خارم خون بخور
بست زرین حلقه ات راه خلاص از هر طرف — پس دل من چون برد مسکین از آنجاره بدر
آنچنان کز حلقه نبود گوش تو هرگز تهی — از خیالش نیست خالی چشم ارباب نظر
زر گرفت از پختگی پیش بنا گوش تو گوش — سیم کو خامی مکن زین پیش و لاف از حد مبر
داغ بر ران سگان از حلقه باشد رسم و تو — می نهی از حلقهای خویش داغم بر جگر
تا تر از زر دیده ام از حلقه بر بالای سیم — سیم بر بالای زر ریزم مدام از چشم تر

نظم جامی را بوصف حلقه خود گوش کن
گرچه نبود در خور آن حلقه زرین گهر

گرچه طفلی و هنوزت شکر آلوده شیر — دل صد پیر و جوان هست بعشق تو اسیر
هر طرف تیر خودم سازکه بارے بطفیل — بمن افتد نظرت چون نگری از پی تیر

کند گل چون رخت خود را تصور — از ان دارد ز گل غنچه دلے پر
من آزاده را کشت از غمت سرو — برید ش باغبان کالحر بالحر
چگویم جرعهٔ جامت حق ماست — ترا تلخ آید آرے حق بود مر
بر ستم هر که بیند ساعد تو — بدندان گیرد انگشت تحیر
کمش آن زلف را هر جانب ای بار — که بس در پیچ و تابت از تکسر
تواضع میکنم پیش سگانت — نشاید از فرودستان تکبر

شد از گریه تن چون موے جامی
نهان در اشک همچون رشتهٔ دُر

شد بزلفت دل شکسته اسیر — رب سهل علیه کل عسیر
صبر اندک غم فراوان ست — انچه دارم من از قلیل و کثیر
پیر من خم بادهٔ کهن است — مستفیضم ز فیض باطن پیر
رفتے از چشم و حاضرست خدا — که نه غائبم از پیش ضمیر
وعده بوسه با دهان مفگن — بر من خسته کار تنگ مگیر
بنده جامی اگر گشد پیشت — تحفهٔ جان بلطف خود بپذیر

نیست بر طبع نازکت پنهان
نکتهٔ تحفة الفقیر حقیر

عمریست نور چشم جهان بین ماست یار — بی نور مانده چشم جهان بین کجاست یار

بود خاک آستانت از غبار غیر پاک | شد ز شست و شوی آب چشم اکنون پاک تر

رخش بیرون ران که بهر پاپوس مرکبت
شد جهانی بر سر ره خاک و جامی خاک تر

شد مه عید از شفق چون جام زر باز آشکار | یعنی از آب شفق گون جام زر خالی مدار
چرخ با قد نگون سالی کشد دامن بخون | تا شبی آرد چنین فرخنده ماهی در کنار
تخم عشرت ز آب می روید بخاک میکده | ای که داری دست رس تخمی درین مزرع بکار
تشنه لب مردیم ساقی جرعه بر ما فشان | خشک شد کشت ای سحاب لطف بارانی بیار
شیشه صاف ار نباشد کو سفال دردبار | رند دردآشام را با این تکلفها چه کار
حال ما در بزم رندان از می و ساغر خوش است | محتسب بهر خدا ما را بحال خود گذار

سر فرو بردن بدلق زهد جامی تا بکی
عید شد روپای خم گیر و بفرقت سر برآر

ای دهانت ز لب و لب ز دهان شیرین تر | خنده شیرین و سخن گفتن ازان شیرین تر
نرسد با لب تو لاف سخن طوطی را | گرچه هست از همه شیرین سخنان شیرین تر
در دل تنگ لبت هیچ شکر شیرین نیست | لیک در دیدهٔ خونابه نشان شیرین تر
کلک تصویر اگر خود ز نی قند بود | صورتی از تو کشیدن نتوان شیرین تر
نی شکر گرچه ز سر تا بقدم شیرین نیست | نیست از قد تو ای سرو روان شیرین تر
جامی از وصف لبت کز نشکیند چه عجب | نکته ناید از آتش بزبان شیرین تر

جذبهٔ شوق رخش بر وز خود جامی را
باد آسوده درین خواب گران تا دم صور

خطیست بر گل رویت ز مشک تر مسطور — که باد آفت چشم بد از جمال تو دور
بملک حسن سلیمان توئی ولب خاتم — بگرد خاتم توصف کشیده لشکر مور
خمار چشم تو دارم ز جام لعل لبت — بیکدو جرعه بنجشای بر من مخمور
تو در میان و برای تو هر شبی گردان — فلک بگرد زمین با هزار مشعل نور
مجوی شیوهٔ رندان ز شیخ شهر که نیست — ز ذوق دُرد کشان بهره مند مست غرور
حریم میکده خوش مانیست کور رضوان — که خاک روبی این در کند بگیسوی حور
بدور عاطفت شاه میکشد جامی — ز جام ساقی بزم صفا شراب طهور
سپهر مرتبه سلطان ابو سعید که شد — سرای عدل ز معمار عدل او معمور

صدای نوبت جاه و جلال او بادا
درین مقرنس زنگار خورد تا دم صور

ای ترا دامن ز گلبرگ بهاری پاک تر — غنچه دارم هر دم از شوقت گریبان چاک تر
ریختی صد بی گنه را خون که تیغت کس ندید — نیست شوخی از تو در عاشق کشی چالاک تر
تا دل از غمناک خود شادمان دیدم ترا — همدمان دارم که باشم هر زمان غمناک تر
نیکوان را نیست باک از خون عاشق ریختن — گر مرا کشتی چه باک ای از همه بی باک تر
شوم از آب مژه سازم ز تف سینه خشک — چون شود از خون من آن حلقه فتراک تر

تا گشد غنچهٔ خیالت بگذر سوی چمن | با لب نازک و از لب دهنی نازکتر

تازگی سخنت وصف کند جامی بس
زانکه گفتن نتوان زین سخنی نازکتر

زهی ز فتنه ترا هر طرف سپاه دگر | ز ظلم چشم تو هر گوشه دادخواه دگر
کجا روم که ز دست غمت کنم فریاد | که نیست جز تو درین ملک پادشاه دگر
چو جان دهیم ز غمت غیر خار نو میدی | نروید از گل ما بید لان گیاه دگر
گهی که بر سر راه تو منتظر باشم | مکن ز غم خدارا گذر براه دگر
حدیث شوق تبا بر تو چون کنم روشن | که جز خدای ندارم برین گواه دگر
اگر چنین زند از سینه شعله آتش آه | جهان بسوزد اگر بر کشیم آه دگر

مکش بتیغ تغافل کینه جامی را
چه سود از انکه شود کشته بیگناه دگر

الله الله ز کجا میرسد آن غیرت حور | همچو خورشید فرو هشته بر خ برقع نور
میخرامد ز سرا پرده اجلال بطون | تا زند جلوه کنان خیمه بصحرای ظهور
میکشاید ز سر گنج گرانمایه طلسم | تا دهد حاصل آن گنج بهر مفلس عور
هر کجا سایهٔ زلفش همه دامست و فریب | هر کجا پرتو رویش همه عیش ست و سرور
همه دلداده او نید چه هشیار و چه مست | همه دیوانهٔ او نید چه نزدیک و چه دور
هر جفائی که کند صبر بر و آسان ست | مشکل انیست که بی او نتوان بود صبور

بادهٔ لعل برد غصهٔ ایام ز دل
مدعی گر برود کو برود از غصه بمیر

زیر این بردهٔ زنگار کسی محرم نیست
پرده بگشا ز رخ پرده نشینان ضمیر

جامی آن راز که در پردهٔ معنی بنهفت
نی کلک تواد اکرد با لحان سفیر

روزه چون میداری ای شیرین پسر
گر ز دو لب نیم دهانت پر شکر

ماه روزه گر خوری شکر چه باک
نیست روزه ماه من برماه و خور

مردمان در روزه و عشاق را
هر دم از دیدار تو عیدی دگر

روزه داران بین همه مشتاق عید
من بوصلت از همه مشتاق تر

تا دهان بستم بروزه از خدا
خواهم آن حلوای لب شام و سحر

روزه داران را نیاید ماه عید
با وجود ابروانت در نظر

هر نماز شام جامی بی لبت
میکشاید روزه از خون جگر

ای ترا از گل سیراب تنی ناز کتر
بر تن از برگ سمن نیست هنی ناز کتر

نیست بر هیچ بدن راست بدین لطف قبا
نیست در هیچ قبا زین بدنی ناز کتر

هر شهیدی که نشد تیغ تو خود داشته وای
گر نباشد ز حریرش کفنی ناز کتر

منه از دست کمان ای دل و جانم بسپر ست
که ندیدم ز تو ناوک فکنی ناز کتر

زین همه تازه نهالان که ببر آمده اند
نیست کس را ز تو سیب ذقنی ناز کتر

بنفشه گرد گل در خواب دیدم | معنبر شد بدان زلف معنبر

چه خوش باشد بنرم عشق جامی
بے اندر جام و لب در برابر

عید ست و دارد هر کسی عزم تماشائی دگر | ما را نباشد غیر تو در دل تمنائی دگر
صد خوب پیش آید مرا خاطر نیاساید مرا | زینها چه بکشاید مرا چون عاشق جائی دگر
فی ره مرا در خانه نی جاے در کاشانه | هر لحظه چون دیوانه گردم بصحرائی دگر
بگداخت از غم جان و تن چندین نخواهم زیستن | می بین برحمت سوے من امروز و فردائی دگر
از من چه پرسی این و آن خواهی بخوان خواهی بران | محکوم فرمانم بجان نبود مرا رائی دگر
ای فاخته دل مینهی بر قامت سرو سهی | گوئی نداری آگهی از قد و بالائی دگر

جامی نخواهد از تو دل زیرا که در چین و چگل
همچون توئی ای جان دل نبود دلارائی دگر

زد سحر طائر قدسم ز سر سدره صفیر | کز درین دامگه حادثه آرام بگیر
قدسیان بهر تو آراسته عشرتگه انس | تو درین غمکده چون غمزدگان مانده اسیر
دو کمان دار میان تو و مقصود رهست | خویش را هر چه انداخته دور چو تیر
بگسل از دل ببر از جان که گریزست ازان | دل بران شاهد دل نه که ازو نیست گزیر
هیچ جانیست که عکس رخ او پیدا نیست | جرم آئینه بود گر نبود عکس پذیر
خم دیر نیه مے پیر نست اے ساقی | هر دمم فیض دگر میرسد از باطن پیر

نخواهد رفتن پروانه را شمع ازان در بزم خود میسوزدش پر

خوشست از یاد تو بیوسته جامی
ولی اندیدم بدیدار تو خوشتر

عاشقم بیدل غریب و اسیر کارم از دست رفت دستم گیر
تا نیاد تو زنده مے مانیم ورنه هجران نمیکند تقصیر
چه عجب کز تو ام گریزی نیست نیست کس را ز جان خویش گریز
آب جویای سرو قامت تست گرچه بادش کشیده در زنجیر
ابروی و غمزه بس ترا پی صید گوشه گیر از کمان بیفگن تیر
هر دم از اشک سرخ بر رخ زرد شرح شوق تو میکنم تقریر

جامی آشفته جوانی شد
سود کی دارد ش نصیحت پیر

نجونم گر کشی تیغ ای ستمگر نخواهد شد تمنائی تو از سر
خدا را سر و من زین فکر بگذر
مشو هر لحظه مرغ شاخ دیگر
زدی ای اشک آخر سکّه بر زر
سگ کویت از و صد بار بهتر

بهر غلطیدن بخاک پای تست — در اشکم را که غلطان ساختند
هر کجا جولان کنان رانی سمند — عاشقان از دیده میدان ساختند

خواست جامی گر بتان بندد نظر
آن دو رخ بازش بچشمان ساختند

ای ز مشکین طره‌ات در هر دلی بندی دگر — رشتهٔ جان را بهر موی تو پیوندی دگر
زلف تو یارب چه زنجیریست کز سودای او — هر زمان دیوانه میگردد دو خرسندی دگر
چون رهد مسکین دلم زان جعد خم در خم که هست — هر خمی صد حلقه و هر حلقه بندی دگر
گر پدر خورشید و مادر ماه باشد نی عجب — بر زمین ناید نجون تو فرزندی دگر
تا سماع قول مطرب داد پندم من حکیم — خوش نمی آید که دارم گوش در بندی دگر
محتسب سوگند ما زمی داد و عهد گل رسید — وه که می باید شکستن باز سوگندی دگر

دل گرفت از خانقه جامی ره میخانه پرس
تا بی معشوق و می گیریم یکچندی دگر

ز رشک قدت ای سرو سمنبر — بصد پاره دلی دارد صنوبر
بباغ خلد اگر شاخ گلی هست — تو آن شاخ گلی ای شوخ دلبر
نهال حسنی و ما چشم داریم — که آریمت بآب دیده در بر
مرا گفتی و تکبیری نگفتی — چه سنگین دل کسی الله اکبر
کنایت زان لب آمد پیش عارف — شراب سلسبیل و آب کوثر

با شیخ خرقه‌پوش چه کارم که کار من
جز پیر مے فروش کفایت نمیکند

از روح فهم واعظ خوش لهجه محو به
هر نکته کز لب تو روایت نمیکند

معشوق را رعایت عاشق خوش ست لیک
یار من این طریقه رعایت نمیکند

جامی بنیذ لب که حریف سخن نیوش
ادراک رمز و فهم کنایت نمیکند

شب ماه عید راز شفق چرخ جلوه داد
بر کف حریف لعل قبا جام زر نهاد

خونین دلی که بود جگر بسته اشک او
بر روی زرد یکسر ناخن جگر گشاد

نی نی که نعل زر ببساطی که یافت رنگ
از خون دشمنان زسم اسپ شه فتاد

شاهی که در مقام غلامیش ماه عید
خم کرد پشت خویش و پی خدمت ایستاد

جان رسیدگان بمواعید لطف او
چون طفل نارسیده بامید عید شاد

روزش بود همیشه زبخت سعید عید
چشم بد زمانه ز عیدش بعید باد

جامی چو ماه طلعت او دید عید کرد
حاشا که هرگز آید ازو ماه عید باد

تا ترا شکلے بدینسان ساختند
بهر مردم آفت جان ساختند

قدسیان تصویر قدت خواستند
شاخ طوبی را خرامان ساختند

زابر رحمت قطرهای لطف ریخت
گرد کردند آن زنخدان ساختند

تیر مژگانت زجان چون نگذرد
کش زنوک غمزه پیکان ساختند

سرو را بر طرف جوا ز فیض ابر در فشان
حلهٔ سبز زمرد رنگ در بر تازه شد

از ریاض مکرمت آمد نسیم رحمتی
جان عالم زان نسیم روح پرور تازه شد

قصه کوته جامی اهل فضل را کشت امید
از سحاب لطف شاه عدل گستر تازه شد

خسرو غازی معز ملک و دین سلطان حسین
آن حسن خلقی کز و آثار حید تازه شد

باد هر دم روزبش فیروزی دیگر کزد
رسم فیروزی درین فیروزه منظر تازه شد

اگر هر شب ز در بستر نم از چشم نرم افتد
ز چاک سینه چون آتش همه در بستر م افتد

چو در جانم زدی آتش برون زان از در چشمم
مبادا در حریم مجلست خاکستر م افتد

نشست اندر سرم سنگ جفایت گر سرم از تن
فتد بهتر که این تاج کرامت از سرم افتد

نخواهم گشتن کوی دلی با آن لب و غمزه
که خونخوارند و خونریز این سخن چون با درم افتد

چو بی تو میخورم ساغر تهی ناگشته پر گردد
ز قطره قطره خون کز هر مژه در ساغرم افتد

ستر افتادم از عشقت خطا بود آنکه میگفتم
که عشق تو ز دیگر خوبرویان بهترم افتد

بعهد عافیت کردم هوای آن جوان جامی
چه دانستم کز و هر دم بلائی دیگرم افتد

لعل لبت بلطف حکایت نمیکند
چشم خوشت نظر بعنایت نمیکند

صد بار پیش پیش تو گفتیم در دل
در دا که در دل تو سرایت نمیکند

دل با سگ تو شرح دهد غصهٔ رقیب
از دوستان بغیر شکایت نمیکند

ز خواب ناز چو بگشاد دیده نرگس مست
چه نازها که ازان چشم نیم خواب کشید

رود رد هجر عذابی ست ناله رحمی کن
که در فراق تو جامی بسی عذاب کشید

رسید قاصد و درجی ز مشکناب آورد
چه جای درج که درجی در خوشاب آورد

ز شب نوشته مثالی بگرد صفحه صبح
پیام ذرّه سرگشته ز آفتاب آورد

خراب بود ز ظلم فراق کشور دل
نشان لطف سوی کشور خراب آورد

سخن درست بگویم که شاه مسند ناز
نیاز نامه درویش را جواب آورد

غلام مقدم آنم کزان لب و غمزه
نوید مرحمت آلوده عتاب آورد

نه فت خامه سر از شرح هجر و حیرانم
که نامه قصه ما را چگونه تاب آورد

شب از فسانه وصلت بروز می آرم
اگرچه بخت مرا این فسانه خواب آورد

گذشت پایه نظمت ز آسمان جامی
چو پی بخاک در شاه کامیاب آورد

شهنشهی که چو راه سفر گرفت طفر
بهم عنانی او پای در رکاب آورد

ساقیا اطراف باغ از سبزه تر تازه شد
جام می در ده که روز عشرت از سر تازه شد

گل بوجه ساغری در میان آورد زر
در سر نرگس هوای ساغر زر تازه شد

بزم گلشن را ز لاله جام لعل آید پدید
افسر گلزار ز ژاله عقد گوهر تازه شد

بلبلان را جان ببوی صحبت گل تازه گشت
قمریان را میل دل سوی صنوبر تازه شد

گر خوی چکان آن لب شکر بر شوره خاک آرد گذر
آن خاک را در یک نظر سبز چشمه حیوان کند

بر جان همی آرد کمین غم زین دل اندوهگین
سیل بلائی کو که این غمخانه را ویران کند

زنهار ان که جامی خونفشان در هر غزل شد قصه خوان
دریای خون روزی روان از جدول ریوان کند

باز خون دلم از دیده روان خواهد شد
چشمم از هر مژه خونابه فشان خواهد شد

هست مقصود دلت آنکه بمیرم ز غمت
هر چه مقصود دل تست چنان خواهد شد

بسکه خونین کفنان داغ تو بر دل رفتند
همه صحرای عدم لاله ستان خواهد شد

دید در کو دکیت پیری و گفت این روزی
فتنه عالم و آشوب جهان خواهد شد

شکل بالا نبها گر چه شب تنهائی
در دلم زاوک و در سینه سنان خواهد شد

خون من جای دگر ریز که چون در کویت
کشته افتم همه را بر تو گمان خواهد شد

هر که دید از رخ تو خرم و خوش جامی را
گفت کاین پیر دگر باره جوان خواهد شد

رخت ز غالیه خط گرد آفتاب کشید
خطت ز سنبل تر بر سمن نقاب کشید

مصور ازل ابروی دلکشای تو خواست
ز مشکناب هلالی بر آفتاب کشید

سگ تو خواست برای قلاده عقد گهر
بر شته مژه چشم دُر خوشاب کشید

پلاس میکده زاهد نو دلق پشمین خواست
بساط رزق بپای خم شراب کشید

تسبی خیال تو دامن کشان ز ما بگذشت
کز ین دو دیده نه دامن بخون ناب کشید

باغمم بگذار و شادی دیگران را ده که من — عاشق غمخوارهٔ ام شادی ندانم چون بود
دود ناید زاتش اخگر دلی دل در برم — آمد آن اخگر که دودش رفته بر گردون بود
هر گیاهی کز حریم خیمهٔ لیلی دهد — خورده آب از چشمه سار دیدهٔ مجنون بود

صحبت تنگست جامی جان و دلرا با غمش
عقل محرم نیست کو تا یکزمان بیرون بود

وقت آن شد کز فلک زرین حمائل بگسلند — رشتهٔ پیوند مهر از مهرهٔ گل بگسلند
حاصل این سیر دوری چون همه سرگشتگی ست — رنگهای اجسم از فیروزه محمل بگسلند
چون نه برحسب مراد افتد نتائج را ظهور — نسبت تاثیر فاعل را ز قابل بگسلند
سلک نظم هستی آمد عاشقان را سلسله — فرخ آن ساعت که مجنونان سلاسل بگسلند
کی تواند زد دل اندر دامن مقصود چنگ — گر نه عقل و وهم چنگ از دامن دل بگسلند
گر نه در قطره موانع تیز باشد تیغ عشق — ره روان امید از قطع منازل بگسلند

بگذرد مرغ دل جامی ازین سبز آشیان
گر ز بال همتش نبود شواغل بگسلند

فرخنده عیدیست کان جوان از پشت زین جوالان کند — از غمزه ها خنجر زنان عشاق را قربان کند
رخش جفا انگیخته خون اسیران ریخته — هر سو سری آویخته جا بر سر میدان کند
چون از دل غرقه بخون آرند پیکانش برون — ناله ته از چاک درون از فرقت پیکان کند
زان گونه کز ابر چمن یابند گلها خنده زن — آن غنچه لب را چشم من از اشک خود خندان کند

لبکه آید آب و صابون هر دم از باران و برف
سبز پوشان چمن را جامه شد در بر سفید

بر فروز آتش گل میفتد برف از هوا
باغ دی را این گل سرخست و آن دیگر سفید

جامی امروز آن می گلرنگ خور کز عکس آن
لعل گردد گرچه باشد فی المثل ساغر سفید

لیک بر یاد شهنشاهی که در باران جود
ساحت بزمش بود ز افشاندن گوهر سفید

شاه ابو الغازی که باد از فیض نور مهر دی
غرهٔ جاه و جمالش تا دم محشر سفید

انهمه خون از لب لعل تو دل چون میخورد
انگهین نتوان چنین خوردن که او خون میخورد

شیخ شهر ما که بودی شهره در کم خوارگی
از همه درد و لعلت باده افزون میخورد

جز گل حسرت نیارد بار در باغ امید
خار حسرت گانم که آب از اشک گلگون میخورد

دل پر است از زخم شمشیر بلا در فراق
همچو آن پر دل که زخم اندر شبیخون میخورد

سیل اشکم در نمی آید بچشم آن ماه را
گرچه هر شب موج آن بر اوج گردون میخورد

میکشد هر دم زمین را خود ز چشم بحر خون
تشنه کوی دم آبی ز جیحون میخورد

جور تو خبر بر دل لیلی نمی آید بلی
سنگ کز لیلی رسد بر جام مجنون میخورد

هر شبم در سر خیال آن لب میگون بود
دامن از خونگان و مژگان از دلم پر خون بود

چون رسد پیکان تو بر سینه انگه بگذرد
از رسیدن در بگذشتن بسی افزون بود

آن غزالی تو که از بهر شکارت عالمی
گمره اندر کوه یا سرگشته در هامون بود

شد چو پروانه دل از صبر و خرد ساخته پر — سوی آن شمع دلی سوخته پر باز آمد

جامی افتاد بزندان غم از شوق لبش
طوطی آری بقفس بهر شکر باز آمد

بر رخ زردم نه اشکست این که گلگون میرود — شد دلم ریش از غمت از ریش دل خون میرود
گر دلم شد رخنه از تیغ جفایت باک نیست — جانم از زندان غم زان رخنه بیرون میرود
بر تن زارم زمین شد بی تو ننگ ای کاش دست — میزند در دامن آه و بگردون میرود
با میان بار اندوه و تو با آسودگان — کوه کن در کوه و شیرین گشت هامون میرود
پوست بهر غیر پوشد ور نه لیلی واقف است — در حریم حی بهر شکلی که مجنون میرود
خوانده دانم که بی جو میرود آب بهشت — لطف آن قد بین که بر روی زمین چون میرود

چون سخن در وصف آن دندان و آنجا چه لطف
نظم جامی را سخن در دُر بکنون میرود

خیز ساقی کز فروغ صبح شد خاور سفید — زاغ شب را ساخت گردون چون جمن اصل بسفید
صبح کافوری سحاب از آسمان کافور بار — بیضهٔ کافور را ماند زمین یکسر سفید
دی که کرد از دشت طی دیبای سبز سبزه را — ساخت از سر کوه خارا پوش را چادر سفید
چون کریمان ابر گنج سیم در بکشاد و ساخت — مفلسان را از نثار سیم بام و در سفید
برخ خاکست پنداری فلک زنیسان گرشد — لطخ خاک از سوگ گیهای بلورتر سفید
بود از اوراق خزان بستان ملون دفتری — چشم عبرت بین گشا تا بینی آن دفتر سفید

هستم از سرد لک دیدهٔ خود غرقه بخون
که چرا دوش در آغوش خیال تو غنود

رود نیل ست روان سوی تو ای مصر جمال
چشم گریان که شد از سنگ جفائی تو کبود

بس که جامی پی بوس تو سر سوی تو دید
پای او سود دلی بر کف پائی تو نسود

ماه من تا کمر از موی میان نکشاید
بید لان را گره از رشتهٔ جان نکشاید

چون بنفشه ز قفا با دو زبان سوسن را
گر به آزادی آن سرو زبان نکشاید

گر به بندید صدف آن حقه در گرچه فتد
جای قطره گهر از ابر دهان نکشاید

آن دو لب هست دکان شکر از شهد فروش
بندید آنرا دگر از شرم دکان نکشاید

در گلو گر به گره گشت بسوزد دل اگر
تیغ آن شوخ ره آه و فغان نکشاید

تا اشارت نکند ابروی و چرخ فلک
بر دلم تیر جفائی ز کمان نکشاید

پیش افسرده دلان عرض سخن جامی چند
دفتر خویش گل ایام خزان نکشاید

شد الحمد که آن مه ز سفر باز آمد
محزونم از آمدن او ببصر باز آمد

از نم دیدهٔ صاحب نظران سوی چمن
لاله و سنبل او تازه و تر باز آمد

آن جگر گوشه که چون اشک بر فت از نظرم
خون شد از غم جگرم تا بنظر باز آمد

بندم از جان کمر بندگی او که بلطف
بهر خونریزی من بسته کمر باز آمد

ملک دلها همه بگرفت و زان زلف دراز
در پناه علم فتح و ظفر باز آمد

بهر طرف که روی در قفای محمل تو
بنالهٔ همنفسے باد رای خواهم کرد

فزود محنتم از دل بداغ فرقت تو
سزای این دل محنت فزای خواهم کرد

به بندهٔ بوسی ازان لب حواله کن ورنه
حوالهٔ لب تو با خدای خواهم کرد

درآ بمیکده جامی که حل مشکل عشق
بجام بادهٔ مشکل کشای خواهم کرد

بوقت گل چو بی تو آرزوی گلشنم گیرد
نرفته یک قدم خاری ز هر سو دامنم گیرد

چنان بر شعله گردد زآتش دل خانهٔ شبها
که همسایه اگر خواهد چراغ از روزنم گیرد

بدل تیرم مزن من ناشده در شک خود غرقه
ز چاک دل مبادا شعله در پیراهنم گیرد

بسوی من ره آمد شد یاران شود بسته
ز بس گز گریه هر شب آب گرد مسکنم گیرد

ز آب چشم و درد دل ز دیدار تو محرومم
که گاه این گاه آن بیش دو چشم روشنم گیرد

عنانم بستد از کف عشق تو سن زورمندی کو
که بندد ضعف عجز من عنان توسنم گیرد

نه پنداری ز بی دردیست کم نالیدن جامی
که اشک اندر گلو راه فغان و شیونم گیرد

خندهٔ زد هبت رشتهٔ دندان نبود
وز رگ جان گرهٔ غصه بدندان بگشود

هست گوئی ز لطافت دهنت وز خوبان
کس درین عرصه چو تو گوی لطافت نربود

جیب جانم که شد از دست غمت چاک بدوز
تا رمی اندر شکن زلف تو انگار نبود

همه کس کشتهٔ خود میدرود بخت مگر
که دلم مهر و وفا کشت و غمم دررود درود

هر کرا بود پر از گوهر اخلاص درون — چون صدف شد همه تن گوش که آن مژده شنید
الحمد که آن نقش که خاطر میخواست — آمد آخر ز پس پرده تقدیر پدید
خار هر کیسه که بد خواه براه تو نهاد — خنجری گشت که جز در جگر او نخلید

دم بدم جامی از اخلاص کند همره باد
سوی تو فاتحه فاتح ابواب مزید

ز سبزه گرد لب جوی خط تازه دمید — بتازگی خط آیندگان باغ رسید
کشیده سبز بزنگار خورده سوزن خویش — بهر دلی که ز دست خار های غصه خلید
ز بس که فیض عطا ریخت بر چمن باران — ز بار منت او گردن بنفشه خمید
چو است گرد لب غنچه گشته غرقه بخون — اگر نه صبح بدندان شبنمش بگزید
ز لاله شد همه صحرا پر از پیاله لعل — خوشا کسیکه مئی عیش ازان پیاله کشید
چو سنگ حادثه بسیار شد ز لاله باغ — گل از تو هم آن در شگاف غنچه خزید
چو خون کشاد رگ ارغوان به نشتر برق — هزار قطره برون آمد و یکی نچکید
ز نوک خامه جامی هزار گل بشگفت — بسوی او چو نسیم قبول شاه وزید

کسیکه نکته رنگین ز دفتر تو نوشت — گل ز باغ معانی بدست خویش بچید

تسبی بسوی تو از دیده پای خواهم کرد — بر آستان تو در دیده جای خواهم کرد
بر سم سجده جبین را بخاک مقدم تو — برای دیده خود سرمه سای خواهم کرد
درین سرا بغفلت خو گرفته ام بفرست — غمی که زاد ره آن سرای خواهم کرد

ما را چه سود اشک چو سیم و رخ چو زر
چون هر گز التفات بدین سیم و زر نکرد

تا در رخش نظر نکنم هرگز م ندید
جای که روی خویش بجائی دگر نکرد

بر خاک ره نشان کف پای نازکش
روشن دلی ندید که کحل بصر نکرد

میخواست دل که همره جان از پیش رود
جان خود چنان برفت که دل را خبر نکرد

شد خاک بر درش سر جامی ولی هنوز
سودای پای بوس دی از سر بدر نکرد

دوشش در بزم گدا شاه فرود آمده بود
نور نازل شده و ماه فرود آمده بود

ناز نینی بصف خاک نشینان نیاز
از سر عز شرف و جاه فرود آمده بود

ز آسمان بر من محنت زده از رحمت و لطف
آیتی بود که ناگاه فرود آمده بود

عمرها بهر زمین بوسی خیل و حشمش
خیل اشکم بسر راه فرود آمده بود

گر دم آهی ز غمش آتش صد خرمن شد
هر کجا دودی ازان آه فرود آمده بود

گرچه شاهان بهوا خواهی او خواسته اند
پیش درویش هوا خواه فرود آمده بود

در چمن بی قد آن سرو سهی جامی را
خاطر از همت کوتاه فرود آمده بود

باز صبح طرب از مطلع امید دمید
نفحات ظفر از گلشن اقبال وزید

نامه بسته سر آمد ز مراد دل من
حاصل نامه مرادی که دلم می طلبید

فتح نا کرده چو ناقه سر آن نامه هنوز
بمشام دل و جان رائحه فتح رسید

پُر کن سبو بمی چه توان رهن باده ساخت
زان غم مخور که خانه ز کالا تهی شود

خوش مصر فیست میکده کاین چرخ صیرفی
هر کیسه که پُر کند آنجا تهی شود

گلها شگفت فتنهٔ خوبان بباغ شو
تا یک دو روز شهر ز غوغا تهی شود

نتوان علاج عشق تو گر خود طبیب را
صد بار حقه‌های مداوا تهی شود

زان سنگها که کوهکن از غم بسینه کوفت
کی تا بخرد دامن صحرا تهی شود

جامی سبست نظم تو گر زانکه گوش چرخ
از گوشوار عقد ثریا تهی شود

آن مه بجانب سفر آهنگ میکند
صحرا و شهر بر دل ما تنگ میکند

ای نامه بر بمجلس او نام من مبر
کز گفت و گوی نام منش ننگ میکند

شرح کمال شوق همین بس که چشم من
عنوان این صحیفه بخون رنگ میکند

عاشق فشاند جان بره کعبهٔ مراد
زاهد نشسته پرسش فرسنگ میکند

صد جنگ میکشیم بامید یک صفا
چون می بریم نام صفا جنگ میکند

نشنیده بسمع قبول ار چه محتسب
منع سماع و بانگ دف و چنگ میکند

جامی کند بسخت دل یار را عتاب
جام تنک مجادله با سنگ میکند

بگذشت و یار و سوی اسیران نظر نکرد
کردیم ناله در دل سختش اثر نکرد

خاک رهش شدیم که بوسیم پای او
از سر کشی نیاز در انجا گذر نکرد

بچنگ غم دلم از ناله تنگ می آید
که تار زلف تو دیرم بچنگ می آید

ببوی آشتیت جان همید هم هر چند
کز آشتی توام بوے جنگ می آید

بهجر عشق بشستم ز کام دست امید
چو کام ہے بکام نہنگ مے آید

ترشحیست ز خون دل آب دیدهٔ ما
که با خیال لبت سرخ رنگ می آید

نمیبرند ز ما بر بساط قرب تو نام
بلی تو شاهی و از بات تنگ مے آید

شدم ز سنگ ملامت نزار خاک و هنوز
بجا کم از کف احباب سنگ می آید

برآمدست پر از خون چنان دل جامی
که غنچه وار بر و جامه تنگ مے آید

آن سرو دی بقصد سلامم قیام کرد
شرط وفا و رسم تلطف تمام کرد

جامی جواب خواستمش جان دهم چو داد
دست ادب بسینه نهاد و سلام کرد

بودم چو خاک بر سر راهش بسے حقیر
خاک حقیر را نه کرم احترام کرد

دل رفت و جان هم از پی سرو روان او
از پیش من چو بهر گذشتن خرام کرد

یکدم نکرد در نظر من مقام لیک
ذوق سلام او بدل و جان مقام کرد

شکر خدا که از شکرین خنده سعی بخت
شیرین لبش بکام من تلخ کام کرد

جامی بوصف آن لب لعل شکر شکن
طے حدیث طوطے شیرین کلام کرد

نان بشیر که میکده از ما تهے شود
پیمنده جام را که ز صهبا تهے شود

زراه زهد و سلامت قدم بکش جامی
که طور عشق و ملامت ترا مسلم شد

هیچ شب بی تو دلم ناله بگردون نکشید — که بر و بیم رقیبم ازاشک شفق گون نکشید
کس حریف من میخوار نشد بی لب تو — کز کف ساقی چشمم قدح خون نکشید
دل چو پرکار شد از دست تو سرگشته ولی — پای از دائرهٔ عشق تو بیرون نکشید
کوه را یافت هم آواز خود اندر غم ازان — کوهکن بار دل خویش بهامون نکشید
جان که من میکنم از عشق تو فرهاد نکند — انچه من میکشم از عشق تو مجنون نکشید
میکشد دل سوی دل ای که دلم خیر سوی تو — نکشیدست ترا دل سوی من چون نکشید

مدعی نکتهٔ سنجیدهٔ جامی نشنید
طبع موزون چو نبودش سوی موزون نکشید

گفتم از تو بر دلم هر دم کم از صد غم مباد — زیر لب خندید و گفتا بیش باد و کم مباد
گفتمش سررشتهٔ کارم شد از عشق تو گم — گفت کار کس چنین آشفته و درهم مباد
گفتمش بهر دمی ریزم ز مژگان در اشک — گفت یارب هرگز این ابر کرم بی نم مباد
گفتمش شد قامتم چون حلقه از اشکم چو نگین — گفت خود حرف و فا یم نقش این خاتم مباد
گفتمش از هجر تو دارم تنی دلسوز تر — گفت بر جان محبان داغ این ماتم مباد
گفتمش دارم دلی پر درد و بی پیکان تو — گفت یارب هیچکس را درد بی مرهم مباد
گفتمش از عشق خالی نیست در عالم کسی — گفت جامی هر که عاشق نیست در عالم مباد

شد ز جام عیش کام صبر من تلخ ای طبیب — شربتی خر تا کم این تلخی ز کام من برد

ساقیا بزم خیال آن لب آمد جسم کجاست
تا چو جامی جرعهٔ عشرت ز جام من برد

حلقهٔ گوش ترا هر که بدین لطف بدید — حلقهٔ بندگی عشق تو در گوش کشید
حلقهٔ گوش ترا تا شده ام حلقه بگوش — حلقه سان کار مرا نیست سر و پای پدید
گوشت ای سیمبر از حلقهٔ زر گشت گران — جای آن دارد اگر نالهٔ ما را نشنید
ماند در حلقهٔ گوش تو گرفتار دلم — گرچه بسیار ازان راه برون شد طلبید
زر شد از حلقهٔ گوش تو مرا چیره ولی — نتوان گوهر وصل تو بدین وجه خرید
هر کجا حلقه زند اهل ملاحت چو دلم — حلقهٔ گوش ترا دید دران حلقه رسید

گوش کن گوش که از بار غم فرقت تو
حلقه شد قامت جامی و بگوشت نرسید

ز طاق ابروی تو پشت طاقتم خم شد — سرشک سرخ ز لعل تو ام دمادم شد
بوقت گریه ام ای دل بخون مدد فرما — ز بس که دیدهٔ من اشک ریخت بی نم شد
قدم چو حلقهٔ خاتم خمیده بود ز غم — عقیق اشک بر و یم نگین خاتم شد
هزار زخم کهن بود بر دلم ز بتان — شکاف تیغ تو او را بجای مرهم شد
ز بیم خوی تو سوی تو نگذرم بسیار — نه آنکه شوق لقای تو در دلم کم شد
سری براه تو ام مانده بود خاک شده — بشارتی بر قیبان بده که آن هم شد

شب جامی از ظلمات هجر تو تیره شد چه شود اگر
ز فروغ صبح وصالت این شب تیره را سحری رسد

یار جستم که غم از خاطر غمگین ببرد
نه که جان کاهد و دل خون کند و دین ببرد

دل سپردم به بتی تا شود آرام دلم
نه که تسکین و قرار از دل مسکین ببرد

نکنم گریه ز شوقت چه کنم میترسم
که غبار رهت از چشم جهان بین ببرد

بگذر سوی چمن تا ز لطافت رخ تو
پرده گل بدرد رونق نسرین ببرد

من دران غم که دل از وی بچه رو بستانم
او در اندیشه که جان را بچه آئین ببرد

گر دهد خوی تو صد غصه ز دل شلجم آن
لب لعل تو بیک خنده شیرین ببرد

سخن چین سر زلف تو مستور خوش است
آه اگر بوی ازین نکته سخن چین ببرد

سیل اشکم ببرد سنگ دلی ممکن نیست
که ترا نقش ستم از دل سنگین ببرد

نقد جان در عوض خاک درت چیزی نیست
سود جامی ست اگر آن دهد این ببرد

کو صبا تا ره بسر و خوش خرام من برد
که سلام او رساند که پیام من برد

در بیان شوق او هر نکته چون اوراق گل
دفتر رنگین ز اشک لاله فام من برد

نامه من کی تواند برد قاصد پیش یار
چون ندارد هرگز آن یار اکه نام من برد

شد دلم چون نافه خون تا آمد آن آهو بدام
وای من گر عشوه دهرش ز دام من برد

از خدا خواهم رسولی در دعا هر صبح و شام
تا بیارم من دعای صبح و شام من برد

زاهد بخلد مائل و عاشق بکوی دوست
بلبل بباغ و چند بویرانه میرود

جامی ملول شد ز رفیقان کوی زهد
پیمان شکست و بر سر پیمانه میرود

صبح ما از غم تو شام بسانم گذرد
صبح و شام کسی از عشق چنین کم گذرد

نازنین طبع ترا از گله چون رنجانم
هر چه کردی بگذشت انچه کنی هم گذرد

کیست آگاه ز حال دل درهم شدگان
جز نسیمی که دران طرهٔ درهم گذرد

لذت زخم خدنگ تو ندانند هرگز
هر که در سینه اش اندیشهٔ مرهم گذرد

جویها بین برخ افتادهٔ من گریان را
بس که از دیده بروسیل دمادم گذرد

مکن افسانه ما گوش که این مایهٔ غم
حیف باشد که بران خاطر خرم گذرد

گر بود جای گذر گرد درت جامی را
جای آن دارد اگر از همه عالم گذرد

چه نجسته صبحدمی کزان گل نو رسم خبری رسد
ز شمیم جعد معنبرش بمشام جان اثری رسد

نزدم دمی بهوای او که مراز خوان عطای او
نه حوالهٔ المی رسد نه نوالهٔ جگری رسد

بزلال وصل خود از دلم بنشان حرارت شوق را
که مباد از آتش آه من تبو آفت شرری رسد

بخدنگهای جفای تو چه بلا خوشم که هنوز ازان
ز دلم نکرده یکی گذر ز قفای آن دگری رسد

همه را همیشه نظارهٔ نه میسرست ز هوشا کسی
که گهی ز چشم عنایت تو بدولت نظری رسد

نکنم قدم ز ره طلب من بیدل ار چه بود عجب
که بدست مفلس بی نوا چو تو قیمتی گهری رسد

نیماز رد تو ای کعبهٔ مقصود جمال
که درین ره دگرم تا پتگ و پوی نماند

پیر گشتم من بدرو زردلی در دل من
جز تمنای جوانان نکو روی نماند

لب گشا ای گل رعنا بسخن جامی را
که درین باغ جز ادبلبل خوشگوی نماند

مرا ز مایهٔ سودا امید سود نماند
که یار با من شیدا چنانکه بود نماند

چو بافت عشق لباس از پلاس ادبام
چه غم ز اطلس اقبال تار و پود نماند

صدای تیغ تو آمد ببزم زنده دلان
کدام سر که در و ذوق این سرود نماند

مرید عشق تو نهاد پا بمنبر وعظ
چو شیخ شهر درین پایه فرود نماند

نشان مجوی ز دل آتشینم آه دگر
کز آتشی که تو دیدی بغیر دود نماند

ازان زمان که مرا قبلهٔ طاق ابروی تست
بقبلهٔ دگرم طاقت سجود نماند

چنان بچشم عزیز تو خوار شد جامی
که هیچ غصه از و در دل حسود نماند

آن ترک شوخ بین که چه مستانه میرود
شهری اسیر کرده سوی خانه میرود

هر جانبی که جلوه کنان روی می نهد
با صد هزار عاشق مردانه میرود

جانم ز تن رمیده بسودای خال تو
مرغی از قفس بریده سوی دانه میرود

از صبر رفته پیش غمش میکنم گله
با آشنا حکایت بیگانه میرود

حاشا که شمع چهره فروزد میان جمع
گرد اند آنکه با دل پروانه میرود

مهرت اندر جان و جان در دل دل اندر پنهان ترا بود
گر دم زرین نیز میخواهم که پنهان تر بود

چاره حیرانی خود زیر بار عشق تو
هر کرا بینم ز من صد بار حیران تر بود

ز آتش دل سینه من بر من بسوزد خرقه هم
گر نه هر یک دم ز چشمم از آب تر گان تر بود

بلبل خوشخوان بوصف گل سراید در چمن
گفته جامی که خواند هر که خوشخوان تر بود

تا دامن آن تازه گل از دست برون شد
چون غنچه دلم تنبته آغشته بخون شد

گفتم نکنم میل جوانان چو شوم پیر
فریاد که چون پیر شدم عرض فزون شد

بگشاد صبا تاری ازان زلف مسلسل
صد خسته جگر بسته بزنجیر جنون شد

از بس که مرا سوخت خط غالیه بویت
از دود دلم روی هوا غالیه گون شد

صد بار شد از عشق توام حال دگرگون
یکبار نگفتی که فلان حال تو چون شد

جان سوخت غم عشق توام شاد مباد آنکس که برین ورطه مرا راهنمون شد

مرغ دل جامی که گسی رانشدی رام
در دام سر زلف تو افتاد و زبون شد

گرچه پیش تو مرا هیچ ره و روی نماند
روی من جز پی اقبال تو هر سوی نماند

خانه بود بکوی طرب از وصل توام
شد خراب از غمت آن خانه و آن کوی نماند

بسکه از موی میان تو جدا موئیدم
تنم از مو یه چو موئی شد و آن روی نماند

چونکه چشمم ز خیال رخت آباد ان بود
تا توفتی ز نظر آب درین جوی نماند

ازان زلال بقا کاب نیم خورده تست
چو خضر هر که خورد ایمن از ممات شود

مریض عشق تو چون نائل شفا گردد
اسیر قید تو کے طالب نجات شود

ز کعبه بو دنشان دلم چه دانستم
که سهر چون تو بتی دیر سومنات شود

نهاد رو بعدم دل چو تخم مهر تو کشت
چو آن حریف که ناگه ز کشت مات شود

نهاد چشم براه تو منتظر جامی
که بگذری بسر او و خاک پات شود

نمیخواهم که با من هیچ یاری همنشین گردد
که می ترسم دلش زاندوه من اندوهگین گردد

چو اندوه دل محزون من تسکین نمیگردد
چه حاصل زانکه چون من دیگری را دل حزین گردد

سواد دیده را صردم تو بودی کی بود یارب
که این ویرانه یکباره گر مردم نشین گردد

پس از عمری دمی خوش گر برآید از دلم بی تو
بلب ناآمده در سینه آه آتشین گردد

ازان شیرین زبان هر شب جدا تا روز نالانم
چو آن موئی که محروم از وصال انگبین گردد

بقد هر که برد تیغ هجران خلعت دردی
سر شک لعل من آنرا طراز آستین گردد

ازان گم گشته در زیر زمین جامی کجا یابد
نشان گر نی المثل گردد همه روزی زمین گردد

هر شب از زلف تو حال من پریشان تر بود
هر دم از لعل تو چشم گوهر افشان تر بود

گر چه نتواند ز جا جنبید سرو جویبار
بر قدت از شاخ نی در باغ لرزان تر بود

گفتیم یک بوسه خواهی یا دو دشنام از لبم
هر چه کمتر جان من دانی که آسان تر بود

چون قبله شود رویت از سجده نیاساید
در جام دهد لعلت از باده نه پرهیزد

دل نشکندم چشمت خون نریزدم از دیده
مستت عجب نبود گر نشکند و نریزد

گر سرو دلا دیزت طرف چمن آراید
کی غنچهٔ دل پرخون از شاخ گل آویزد

شعر لیت سیه زلفت بر دیست ز شعر آن خط
کش باد صبا بر گل آن شعر سیه بیزد

چون صید کنی مشکل حاجت بکمند افتد
در تیر زنی آهو از پیش تو نگریزد

گر شعر خوشت باید خوش کن دل جامی را
خاطر که حزین باشد کے شعر تر انگیزد

رخ خود بچون نگارم چو نگار من نیامد
غم او بگشت زارم بمزار من نیامد

بکنار چو ندیدم چو قدش بباغ سروی
که از آب دیده جوئی بکنار من نیامد

خط سبز کامد از گل که ز پی رسید نیک
چکنم چو این بشارت ز بهار من نیامد

بکدام کار سه سر خوش زنم از شراب راحت
بسرم چو زخم شمشیر ز سوار من نیامد

بهمش چو خاک گشتم چه بوقت بود گر به
که به پشت پاش باری ز غبار من نیامد

چه دهم بادلی را که خراب از دست کارم
بچه کار آید او را چو بکار من نیامد

ز رخ چهره ساخت جامی ز دو دیده مهر یعنی
که ز نگار عشق نقدی بکنار من نیامد

چو لب بگوزه نهی گوزه نبات شود
ز رشک آنکه چرا گوزه لب نهد لبت

ز گوزه قطره چکد چشمه حیات شود
مرا دو دیده ز نم دجله و فرات شود

آن کامدن بکویت کرد اختیار دیگر — بی اختیار گشته صد بار دیگر آید
بالین خواب راحت سازم ز آستانت — شهباز پاسبانت سنگی که بر سر آید
از اوج ناز کم ده دامن بکش که بر کف — هر چند گل خوش آید بر بار خوش تر آید
هست آن دهان نشانی از آب خضر کردی — لب تشنه باز گردد گر خود سکندر آید

بی لعل تو نشانی باشد ز اشک جامی
خون کز دلی صراحی در چشم ساغر آید

دل باغمت آشنائیم داد — وز صبر و خرد جدائیم داد
شب مرهم خیالت آمد — وز چنگ اجل رهائیم داد
تا بد ز درونم آفتابی — تا داغ تو روشنائیم داد
با دسر زلف ازرگ جان — تعلیم گره گشائیم داد
کرد آئینه رخت تجلی — آئین خدا نمائیم داد
بد نامی عشق تو خلاصی — از تهمت پارسائیم داد
در یوزه کوی تو فراغت — از حشمت پادشائیم داد
سنگی که زدی پی شکستم — خاصیت مومیائیم داد

شوق تو غزال جامی آسا
آهنگ غزل سرائیم داد

خوش آنکه غم عشقت با جان وی آمیزد — بر یاد تو بنشیند وز شوق تو برخیزد

موی شد از فقر و فنا کو قلندری
کاین سوی را بپاک تجرید بسترد

گر می مجو بمجلس واعظ که مستمع
گر باشد آتش از دم سردش بنفسرد

بر من بروز هجر زجان نیست منتی
ایام مرگ را خرد از عمر نشمرد

من آن نیم که سر کشم از حکم تیغ او
صد بار اگر چو شمع سرم را ز تن برد

جامی حریف اهل درین برگه نیافت
بروی نگیر خرده اگر مے نمے خورد

مهی که حسن رخش بر بتان شکست آورد
دل مرا بدو انگشت خط بدست آورده

غلام قاصد اویم که یک سواره ز راه
رسید و بر صف اندوه و غم شکست آورد

گشاد طره و بر طرف ماه سلسله بست
هزار نقش عجب زان گشاد و بست آورد

هوای دانهٔ آن خال مرغ جان مرا
ز شاخ سدره درین دامگاه بست آورد

ببی دلی منزن ای خواجه طعن بر من آن کیست
که دل ز غمزهٔ آن چشم نیم مست آورد

زری که هست بمی ده که خواهد آخر کار
زمانه رخصت تاراج زر بدست آورد

چه تلخ و شور که جامی کشید پنجه سال
که صید کام ز بحر طلب بشست آورد

از بسکه چشم دارم کان مه ز در در آید
از جا جهم چو ناگه آواز در برآید

ریزم سرشک گلگون از زخمهٔ معانی
آری روان شود خون از رگ چو نشتر آید

گرمم ز آتش دل زانسان که گر درین تب
پهلو نهم ببستر دودم ز بستر آید

شاخ اقبال من آورد شگوفه چو لطف
قاصدت کرد برون بهر من از سر کاغذ

آه من سوی تو با نامه بهم آمد راست
نادکی کوئی رفتن بود دشش بر کاغذ

سست همت نتواند که کند خرق حجاب
خانه زندانست مگس را چو بود در کاغذ

کرد جامی صفت خط سیاه تو سواد
شد معنبر قلم او و معطر کاغذ

روی تو آفتاب را ماند
لعل تو شهد ناب را ماند

چون گشائی دهان بخندان لب
درج در خوشاب را ماند

نرگس تو ز خواب نیمه شده
نرگس نیم خواب را ماند

پاره پاره دلم ز آتش شوق
پاره های کباب را ماند

پیش لب تشنگان راه طلب
وعده ات سراب را ماند

شد گلستان کتاب لطف درخت
زان کتاب انتخاب را ماند

خط بران لب خوشست گرد نمک
رفتم ناصواب را ماند

نقد عشق تو در دل ویران
گنج گنج خراب را ماند

نظم پروین چه روشن ست و بلند
شعر جامی جواب را ماند

خاک که زیر پای خود ان سرو سیم بر
صد جان بها ستاند اگر پای بفشرد

مشتاق کعبه راز بساط حریر به
ریگ حرم که در ته پهلو بگشرد

شد در وفا نشانه دل ما و چشم تو — از غمزه صد خدنگ وفا بر نشانه زد
اقبال پا ببوس تو این آستانه یافت — مقبل کسیکه بوسه برین آستانه زد
چشمت ولی ز علم و هنر پیه زن ربود — عیار پیشه بین که چه بر گنج خانه زد
زد در سماع عشق تو مطرب ترانهٔ — صد چرخ اشک گرم روم زان ترانه زد

جامی چو رو نهاد ز تبریز نیه در عراق
شوخی ز فارس راه دلش در میانه زد

خوش آنکه وصال تو میسر شده باشد — چشمم بجمال تو منور شده باشد
ریزم ز مژه اشک دمادم که بشویم — گر غیر جمال تو مصور شده باشد
با هیچ برابر نکنم آنکه سر من — در پای تو با خاک برابر شده باشد
زین پیش مکن سرکشی ای ماه پسندیده — زان لحظه که آهم بفلک بر شده باشد
شد قامت من حلقه دران فکر که دستم — در حلقهٔ آن زلف معنبر شده باشد
هرگز بوفا باد گرے عهد نبندم — گر خود ز جفا عهد تو دیگر شده باشد

جامی مکن اندیشه که تغییر نیابد
در حکم ازل هر چه مقدر شده باشد

چون بشرح غم تو خامه نهم بر کاغذ — گردد از اشک من و خامه بهم تر کاغذ
وصف ضعف تن و رنگ رخ من خواست مژه — خواست از موی قلم و ز ورق زر کاغذ
باخود آورد دلم نامهٔ شوقت ز ازل — آنچنان کز سفر دور کبوتر کاغذ

پیش دانا چه بود ملک همه دنیا هیچ | لاف دانش چه زنی ای که بهیچی نخرند
رشتهٔ سعی قوی کن که رسیدن نتوان | بسر کنگره مقصود چو بگسست کمند
عالمی راز تو نپسندست که در بند خودی | تا کی بهر خلاص دگران گوئی پند
لب بهر طمعه میالای که دندان شکنند | بر سر خوان فرومایه ز پالودهٔ قند
سنگ آزار مزن بر دل ارباب صفا | کامد آسان شکن شیشه و مشکل پیوند

تا پسندیده فتد طور تو جامی همه را
هر چه بر خود پسندی دگران را مپسند

یاد آن مطرب که ما را هر چه بود از یاد برد | بادی اندر نی دمید اندیشها را باد برد
عمرها در کوی دانش خانه میساخت عقل | موج زد دریای عشق و خانه از بنیاد برد
لذت غمهای عشقت در مذاق جان نشست | آرزوی شادی و عیش دل از ناشاد برد
گوش بر افسانهٔ گردون منه کاین کوزپشت | لعل شیرین را بافسون از کف فرهاد برد
خواستم فریاد از دست تو هم پیش تو لیک | حیرت دیدار ت از من قوت فریاد برد
بی گل لای می وحشت سر خم کی توان | باطن معمور ازین دیر خراب آباد برد

جامی از شاگردی پیر مغان شد می پرست
شد هنر در هر که رنج خدمت استاد برد

آن کج کلاه چو کاکل گلبوی شانه زد | از رشک شانه آتشم از دل زبانه زد
تنخاله ایست بر لبم این آبله که جان | خیمه ندرد و داغ درون بر کرانه زد

بی تو عاشق چو نظر در قدح لاله کند
ز آب چشم و دم سردش قدح ژاله کند

کوهکن تیشه چو بر کوه زند آن چه صداست
آهگر سنگ ز درد دل او ناله کند

دیده و دنبال تو دل نیز خدا را مپسند
که رقیبم ز سر کوی تو دنباله کند

مه توان خواند بآن خط رخ زیبای ترا
گر فلک کرد مه از عنبر تر هاله کند

آنچه با زنده دلی کرد چو خضر آب حیات
لعل جان بخش تو با مردهٔ صد ساله کند

عشق بی جلوهٔ معشوق میسر نشود
عقل و دین کی بر دآن وصف که دلاله کند

لاف هر ناخلف از جانب ر جامی را
راه موسی نزند بانگ چو گوساله کند

بساط ارزش شاهی چه نقش ما دارد
تن برهنهٔ ما نقش بوریا دارد

بکش ز نطع امل پا کزین عمل عیسے
ز گرد باش خورشید متکا دارد

بدست راحت و اقبال دهر غره مشو
که زخم سیلی او باز در قفا دارد

بسنگ سر نه و آسوده زی که درد سرے
که بهر تاج گران سنگ پا دشا دارد

حضور دل که شه از ملک و مال جست و نیافت
بکنج مصطبه بے جست و جو گدا دارد

کسیکه بر محک همتش بود زر و مس
سبک عیار چه حاجت بکیمیا دارد

بپشت پا زده جامی دو کون را و منوز
ز فقر چشم خجالت بپشت پا دارد

ای در رین کاخ امانی نعم و شادی مبند
بندهٔ نفس خودی دعوی آزادی چند

دعوی پرهیزگاری نیست جز آلودگی
وقت جامی خوش گزین آلودگی پرهیز کرد

خطت قوت از آن لعل خندان کشید
خضر چاشنی ز آب حیوان کشید

بخونم نوشتست فرمان لبت
نخواهم سر از خط فرمان کشید

نیارست چشم دلم از تو دوخت
اجل کز تنم رشتهٔ جان کشید

پی مقدم تو ز سبزه صبا
بساط زمرد ببستان کشید

نه لاله است این بلکه خونین دلی
بدل بهر تو داغ پنهان کشید

نه غنچه است بر گلبن آن بلکه گل
ز شرم تو رو در گریبان کشید

همین حاصل جامی از سیر بس
که در میکده پا بدامان کشید

آسوده خان عمر و مرا گو نه زنده گرد
بر خاطرم هوای گل و لاله سر و کرد

آسودگی بخواب ندید آنکه تکیه گاه
از گرد بالش فلک تیز گرد کرد

غره مشو که خواجه به نیکی ستایدت
بد مردی زمانه ترا نیک مرد کرد

فردست یار و میل دلش بست سوی فرد
خوش آنکه خاطر از همه اغیار فرد کرد

زان آفتاب بهره جز آن گرم رو نیافت
کو بارگی ز همت گردون نورد کرد

گر گرد خون دلم چو زبان از سخن ببست
با او کرا مجال سخن هر چه کرد کرد

جامی چو نیست معنی رنگین حسود را
تزئین شعر خود نبرد لاجورد کرد

چند گوئی که حذر کن ز رقیبان حسود | انچه با من تو کنی هیچ حسودی نکند

قدر جامی که بجان مهر تو ورزد بشناس
پیش ازان روز که بشناسی و سودی نکند

تیر تو افتاد و در جان من افگار کرد | بر هدف آمد ولی در دل من کار کرد
پیش رخت وقت گل لاله شگفتن نخواست | سینه ز داز شوق چاک داغ خود اظهار کرد
ابر چمن راز گل روی تو آمد بیاد | نعره بسیار زد گریه بسیار کرد
مهر که دیوار و در پرتو رویش گرفت | روی ترا دید جا در پس دیوار کرد
لعل تو آمد مسیح کز لب جانبخش خویش | داد شفا هر کرا چشم تو بیمار کرد
طعنه نجواری مزن زانکه غریو جهان | بود دم ازین پیشتر عشق تو ام خوار کرد

جامی از آغاز بنظم وصف جمال تو گفت
مطلع دیوان خویش مشرق انوار کرد

مطرب آهنگ ترنمهای شوق انگیز کرد | در دم نی آتش صاحب دلان را تیز کرد
در حریم بزم رندان پای نتواند نهاد | جز حریفی کز سبوی باده دست آویز کرد
کوهکن کو تیشه بیجا صل مزن چون در چرخ | لعل جان افزای شیرین روزی پرویز کرد
سبزه نوخاست گرد گل ترا از مشکناب | با اسیران هر چه کرد آن سبزه نوخیز کرد
زلف مشکین ترا در باغ برهم زد صبا | جعد سنبل را عبیر افشان و عنبر بیز کرد
داشت ارزانی خیالت دوش تشریف قدوم | مردم چشم منش از گریه گوهر ریز کرد

بستم بنجا کبوس درش رشتهٔ امید — بر کاخ عرش میفگند همتم کمند
بس نازک ست خاطر رندان درد نوش — ای واعظ فسرده دل ابرام تا بچند

جامی ز نقشها سوی بی نقش راه برد
خود را بنقش بست بران شاه نقش بند

آن کیست که شهری همه دیوانهٔ اویند — مفتون شدهٔ نرگس مستانهٔ اویند
زان پیش که شمع رخش افروخته گردد — مرغان اولی انجمه پروانهٔ اویند
زاندم که بپیمان لبش چاشنی ریخت — جانها نگران لب پیمانهٔ اویند
هر کس که ز عشقش زده دم از رشحهٔ خوبان — جاروب کشان در ره کاشانهٔ اویند
چشمان بنشش خانه و من مرده ز حیرت — کاین مرد مکان بهر چه همخانهٔ اویند
زلف از بکفم مے ننهد کاش بخشند — موی دوسه بگسسته که در شانهٔ اویند

افسانهٔ جامی مشنو خواجه که خلقے
در خواب اجل رفته ز افسانهٔ اویند

دل بچنگ غمت آهنگ سرودی نکند — که روان بر رخشم از هر مژه رودی نکند
شکل محرابی نعل سم رخش تو براه — هیچ دلداده نه بیند که سجودی نکند
چون مرا سوختی از غم مکن اندیشهٔ راه — کم فتد شعله بنجا شاک که دودی نکند
دهنت را که خرد جوهر فردش خواند — جز بمنطق لبت اثبات وجودی نکند
بادت پیرهن از رشتهٔ جانها که تنت — صبر بر زحمت هر تاری و پودی نکند

من ندارم گله زان گله شانه زده — هر چه با من کند آن طرهٔ پر ولیده کند
برخراشیده دلم بر مگذر زانکه مباد — کت خراش دل من پای خراشیده کند
پردهٔ زاهد سالوس برانداخته باد — با تبان چند نظر بازی پوشیده کند

جامی از یار پسندیده چه رنجی حاشا
کان پسندیده بجز کار پسندیده کند

گر کار دل عاشق با کافر چین افتد — به زانکه ببد خوئی بی رحم چنین افتد
جائی که بود تابان خورشید مکن جولان — حیف ست کزان بالا سایه بزمین افتد
هر جا که جهد برقی از آتش عشق تو — صد دل شده را آتش در خرمن دین افتد
عشق تو بمهر و کین هر چند که زد قرعه — مشکل که بنام من خود قرعهٔ کین افتد
محراب حضور آمد ما را خم ابروئیت — در روی ز خطائی ما مپسند که چین افتد
هر لحظه ز نم آهی باشد که ازین ناوک — ستارهٔ او بارم از چرخ برین افتد

جامی چو سخن راند از لعل شکربارت
در دامنش از دیده دُر های ثمین افتد

ما خسته خاطریم و دل افگار و درد مند — زان یار جنگجوی و نگار جفا پسند
ای ناچشیده جامی در دبیدلان — از حال ما مپرس و بر احوال ما مخند
میکرد جا بخاطر ما پند پیش ازین — اکنون که نند عشق قوی شد چه جای پند
ما را میان اهل وفا عشق برکشید — هر جا که میرویم بمشقیم سربلند

خان کم خواران ماه روزه را برداشتند
بادباقی مجلس رندان دُرد آشام عید

گشته بودم خشک همچون زاهدان زاهاک صوم
ساخت ساقی تازه ام از شحنهٔ انعام عید

عید بر هر کس کشاد از میکده ابواب فیض
زاهد مغرور محروم ز فیض عام عید

میرساند نی که ماه روزه صامت گشته بود
از لب مطرب بگوش عاشقان پیغام عید

دام کن جامی بنزم عید وجمعی که هست
طوق خشمت گردن اهل کرم را دام عید

ساقی به شکل جام زر آمد هلال عید
می ده بفرد دولت سلطان ابوسعید

قفلی که روزه بر در عیش و نشاط زد
شکل هلال عید زر ساختش کلید

من بعد ما و عید و مه لعل و عیش نقد
نه شادمان بوعده و نه خائف از وعید

عید نوست و ماه نوست و بهار نو
دارد ز هر جدید دلم لذتی جدید

شد بر مزید دولت ما از دعای شاه
بادش همیشه دولت و اقبال بر مزید

عهد بعید شد که ز مے توبه کرده ایم
نبود بعید نقض چنین عهد ما بعید

جامی شکر لبان سمرقند را شدے
از جان مرید لشکر ک الله ما یرید

تا کی آن شوخ مرا بیند و نادیده کند
بشنود ناله زار من و بشنیده کند

چون بگریم بر او فاش ز من پنهانے
در رفیقان نگرد خنده ز دزدیده کند

در زمینے که شود دیده نشان قدمش
سر که اهل نظر آنجا قدم از دیده کند

ناخوشیها دید مجنون از غم لیلی ولی
بهر ارباب دل از وی قصهای خوش بماند

مست میراندی میان شهروی ابرش سوار
بس غریزان را که سر زیر سم ابرش بماند

کرده بودی وعده تیری وه کزین بخت ذرم
آنچه بایستی مرا در دل دران ترکش بماند

در لطافت سرو بگذشت از سر افرازان باغ
لیک در رفتار خوش زان قامت دلکش بماند

پاک شد لوح دل از هر نقش لیکن همچنان
ذوق یار ساده و جام می بنیش بماند

داشت جامی دین و دنی زهد و تقوی صبر و هوش
دولت عشق تو باقی باد کز هر شش بماند

جرمی که رخت ما بحریم فنا کشد
بهتر ز طاعتی که بعجب و ریا کشد

هر شب ز بزم عیش نهم رو براه زهد
باز م کمند گیسوی چنگ از قفا کشد

کو جام صاف و دامن معشوق ساده گیر
آنرا که دل بصحبت اهل صفا کشد

بر سنگ امتحان نشود هم عیار زر
هر مس که سر ز تربیت کیمیا کشد

زین گونه کز قضا و قدر رو کشا کشم
در حیرتم که کار من آخر کجا کشد

بر حرف هیچکس منه انگشت اعتراض
آن نیست کلک صنع که خط خطا کشد

جامی ز خوان رزق چو نانی کفایت ست
آزاده بار منت دونان چرا کشد

ماه نو بر شکل جام آید نماز شام عید
یعنی از جام طرب خالی مباد ایام عید

کرد یکبار دگر عیدت ازین نو جام دور
می پرستان سر خوشند امشب ز دور جام عید

باتو آنکس که ز هر جا سخنے میگوید — بیغم آید که حدیث چو منے میگوید
هیچکس سر دهانت بحقیقت نشناخت — هر کسی بهر دل خود سخنے میگوید
بر سر خاک شهیدان تو هر لاله چرا — شرح داغ دل خونین کفنے میگوید
شمع را شعله ز دود آتش زبان بس که بسوخت — حال پروانه بهر انجمنے میگوید
وصف رخسار و قدت است اگر در چمنے — بلبلے قصهٔ سرو و سمنے میگوید
من بنام تو خوشم ذکر ز بان باد بخیر — کش چو تسبیح بهر دم زدنے میگوید

گفتهٔ جامی ازان همچو شکر شیرین است
که ز ذوق لب شیرین دهنے میگوید

باتو آنان که حدیث چو منے میگویند — پیش جان قصهٔ فرسودهٔ تنی میگویند
من نه آنم که کسے پیش تو گوید سخنم — بهر تسکین دل من سخنے میگویند
عندلیبان ز سر سرو بآواز بلند — ذکر بالای تو در هر چمنے سے گویند
نکند خاطر من خرج تو هر جا که کسان — سخن عشوه گری غمزه زنے میگویند
کوه غمهای ترا سے کنم از تیشهٔ صبر — منم امروز اگر کوه کنے میگویند
باتو نازک بدن آنها که ز گل یاد کنند — پیش یوسف سخن پیرهنے میگویند

سوز جامی نشد ای شمع هنوز تا روشن
گرچه ز د قصه بهر انجمنی میگویند

شد خیال آن خط از دل و آن رخ مهوش بامن — دود و زد از خانه بیرون رفت لیک آتش بامن

گر ریزد بوی زر ذوق خاکسارانت ملک — ز آسمان آید فرو خاک درت مسکن کند

برخ جامی بود بی روبت نزد روخ دری
گر ز روضه خازن اندر قعر او روزن کند

بر من از خوی تو هر چند که بیداد رود — چون رخ خوب تو بینم همه از یاد رود
گره از طرهٔ مشکین مکشا پیش صبا — عمر صد دل شده پیوند که بر باد رود
تا بکی عاشق دلخسته بامید وصال — شاد مان سوی درت آید و ناشاد رود
نقش شیرین رود از سنگ ولی ممکن نیست — که خیال رخش از خاطر فرهاد رود
خاک باد اسر من در ره آن سرو روان — که گر فتاری من بیند و آزاد رود
جز بپروانهٔ غم جانگه مرغ دلم — چه غم ازان نیست که در منزل آباد رود

دل بآن غمزهٔ خونریز مکش جامی را
صید را چون اجل آید سوی صیاد رود

چون بر بیدار تن رگ جان آه دل آهسته شد — چنگ افتاد از نوا چون تار او گسسته شد
بی رخ جانان تماشای جهان لطفی نداشت — آب و روی این کهن باغ آن گل نورسته شد
بسکه چشمم ریخت در هجر رخت باران شوق — عاقبت از لوح دل نقش صبوری شسته شد
شد فگار از رشک حاسد را دل و جان کز پی او — زخم تیغت مرهم جان من دل خسته شد
گه گهی دل جانب محرابها میداشت میل — تا نمودی آن دو ابرو میل او پیوسته شد
تا ز جعد مشکبویش دوش رخ بستی نقاب — بر رخ جامی در اقبال و دولت بسته شد

حریم آستانش دید زاهد | هوای خلد کرد اما بلهی کرد
دلم خوش بود با بیماری خویش | ازان سیب ذقن میلی بهی کرد

بصحرائی عدم زد خیمه جامی
چو سودائی بتان خرگهی کرد

دل قدت را بلاست میگوید | کج نگویم که راست مے گوید
هر کرا دیده شد غبار درت | دیده را توتیاست مے گوید
درد خود بے تو هر کرا گفتم | درد تو بے دواست میگوید
لب تو خط فرود مے گویم | لب من جانفزاست میگوید
تیر من گفت درد لت جیفست | آنچه در دل مراست میگوید
قتل من کار تست میگویم | قتل تو عار ماست میگوید

هست هر موز زلف او عمرے
جامی این عمر راست میگوید

هر شبی آهم حریم سدره را روشن کند | شاخ طوبی را درخت وادی ایمن کند
شد پریشان حال من از فکر آن نامهربان | مهربانی کو که اکنون فکر حال من کند
شد تنش را سیب تا رو پود پیراهن فگار | کاش کز گلبرگ تر ترتیب پیراهن کند
دل کرا از غم سوخت هم در آتش غم سر نهاد | گلخنی بستر هم از خاکستر گلخن کند
گر نخواهد سخنی حال گرفتاران خدا | نیکوان را تن چرا از سیم و دل زاهن کند

بر قصر طرب خفته چه آگاهی از انت — کاز رده دلے در نه دیوار بنالد
افغان دلم آید ازان طرهٔ شبرنگ — چون نالهٔ مرغے که شب تار بنالد
بی روے تو نالهٔ دل ازین سینهٔ صد چاک — چون مرغ قفس کز غم گلزار بنالد

جامی مکن از یار فغان گر ستمے کرد
یار آن نبود کز ستم یار بنالد

یار رفت از چشم و در دل خار خار او بماند — بر جگر صد داغ حسرت یادگار او بماند
روی گرداند و خود بر خاک سودم هر کجا — از سُم مرکب نشان بر رهگذار او بماند
گرچه برگشتن ز عمر رفته نتوان داشت چشم — عمرها چشم براه انتظار او بماند
گرد رخسارش نه خطست آنکه چون از نفش زیاد — عنبر افشان گشت گردی بر عذار او بماند
سرو من بگذشت بر طرف چمن دامن کشان — شاخ گل با آن لطافت شرمسار او بماند
ذوق مرهم نیست مجروح خدنگ دوست را — زخم پیکان بس که بر جان فگار او بماند

دور از ان لبهای میگون ماند جامی تلخ کام
راحت مے رفت و تشویش خمار او بماند

دلم میل یکے سرو سهی کرد — که در وصفش عبارت کوتهی کرد
اگرچه بی رهی کردن ز حد برد — بحمد الله که تنها بارهی کرد
دل من زان دهان آزرد عمدا — چو جان دانست خرم همرهی کرد
صراحی با وجود لعلش از مے — ولی برداشت از ساغر تهی کرد

هر چه در عالم همی بینم نمیماند به تو
شکل تو گوئی نه از ارکان عالم ریختند

نقش نبدان کاه تصویر لب و دندان تو
در دهان غنچه تر عقد شبنم ریختند

بی لب لعل تو سرمستان شراب ناب را
از قدح خوردند و از مژگان همی دم ریختند

سینه ریشان فراق از خاک پایت ساختند
خشک داروئی که بر بالای مرهم ریختند

از دل جامی چه سان روید گیاه خرمی
چون دران ویرانه تخم محنت و غم ریختند

وی که بودان کافر سرکش کمر کش بسته بود
تیر مژگان در کمان ابروان پیوسته بود

یکدل اندر بر نمیدیدم همه نظاره را
کش نه آن ابرو کمان از تیر مژگان خسته بود

خرمن تقوی و صبر اهل دل اسلام سخت
زانقشی کز نعل سم بادپایش جسته بود

رشته ها بود از رگ جانها میان هر طرف
تو سنش را چون عنان از هر کشی بگسسته بود

شد دلم صد شاخ و با هر یک جدا پیوند یافت
شاخ ریحان ترش کز برگ نسرین رسته بود

او گذشت از ما و ماندیم حیران چون کنیم
مرکب او تند و ما را بارگی آهسته بود

دید جامی ناگهان آن شکل شهر آشوب و رفت
آنکه روزی چند از سودای خوبان رسته بود

هر شب ز غمت بسکه دلم زار بنالد
از ناله زارم در و دیوار بنالد

آه از دل سخت تو که یکره نکنی گوش
گر عاشق دل سوخته صد بار بنالد

گر کوهکن از عشق نبالید عجب نیست
گر کوه بود والله ازین بار بنالد

جان رمید از تن بکوشش آرمید — از قفس مرغے بگلزارے فتاد
تا بلا خواهیم و زاهد عافیت — هر متاعے را خریداری فتاد
در حریم وصل محرم شد رقیب — دامن گل در کف خارے فتاد
عقل شد مفتون مشکین طره اش — ساده در دام طرارے فتاد
چشم پوشیدم رخش دیدم بخواب — خفته را بخت بیداری فتاد

عمرها جامی وفا ورزید و مهر
کارش آخر با جفاکاری فتاد

جان ازان لبها حکایت میکند — طوطی از شکر روایت میکند
هر که میگوید حدیث سلسبیل — زان لب نوشین کنایت میکند
دور ازان لب جان بکی نالان نیست — بشنو ازنی چون حکایت میکند
زان لب همچون شکر مانده جدا — از جداییها شکایت میکند
از رقیبان میکند پهلو تهے — جانب ما را رعایت میکند
چشم شوخش میکند تیغ جفا — لعل جان بخشش حمایت میکند

قتل جامی را چه حاجت هم تیغ
غمزهٔ او را کفایت میکند

بسکه چشمان تو خون خلق عالم ریختند — پشته پشته گشته در کوی تو بر هم ریختند
صد هزاران صورت اندر قالب حسن و جمال — ریختند آنا ز تو مطبوع تر کم ریختند

فردا که دوست کشتهٔ خود را ندا کند — خیزد ز خاک و بار دگر جان فدا کند
شد روی دوست قبلهٔ ما کو امام شهر — با در نماز خویش با اقتدا کند
بس پیر سال خورده که چون طفل خرد سال — در مکتب تو لوح محبت هجا کند
حاشا که من لباس سلامت کشم بدوش — گر عشقم از پلاس ملامت روا کند
مسکین فقیه میکند انکار دید دوست — با او بگو که دیدهٔ جان را جلا کند
تو در میانه هیچ نه هر چه هست اوست — هم خود اوست گوید و هم خود بلا کند

جامی مبر دو در غم یاری که بهر او
گر صد هزار بار بمیری گرا کند

چو مست من ز خمار شبانه برخیزد — هزار فتنه دشوار از زمانه برخیزد
نشان من بخیال میان او کم باد — بود خیال دوئی از میانه برخیزد
ز تف خون دلم بس که میرود بالا — گیاه مخنستم از بام خانه برخیزد
بود بهانهٔ منع نظاره برقع زلف — خوش آنزمان که ز پیش این بهانه برخیزد
چو تیر جوزهد بر کمان رسید انش — هزار کشته ز هر فشانه برخیزد
اثر نماند ز من زان گشته شعلهٔ آه — رخش چو سوخته شد کی زبانه برخیزد

گمان مبر که چو گردد وجود جامی خاک
بهیچ بادی ازین آستانه برخیزد

دوستان بازم عجب کارے فتاد — دل بدام عشق خونخوارے فتاد

جامی خیال خال تو با خود بخاک برد
چون مور دانه یافت بزیر زمین برد

دوش چشم من بخواب و بخت من بیدار بود
شب همه شب مونس جانم خیال یار بود

دیدمش در خواب چون بیدار شد بخت اندکی
این قدر زین بخت خواب آلود هم بسیار بود

لذت شیرینی گفتار او در جان بماند
الله الله آن چه لبهای شکر گفتار بود

لعل او در خنده هر باری که شکربار گشت
در برابر چشم من از گریه گوهر بار بود

وه که رفت از خاطرم در خواب با من هر چه گفت
گرچه کار من همه شب تا سحر تکرار بود

روز در چشم شب تیره است بی رخسار او
ای خوش آن روزی که چشم من بران رخسار بود

خواب خوش باوت حلال ای دیده چون جامی بخواب
دیدی امشب آنچه عمرے بهر آن بیدار بود

وصلت نیافت دل بخیال تو جان سپرد
جو پای آب تشنه لب اندر سراب مرد

یاری که پاک کرد بدامن رخم ز اشک
خون جگر چکید چو دامان خود فشرد

لاغر شدم چو جنگ چنان کز برون پوست
بر تن رگی که هست مرا میتوان شمرد

عاشق نهاده جان بکف آمد به پیش تو
درویش خدمتے که توانست پیش برد

می چون خورم که دوش چو ساقی بدست من
دور از لب تو جام می لاله گون سپرد

گه جام همچو می ز دل گرم من گداخت
گه می چو جام از نفس سرد من فسرد

جامی که کند سینه چاکش سبب چه بود
حرفی که جز وفای تو از سینه می سترد

رقیب خام ست از نخستگی دور | ز یار بهای ما یارب بسوزد

چو بر جامی شود سوز تو غالب
متاع هستیش اغلب بسوزد

سرو من در سایه سنبل سمن سے پرورد | سبزه تر بر کنار نسترن سے پرورد
باغبان گر بنید آن رخسار و خط ماند خجل | زان گل و ریحان که بر طرف چمن می پرورد
مایه بخش اشک غماز آمد از خوناب دل | دشمن خود را بخون خویشتن سے پرورد
هر گیاه غم که سر بر زد ز خاک محنتے | عشق تو آنرا باب چشم من سے پرورد
از پی گلگشت شیرین لاله را در بیستون | گردش گردون بخون کوهکن سے پرورد
قوت مجنون غم بود در وادی لیلی و بس | وه که مسکین طعمه زاغ و زغن سے پرورد

گوش کن گفتار جامی را که در وصف لبت
بیگدازد جان شیرین و سخن سے پرورد

آهوی چشم تو دل شیران دین برد | آهو که دید کو دل شیران چنین برد
گردد ز تاب مهر تو رخشنده اختری | بر پاره دل که آه بچرخ برین برد
واعظ که وصف خلد همی کرد شرم داشت | پیش لبت که نام سے وانگبین برد
ندهند نیم جرعه بصد ساله زهد کیست | کاین قصه را بزاهد خلوت نشین برد
تا هم پس از سجود رهت روی از سیما | ترسم که خاک پای تو ام از جبین برد
آتش بهفت چرخ زند تیر آه من | گر نیم شعله از جگر آتشین برد

بگذر دلا بفکر دهانش ز هر دو خویش
چون نیستی ست عاقبت هر که هست شد

از تاج سلطنت سر ما گر نشد بلند
این بسکه زیر پای تو چون خاک پست شد

جامی شکست شیشهٔ تقوی و کار او
در عاشقی درست همه زان شکست شد

کسی کش نیست طاقت کز قبا پیراهنت بیند
کجا تاب آورد کز پیرهن نازک تنت بیند

جفای تو همه بر خویش خواهد عاشق بیدل
نمیخواهد که خصم او دست کس بر دامنت بیند

نه بیند سر حسنت را کسی زینسان که من بینم
مگر چون مردم چشم من از چشم منت بیند

نیارد گشت گرد شمع رویت دل چو پروانه
زبس پرواز جان عاشقان پیرامنت بیند

گر آهو شیوه چشم تو بیند از خدا خواهد
که خود را کشته پیش خنجر صید افگنت بیند

نیاید آشکارا خنده بر لب غنچه را دیگر
اگر در دیده زیر لب تبسم کردنت بیند

بپای روزنت جامی چه آید بهر نظاره
چو نبود زهره اش کز دور سوی روزنت بیند

شبم چون دل ز تاب تب بسوزد
ز آهم بر فلک کوکب بسوزد

چنان از سوز دل شد قالبم گرم
که ترسم جامه از قالب بسوزد

لبت هست آتشین لعلی که هرگاه
خیال بوسه بندم لب بسوزد

بروز هجر ازان ترسم که باشب
چراغ از بهر آن تا شب بسوزد

ببر خاکسترم از راهش ای باد
مبادش زان سم مرکب بسوزد

بجرم عشق مرا غم هزار بار بسوخت | عجب تر آنکه گناهم هنوز پاک نه شد
براث حسن چرا گر شود قتیلی را | که حرف مهر تراش نقش لوح خاک نشد
خورای پاک ولی شو که مست ذوق هوس | که آب باده نشد تا خورای تاک نه شد

نرفت بی مه رویت شبی که جامی را | سرشک تا بسمک ناله تا سماک نه شد

ساقی بیا که میکده را فتح باب شد | پر کن قدح که دور شه کامیاب شد
در ده شراب ناب که جان وول صبور | از بزم غم بر آتش هجران کباب شد
از باده خوش بر آ که بکف نیست غیر باد | آنرا که جام عیش تهی چون حباب شد
عمر بی دعای جاه و جمال تو گفته ایم | منت خدایرا که همه مستجاب شد
مه را فروغ عاریتی تابد بدگشت | وقت طلوع کوکبه آفتاب شد
هر خانه طرب که بنا کرد مدعی | سیلاب غم رسید و بیکدم خراب شد

جامی بگوش شاه رساندن نه حد تست
کز خود ز لطف نظم تو در خوشاب شد

دل با خیال آن لب میگون زدست شد | ای عاقلان کناره که دیوانه مست شد
نتوان بکنج صبر نشستن چنین که یار | برخاست و باز فتنه اهل نشست شد
از طرف باغ نالهٔ بلبل نمیرسد | مسکین مگر بدام گلی پای بست شد
آن بت نمود عکس رخ خود در آئینه | من بت پرست گشتم و او خود پرست شد

من بندهٔ روی تو کہ ہر بار کہ بینم
در چشم من از بار دگر خوبتر آید

از خون جگر رہگذر دیدہ ببندم
زان روزن نہ گر غیر خیال تو در آید

بگذر بسرم عمر کہ تا فرصت یابم
در پای تو زان پیش کہ عمرم بسر آید

پیوستہ دعای تو کنم چون کنم اینست
کاری کہ ز دست من درویش برآید

جز نالہ مکن کار دگر جامی ازین پس
باشد کہ ز صد نالہ یکے کار گر آید

بازم کمند شوق بسوے تو مے کشد
خاطر نجد ست سگ کوی تو می کشد

دل کو دو اسپہ از غم جانان ہمی گریخت
عشقش عنان گرفتہ بسوی تو میکشد

از جعد حلقہ حلقہ سنبل مرا چہ سود
چون خاطرم بحلقۂ موے تو میکشد

پس پیر خرقہ پوش کہ در دور لعل تو
از سر نہادہ زہد و سبوی تو میکشد

بوی تو یافت از گل نو رستہ باغبان
چندین جفای خار بموے تو میکشد

تہمت چہ بر زمانہ نہد دل بجور و کین
کاینہا ہمہ ز تندی خوی تو میکشد

آشفتہ بلبلیست جدا از بہار و باغ
جامی کہ نالہ بے گل روے تو میکشد

کدام سر کہ بر ین آستانہ خاک نہ شد
کدام دل کہ بتیغ غمت ہلاک نہ شد

کدام پیرہن ناز دوخت شاہد گل
کہ در ہواے تو چون جیب غنچہ چاک نشد

گذشت ناوکت از جان و عمر بگذشت
ہنوز لذتش از جان و دل ناک نشد

عاشق بسینه بهر تو پیکان فرو خورد — مانند ریگ تشنه که باران فرو خورد
عیبم مکن که جیب صبوری فرو درم — تا کی کسی بدل غم هجران فرو خورد
بندد درون غنچه همه تو تیو گره — خونابه کز ان لب خندان فرو خورد
سازی عرق بدامن ازان چهره پاک حیف — زان رشحهٔ حیات که دامان فرو خورد
خواهد چو چشم اشک فشان چشمه سار شد — از بسکه خانه ام نم مژگان فرو خورد
باشد عقیق لعل لبت سنگ پاره — زان خون کز انفعال لبت کان فرو خورد

شبهای هجر بر رخ جامی نهد سرشک
خونی که روز وصل تو پنهان فرو خورد

خاک کویش را پس از مردن بخونم گل کنید — خانه سازید و جانم را دران منزل کنید
چون برین زار خون من این بس دیت کز بعد قتل — گاه گاهی نسبت خونم بدان قاتل کنید
حیف باشد خون من در گردنش بهر خدا — پیش از اندم کو کشد خنجر مرا بسمل کنید
من ندارم طاقت دیدار او تاب نظر — پیش رویش پردهٔ بهر خدا حائل کنید
تن اگر بیمار شد بر سر میارید م طبیب — ای عزیزان کار تن سهل ست فکر دل کنید
نیست پیش اهل دل درویش را بیدردی تبر — چند تدبیر دوا درد دلی حاصل کنید

چند در سر کشی جامی ز کف گوی عقل — ای حریفان بازش از یک جرعه لایعقل کنید

هر آه جگر سوز که از سینه بر آید — دودیست کز و بوی کباب جگر آید
نزدیک بمردن رسد از بسکه دلم تنگ — چون شکل تو از دور مرا در نظر آید

جامی از خط خوش پاک بکن نوح ضمیر
کاین نه حرفیست که بر صفحهٔ ادراک رود

شب دلِ سوخته آهی ز سرِ درد کشید
صبح بشنید همانم نفسِ سرد کشید

من و جام مے و شکرِ کرمِ پیرِ مغان
کہ بمیخانہ مرا همت آن مرد کشید

دارم از دوست غباری کہ چو من گرد شدم
در رہِ او ز چہ رو دامن ازین گرد کشید

ماہ در خط شود از رشک تو زنیسان کہ بہ بخت
گر ذ خورشید خط غالیہ پرورد کشید

روز بازار رخِ خوبِ تو چون دید فلک
رقتم حسن چرا ابرِ مہِ شب گرد کشید

مژدہ خواہد کہ کند قصهٔ ہجران تقریر
کاین همہ جدول خونین برخ زرد کشید

جامیا دل بغم و درد نہ اندر رہِ عشق
کہ نشد مرد رہ آن کس کہ ازین درد کشید

چو محمل بستہ بر عزمِ سفر جانان برون آید
ہمہ راہی او صد کاروانِ جان برون آید

ندارد ہیچکس تاب وداع او بگو بندش
کہ بہ بیچارگان رحمی کند نہان برون آید

بہ بند آن ماہ کو محمل کہ میگریند صد بیدل
نشاید کاروانی را کہ در باران برون آید

چو گریم بر گرفتاران دل سیل بلا گردد
مرا ہر قطرہ خون کز دیدهٔ گریان برون آید

ز سینہ با خیالش رفت جان آری گہ رفتن
خوشست از صاحب خانہ کہ با مہمان برون آید

من بیدل چو از شوقِ خطِ خسار او میرم
ز خاکم جای سبزہ لالہ و ریحان برون آید

ندانم جامی از بالش چون برخیزد فغان کردی
برای آن بود کز وی ہمین افغان برون آید

چون دست ندهد وصل او دور از رقیب تندخو
آن به که عاشق خویش را خوبا غم هجران دهد

گردی شد از راهش زیان در چشم جامی این زمان
آرد بدامنها گهر از دیده تا تاوان دهد

سحر نسیم صبا مژدهٔ حبیب آورد
نوید مقدم گل سوی عندلیب آورد

بعید نیست که صد جان شمرده بستاند
بدین بشارت دولت که غمغریب آورد

گذشت باد بدان پیرهن که سوی چمن
بدامن سمن و جیب غنچه طیب آورد

بلاست تیغ فراق و حبیب میداند
که این بلا بسر من همه رقیب آورد

طریق عشق چگویم که بخت تیره مرا
ز قسمت ازل اندوه و غم نصیب آورد

غریب شهر تو جامی نداشت دست رسی
جز آنکه پیش تو این گفتهٔ غریب آورد

بهر زه دردسر خویش را مرنج طبیب
کسیکه بر سر بیمار دل طبیب آورد

آنچه در آتش نهم با دل غمناک رود
گر برآرم دم ازان دود بر افلاک رود

بنده ام پاک روی را که درین دیر کهن
تا نزید پاک نزید چون برود پاک رود

زیر هر سنگ فتادست سر سرهنگی
پر دلی کو که درین راه خطرناک رود

سر فرازان جهان گردن تسلیم نهند
هر کجا قصهٔ آن حلقهٔ فتراک رود

دیده تا فرش نسازم بزمین ره مخرام
حیف باشد زچنین پای که بر خاک رود

لذت تیغ غمت با دربان گشته حرام
که نه با عهد درست و کفن چاک رود

من کز قبله چو با خاک برندم زنهار — هر کجا منزل او روی من آن سو کنند
چون خط سبز تو نازک نتوانند نوشت — خوشنویسان بمثل گر قلم از موی کنند

وصف آن روی چو گل کو بگلستان جامی
بابلان پند حدیث گل خودروی کنند

حرم دل آنها که بمیخانه نشستند — از وسوسهٔ خانقه و مدرسه رستند
چون جامهٔ ما پردهٔ تقوی بدریدند — چون توبهٔ ما خامهٔ فتوی بشکستند
غم یار و بلا مونس و اندوه ندیمست — ای دل تو کجائی که حریفان همه مستند
بر تکیه بگذر گره زلف کشاده — تا روی تو بینند و دگر بت نپرستند
مستان چه عجب گر ز بین جرعه فشانند — خون دل ما جرعهٔ و چشمان تو مستند
پیش تو چه گویم سخن سدره و طوبی — بحرام که با قد بلندت همه پستند

جامی حرم کعبه مقام همه کس نیست
این بس که در دیر بروی تو ببستند

جان بخشد از لب کشته را و انگه بخون فرمان دهد — خونخواری آن شوخ بین کز بهر کشتن جان دهد
خاکم بس فرسودگی ریزید در میدان او — باشد سمند خویش را روزی بران جولان دهد
جانم فدای ساقی کو آشکارا مے خورد — انگه که دور مارسد خونابهٔ پنهان دهد
گر سایه بر خارا فگند آن گلعذار غنچه لب — آن خار شاخ گل شود بر غنچه خندان دهد
هر تیر کان شوخ افگند بر سینه با صد ذوق دل — گاهش چو جان در بر کشد گه بوسه بر پیکان دهد

آنرا رسد ز پیر مغان خلعت قبول
کز رند و شیخ شهر طمع از روا کند

صاحبدلی کجاست که بر رغم زاهدان
میخانه به نیت رندان بپا کند

دل یافت تا قصد وصل چو جان داد و غم خرید
تاجر همیشه سود ز بیع و شرا کند

جامی چو نیست کار تو غیر از جفا کشی
باری جفای آن که کشیدن کرا کند

هر که خواهد سوی آن ترک ستمگر گذرد
واجب آنست که اول قدم از سر گذرد

کاش جان بگسلد از تن که مگر همره باد
که گهی جانب آن سرو سمنبر گذرد

آه ازان شوخ که بر هر سر راهی که روم
بهر محرومی من از ره دیگر گذرد

ناگهان گر گذرش سوی من افتد روزی
تا نه بینم رخ او پیش روان بر گذرد

در چمن چون بهوای قد او گریه کنم
آب چشمم همه بر سرو و صنوبر گذرد

همنشینا نفسی پیش نظر حائل شو
طاقتم نیست که آن مه ز برابر گذرد

او بکف تیغ که جامی ز سر خود بگذرد
من درین غم که مبادا ز سرم در گذرد

پاکبازان همه نظاره آن روی کنند
راستان میل بآن قامت دلجوی کنند

غمزهاش را مکن انگیز بهیج غارت دین
کافرانند مبادا که بدین خوی کنند

چون شوم خاک سرم بر سر کویش مفکنید
باشد این کاسه گدایان سگ آن کوی کنند

سالکان بی کشش دوست بجای نرسند
سالها گر چه درین راه تگ و پوی کنند

تا چند خون دل خورم کو ساقی جان پرورم — تا از آتش می آورم آبی بروی کار خود
هر کس بگنج خلوتی با مطربی در عشرتی — عشاق را هم حالتی با نالهای زار خود
بی روی آن سرو روان زد هر گلی آتش بجان — کاشکم ندادی باغبان ره جانب گلزار خود
چون گل درانم پیرهن یارب کجا رفت آنکه من — بودی بگلگشت چمن دامن کشان با یار خود

جامی ندارد محرمی کز غم برآساید دمی
هر لحظه گوید غمی هم با دل افگار خود

گر از پی راهنت بوئی بطرف گلستان آید — ز ند گل جامه بر خود چاک و بلبل در فغان آید
بر آن اندام نازک چون پسندم بار پیراهن — که بر وی سایهٔ گلبرگ هم دانم گران آید
بخلق گشته آب زندگی دانی چه خوش باشد — مرا تیغ جفایت بر گلو خوشتر ازان آید
چو نی هر استخوانم شد ز پیکان تو روزنها — کنون گر دم زنم صد ناله از هر استخوان آید
مکن خورشید من از تیغ بیم خاکسار خود — که بر تابد زمین گر صد بلا از آسمان آید
دهانت غنچه عارض گل بر تو نسرین خجلت سنج — مبادا کاین بهار حسن را هرگز خزان آید

همین بس دولت جامی که خاک آستانت شد
گران عزت نمی یابد که در سلک سگان آید

حادی که بهر ناقهٔ سلمی حدا کند — باید ز شرح فاقه ابتدا کند
دانی براه بادیه بانگ درای چیست — گم گشتگان قافله جز را ندا کند
با نسخهٔ طبیب چه کار آن مریض را — کز خون دیده شربت صاف غم غذا کند

هر چه بر صفحه اندیشه کشد کلک خیال — تشکل مطبوع تو زیبا تر ازان ساخته اند
شوخی و ناز و کرشمه همه آورد بهم — فتنهٔ عالم و آشوب جهان ساخته اند
آن نه بالاست نهالیست که از روضهٔ قدس — بتماشاگهِ عشاق روان ساخته اند
محنت هجر دهد چاشنی شربت شوق — دردمندان فراقت بهمان ساخته اند
تا براه قدمت بی طلبان پی نه برند — کعبهٔ وصل تو بی نام و نشان ساخته اند

بس که جامی صفتِ حسن تو نیکو گوید
عشقبازان سخنش ورد زبان ساخته اند

ترا چو مشک تر از برگ یاسمین خیزد — چه فتنه کز پی تاراج عقل و دین خیزد
اگر ز رشک فتد عکس قد و عارض تو — بهر زمین که رسد سرو یاسمین خیزد
ز باغ وصل چه سان برخورم که گر صد بار — نهال مهر فشانم درخت کین خیزد
مریض عشق بکوی تو تا غبار نه شد — ز ضعف تن نتوانست کز زمین خیزد
اگر چه غرقه بخون رفت عاشق تو بخاک — چو لاله داغ جفائی تو بر جبین خیزد
ز شوق لعل بت خواست در دل گرمم — بتی که در تن محرور از انگبین خیزد

بزم گل چو سرایند نظم جامی را
ز بلبلان همه کلبانگ آفرین خیزد

عیدست و چون گل هر کسی خندان ببر و یار خود — ما و دلی چون غنچه خون بی سر و گلزار خود
خلقی شده مهر جست و جو هر سو که ماهِ عید کو — عید من آن کان ماه رو بینم بدیدار خود

شبی خواهم بخواب آید مرا آن ماه ور لیکن | کسی را کز چنان رو دور ماند خواب چون آید
نوائی ساز عشرت بزم خسرو را بود لائق | صدای ناله بس فرهاد را کز بیستون آید
خدارا ای فسون خوان در دسر کم ده که هیچ او | نه زافسان برده خوابم کان تبعوید و فسون آید
اگر مجنون بهم سنجد غم مجنون و درد من | نه هر دم گر نه در دم از غم مجنون فزون آید
خرامان سیر سد وز شوق خواهم سینه بشگافم | که تا آن قامت رعنا بجان و دل درون آید

مرنج ار جامی از خاک درت آوارگی جوید
که بخت خوابناک او را بدینها رهنمون آید

هیچگه بینم که آن مه مهربان من شود | رام گردد با من و آرام جان من شود
استخوانی شد تنم از لاغری وان هم خوشست | گر سگش را میل سوی استخوان من شود
اینچنین جولان کنان کان شهسوار آید برون | جامی آن دارد که باز از کف عنان من شود
آتش افگن در من ای آه و زسر تا پایم بسوز | باشد آن مه واقف سوز نهان من شود
زان لب شیرین تکلم یک سخن گر شنوم | تا قیامت آن سخن ورد زبان من شود
گر سگ خود خواندم آن آهوی مردم شکار | شیر گردون خواهد از کمتر سگان من شود

گفتمش جامی بپابوس سگانت کی رسد
گفته آن روزی که خاک آستان من شود

حقه لعل تو از جوهر جان ساخته اند | کام هر خسته دران حقه نهان ساخته اند
هر لطافت که نهان بود پس پرده غیب | همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند

چو در شبگون لباس آن مه گشت شب بر من آید — دلم از قید عیارانه در قید جنون آید

ز بس خون غریبان ریخت آن ترک جفاپیشه — غباری کز سر آن کوی خیزد بوی خون آید

بریزای دیده خون دل مباد آن زخم پیکانش — شد آب از تب و تاب درون با آن برون آید

چنان گوئی که در دل داشت فرهاد غم شیرین — صدائی تا اکنون سنگ گر بیستون آید

شدم چون لاله رنگین جامه ای شاخ گل نازک — ز بس گردیده بی روی تو اشکم لاله گون آید

جفائی گر رسد از تو بمن وز تو گله حاشا — تو خود لطفی ز سر تا پای این ها از تو چون آید

خدارا چون بعزم عیش بنشستی بگو یکره
طفیل دیگران بیچاره جامی هم درون آید

میل خم ابروی تو ام پشت دوتا کرد — در شهر چو ماه نوم انگشت نما کرد

از موی میان تو جدا بس که کشم رنج — نتوان تن رنجور من از موی جدا کرد

با دیده غم دیده من اشک دمادم — آن کرد که با خانه تن سیل فنا کرد

دوران ز گل ولای می و خشت سر خم — ابس خانه عشرت که درین دیر بنا کرد

جانی ز لبت داشت تنم دام بگردن — از گردن او تیغ تو آن دام ادا کرد

تا شد بقبا سرو قد ناز تو مائل — گل اطلس فیروزه ز بر بفت قبا کرد

جامی که شد از سنگ ستم بر تو تنا گو
مرغیست که از برگ گل آهنگ نوا کرد

مرا بهر زمین گردیده اشک لاله گون آید — دمد زانجا گل حسرت وزان گل بوی خون آید

می ندانم از چه شد جامی چنین بی آبروے
گرچه از وی نامد احسانی گناهی هم نکرد

چو ترکش بسته از راه آن سوار نازنین آید
مرا تیر بلا بر سینه اندوهگین آید

چو از تو سن همی آهی فرو بر چشم من نه پا
دریغ آید مرا کان پای نازک بر زمین آید

گهی کاید چنین خندان و خوش خلقی شود کشت
مغاذ الله اگر ناگاه بر آهنگ کین آید

بهر ناوک که سوی بیدلان اندازی از غمزه
مرا صد رخنه در جان صد خلل در کار دین آید

نهانی با تو رازی داشتم اکنون که فرصت شد
چه می آید رقیب روسیه یارب همین آید

بلا گویند می آید نه بالا راست هست آرے
بلای جان من نیست کز بالای زین آید

ز بیخوابی شبها اینچنین کامد بچان جامی
چه خوش باشد که آن بد روز را خواب پسین آید

ترا هرگز گذر به جانب گلشن نمی افتد
که از شوق تو گل را چاک در دامن نمی افتد

چنین کز سینه برق آه برگردون رود شبها
عجب دارم که مه را شعله در خرمن نمی افتد

چه حاصل گر مرا از خم پیکان سینه روزن شد
که هرگز پرتوی زان مه درین آوزن نمی افتد

چنان مست می نازست آن ترک جفا پیشه
که صد ره میکنم افغان بحال من نمی افتد

سرم دور از درت باریست بر گردن اگر تیغت
نیاید در میان این بارم از گردن نمی افتد

لبت نه جام و پس در ده که عیشم میشود تیره
اگر عکسی ز لعلت بر می روشن نمی افتد

با هو نسبت آن نرگس جادو مکن جامی
که آهو اینچنین خونریز در دامن نمی افتد

مرا سوی سرو سهی چون صبا | هوای قدِ خوشخرامش برد

بمیخانه جامی بخود چون رود
مگر همتِ شیخ جامش برد

مهرِ جانش از دلِ دیوانه کی شود | سودای شمع از سرِ پروانه کی شود
این دل که رخنه رخنه شد از غم نه جای اوست | شهباز قدس ساکنِ ویرانه کی شود
شد سوی گشت آن مه و من ساکنِ رهش | در انتظار تا طرفِ خانه کی شود
آنجا که مے بیاد لبِ او کنند نوش | بی های و هوی نعرهٔ مستانه کی شود
در باده گر نه چاشنیِ باشد از لبش | پیمانِ زهد در سرِ پیمانه کی شود
دل را خیالِ مے نکشد جز بخیالِ او | او مرغ زیرک ست بهر دانه کی شود

جامی اگر شمائلِ لیلے نه بیندش
مجنون صفت بعاشقے افسانه کی شود

وه که آن سلطان بمظلومان نگاهی هم نکرد | وز تکبر گوش سوے داد خواهی هم نکرد
بهر پا بوسی براهش سالها بودیم خاک | هرگز آن بد خو گذر بر خاکِ راهی هم نکرد
کیست عاشق بیدلی کز تیر بارانِ جفا | خورد صد زخمِ بلا بر جان و آهی هم نکرد
بر در و دیوار خود نگذاشت سایم روی زرد | آه کز من اعتبار بر برگِ کاهی هم نکرد
دل که میزد لافِ صبر از ماهِ رویش سالها | کے تواند صبر از و سالی که ماهی هم نکرد
هر که بار وی چو زر گشت از گدایانِ درش | مائلِ مالی نه شد سودائے جاهی هم نکرد

گذاشتم دل صد پاره را بخاک درت
که پیش تیر تو از من نشانه باشد

مپوش عارض و خال از دل رمیدهٔ من
که مرغ زنده بابی و دانه باشد

سگیست جامی و جایش همیشه خاک درت
نه آن سگ که بهر آستانه باشد

لبِ نه از شعلهٔ دل ابلهٔ پرخون زد
بهر پابوس تو جان خیمه زتن بیرون زد

مرحبا بی که ز خونابه چشم برخاست
دل بزم غم ازان جام می گلگون زد

جوهری را لب و دندان تو آمد بخیال
قفل یعقوت چو در درج در مکنون زد

چون رو و نقش خط سبز تو از خاطر ما
کاین رقم بر ورق ما قلم بیچون زد

سر مایا دکم از خاک بنر بر قدمی
که براه تو ز مایک دو قدم افزون زد

رگ رگ که ماز تو نالان بود آن کیست بگو
کو نه در چنگ غمت ناله بدین قانون زد

جامی احسنت که در نظم عجم نو کردی
آن نوا را که در اشعار عرب مجنون زد

نه پیکی که از ما پیامش برد
نه بادی که روز سلامش برد

مرا طاقت دیدن او کجاست
که بیخود شوم هر که نامش برد

بود سرمهٔ دیده آن خاک راه
که مردم بصد اهتمامش برد

چه نیکوست بودن گرفتار او
خوش آن کو ره بدامش برد

چو آن مه کند جلوه از طرف بام
فلک رشک از طرف بامش برد

کو داغ مهر و راستی عهد نشان مباش — این شیوه بسکه لاله عذار و سهی قدند
چون غنچه در قبا همه روح مجسّم اند — با پیرهن چو گل همه جان مجرّدند
قومی که کام دل طلبند از شکر لبان — شک نیست عاشقند ولی عاشق خودند

جامی حدیث سبز خطان کوکه اهل شوق
بنهاده گوش بر سخنان مجدّدند

از یار کهن نمیکنی یاد — این پیشهٔ نو مبارکت باد
فریاد کسی نمیکنی گوش — پیش که کنیم از تو فریاد
آن سوخته یافت لذت عشق — کز وصل نشان ندید و جان داد
با دولت بندگیت هستیم — از خواب جگیِ دو عالم آزاد
شاید که ترا فرشته خوانند — کاین لطف ندارد آدمی زاد
از شکر جانفزای شیرین — پرویز نیافت ذوق فرهاد

مرغ چمن وفاست جامی
در دام غم و بلا چه افتاد

مرا بکوی تو باید که خانه باشد — برای آمدن آنجا بهانه باشد
من آن نیم که عنان گیریت توانم کرد — مرادم از تو همین تا زیانه باشد
حکایت تو بهر جا که در میان آرند — حدیث یوسف مصری فسانه باشد
چه غم ز آتش دوزخ که گفت واعظ شهر — که آن ز شعلهٔ شوقت زبانه باشد

خوشحال شهیدانِ فراقِ تو که باری — رفتند و ازین داغِ جگرسوز برستند
زینسان که ترا دست دهد گر فتد محبان — ترسم که ازین پس بخدائیت پرستند
از دامِ علایق بغمِ عشق توان جست — خوشوقت کسانیکه ازین دام بجستند
منبر شکنان را چه ترقی شود از وعظ — زینسان که فرومانده ازین پایه بلستند

چون جام تنک بود دلِ نازکِ جامی
کز سنگِ ستم سیمبرانش بشکستند

پیشِ تو جانیتوانم کرد — وز تو خود انیتوانم کرد
بیتوانم ز خویش قطع امید — وز تو قطعا نیتوانم کرد
سوختم ز آتش نهان و هنوز — آشکارا نیتوانم کرد
سر و خواندم قد ترا و رشدم — سر بالا نیتوانم کرد
بی تو گفتم که صبر پیشه کنم — گفتم اما نیتوانم کرد
خود کرم کن ببوسه موعود — کز تقاضا نیتوانم کرد

جامی از من شکیب و صبر مجوی
کز من اینها نیتوانم کرد

با آنکه اهلِ دل ز علایق مجردند — در دامِ زلف سلسله مویان مقیدند
سرگشتگان کوی بتان را تو ئی مراد — مقصد یکیست کعبه روانرا اگر صدند
پیشِ من ای فقیه بد نیکوان مگوی — جان و دلِ من اند اگر نیک و گر بدند

میز ند تیغِ قدرت در باغ با سروے
بید را نازد و بجای برگ خنجر بید مد

کس نیابد بوی راحت از دلِ محنت کشم
آری آن ریحان ازین ویرانه کمتر بید مد

مردم چشمم خیالِ خواب چون بیند دگر
کز خیالِ آن ثمره خارش زبستر بید مد

کی شود پاک از گیاهِ غم مرا کشتِ امید
کش زیکجای کنم صد جای دیگر بید مد

از فسون خوان شد فرد سخن من آنم ساکه او
بر دل من بید و گوئی در اخگر بید مد

زنده شو جامی که جانبازانِ تیغِ هجر را
از فروغِ روی جانان صبح محشر بید مد

وه که آن ترکِ پری پیکر مرا دیوانه کرد
آشنا ناگشته از عقل و خرد بیگانه کرد

هر مسلمانی که شکلِ آن بتِ بدکیش دید
پشت در محراب مسجد روی در بتخانه کرد

آنکه هر جا قصهٔ مجنون و لیلے خواندے
چونکه دید احوال ما را ترکِ آن افسانه کرد

اینهمه مستی و بیهوشی نه حد باده بود
با حریفان هر چه کرد آن نرگسِ مستانه کرد

عشقِ گنج آمد دلِ بیچارهٔ ویرانه را
آنچنان گنجی کجا منزل درین ویرانه کرد

جان ز شوقِ عارض و خالش فرو آمد بتن
مرغ را مائل بپستی فرقِ آب و دانه کرد

جامیا باد و دی جام بلا میباش خوش
چون ترا ساقیِ عشق این باده در پیمانه کرد

آن قوم که احرامِ سرِ کوی تو بستند
تا سر ننهادند براحت ننشستند

هر چند که هرگز رهِ میخانه ندیدند
همواره ز شوقِ لبِ میگونِ تو مستند

چو ترک سرکشِ من پای در رکاب کند
گر شمه بر مه و خورشید آفتاب کند

من از تصور نادیدنش همی میرم
نعوذ بالله اگر روی در نقاب کند

فراز خانه ازین جان کرده گرم هنوز
هزار خانه صبر و خرد خراب کند

چگونه لذت تیغش چشم که در دم قتل
ز حلق تشنه گذر تیزتر ز آب کند

خراب شیوه آن تند خوی بد کیشم
که گاه عشوه و گه ناز و گه عتاب کند

بباده بهر حریفان چو مجلس آراید
نخست ز آتش غیرت دلم کباب کند

اگر بمرتبه جامی بشیخ جام رسد
کجا بدور لبش توبه از شراب کند

درد آکه عشقِ یار بدیوانگی کشید
خطِ جنون بدفترِ فرزانگی کشید

ایزد چو شمعِ حسنِ وی افروخت در ازل
بر ما رقم به منصب پروانگی کشید

ای من غلامِ همتِ آن رندِ پاکباز
کو درد و داغ عشق بمردانگی کشید

نه نند جز بگوشهٔ ویرانه کنج عشق
معمور خاطری که بویرانگی کشید

هر کو بکوی عاشقی از خانمان گذشت
با او حبیب رخت بمخانگی کشید

جا کن درونِ پاک ضمیری که عاقبت
زین شیوه کار قطره بدُردانگی کشید

جامی در آشنائی یاری نمود سعی
چندانکه طبعِ یار به بیگانگی کشید

وقتِ گل زانگونه کز گل سبزه تر میدمد
کشته آن غمزه را از خاک نشته میدمد

کی رسد دست بمشکین رسنت جامی را
همتش گرچه بر اوج فلک انداخت کمند

رفتم بباغ سرو خرامان من نبود — وان نو شگفته غنچه خندان من نبود
چون ابر نوبهار بهر سو گریستم — کان سرو پیش دیده گریان من نبود
از جیب غنچه کاب لطافت همی چکید — جز خون دل چکیده بدامان من نبود
مرغ چمن گرفت سر خود فغان کنان — کش طاقت شنیدن افغان من نبود
نگشاد دل ز لاله مرا زانکه بی خرش — داغ غمی نبود که بر جان من نبود
هر جا نمود جلوه بتی بر سمند ناز — جانم ز رشک سوخت که جانان من نبود

جامی بگوی بهر چه ماندی ز دوست باز
من چون کنم که بخت بفرمان من نبود

اشکم از دیده چو بی آن رخ گلگون بچکید — لاله ها بر دمد از خاک و زان خون بچکد
جز گیاه غم و اندیشه لیلی ندمد — دانه اشک که از دیده مجنون بچکد
چون شود گرم ز رخسار تو هنگامه حسن — خوی خجلت ز جبین مه گردون بچکد
بخیال دو دندان تو گویم چه عجب — که ز نوک مژه ام لولوی مکنون بچکد
در درون مایه غم گردد اگر خانه کند — ور برون سبزه اندوه دمد چون بچکد
دارم از اشک جگرگون جگری غرقه بخون — خواه ماند بدرون خواه ز بیرون بچکد
خون بهایست چو آن غمزه کشد جامی را — قطره می که ترا از لب میگون بچکد

آخر ز خونِ دیده روان ساخت کوهکن — آن جوی سنگ را که ئی شیر کنده بود

جامی بناخوشی غمش عمر بگذراند
خوش داشت خویش را و دمی خوش که زنده بود

چشمم از گریه چو در ورطهٔ خون می‌افتد — راز پنهانِ دل از پرده برون می‌افتد
گذر دیده شد آغشته بخونِ دل ازان — پاره‌های جگر آلوده بخون می‌افتد
خلق گویند بکن صبر و لب از آه ببند — چون کنم صبر که آتش بدرون می‌افتد
شعلهٔ آه من اینسان که ز گردون گذرد — عرش را دم بدم آتش بستون می‌افتد
بی تو کم شد اثرم وز غمِ تو در عجبم — که بسر وقتِ منِ دل شده چون می‌افتد
بختم آن زلفِ نگونست و مرا در سرِ عشق — هر چه می‌افتد ازان زلف نگون می‌افتد

جامی این نوع که سررشته مقصود گسست
آخر الامر بزنجیر جنون می‌افتد

دل ز خوبان نکشد جز سوی آن سرو بلند — وه که خون شد جگرم زین دلِ دشوارپسند
رنج بیفائده چندین مکش ای خواجه حکیم — کی بود مرهم داغِ تو مرا فائده مند
غنچه بود وقتِ گل از گریهٔ ابر — گریهٔ من نگر ای غنچه سیراب بخند
هر درختی که دلم در چمنِ عیش نشاند — تند بادِ غمت آمد همه از بیخ بکند
خطِ شبرنگِ تو دودیست کز آتش برخاست — چون پی چشم بدان خال سیه دست بسند
من نیم آنکه کشم از خط سودای تو سر — گرچه سازند جدا چون قلم بند ز بند

سوی بستان میروم گر گریه آسایم ولی
باز ابر آن گریه‌های زار یادم میدهد

شعله زد آتش بجان و هم کنون رفیق سنگدل
چند ازان شوخ فرامش کار یادم میدهد

عمر خود گویند جامی صرف کردی در سخن
چون کنم پیش دی این گفتار یادم میدهد

خاست هر سو فتنه گوئی فتنه جوی من رسید
بر سمندناز ترک تند خوی من رسید

اشک خونین بر رخ زردم نشانی بیش نیست
زانچه در شبهای تنهائی بروی من رسید

زآسمان هر سنگ بیدادی که آمد بر زمین
کرد بخت بد مدد کان بر سبوی من رسید

ای خوش آن ساعت که گفتی چون شدم پیدا زدود
اینک آن دیوانه ژولیده موی من رسید

تیغ او را داده اند آب از زلال زندگی
جان دیگر یافتم کان بر گلوی من رسید

باد عنبر بو چرا شد گرد مشکین بهر چیست
گر نه از صحرا غزالی مشکبوی من رسید

همچو جامی سرمه چشم جهان بین ساختم
هر غباری کز سم اسبی سوی من رسید

ای دولتم مساعد و اقبال بنده بود
کآن آفتاب سایه بخاکم فگنده بود

سرو قدش فلک نه پسندید در برم
ورنه بباغ عمر همانم بسنده بود

بارنده همچو ابر ازان گشت چشم من
کآیام وصل یار چو برق جهنده بود

بر شاخ گل که پیش قدت لاف لطف زد
خندید غنچه در چمن و جائی خنده بود

وصلش مجو در اطلس شاهی که سوخت عشق
این جامه بر تنی که نهان زیر ژنده بود

مخوان زین پیش رسم ای همدم از کوی خبا با تم
که مشکلهای عشق او خدمت اُستاد نگشاید

گره شد در دلم زلفت چه گردم گرد بستانها
چو دانم این گره از طرهٔ شمشاد نگشاید

اگر مقصود نی آزادی سرو قدت باشد
صبا بند از زبان سوسن آزاد نگشاید

مگو جامی بآن مه کز غم عشقم رهائی ده
خلاص مرغ دام افتاده از صیاد نگشاید

گر نه یار از زلف بر قع بر نمی روی خود کشد
جمله دلها را بدام آرزوئی خود کشد

من ز سرگوئی ترا شیدم زهی سرگشتگی
گر سوار من خم چوگان زکوئی خود کشد

خاک کویش بر تنم باشد ز رحمت خلعتی
بعد قتلم غرق خون چون گرد کوئی خود کشد

عشقبازی خون شد و خونین دلم شد باتبان
این همه بیداد بد خویان ز خوئی خود کشد

چون تو میخواهم دلی از سنگ لیک آهن ربا
تا تو چون تیر افگنی پیکان بسوئی خود کشد

چون صراحی پر برآمد تشنه لعلت زمی
همچنان از بهر یک جرعه گلوئی خود کشد

لب فرو بند از سخن جامی که طوطی این همه
بی نوائی در قفس از گفت و گوئی خود کشد

میرسد باد صبا و از یار یادم میدهد
زان خرامان سرو خوشرفتار یادم میدهد

شاهد گل مینماید از نقاب غنچه روی
نازکی آن گل رخسار یادم میدهد

می کشاید نرگس مخمور چشم از خواب ناز
شیوهٔ آن نرگس بیمار یادم میدهد

میشود در پرده هر دم گل بیاد عندلیب
محنت محرومی دیدار یادم میدهد

میکشم تحفهٔ جان پیش چنان سنگدلی — کز بقتلم زهمه تیغ جفا بیش کشد
محرمِ خلوتِ وصل اند همه محتشمان — محنتِ هجر همین عاشق درویش کشد
مرهمی بخش زپیکانِ جگر ریش مرا — تا کی از دستِ طبیبان الم نیش کشد
زخم مژگانِ تو برد از دلِ من رنج فراق — ای خوش آن ریش که آزار ازان نیش کشد

جامی از آتشِ دل نعلِ سمندش بسوخت
تا ز سر داغِ جفایت برخِ خویش کشد

سیاهِ دوست کزین سو سواره میگذرید — زروی لطف بسوی فتادگان نگرید
سوی شکار شد آن ماه و من برهٔ مانده — خدای را غمِ حالِ منِ شکسته خورید
بخواریم مگذارید بر ره افتاده — که پیشِ چشمِ من از جان و دل عزیزترید
قلادهٔ سگ کویش بگردنم فگنید — کشان کشان زپیش تا شکارگاه برید
کرم کنید دستانید نیم جان مرا — بخاکِ سُمِ سمندِ سوارِ من سپرید
اگر شمارهٔ خیلِ سگانِ خویش کنند — مرا بسمو هم از سلکِ آن سگان شمرید

مکرر در دلِ تان جای نالهٔ جامی
دریغ کز غمِ ارباب درد بگریزید

بگلگشتِ بهار این خاطرِ ناشاد نگشاید — زگل بی رو تیو جز نالهٔ و فریاد نگشاید
چه سود از روضهٔ جنت اگر شیرین معاذالله — زکوی خود دری در روضهٔ فرهاد نگشاید
درآید هر کرا بینی زدرباری و غمخواری — درِ محنت سرایِ عاشقان جز باد نگشاید

بخونِ غیر در لغزیست تیغش آلوده
مبادا آنکه بجز خونِ عاشقان ریزد

میانِ صید گهش زار می فتاده مگر
طفیلِ صید بقتراکِ خویشم آویزد

فلک زجامِ طرب جرعه بمن ندهد
که از نخست بزهرِ غمش نیامیزد

چنانکه بخت بد و یار نیک خصمِ من اند
زچنگِ غصه دلِ من چگونه بگریزد

گهی که یار دهد کامِ بخت نگذارد
گهی که بخت شود رام یار بستیزد

اگرچه دعوی تقوی همیکند جامی
بدورِ لعلِ تو مشکل زباده پرهیزد

چون سواران خسروِ خوبان براهی بگذرد
باوی از جانهای مشتاقان سپاهی بگذرد

یادِ آن شکل و شمائل جان و دل سوزد مرا
هر کجا چابک سواری کجکلاهی بگذرد

ماند نامش بر زبانم وه چه خوش باشد اگر
نامِ من هم بر زبانش گاه گاهی بگذرد

شکل آبادان شود در هر دلی کان بگذرشت
وای بر ملکی که ظالم پادشاهی بگذرد

دم بدم هجران بخونریزم کشد تیغِ ستم
وه چه باشد گر زخونِ بیگناهی بگذرد

من که از یک ره زهجران اینچنین رفتم ز دست
وای بر جانِ من ار سالی دو ماهی بگذرد

هر طرف کان شوخ راند جامی بی صبر و دل
از طلب افغان کنان چون دادخواهی بگذرد

طبعِ مردم سوی خوبان وفا کیش کشد
خاطرِ من به بتانِ ستم اندیش کشد

هر کرا سرکشی و شوخی و بدکیشی بیش
خون گرفته دلِ من جانب او بیش کشد

ای آرزوی جان و دهن از گفتگو مبند — بر عاشقانِ خسته درِ آرزو مبند
خارِ ستیز در قدمِ اهلِ دل مریز — بر طالبانِ وصل رهِ جستجو مبند
در زلفِ تو مجال گذر نیست شانه را — چندین دلِ شکسته بهرتار مو مبند
گردِ عذار دایرهٔ عنبرین مکش — بر آفتاب سلسلهٔ مشکبو مبند
جز نیستی نشان ندهد در میان کمر — بهرِ خدا که تهمتِ هستی برو مبند
جان شد ز رنگ و بوی همی تازه ای حریف — روی قدح مپوش و دهان سبو مبند

بلبل بگفتگوی غمِ دل می برد بسر
جامی چو غنچه با دلِ خون دم فرو مبند

اگر ناز و فریبِ چشمِ شوخت این چنین ماند — عجب گر هیچکس را در جهان دل بلکه دین ماند
نخستین تیر کاندازی فگن بر سینهٔ ریشم — که ذوقِ آن مرا در سینه تا روزِ پسین ماند
مکن دور از رخم ای پاکدامن اشکِ خونین را — که تر هم داغهای خون ترا بر آستین ماند
برین در گر چو بادِ صبح را هم گذر افتد — کجا در خاطرش اندیشهٔ خلدِ برین ماند
خطِ مشکین تو بر لب صفِ موریست پندارے — که ناگه وقتِ رفتن پایشان در آبگین ماند
گهی گاهی سواره روی خود دالم بره شاید — که از خاکِ سمِ اسپِ تو گردی بر جبین ماند

اگر جامی بر دجز قبله روی ترا سجده
ازان شرمندگی تا حشر رویش بر زمین ماند

چو ترکِ سرخوشم از خوابِ ناز برخیزد — هزار فتنه ز هر گوشه برانگیزد

چه شد یارب که آن سرو خرامان دیر می آید
سوارِ چابک من سوی میدان دیر می آید

ز هر سوئی سپاهی از پریرویان رسد آما
چه حاصل داد خواهانرا چو سلطان دیر می آید

ز جانم یک رمق ماندست و تیغش آرزو دارم
بقتلِ من دریغ آن نامسلمان دیر می آید

نمیدانم چه شد کز ترکشِ آن ترکِ عاشق کش
بجانم تیر ز هر آلود پیکان دیر می آید

برو ای زاهدِ خود بین مجو سامانِ کار ازما
که رسوا گشتهٔ خوبان بسامان دیر می آید

سمومِ هجر عالم سوز و ابر لطفِ او بی نم
دریغا کشتِ ما شد خشک و باران دیر می آید

چو صبحِ وصلِ او خواهد دمید ای عاقبت جامی
مخور غم گر شبِ هجران بپایان دیر می آید

چیست میدانی صدای چنگ و عود
انت حسبی انت کافی یا ودود

نیست در افسردگان شوقِ سماع
ورنه عالم را گرفتست این سرود

آه ازین مطرب که از یک نغمه اش
آمده در رقص ذرات وجود

جای زاهد ساحلِ وهم و خیال
جانِ عاشق غرقهٔ بحرِ شهود

هست بی صورت جنابِ قدسِ عشق
لیک در هر صورتی خود را نمود

در لباسِ حسنِ لیلی جلوه کرد
صبر و آرام از دلِ مجنون ربود

پیشِ روی خود ز عذرا پرده بست
صد درِ غم بر رخِ وامق گشود

در حقیقت خود بخود دیباخت عشق
وامق و مجنون بجز نامی نبود

عکسِ تو دید جامی زان فتاد
چون صراحی پیشِ جام اندر سجود

دلم در حلقهٔ زلف تو شد بند — زمن مگسل که محکم گشت پیوند
بران لب خالها بس خط میفزای — بلا بر جان من زین بیش مپسند
چه سود از پند گویان بیدلی را — که گیرد عالمی از حال او پند
بمحنت سازی سرو بلندت — میان صد جا کمر بسته نی قند
ز بنده لاف عشقت گر گناهست — گناه از بنده و عفو از خداوند
ز دست من کشی هر دم سر زلف — ز یا افتادم ایجان کشی چند

ز سنگ کمتر نهی مقدار جامی
ولی هست او بدین مقدار خرسند

کسی کو شب ببالین من بیمار میگردد — دلش از نالهای زار من افگار میگردد
غم من خور خدا را بشکیب زان دم که گویندت — فلان دیوانه گشته گرد هر بازار میگردد
رخت بنما که بر من جان سپردن بر دم آخر — ز محرومی دیدار اینچنین دشوار میگردد
خوش آن روزی که گفتی با حریفان جمع بر مرآی — که این مسکین بکوی ما چرا بسیار میگردد
اجل بس نیست گوی سر خود نزنم دل افگاران — که بآن داغ هجران تو اکنون یار میگردد
مه مقصود من از مطلع دیدار ننماید — بر غم من چنین کاین چرخ کج رفتار میگردد
بکویت خاک شد عاشق ولی با صد غم و محنت — هنوز ش جان بگرد آن در و دیوار میگردد

تو خوش بر مسند راحت بخواب ناز ای جامی
بگرد کوی تو تا صبحدم بیدار میگردد

پی شکار چو رانے برون دود آهو | به پیش تیر تو از دور تا شکار شود

ز جامِ شوقِ تو باشد مدام جامی مست
مباد آنکه ازین باده هوشیار شود

ز خاکم چو خوشین گیاهی برآید | ز هر شاخ و برگی نوائی برآید
چو آتش مشو تند و سرکش مبادا | که دودی از دلِ مبتلائی برآید
بوئی تو از جا جهم مست و بیخود | ز هر سو که آوازِ پائی برآید
مگو گوش کن کان منم گرد کویت | چو شبها فغانِ گدائی برآید
روم پیش چون اشک و حالِ تو پرسم | ز کوی تو چون آشنائی برآید
طبیبا بیک دفترِ خویش بگشا | بود دردِ ما را دوائی برآید

بمژگان یدا ز دیده خون تخت جامی | که کامِ دل از دلربائی برآید

خاطرِ خوبان بصید اهلِ دل مائل نماند | یا دلِ بیحاصلِ ما عشق را قابل نماند
در دیارِ خوبرویان دلربائی یافت نیست | یا بشهرِ عشقبازان هیچ صاحبدل نماند
عشق را باطل شمارد زاهدِ حق ناشناس | دانش آموزی کو بشناسد حق از باطل نماند
ماند صد مشکل درین ره از همه مشکل تر آنکه | کامل الا لله که داند حالِ یک مشکل نماند
جامِ صافی دیگران خوردند و محفل بر شکست | کاسهٔ دردی نصیبِ ما ازان محفل نماند
قصه کوته جمله غرقِ بحرِ استغنا شدند | آنکه داند راه و رسمِ بحر بر ساحل نماند

بازگش جامی زمامِ دل ز نقشِ آب و گل | هیچکس را تا قیامت پایِ دل در گل نماند

برا هش خاکم ای دیده بزن بر تشم آبے — کہ ترسم تو سنش آتشِ من نعل بگذارد
عجب تندست رخشِ او کہ گردش در نمی یابد — دلم ہر چند از پے مرکب اندیشہ می تازد

الیم من جامیا کو آشکارم پیش خود خواند
نہانی یک نظر ای کاشکے سوی من اندازد

یارب چہ شد امروز کہ آن ماہ نیامد — جان سوخت ز غم وآن بت دلخواہ نیامد
از خاکِ درش بود مرا چشم غباری — این لطف جز از بادِ سحرگاہ نیامد
از لذتِ تیغت چہ خبر مردہ دلا نرا — چون زخمِ تو جز بر دلِ آگاہ نیامد
صد قافلہ پر غصہ من ظلم رسیدہ — بردم بسرِ راہ ولے شاہ نیامد
ہرگز بسرِ راہ شہیدان نگذشتم — کز خاک شہید غمِ تو آہ نیامد
از حسن و لطافت دلِ من خلعت وصفے — کم دوخت کہ بر قدِ تو کوتاہ نیامد

جامی من و جامِ مے و تلاشی و مستی
چون زہد و صلاح از من گمراہ نیامد

بعزمِ گشت چو آن نازنین سوار شود — ہزار خستہ دلش خاکِ رہگذار شود
رسید جان بلب و دم نمے تواند زد — کہ شرحِ عشق ہمے ترسم آشکار شود
بخاکِ پات گزین آستان نخواہم رفت — اگرچہ قالبِ فرسودہ ام غبار شود
بیاد روی تو ہر گہ بہ بوستان گذرم — ز گریہ دیدۂ من ابر نوبہار شود
چنان بفکرِ خشش نازک ست خاطرِ من — کہ یادِ غمزۂ او چون کنم فگار شود

بعد مرگ از من محزون کی یاد کنید
تنگدل آنرا که نه محزون ازان دیدارید

جز گیاه غم و حسرت ندمد از گل من
هر چه تا روز ابد بر سر خاکم کارید

باغ خلد ار شودم جای هنوزم باشد
بر شما بشکند که در سایهٔ آن دیوارید

رفت آغشته بخون جامی ازان کوی بخاک
شاید ار بر سرش از دیده و دل خون بارید

نو طفل خود سالی و ما پیر سالخورد
با ما ببین که عشق تو پیرانه سر چه کرد

چشم سیاه سرخ چه سازی بخون ما
مومی سفید من نگرای جان دردی زرد

بگشای بند زلف که افتاد صد گره
بر رشتهٔ امید من از چرخ تیز کرد

نقش نکو تر از خط رنگاریت نه بست
کلک قضا که زد رقم این لوح لاجورد

چندین چه سود گرمی واعظ چو مستمع
افسرد از شنیدن این نکته های سرد

تعویذ عمر زلف چو طومار تو بس ست
کو نامهٔ سعادت من بخت در نورد

زلف تو دید جامی دوستی بران نیافت
عمر دراز یافت ولی هیچ برخورد

چنین کان ترک عاشق کش بحسن خویش می نازد
سزد کز غایت حشمت بحال ما نپردازد

همه خوبان بچوگان باختن یارب چرا هر گز
نمی آید برون ماه من و چوگان نمی بازد

ز جام نیستی ریزای اجل یک جرعه در کامم
که یاران هجران را جز این شربت نمیسازد

ره و رفتار اگر نیست و لطف قد و بالا این
نشاید سرو را و گیه که در بستان سر افرازد

گر سگانش را خلد خاری بپا از بهرِ آن
غیرِ نوکِ نشترِ مژگانِ من سوزن مباد

دیگران را دیده روشن گر چه از مردم بود
جز بروی آن پری رو چشمِ من روشن مباد

گر بود روزی معاذ الله که نتوان دیدنش
جامیِ بیچاره را آن روز جان در تن مباد

قدسیانِ کاین پرده های سبزِ گردون بسته اند
مهدِ عیشِ عاشقانِ آن پرده بیرون بسته اند

آن فسون خوانان که در تنها بافسونِ جادوان
پیشِ آن لعلِ فسون خوان لبِ افسون بسته اند

نوعروسِ حسنِ لیلی را بخلوت گاهِ ناز
گوشوارِ از دانه های اشکِ مجنون بسته اند

چیست دانی غنچهای ناشگفته در چمن
بلبلان در شاخِ گل دلهای پرخون بسته اند

در دل از پیکان دری بگشا که راهِ دیده را
بر خیالت مردم از اشکِ جگرگون بسته اند

از خیالِ آن دو نرگس مردمانِ چشمِ ما
طاقها بر گذرِ بر رویِ جیحون بسته اند

کس خیالِ نخلِ بالایت بباز جامی نه بست
دیگران نخلِ سخن را گر چه موزون بسته اند

ای کسانیکه دران کویِ گذاری دارید
این چنین در غم واندوه مرا مگذارید

ناگهان گر سوی آن ماه گذاری بکنید
بر شما باد که از حالتِ ما یاد آرید

سر بسر قصهٔ غمهای مرا یاد دهید
یک بیک محنت واندوه مرا بشمارید

میروم سوی عدم جانِ مرا بستانید
یادگاری به سگانِ درِ او بسپارید

تن فرسودهٔ من بر سرِ راهش فگنید
چه شود یک خس و خاشاک دگر انگارید

من نیاسودم زنالہ دوش و آن بدخو نگفت
شب همہ شب بر سرِ این کوی نالیدن چہ بود

بر نشانِ پایِ او سازم بہانہ سجدہ را
تا نگوید کس کہ رخ بر خاک مالیدن چہ بود

گر نہ آخر در رہش جا کرد قولِ مدعی
بی گناہ از عاشقِ بیچارہ رنجیدن چہ بود

جامی آخر زان جوان بازیچۂ طفلان شدی
خود بگو پیرانہ سر این عشق ورزیدن چہ بود

لبم از خاکپات میگوید
تشنہ زآب حیات میگوید

ہر کہ محراب ابروانِ تو دید
عجلوا بالصلات میگوید

عقدۂ زلف پیچ پیچ ترا
خرد از مشکلات میگوید

زائر کعبہ را مقیم درت
کافرِ سومنات میگوید

زاہد اندر دلِ خویش می نازد
صوفی از واردات میگوید

مستِ عشقِ تو در دو دارد
حیلہ و ترہات میگوید

جامی از ترہات بستہ دہان
سخن از طرّہ ہات میگوید

جز سرِ کویِ منِ آوارہ را مسکن مباد
بلبل بی خانمان را جای جز گلشن مباد

بر درش شبہا سگان را بار و من محروم ازان
وہ چہ روز ست اینکہ دارم سگ بر و زین مباد

گرچہ ہر دم خاک گردد در رہش صد جانِ پاک
ہیچگہ زین رہگذر گردی بر ان دامن مباد

صد بلا گر پیش پیش آید بہر گامے مرا
ہرگز م از کویِ عشقش راہ برگشتن مباد

در کمانِ ابروی بینند نهان هر کج منظر
بعد ازین هر جا که باشی در کمین خواهیم بود

سنبلِ زلفِ تو چون خرمن نهد بر گل ز مشک
گرد آن خرمن گدای خوشه چین خواهیم بود

تا قدم بیرون نهی بر آستانت عمرها
ایستاده نقد جان در آستین خواهیم بود

چون تو از اندوهِ ما شادی مخور غم زانکه ما
از تو دائم با دلِ اندوهگین خواهیم بود

ای نشانده بر بساطِ عیش خلقی تا کجی
ما بکوی غم چو **جامی** بر زمین خواهیم بود

دران کو میروم هر لحظه باشد یار پیش آید
نهی دولت ز هر صد بار اگر یکبار پیش آید

نیاید هرگز م پیش آن بلای جان بدو ستان
که میگویند عاشق را بلا بسیار پیش آید

بوصفِ حالِ خود صد داستان بر یکدگر بندم
همه از هم فرو ریزد چو آن غمخوار پیش آید

چنان بیخود شوم هر گه نهم سر بر درِ کویش
که از دربان نه شناسم اگر دلدار پیش آید

دلم بر کارِ عشق انکار دارد لیک میدانم
ز خوئی او که صد ره دیگرش آن کار پیش آید

دران کو از فغان و ناله غمدیدگان هر کس
که پیش آید مرا با دیده خونبار پیش آید

طریقِ عشق جانان **جامی** اوّل مینمود آسان
چه دانستم که آخر این همه دشوار پیش آید

دی چو دید آن مه مرا از راه گردیدن چه بود
وان روان بگذشتن انگه باز پرسیدن چه بود

بار رفیقان گرنه رمزی داشت از من در میان
آن اشارت کردنِ پنهان و خندیدن چه بود

بیدلی میگفت دی کان ماه را خانه کجاست
من غیرت سوختم کان خانه پرسیدن چه بود

پس از مرگ ای همایون زانکه نامم ننگ و نام را
در ان صحرا که وقتی بوی آن مشکین غزال آمد

روم در سایهٔ دیوار آن خورشید رخ میرم
چو خواهد آفتاب عمر را روزی زوال آمد

نشان بعلهای کمترش جوید سر شک من
بلی سائل همیشه مائل صنف نعال آمد

نیاید جز بخون ناب جگر در بر خدنگ او
که باغ سینه و بستان جان را چون نهال آمد

ز حشمت شاید از پایش نهاد بر زمین نسپرد
که سرهای عزیزان در ره او پائمال آمد

بوصف آن دهان تنگ گفت اکثر سخن جامی
ازان رو عاشقان تنگدل را حسب حال آمد

گر نماند آن غنچه لب با من چنان خندان که بود
شد مرا از شوق لعلش گریه صد چندان که بود

ای رفیق کوی زهد از من مجو سامان مجوی
خاک شد در راه خوبان هر سر و سامان که بود

امشب افغانم ز چرخ ار نگذرد معذور دار
چون ز ضعف تن نماند آن قوت افغان که بود

چند سوزد جان من وه آتش دل کی بساخت
یادگار تیر او در سینه هر پیکان که بود

گر شد ایمانم بکفر زلف شبرنگش بدل
ظلمت این کفر به از نور آن ایمان که بود

عاجز آمد آخر از درد دلم مسکین طبیب
گر چه کرد از مرحمت تدبیر هر درمان که بود

آه جامی زد علم چون چاک کردی سینه اش
عاقبت شد آشکارا آتش پنهان که بود

تا کی از هجر تو با غم همنشین خواهیم بود
با سر شک گرم و آه آتشین خواهیم بود

تو حریف دیگران ما از غمت جامه دران
تا تو با شی آنچنان یا اینچنین خواهیم بود

پیش ازان روزه که این طاق مقرنس کردند
قبلهٔ ام زان خم ابروی مقوس کردند

رخت آن مشعلِ نورست که اندر شب طور
روشن از آتش وادیِ مقدس کردند

در رو نوشانِ غمت خرقهٔ پشمینه بدوش
بسکه تعظیم برین طارمِ اطلس کردند

پیش ازین شیوهٔ چشمانِ تو خونریزی بود
دور ما آمد ازین شیوه چرا بس کردند

زاهدا چاک مکن خرقه که مستم غمش
زانکه این جامه نه بر قامت هر کس کردند

فیضِ عامش نگرای شاهد گل خرده مگیر
کز درین باغ چرا پروریش خس کردند

جامی از دامنِ آن گرم روان دست مدار
که بهر مرحله صد قافله واپس کردند

شکسته دل ز هجر یکه از دیده خون رود
از شیشه تا درست بود باده چون رود

از کشتگان بکوی تو شد خون روان بسی
میسند بیش ازین که بکوی تو خون رود

هر گه ز زلف سلسله بر طرف مه نهی
بس عقل زد فنون که بقید جنون رود

آن گرم رو بعشق سزد کز کمالِ شوق
پروانه وش بآتشِ سوزان درون رود

ماند بسنگ در اثرِ آهِ کوهکن
کز خود نشانِ تیشه اش از بیستون رود

طفلانِ ره نشسته بامید جویِ شیر
عارف بجست و جویِ مئِ لاله گون رود

جامی حدیث شوقِ لبت گفت عاقبت
آری چو جام پر شود از سر برون رود

شبم در ماتمِ هجران دو ابرو در خیال آمد
بسینه هر کجا ناخن زدم شکلِ هلال آمد

جامی به بزمِ اهلِ صفا میروی نخست
دل پاک کن ز وسوسهٔ توبه و صلاح

رخشِ همت تند و ملکِ فقر را میدان فراخ
نیست از شرطِ ره آسودن درین فرسوده کاخ

بهر آوازی ز کوسِ فقر یا آوازه‌ئ
گوشِ جان دارد دلم بر روزنِ کاخِ صماخ

شیوهٔ نازک دلان نبود سلوک راهِ فقر
سخت دشوار است بارِ شیشه ورهِ سنگلاخ

هر چه داری چون شگوفه بر فشان زیرا که سنگ
بهر میوه میخورد از دست مشتی سفله شاخ

هر دم از عمر گرامی هست گنجی بی بدل
میرود گنجی چنین هر لحظه بر باد آخ آخ

نیست ممکن ترک فقر از من که در عهد ازل
بسته‌ام با فقر عهدی مستحیل الانفساخ

تنگنای شهر صورت نیست جامی جامی تو
سوی معنی رو که هست آن ملک را میدان فراخ

ای بی لبِ تو ام بدهان قندِ ناب تلخ
در کامِ جام بی میِ لعلت شراب تلخ

راندم که دهر ز هر فراقِ تو ام چشاند
شد در مذاقِ عیش مرا خورد و خواب تلخ

از دل که سوخت زآتشِ غم چاشنی مگیر
ترسم که آیدت بدهان این کباب تلخ

شیرین مکن بنقلِ دهانم چو می دهی
کز دست چون تو یئ نبود زهرِ ناب تلخ

کردم سوال بوسه بشیرینی از لبت
نبود طریق لطف که گوئی جواب تلخ

رویت گلست و گریه تلخم ازو گلاب
هرگز گلی نداد از نیسان گلاب تلخ

می یابد از عتاب تو جامی حلاوتی
آری نیابد از لب شیرین عتاب تلخ

خبرِ وصل کز تو دادی رسول — خوش حدیثست گر نه نیست صحیح

خون جامی چه غم که خورد لبست
باده باشد حلال نزدِ مسیح

دارم از پیرِ مغان نقل که در دینِ مسیح — باده چون نقلِ مباحست زهی نقلِ صحیح
تحفهٔ لائقِ جانان بکف آر اے زاهد — ترسمت دست نگیرد بقیامت تسبیح
شیوهٔ علم نه دزد که اعلم حسن — منکرِ فکر مرد باش که الجهل قبیح
پیشِ نعلِ تو نهم لب بلبِ جام آرے — باشارت طلبِ بوسه بسے به ز صریح
آن دهان یکسرِ موست زلطافت ثانی — یکسرِ موی ترا بر همه خوبان ترجیح
هر کجا شوخِ ملیح ست دلم کشتهٔ اوست — خاصه آن چشمِ خوش و آن لبِ جان بخشِ ملیح

وارد صبح ز صوفی طلب و دُرد صباح
جامی و جامِ صبوح از کفِ ساقیِ ملیح

ز ایوانِ دکانِ میکده آمد علی الصباح — مُرغی گرفته نامهٔ اقبال در جناح
مضمونش آنکه هر که نه می را حلال داشت — خونش بود بفتوے پیرِ مغان مباح
سرمایهٔ فلاح چه باشد شرابِ لعل — یا معشر الاحبة حیوا علی الفلاح
صد رو صفِ نعال نباشد ببزمِ عشق — از هر که خواست ساقی ما کرد افتتاح
اقداحِ راح راحتِ روحِ تو کی شود — ان لم تکن تناولها من ید الملاح
خالی نه ایم از تو صباح و رواح هم — ای هم صباحِ ما ز تو فرخنده هم رواح

خاکِ در و سنگِ جفای تو ام
داد فراغ از هوسِ تخت و تاج

چند کنی بر سرِ یک بوسه بحث
خوش نه نماید ز کریمان لجاج

عکسِ لبت از دلِ جامی نمود
چون می رنگین ز درونِ زجاج

ایها الساقی ادر کاس الصبوح
بات مفتاحا لابواب الفتوح

پرتوِ جامست یا عکسِ مدام
ام بریق البرق ام بدر تلوح

نکهتِ گل یا نسیمِ سنبل است
ام شمیم الراح ام مسک یفوح

رفتی و گفتی به هجران ده رضا
انت روحی کیف اقضی ان تروح

ناصح ار مے توبه فرماید دلی
من ز توبه توبه دارم نصوح

گریه ما بین همه عمرِ دراز
چند خوانی قصهٔ طوفان نوح

جان فدای دوست کن جامی که هست
کمترین کاری درین ره بذلِ روح

ای ز لعلِ تو زنده جامِ مسیح
کرده چشمت هزار خونِ صریح

بینم از خطِ سبز و خالِ سیاه
بر همه نیکوان ترا تسبیح

از لبت شورِ ما خوشست آری
کل شیءٍ من المليح ملیح

زاهدِ شهرِ ما عجب مرغیست
دام کرده ز دانه تسبیح

کارِ نیک از رقیب چون آید
کل فعل من القبیح قبیح

گر نیم یکدم و سه روزی ز حبس حبّ وحبت — که هست چارهٔ کارت برون ازین شش و پنج
شکنج طرهٔ خوبان مگیر و عشق مخر — که آن شکنجه و بند ست مرد را نه شکنج
ببین نماند که آید خزان غم و رنگر — که لاله بس نکند از دلال و غنچه ز غنج

زبخت تیرهٔ خود رنج می کشی جامی
نه جنبش فلک و گردش زمانه مرنج

سر زلفت که هست از باد نیمی راست نیمی کج — بران رخسار و عارض باد نیمی راست نیمی کج
چو در مستی خرامی قدرت از خاصیت باده — شود چون شاخ گل از باد نیمی راست نیمی کج
خیال قامت در محراب ابروی تو می بیند — که میخواند امام او را نیمی راست نیمی کج
دران بالا و زلف از باغبان صنع حیرانم — که چون می پرورد شمشاد نیمی راست نیمی کج
رقیب کج نهادت باد خرم اشی کارد — بعاشق مژدهٔ بیداد نیمی راست نیمی کج
نماز من نیاز آمد چه حاصل زانکه در مسجد — شوم بر عادت زنار نیمی راست نیمی کج

خیال قد و زلفت بست جامی در سخن زان رو
ردیف شعر او افتاد نیمی راست نیمی کج

نیست شب وصل تو هم بار رواج — روز نباشد بچراغ احتیاج
زین تن لاغر چه بری نقد جان — از ده ویران چه ستانی خراج
درد مبین و طبیبی که گفت — داغ جدائی نه پذیرد علاج
رنجه شدی ز آه و فغانم که دید — سخت دلی همچو تو نازک مزاج

شوق فتراکِ تو ام گشت ولی رخش ترا
بی سری به زمنی حلقهٔ فتراکی نیست

خوبرویان همه در بردنِ دل چالاک اند
در میانِ همه لیکن چو تو چالاکی نیست

شد تنم خاک و تو از عار بدان پا نه نهی
خوارتر بر سر کوی تو ز من خاکی نیست

در همه شهر یکی خانه نه بینم که در او
سر بزانوی غم از دستِ تو غمناکی نیست

اهل ادراک همه بستهٔ فتراک تو اند
جامیِ دل شده هم خالی از ادراکی نیست

در بزمِ ما که میرود از نقل و جام بحث
ای محتسب مکن ز حلال و حرام بحث

زان زلف و رخ که محبت دور و تسلسل است
باشد میانِ اهلِ نظر صبح و شام بحث

منعم کنی ز رخ که بگو ترکِ بحثِ وصل
نا منع وار دست نگردد تمام بحث

با زاهدِ فسرده مگو شرحِ سرِّ عشق
از نکته های خاص مکن پیشِ عام بحث

زان ماجرا که باده فروریخت از لبت
هر [illegible] رود میانِ صراحی و جام بحث

از لعلِ تست این همه غوغای بابلی
از می رود بمجلس مستان مدام بحث

جامی حدیثِ لعلِ لبش کو اگر کند
نا منطقِ تو طوطیِ شیرین کلام بحث

درین خرابه مکش بهرِ گنج غصه و رنج
چو نقد وقت تو شد فقر خاک بر سرِ گنج

بکشت و کار جهان رخ میار کآخرِ کار
ز کشتِ مات شود شاه عرصهٔ شطرنج

بقصرِ عشرت و ایوانِ پادشاهان بین
که زاغ نغمه سرا گشته چغد قانیه سنج

صبا شمیمِ گل و بوئے یارِ گلرخ داد
مرادِ مرغِ چمن را در اضطراب انداخت

پئے نثارِ قدومِ گل از شگوفہ نسیم
بصحنِ باغ درہای سیمِ ناب انداخت

ز شبنمِ سحرے غنچہ یا مداد بگاہ
کشاد پیرہن از بہر آفتاب انداخت

توان برابرِ خرد شندہ طعنہ زد بجنون
ز سنگ ژالہ کہ بر شیشۂ حباب انداخت

درون ساغرِ لالہ چرا ست مشک آلود
اگر نہ مشک پئے طیب در شراب انداخت

چکیدنم ز ہوا یا ز نظمِ تو جامے
بگوشِ شاہدِ گل لولوئے خوشاب انداخت

درماندۂ بحکمِ قضا از بلا گریخت
زد طعنہ جاہلی کہ فلان از قضا گریخت

چون از قضا گریز نہ تواند کسے کہ بود
دستِ قضا عنان کشِ او ہر کجا گریخت

بس اہلِ معرفت کہ ز بیگانہ آشنے
احساس کرد در کنفِ آشنا گریخت

گر نیست از سبب بہ سبب التجا روا
خیر البشر ز مکہ بہ یثرب چرا گریخت

اسباب چون مظاہرِ فعلِ مسبب اند
ہر کس گریخت ہم ز خدا در خدا گریخت

ای پیر می فروش کہ رو در درِ تو کرد
ہر کس کہ از کدورتِ خود در صفا گریخت

جامی گریخت در تو ز عجب و ریائے خویش
زان عجب ہم کہ در تو ز عجب و ریا گریخت

گر دل از عشقِ تو ام چاک شود باکی نیست
نیست یکدل کہ ز عشقِ تو در و چاکی نیست

گسل از من کہ چو من باغ بگلی نشگفت ست
کہ بدامانِ وی آویختہ خاشاکی نیست

دلم از خمِ فنا جامِ مصفّا زده است
به ستم سنگ برین ساغرِ مینا زده است

نقدِ عرفان ز مقلد مطلب کان مسکین
دست در آرزوی نسیهٔ فردا زده است

زر و سیمی که بران خواجه نظر دوخته است
مشتِ خاکیست که بر دیدهٔ بینا زده است

بر فشان جیب که خارِ قدمِ تجرید است
نیم سوزن که سر از جیبِ مسیحا زده است

دوست را باش و بساطِ عملِ خود طی کن
بس مصلّی که رهش نقشِ مصلّی زده است

بی غباری بحرم کعبه روی پی بردست
کآب راهِ حرم از آبلهٔ پا زده است

گرچه تنگست بسی خانهٔ صورت جامی
کم کسی خیمه ازین خانه بصحرا زده است

ترکِ گل چهرهٔ من خیمه بصحرا زده است
در دلِ لاله رخش آتشِ سودا زده است

شد چنان پایهٔ آهِ من ازان ماه بلند
که سرا پرده برین طارمِ مینا زده است

بهرِ قتلِ که کمر بست ندانم که مرا
میکشد گوشهٔ دامانش کز بالا زده است

جانم آسود ز بوسیدنِ خاکِ قدمش
خرّم آنکس که گهی بوسه بران پا زده است

هر غمی کز صنمی خسته دلی خورد فرو
همه سر از دل و جانِ منِ شیدا زده است

میدهد خاکِ درش خاصیتِ آبِ حیات
بسکه هر نوش لبی بوسه بران پا زده است

جامی افتاد ز پا زیر لگد کوب جفا
تا بفتراک بتی دست تمنا زده است

بیا که شاهدِ بستان ز رخ نقاب انداخت
نسیم در سرِ زلفِ بنفشه تاب انداخت

از یافتاد جامی و آن شوخ سنگدل
هرگز نگفت بر سر این کو فتاده کیست

بخوبیِ خمِ ابروی تو مه نو نیست
چو شمع رویِ تو ماه آفتاب پرتو نیست

هزار زخم کهن در دلم ز تیغ تو هست
بیا که مرهمِ آن جز جراحتِ تو نیست

قلم به نسخ خط مهوشان بکش کامروز
بحسنِ خط تو ماهی درین قلم رو نیست

دو دم براهِ غمت کز غبار غیر تهیست
بجست و جوی تو چون من کسی تهی دو نیست

چه شد که سر زده خرمن تو روی گندم گون
نماکه خرمنِ او در حساب یک جو نیست

چو روی او نتوان با حجاب هستی دید
دلا ببین و هلش ز رو جود خود شو نیست

به نکتهایِ حسن جامی این کمالت بس
که ساز نظمِ ترا جز نوای خسرو نیست

صاحبدلی که نردِ وفا عاشقانه باخت
نقدِ دو کون در رهِ یارِ یگانه باخت

کویِ فنا و فقر عجب کارخانه ایست
خوش آنکه هر چه داشت درین کارخانه باخت

بربود شیخ صومعه را لذتِ سماع
تسبیح و خرقه در رهِ چنگ و چغانه باخت

دل زآن زوی خالِ تو در دامِ غصه مرد
بیچاره مرغِ جان بتمنای دانه باخت

شد زان عذار ساده منقش رخم بخون
این نقش بین که با منِ مسکین زمانه باخت

با خاکِ آستانِ تو عشاق را سریست
مسکین کسیکه سر نه درین آستانه باخت

چون نیست بساط وصل تو جامی نیافت دست
تا طرحِ بزمِ هجر تو ازان عاشقانه باخت

قدِ من گر زغمِ عشقِ تو خم شد چه عجب
بارِ عشقست کز قامتِ افلاک خم ست

پاکبازان همه در میکده محرم گشتند
غیر جامی که بفتوای ورع متهم ست

پیش ازان دم که دهم جان من بیدل زغمت
قدمی نه که شوم خاک بزیرِ قدمت

رحمتی کن که من تشنه جگر می میرم
چشم بر رشحهٔ آبی ز سحابِ کرمت

خوش بران رخش که در جلوه گهِ حشمت و ناز
بادشاهی تو و خوبان همه خیل و حشمت

چون شوم پیشِ تو محرم من محروم که نیست
باد را زهره احرامِ حریمِ حرمت

هر چه خواهی بکن ای دوست که من می یابم
لذتِ چاشنیِ لطف و کرم از عشمت

نامهٔ رحمتِ جاوید من این بس که مرا
دو سه حرفی رسد از خامهٔ مشکین رقمت

رقمی میکشی از حالِ دلِ خود جامی
جای آن دارد اگر خون بچکد از قلمت

آن سروِ ناز بر لبِ بام ایستاده کیست
بر طرفِ آفتاب کلهِ کج نهاده کیست

بگذار ذکرِ حور و حدیثِ قصور را
با لایِ قصر آمده آن حور زاده کیست

گویند دل برای چه دادی بمهرِ او
آنکس که دید شکل وی و دل نداد کیست

هر جا گهی پیاده کند گشت و گه سوار
آنجا گلِ سواره و سروِ پیاده کیست

ای شیخِ شهر چند ملامت کنی مرا
بی ذوقِ جام باده و معشوق ساده کیست

تا دیده اند جامِ لبش اهلِ صومعه
آنکو نکرده خرقه خود رهنِ باده کیست

جان را نجسته باد بشهرِ عدم سفر — کز طلعتِ تو فالِ نکوئی گرفته است
چون تا بم از تو روی که بر من بلای عشق — راهِ خلاص از همه سوئی گرفته است

جامی چه مرد گوشهٔ عزلت چنین که باز
از دست داده دل سر کوئی گرفته است

آن سنگدل که پیشِ اسیرانِ غم نشست — یارب سبب چه بود که بسیار کم نشست
خواهم نشست با تو شبی گفت یک دو روز — اکنون که کرد وعده وفا یک دو دم نشست
گر نیست در کفم گلی از روضهٔ حرم — آن بسکه خارها دیده ام در قدم نشست
گر رفت زیرِ ریگِ بیابان نقش چه باک — آن را که مرغ بر دوحِ بامِ حرم نشست
شد بر دلم مجالِ طپیدن عظیم تنگ — در سینه بسکه تیرِ تو پهلوی هم نشست
میلِ سرشکِ من نرود از آستانِ تو — چون سایلی که بر درِ اهلِ کرم نشست

جامی بروی خود چه درِ وصل بسته دید
در کنجِ صبر روی بدیوارِ غم نشست

غرض از عشقِ تو ام جانتی درد و غم است — ورنه زیرِ فلک اسبابِ تنعم چه کم ست
هست بر مائدهٔ حسن بسے نعمت و ناز — قوتِ عاشق زمیانِ همه رنج و الم ست
می زنیم شاد دمے با تو دمے با یارت — حاصلِ عمرِ گرانمایه همین یک دو دم ست
وعدهٔ لطف و کرم را مکن امید خلاف — کز کریمان نسزد آنچه خلافِ کرم ست
خوش بود مدتِ وصلِ تو چه بسیار و چه کم — سلطنت گر همه یک لحظه بود مغتنم ست

بی رخِ لیلی مخوان مجنونِ حیران را بحے
زانکه او سرگشته در کوه و بیابان خو گرفت

غرقه در خونِ دلم از چشمِ نمناکم چه باک
فکر باران کی کند آنکو بطوفان خو گرفت

همچو جامی در دلِ سنگین دلان جا میکنی
هر که را سر بر درت با سنگِ دربان خو گرفت

نیست میلِ بزمِ وصل از کلبهٔ هجرم که چند
کم رود سوی عمارت چون بویران خو گرفت

جفاهای تو که بسے خوشتر از وفای من ست
همه عنایت و لطف ست چون بجای منست

وفا که با همه کس مے کنی نمے خواهم
من و جفای تو کان خاصه از برای منست

چو قدر و دولتِ وصل ترا ندانستم
بلاغِ هجر که میسوزیم سزای منست

گهی که تیغ زنے دست دهِ که بوسه زنم
که دستبوسِ تو آن لحظه خونبهای منست

خوش آنکه رحم کنان با رقیب می گفتی
مرانش از سرِ این کو که مبتلای منست

مرا بهر تو تا هست روی سایه صفت
رقیب روسیه افتاده در قفای منست

مگو که شیوهٔ بیگانگان ست جامی را
که عمرها ست سگِ کویت آشنای منست

خوش آنکه وقتِ گل لب جوئی گرفته است
در پایِ سرو دست سبوئی گرفته است

از جنگ و آشتیِ کسان مے رمد دلم
تا خو بجنگ عربده جوئے گرفته است

جعدِ بنفشه را که چمن مشکبو از وست
بر بوی زلف غالیه بوئے گرفته است

کس راهِ عندلیب نزد در میانِ باغ
جز گل که از تو رنگی و بوی گرفته است

گفتمش در خاک محنت دانه می پاشم ز اشک
گفت زین تخم و زمین خرد انه حسرت بر بست

گفتمش عمر یست میجویم ز علت کام دل
گفت عاشق نیست آن کز دوست کام خویش جست

گفتمش گل را ببباغ این سرخروئی از کجاست
گفت کز خون دل غنچه ز رشکم چهره شست

گفتمش سر رشته خواهم بکف سویت کشان
گفت این رشته گر اهل دلی در دست تست

گفتمش سنگ جفایت خاطر جامی شکست
گفت چون بر شیشه آید سنگ کی ماند درست

ای که جان و دل آگاه ترا مهر اهست
بی تو آگه نیم از خویش خدا آگاهست

مدت صحبت تو عمر گرانمایه ماست
آه ازین عمر گرانمایه که بس کوتاهست

غم تو از دل ما در همه دلها ره کرد
راست ست اینکه ز دلها سوی دلها راهست

واقعا نیست ز من غمزده تر کس بجهان
شاهد حال من این واقعه ناگاهست

دل نمیخواست جدائی ز تو اما چکنم
دور ایام نه بر قاعده دلخواهست

رفت بر باد چو کاه از غم تو عمر عزیز
روی بنما که فراق تو قوی جانکاهست

جامی از دست بشد کار ز تاثیر قضا
چاره کار رضینا بقضاء الله است

دل که روزی چند با دیدار خوبان خو گرفت
عمرها جان کند تا با درد هجران خو گرفت

یاد مرهم بر دل من سخت می آید چو تیر
تا ازان ابرو کمان با زخم پیکان خو گرفت

تا متم چوگان سرت گو بست در میدان عشق
تا سوار شوخ من با گوی و چوگان خو گرفت

زان تیغ غمزه می برم از جان و دل امید
درویش را چه چاره ز قطع تعلقات

کردم نماز در خمِ محرابِ ابروت
قرت بنور وجعلت عیناي في الصلات

زان خارها که بر دلِ من کشتی از جفا
خواهد گلِ وفات دمیدن پس از وفات

در دامِ طرّه های تو جامی اسیر شد
مشکل که افگند پس ازین دام تر هات

ابر نیسان سایه بان بهر مقدم گردون زدست
لاله چتر لعل بر فرش زمردگون زدست

شاهد رعناست لاله کرده گلگون پیرهن
یا دمِ قتلِ محبان دامن اندر خون زدست

نی خطا گفتم ز زیرِ خاک بعد از مدتے
آتشِ داغِ شهیدانش علم بیرون زدست

کرده یاقوتِ طبقها را ز زرِ ناب پر
گویا ضحاک کل بهر گنجِ افریدون زدست

بر حریرِ نیلگونِ آب حیرانم که باد
صد هزاران نقش بی دست و بی افسون زدست

گرچه عکسِ سبزه بر چو زنگ بر آئینه است
زنگِ غم را صیقل از صد خاطرِ محزون زدست

بهر تابِ خور فگند امروز بر سرهای شاخ
شب تنگونه چادری کز قرصِ مه بیرون زدست

چون رسد بر لاله ژاله آیدم زان سنگ یاد
کز تکلف لیلیش بر کاسهٔ مجنون زدست

گفتهٔ جامی بود سنجیده در میزانِ لطف
حاسد ار طعنی زدست از طبعِ نامزدون زدست

گفتمش ای سنگدل عهدِ تو سست از نخست
گفت تا کی گویمت در روی چندین سخت دست

گفتمش در عاشقی مردی باکیم دست
گفت در عاشق کشی ما نیز جالاکیم دست

خالهایت در خم ابرو چو شبگون دانهاست
کوکبِ زهاد صاحب سبحه در محراب زهیت

اشکها کز چشم خونبارم بدامانت چکید
قطره‌هائی خون بود کز کشته بر قصاب ریخت

پسته و بادام سوی لب مبر کان چشم مست
نقلِ بزم امشب و لهای اولوالالباب ریخت

خفته بودم بر خس و خار درت زاوراقِ گل
باد صبحم خارها در بسترِ سنجاب ریخت

بود پر جامِ دلِ جامی ز جلّابِ طرب
عشقِ تو بر جامِ او زد سنگ و آن جلّاب ریخت

خوئی تو بسی نازک و ما را ادبی نیست
گر زانکه بگیرد دولت از ما عجبی نیست

نبود قدمی در رهت ای چشمهٔ حیوان
کافتاده چو من غرقه بخون تشنه لبی نیست

هر تار ز زلفت سبب جذبهٔ عشق ست
سویت کششِ خاطرِ ما بی سببی نیست

از نغمهٔ غم بس مکن ای مرغ سحر خیز
کامسال درین باغ نوائی طربی نیست

سر بر درِ تو خواب غنیمت بود امشب
کاین دولت بیدار بسی هست و شبی نیست

پیداست چه خیزد ز طلبکاریِ عاشق
گر از طرفِ دوست نهانی طلبی نیست

کردی لقبِ جامی بیدل سبکِ این کوی
در مجمعِ یاران بهانه بنشِ لقبی نیست

ای آفتابِ روی تو عکسِ فروغِ ذات
ظاهر ز زلف و خال و نمط کثرتِ صفات

زینِ نقابِ جعدِ مسلسل رخِ تو کرد
شرحِ بطونِ ذات و ظهورِ تعینات

چشمت بغمزه لب بشکرخنده می کند
تفسیرِ آیتِ خلق الموت والحیات

بزلفِ عمر و لبها حیاتِ اهلِ دلے
بیا که عمرِ عزیز و حیات مغتنم ست

دلم نیافت نشان زان دهان بملکِ وجود
نهاده روی کنون در ولایتِ عدم ست

ز صحبتم تو ملولے عظیم و مشتاق
مراست غم که چرا ایم ز تو ترا چه غم ست

هزار مرهم راحت اگر بود حاصل
نصیبِ عاشقِ مسکین جمز احت و الم ست

لبت بلطفِ عبارت ز عالمی دل بُرد
نه در عرب چو تو شیرین زبان نه در عجم ست

حریمِ خاکِ درت را مقیم شد جامی
مزن بتیرِ جفا بیش که آهوی حرم ست

لب گشودی تا سخن گوئی در سیراب ریخت
طُرّه افشاندی که زیر گرد مشکِ ناب ریخت

باده گلبو باده گلگونست یا از رشکِ تو
بوی گل بر باد رفت و رنگِ او در آب ریخت

گر مرا کشتی چه غم کی باشد امکانِ دمت
گو سفندی را که خونش خنجرِ قصاب ریخت

نیست جایِ سجده عابد را ز بس کز دیده خون
با خیالِ طاقِ ابروی تو در محراب ریخت

در تنِ پاکت دلِ سخت از سپهرِ بیوفاست
سیم با پولاد در یک قالب این قلّاب ریخت

وقتِ من از چاشنیِ شربتِ دردت خوش ست
وقتِ آنکس خوش که در جامِ من این جلّاب ریخت

کلک جامی نخلِ مریم شد که چون جنبش نمود
تازه و تر میوه ها پیرامنِ احباب ریخت

خطِ تو در دامنِ گل سنبلِ سیراب ریخت
بر بیاضِ صفحهٔ خورشید مشکِ ناب ریخت

یک ورق ز اوراقِ حسنت خواند بلبل در چمن
دفترِ گل را صبا بر هم زده در آب ریخت

دل رخت را در روشنی مه گفت — سخنی روشنی موجه گفت
هر که دریافت نکته دهنت — عقلش از سر غیب آگه گفت
پیش سرو بلند تو طوبی — سخن سدره گفت و کوته گفت
گوشهٔ ابروی ترا شب عید — هر که دید الهلال والله گفت
وعده یک بوسه بود و ده دشنام — لبت آن یک نداد و این ده گفت
نیست مشتاق کعبه صوفی شهر — سخن کعبه گر نه در ره گفت

دوش جامی حدیث زلف و رخت
تا دل شام تا سحر گه گفت

کیست آن شوخ که مهمان تهیدستانست — که ز سر تا بقدم شعبده و دستانست
مجلس از رشک رخش داغ نه گلزارست — خانه از سرو قدش طعنه زن بستانست
تا لبش چاشنی در قدح باده فکند — رفته بر چرخ برین زمزمهٔ مستانست
عیش را داد بده کام دل از می بستان — که ز هر گوشه صلای بده و بستانست
بگسلم طفل وش از دایهٔ لطفش هر چند — که سیه کرده ز بخت سیهم بستانست
خضر سر چشمهٔ آدمی طلبی خیز و بجوی — آن خط سبز و لب لعل که گرد بستانست

جامی از خاک خراسان چه کنی قصد حجاز
چون ترا کعبهٔ مقصود به ترکستانست

لطافتی که رخت را ز جعد خم بخم ست — هزار عاشق اگر باشدت هنوز کم ست

جامی کہ بستہ بود کمر در طریقِ زہد
تا شد اسیرِ عشقِ تو دیگر کمر نہ بست

عشقت کہ بود کعبۂ ارباب سلامت — ریگِ حرمش نیست بجز سنگِ ملامت
شہری کہ نہ جائی تو در و خانہ نگیرم — در بادیہ کس را نبود جای اقامت
از آتشِ دل سر بفلک بردہ علم بین — بر خاک شہیدِ غمت انیست علامت
ذوقی رسد از نامۂ او روز فراقم — گر نامۂ طاعت نرسد روزِ قیامت
ناجستہ دہد پیرِ مغان بادہ برندان — با معتقدان میکند اظہارِ کرامت
گر وقتِ نمازی گذری سوی مؤذن — قد قامتِ او پست شود زان قد و قامت

ہر نقش کہ جامی نہ بسودای خطت بست
شست آنہمہ چشمِ ترش از اشکِ ندامت

نقاشِ ازل کان خطِ مشکین رقمِ اوست — یارب چہ رقمہای عجب در قلمِ اوست
خاکِ قدمِ دوست شدم نیست کسی را — این عیش کہ امروز مرا در قدمِ اوست
بیرون نبود از سلسلۂ اہل ارادت — ہر دل کہ نہ در طرۂ پر پیچ و خمِ اوست
تن گرچہ بصد مرحلہ دور است ز کعبہ — جان طوف کنان گرد حریم حرمِ اوست
آن از کرمش بود کہ میخانہ بنا کرد — میخواریِ ما نیز بنا بر کرمِ اوست
جامی دم توحید زند نے ہمہ وقتی — خوشوقت حریفی کہ شناسای دمِ اوست

آوازِ خموشش بر صفتِ وحدت خموشست — با کثرت اطوار کہ در زیر و بمِ اوست

چون لاله مرا از داغ عشقت — آتش بهمه درون گرفتست

تا ردی تو خط فرزد جامی
از مهر و مهش فزون گرفتست

ما امید از دوست بریدیم و رفت — هجر را بر وصل بگزیدیم و رفت

داغ بی یاری و درد بیدلی — از همه بر خود پسندیدیم و رفت

شب همه شب گه به پهلو گه به سر — گرد کوی دوست گردیدیم و رفت

چون ندیدیم آب روی خویش را — روی خود بر خاک مالیدیم و رفت

پای بوس دوست بر نامد ز دست — پاسبان را پای بوسیدیم و رفت

دولت دیدار چون روزی نشد — آن در و دیوار را دیدیم و رفت

شد گریبان گیر جامی درد عشق
دامن از وی نیز در چیدیم و رفت

چشم خیال قد تو خیز نخل ترنه بست — نخل خیال را کس ازین خوبتر نه بست

نگذشت در غم تو شبی کاتش دلم — از دود آه راه نفس بر سحر نه بست

برداشت وصلت از سر ما سایه دگر بخت — آن مرغ رام ناشده را بال و پر نه بست

دارد ببر لعل تو بر سبزه‌ی مے — صوفی که جز عمامه تقوی بسر نه بست

لعلت چو دید اشک من از خنده بس نکرد — بر سائلان کریم در لطف در نه بست

خیز با غمت نرفت ز تن جان بیدلان — سیلے زاد راه قافله بار سفر نه بست

چهرهٔ زرد ما و سرخی اشک
وصفی بس منقش افتاد است
مشنوای پند گو مشوّش ما
حال ما خود مشوّش افتاد است

هر که در مے فتاد جام کشید
بندهٔ جامی سبوکش افتاد است

سودای عشقت از دو جهانم یگانه ساخت
دانندهٔ گاه گاه مرا جاودانه ساخت
شمشاد را ز زلف تو کوتاه بود دست
دستش مباد آنکه ازان چوب شانه ساخت
از خانهٔ کمان تو هر مرغ تیز پر
کآمد درون سینهٔ من آشیانه ساخت
گر کلخ عیش ساخت شه از خشت زر فشان
خواهیم ما بخشتے ازین آستانه ساخت
چون سوخت شرح سوز دل شمع را زبان
از بهر آن زبان دگر از تو زبانه ساخت
آه چو برقم از عقب آن سوار رسید
بیهوده بهر توسن خود تازیانه ساخت

جامی شکسته بال حمامیست کس مپرس
از جام عشق و نقل بلا آب و دانه ساخت

تا عشق تو ام ز بون گرفتست
دل قاعدهٔ جنون گرفتست
دل را ز بنفشه نیست آن حسن
کز خط رخت کنون گرفتست
از شحنهٔ روزگار ما را
لعل تو خطی بخون گرفتست
در رود رلب تو ساقیے بزم
دست از مے لاله گون گرفتست
آن سان که بود سکون الف را
در جان قد تو سکون گرفتست

کلاهِ دلبری کج نه سمندِ ناز جولان ده
که باشد همتِ نیکان ز چشمِ بد نگهدارت

کمندِ جعد خم در خم گر اینسان افگنی بینم
همه گردن‌کشانِ ملک را آخر گرفتارت

چه حاجت پاسبان گرد در و بامم بگردانی
چو روز از روشنست از شعله‌ٔ آهم شبِ تارت

اگرچون آفتابم نیست ره در روزنت لیکن بس
که روزی سایه‌وار از پا درافتم بر سرِ دیوارت

چو مرغانِ خزان دیده خمش بود از سخن جامی
ولی در گفت‌وگو آرد رو و بازش بوی گلزارت

صبحِ دولت را فروغ از آفتابِ روی تست
قبلهٔ رندانِ مقبل گوشهٔ ابروی تست

روی نیکو از منِ بدروز پوشیدی دریغ
چشمِ نیکوئی هنوزم از رخِ نیکوی تست

دمبدم عرضه مده خوبانِ شهر آشوب را
کز همه عالم همین میلِ دلِ من سوی تست

از همه سیمین‌بران بردی بزور پنجه دست
تا توانی را چه تاب ساعد و بازوی تست

لب گزی چون گویمت آزارِ جانِ من مجو
جانِ من آزار جان بستن همانا خوی تست

دل بصد شاخ است در بستانِ صنع و برچمن
گویا دلداده سروِ قدِ دل‌جوی تست

یک زمان پهلوی ما یک لحظه پهلوی رقیب
راحت و رنجی که ما را هست از پهلوی تست

نیست جامی را سرودی جز نوای عشقِ تو
تو گل نورسته و او بلبلِ خوشگوی تست

روی خوب تو مهوش افتادست
خالِ مشکین بر و خوش افتادست

چشم بد دور خال بر رخ تو
چون سپندی بر آتش افتادست

داغِ خزان این همه بر دامنِ ما — شرحِ خزانیه داغِ دلِ ماست
طاقِ محرابِ خمِ ابروی تست — سجده از دردِ چراغِ دلِ ماست
چون نسوزد جگر از شعلهٔ شوق — بوی آن عطرِ دماغِ دلِ ماست
دلِ ما خاکِ درت گشته و غم — در بدر گردِ سراغِ دلِ ماست
واعظا لافِ بلاغت چه زنی — وعظ تو لابه و لاغِ دلِ ماست

طعنِ مشغول جهان جامی چند
شغلِ او بهرِ فراغِ دلِ ماست

وه که باز از کفِ من دامنِ مقصود برفت — یار دیر آمده از پیشِ نظر زود برفت
تن که آزردهٔ تیغِ ستمش بود نماند — جان که آویزهٔ بندِ کمرش بود برفت
وعده میکرد که دیگر نزدم راهِ فراق — تا چه کردم که نه بر موجبِ موعود برفت
دل که از خون رخم اندوده برو گوکه خوشم — که بیازار غمِ آن طلب زراندود برفت
بود خشنود دلیش آن کز غمِ او جان بدهم — لله الحمد کزین غم زده خوشنود برفت
خبرِ فرقتِ او داد و شد آواره رقیب — زد بویرانهٔ ما آتش و چون دود برفت

جگری شد رخِ جامی که ز غم کاهی بود
بس کش از دیده سرشکِ جگر آلود برفت

بحمد الله که بازم دیده روشن شد بدیدارت — گرفتم قوتِ جان از حقهٔ لعلِ شکربارت
غبار آلوده می آئی و چرخ این آرزو دارد — که از آبِ چشمهٔ خورشید شوید گرد رخسارت

ترا صباحتِ ترک و فصاحتِ عربست — ملاحتی که میانِ عجم چنان محبوبست
صحیفهٔ ایست وجودِ تو پُر لطیفهٔ حسن — که از اصولِ صفاتِ کمال منتخبست
مهت پدر شد و خورشید جد تعالی الله — ترا میانِ تبان این چه فرعت و نسبست
کجا رسد تبوکس چون ترا بهر موئے — هزار خوبیِ موروث و لطفِ مکتسبست
تو آن غزالِ حیاتی که داده جان از شوق — بوادیِ طلبت صد هزار تشنه لبست
نه ایم باسگِ تو در مقامِ ترکِ ادب — اگرچه ترکِ ادب پیشِ دوستان ادبست

ز شوقِ لعلِ تو صد جام و خم تهی کردم
ز باده ساخت تهی و هنوز در طلبست

مرا چو قبله نگردد دلا بعید گهِ رویت — ز عید گه کنم آهنگِ کعبهٔ کویت
تو عیدِ خلقی و قربانت آنکه مردم را — کشد بغمزهٔ خونریز چشمِ جادویت
اگرچه نیست درین عید رسمِ مردیدن — نمیرود ز ضمیرم خیالِ ابرویت
گذشتم از هوسِ کعبه و طوافِ حرم — همین بسست مرا حج که بگذرم سویت
ز تابِ هجرِ تو مے سوختم بحمد الله — که سایه بر سرم انداخت سرو دلجویت
بضبطِ مملکتِ دل بسے کشادی دست — دعایِ خسته دلان باد حرزِ بازویت

برون خرام و مترس از گزند کز هر سو
هزار بنده چو جامی بود دعا گویت

لاله بی رویِ تو داغِ دلِ ماست — داغِ تو لاله باغِ دلِ ماست

آهسته ران که میزند آتش بجانِ من — هر شعله که می جهد از نعلِ توسنت
کو باغبان مخوان بتماشاے گل ترا — تا کرده فرش راه ز سوری و سوسنت
می بایدت درشتهٔ جان جامه بافتن — کز تار و پود پیرهن آزرده شد تنت

دامن کشان بجامی اگر بگذری شود
چون گل ز خونِ دیدهٔ او سرخ دامنت

لاله قدح بادهٔ و گل شاهد رعناست — گلبانگ زنان مرغ چمن مطرب گویاست
بخرام سوی باغ که شادی و طرب را — بی سعی من و تو همه اسباب مهیاست
تا گل تتق غنچه در رخسار کشادست — نرگس همه تن چشم شده بهر تماشاست
سبزه کشد از سوزن زنگار گرفته — خاری که شکسته ز غم اندر جگر ماست
بر صورتِ نرگس بکشا چشم که گوئی — پیرامن خورشید عیان عقد ثریاست
یا بر کفِ سیمین بدنی جامِ زرست آن — کز هر سویش انگشت چو سیم آمده پیداست
بهرِ قبسی ز آتشِ گل شاخِ شکوفه — از جیب برون کرده چو موسیٰ ید بیضاست
سر کرده فرو خرقه کبود لیست بنفشه — کز سبزه بزیر قدمش سبز مصلاست
این ابر بهارست که در سایهٔ جودش — پُر گوهر و دُر گشته همه دامن صحراست
نی نی غلطم بلکه سرا پردهٔ عشرت — شاه از پی بخشش زده بر طارم مناست

جامی که ز داد تو رقم شعر بهاری
از برگ گیاهی چمنِ مدح شه آراست

بودن بہ کنجِ فرقت با صد ملال و حسرت
به زانکه با تو باشم وز من بود ملالت

تیغے بگیر و هر دم زخمے بزن که کردم
هم جانِ خود فدایت هم خونِ خود حلالت

جامی خموش کم شو از گفت و گو چو شد نو
ذوقِ غزل سرائی از شوقِ آن غزالت

پیرانه سر کشیدیم سر در رهِ سگانت
موی سفید کردم جاروب آستانت

ای از هلال ابرو بر آفتاب تابان
مشکین کمان کشیده من چون کشم کمانت

کم زن گره میان را بر قصدِ من که ترسم
تا بر گره نیارد از نازکے میانت

لعلِ تو جانِ من هم دارم رمیده جانی
بنشین دمی که با دا جانم فدایِ جانت

سودم چنین بر اهت گفتے مجو زیانم
یا رب خدا نبخشد جبری بدین زیانت

من کیستم که چینم بر گے ز گلبنِ تو
کاشم خلد به سینه خاری ز بوستانت

یک بوسه وعده کردی لعلِ لبت ضمان شد
خود لطف کن وگرنه بستانم از ضمانت

خوی پاک کن خدا را از رخ که شسته دارا
لوحِ صبوری از دل رخسارِ خونچکانت

دشنامی از زبانت باشد مرا دعا می
یا از زبانِ آنکس گو گو بیا از زبانت

تا کے ز دیر آمدن و زود رفتنت
خون ریزم از دو دیده که خونم بگردنت

جایِ تو نیست سینهٔ تاریک و تنگِ من
تشریف ده که جای کنم چشمِ روشنت

دارم ز تو بهر موئی هزار درد
درد اکه نیست یک سرِ مو رحم بر منت

نیاید از تو ستم در ستم کنی بمثل
زحمتِ دیگران خود بیشتر آید ستمت

کمر بخدمتِ تو بسته اند کج کلهان
شکستِ شوکت شاهان ز شدتِ حشمت

حریم سدره شدست آشیان مرغِ دلم
هنوز رشک برد بر کبوترِ حرمت

بنامه مرج مکن شرح شوق خود جامی
مباد شعله زند آتش از نی قلمت

صد خارم از جفای تو در پای دل شکست
وز گلشنِ وصالِ تو نامد بگل بدست

پرواز گاه مرغِ دلم شاخ سدره بود
از شوق دانهٔ تو درین دامگه نشست

هر کس که هست جرعه کش جامِ لعلِ تست
گر شیخ پارسا ست وگر رندمی پرست

ز اوراقِ فضل و دفترِ دانش دلم گرفت
خواهم نهاد رهنِ مئ لعل هر چه هست

وارست می پرست بیک جرعه می ز خود
بیچاره خود پرست که هرگز ز خود نرست

ما آستانِ میکده گشتیم سر بلند
یارب ز مرجِ فتنه مبادش اساس پست

جامی بپای خم چو سبو سر بنه که چرخ
خواهد بسنگ حادثه این کاسه را شکست

در کنجِ غم نشستم خرسند با خیالت
خوشوقت آنکه بیند هر ساعتی جمالت

این بسکه سوزیم جان هر دم بداغِ هجران
من کیستم که باشم شایستهٔ وصالت

تیغم بفرق راندی در فرقتم رهاندی
جان باد دست مزدت تن باد پایمالت

دور از لبِ تو مردم لب تشنه جان سپردم
هرگز نخورد دم آبی از چشمهٔ زلالت

مرا از درد تو بر سینه داغیست — که با آن داغ از هر هم فراغیست
مگو دیگر نخواهم سوخت جانت — بداغ خویشتن کاین نیز داغیست
من و ویرانهٔ هجران خوش آنکس — که با چون تو نگاری بر طرف باغیست
بنال ای عندلیب عهد بیدل — که باغ وصل عشرتگاه زاغیست

مکن جامی ز آه آتشین بس
که شبهای غمت را خوش چراغیست

یار رفت از چشم لیکن روز و شب در خاطرست — گر بصورت غائب ست اما بمعنی حاضرست
عاشق اندر ظاهر و باطن نبیند غیر دوست — پیش اهل باطن این معنی که گفتم ظاهرست
در حضور دوست هر جانب نظر کردن خطاست — یکزمان حاضر نشین ایدل که جانان حاضرست
خاطرم خوش نیست هرگز جز بزیر بار عشق — پیش عاشق هر چه جز عشق ست بار خاطرست
عاشق درویش تا دانست ذوق عشق یار — بر جفاهای تو صابر بود زیبا شاکرست
آن دهان را سر غیب الغیب دان کو شرح آن — هم اشارت مانده عاجز هم عبارت قاصرست

آن پری رخ را بافسون سخن تسخیر کرد
زان سبب گویند ساحر نیست جامی شاعرست

گذر فتاد به سرو قدت گشتگان غمت — هزار جان گرامی فدای هر قدمت
فگند سرو قدت بر من از کرم سایه — مبادا از سر من دور سایهٔ کرمت
بیک نگاه تو رستم ز ننگ هستی خویش — خوش آنکه سوی وی افتد نگاه دمبدمت

مخوان جامی جز آنجا گفتهٔ خویش
که محبوب سخن دانِ من آنجاست

یاقوتِ لبِ تو قوت جانست — وصلِ تو حیاتِ جاودانست
زلفِ تو بر آفتاب تابان — از شعرِ سیاه سایه بانست
بستی بلباس کج کلابان — بر موی کمر که این میانست
راندی به لبِ شکر دهانان — در ریزیِ سخن که این دهانست
در هر سخنے توئی بشانے — ما اعظم شانک این چه شانست
هر چند بهر زبان ز عشقت — هر لحظه هزار داستانست

زان دم که ترا شناخت جامی
مهرِ خمشیش بر زبانست

ای درت کعبهٔ ارباب نجات — قبلتی وجهک فی کل صلات
بر سرِ کوی تو ناکرده وقوف — حاجیان را چه وقوف از عرفات
رفته آوازهٔ قصدِ تو بمصر — کوزه مسخود زده بر سنگ بنات
غم عشاق تو آخر نشود — انزل الله علیهم برکات
گر عبارت کند از میم دهانت — آید از چشمهٔ میم آب حیات
می کشی هر طرف آن حلقهٔ زلف — بس کن ای باد صبا زین حرکات

جامی اندر تو جان داد و نگفت — فهو ممن کتم العشق فمات

زور دم هر که دم زد شرح آنرا | سر شنگ لعل من ور دم فرو بخیت

اساس عشق محکم باد جامی
اگر بنیاد زهد از هم فرو بخیت

من پس زانوی غم تا یار همزانوی کیست | تا ظر من سوی او تا خاطر او سوی کیست
من نشسته روی بر آئینه زانوی خویش | تا کنون آن ماه چون آئینه همزانوی کیست
سر بسر هر لحظه مشک آمیز باد صبح خیز | گر نه بر مشکین غزال من گذشت این بوی کیست
سوی محرابم مخوان ای شیخ بنگر کاین نمان | نقش بسته در دلم شکل خم ابروی کیست
گر نه شب در خواب آن سرو روان دیده ام | مانده در چشم خیال قامت دلجوی کیست
ای که فارغ گوئیم زان سنگدل باری ببین | کامشبم با خویشتن تا روز گفت و گوی کیست

شد سگ کوی تو جامی چون سگانش داغ کن
تا بداند هر که بیند کز سگان کوی کیست

بهر منزل که جانان من آنجاست | تنم اینجا ولی جان من آنجاست
من ار دورم بحمد الله که یارے | دل بی صبر و سامان من آنجاست
مرا گر نیست جا بر طرف بامش | خوشم کآواز افغان من آنجاست
دران کشور مسلمانے مجوئید | که شرع نامسلمان من آنجاست
بتیغ آن مه دلم را میکند چاک | بهانه آنکه پیکان من آنجاست
چه حاجت ماه تابان ور دیارے | که خورشید درخشان من آنجاست

گفتی ز غمت بجان رسانم — عیدی ز توام همین رسیدست
خیاط زمانه خلعت لطف — بر قامت دل کشت بریدست

بی وعدهٔ وصل قرهٔ عید
بر جامی خسته دل وعیدست

درویش را سراسر کوئی غنا بسست — ترک متاع خانه متاع سنا بسست
گوهر گزینم ز فرش منقش مباد رنگ — پهلو منقش از اثر بوریا بسست
گر روی زر ز ما نشد از جام عیش سرخ — ز خم کبود سیلی غم بر قفا بسست
گر خازن خزم نزند نعره در آی — از اشتران قافله بانگ درا بسست
نتوان نشستن از تگ و پو در طریق عشق — آنرا که باد پا ندهد دست پا بسست
عمر عزیز در طلب کیمیا گذشت — ما را قبول اهل نظر کیمیا بسست

جامی بملک و مال چو هر سفله دل مبند
گنج فراغ و کنج قناعت ترا بسست

دلم چون داستان غم فرو ریخت — سرشکم از دیدهٔ پر نم فرو ریخت
صبا آن زلف پر خم را بر افشاند — دل صد بیدل از هر خم فرو ریخت
ملامت را چه سود از حسن طاعت — چو فیض عشق بر آدم فرو ریخت
ز محرومان نیابی ذوق آن درد — که بر جان و دلم محرم فرو ریخت
دل چاکم کزو پیکانت افتاد — چه ریشی دان کزان مرهم فرو ریخت

من نمیگویم تو کردی چاکها در جانِ من
هر که بیند جانِ من داند که اینها کار کیست

گوی تو صد جا بخون آغشته شد آخر بپرس
کاین همه از سینهٔ ریش دل افگار کیست

گشته‌ام بیمار چون چشمت چه باشد گر گهی
گوشهٔ چشمی بمن افگنی سویم که این بیمار کیست

نام جامی ملی کن این مطرب خدارا زین غزل
ترسم آن مه ننشنود گر داند این گفتار کیست

ای که هرگز نشود زلفِ کجت با ما راست
کارِ ما راست شود چون تو کنی بالا راست

تا نتابیم ز روئے تو نظر گرچه شود
از شرهٔ چشمِ تو صد تیرِ جفا بر ما راست

قامتِ لطف بقدِ تو بُرید ای سرو
تا بدین جامه بقدِ دگری قطعاً راست

راستم با تو علی رغمِ همه کج نظران
گرچه فرقی بنود پیش تو از کج تا راست

می نیارد بزبان خامه بجز وصفِ قدت
راستان را بزبان کی گذرد الّا راست

دیدهٔ راست سزد جای خرامِ چو توئی
رنجه فرما قدم ای سرو که کردم جا راست

خواست جامی که رسد بر دلِ دانا سخنی
لله الحمد که آورد خدا آنرا راست

ابر جودِ خوشت که ماهِ عید است
انگشت نمایِ اهلِ دید است

از روی تو عید عاشقان را
صبحے بمبارکے دمید است

هر سال یکیست عید روزے
ما را همه روزه از تو عید است

شد عیدِ من از رخت مجسته
زین عید مجسته تر کدید است

تو مرا چشمی و تا بر بام و در و زن آمدی — چشمِ من گه بر کنارِ بام و گه بر در و زن ست
گرچه می پوشد ز لطفِ تنت را پیرهن — کی توان پوشید آن لطفی که در پیراهن ست
شب نهانی رخ بپایت سوده ام اینک نشان — قطره های خون ز اشکِ من ترا بر دامن ست
دل اسیرِ دام و جان مرغِ حریم بامِ تست — داغِ حرمان و غمِ هجران سراسر بر تن ست

بی رخت گفتم فکور می کنم دامن ز اشک
گفت جامی کار نیکو کردن از پر کردن ست

مرا که خالِ لبت تخمِ مزرعِ امل ست — خیالِ خطِ تو ختمِ صحیفهٔ عمل ست
اگر نه رقعهٔ قتلِ من آرد از تو رسول — رسولِ قاصدِ جان رقعه نامهٔ اجل ست
زکاتِ آن لبِ میگون بمی پرستان ده — قبولِ خیر محال ست اگر نه در محل ست
مئی شبانه خمارِ سحر نمی ارزد — خوش آن حریف که مستِ صبوحی ازل ست
بغیر نی که تهی شد ز خود نمی بینم — درین زمانه حریفی که خالی از خلل ست
حریف باده گسار و ندیم نکته گزار — صراحیِ می ناب و سفینهٔ غزل ست

بوصفِ آن گلِ عارض مدام جامی را
چو غنچه دفترِ رنگین نهفته در بغل ست

باز چشمم دُر فشان از لعلِ گوهربار کیست — اشکِ من رنگونه گلگون از گلِ رخسار کیست
زیرِ دیوارِ تو هر شب زار نالم تا سحر — بر لبِ بامِ آشنی کاین نالهای زار کیست
چشم میدارند خلقی دیدنِ رویت بخواب — تا خود این دولت نصیبِ دیده بیدار کیست

زیر لب نقطه بود رسم چرا — نقطهٔ خالِ تو بالای لب است
طلب حسنِ عنایت زرخت — بنده را غایتِ حسنِ طلب است
نخلِ بالای تو شیرین نخلیست — که ز نوشین لبت آزار طلب است
بیتو تنها نه شبم هست سیاه — روز ما بین که سیه تر ز شب است
نومید از لبِ ادبان شیوهٔ عشق — مذهبِ عشق سراسر ادب است

سگِ این در نه کنون شد جامی
عمر باشد که همینش لقب است

غمت تا در دلم منزل گرفتست — ز شادی جهانم دل گرفتست
مپرس از من شمارِ عقد آن زلف — که عقل این عقده را مشکل گرفتست
تو دریائی و زاهد خشک از آن باز — کزین دریاره ساحل گرفتست
بهندای ساربان محمل کامروز — سر شکم راه بر محمل گرفتست
دلم با چشمِ خونریزت صیدیست — که صیادش پیِ بسمل گرفتست
بکوی عشق از آن کس حاصلی نیست — که راهِ زهد بی حاصل گرفتست

ز جامت جرعهٔ ناخورده جامی
چو خود را مست و لایعقل گرفتست

آتش اندر خرمنِ ما زد رخت و دین برد و شکیب — خالِ مشکینِ تو بر رخ دانه از خرمن ربیست
آن رخِ نازک چو آب از دیده رفت اما هنوز — نقشِ خالش چون سیاهی مانده در چشم من ست

دور از رخِ تو چنانم ای دوست | کز هستی خود بجانم ای دوست
صبر از همه کس توانم اما | لیک از تو نمی‌توانم ای دوست
خواهم که بروز وصل پیشت | غم نامهٔ هجر خوانم ای دوست
پیشِ تو هنوز زار نالم | از کار فتد زبانم ای دوست
گفتی ز غمِ تو دل چه خونست | دل پیشِ تو من چه دانم ای دوست
دامن مفشان ز من که خواهم | جان در قدمت فشانم ای دوست

جامی سر خود نهاد بر در
یعنی سگِ آستانم ای دوست

ازان دُرج گوهر تکلم خوشست | وزان غنچه تر تبسم خوشست
چو مورم مکن پائمالِ جفا | که بر زیردستان ترحم خوشست
چه میجوئی از من نشانِ رقیب | نشانِ رقیبان جهان کم خوشست
نخواهم جدا از سگانِ درت | جهان را که دیدی بهم خوشست
منه کوفلک بالشِ زر کشم | سرِ من بخشتِ سرِ خم خوشست
بدرد و غم از عشق خوش میزیم | چو اسباب باشد تنعم خوشست

مکن بار خش جامی از ناله بس
که بر گل ز بلبل ترنم خوشست

این چه رخسار و چه خط و این چه لبست | وین چه چشم خوش و خالِ عجبست

گفتهٔ جامی محنت زده بی ما چونست
چون بود حال کسی کز تو جدا افتادست

کس از خوبان وفا هرگز ندیدست — جز آیین جفا هرگز ندیدست
کند نادیدهٔ آن بدخو چنانم — که پنداری مرا هرگز ندیدست
جدا زان مه چنانم دان که تن را — کسی بی جان بقا هرگز ندیدست
دلم زان چشم جادو شیوه ها دید — کز آهوی خطا هرگز ندیدست
خراش دل چگویم کان گل اندام — ز خار آزار پا هرگز ندیدست
نیاید جز کسی را دجله در چشم — که آب چشم ما هرگز ندیدست

بلا باشد غم خوبان و جامی
خلاصی زین بلا هرگز ندیدست

این همه خونابه کاندر چشم گریان من ست — گشته پیدا از جراحتهای پنهان من ست
قاصدی کاید ز جانان بهتر از قتل دگران — قاصد جانان همو کو قاصد جان من ست
پرده از راز دلم چون غنچه برخواهد گرفت — چاکها کز شوق او اندر گریبان من ست
میشنوم خاک رهت ای باد گر در من بیر — هر کجا جو لانگه سرو خرامان من ست
خواب دیدم دوش کان لب میگزم اینک هنوز — در لبش مانده نشان زخم دندان من ست
هر شب از تسبیح خود فوج ملک مانند باز — بسکه بر اوج فلک فریاد و افغان من ست
از جگر جامی کبابی ور ز خون دل شراب — کامشب آن خونخوارهٔ بدمست مهمان من ست

بستم آن خط نقش در دل طی کنی طومارِ عشق | چون نوشتم نامه را ناچار در باید نوشت

نامهٔ شوق ست از جامی بجانان این غزل
نامِ خود اینک بخونِ دیده در پایین نوشت

آن کیست سواره که بلای دل و دین ست | صد خانه بر انداخته در خانهٔ زین ست
ماهیست درخشنده چو بر پشت سمند ست | سروی ست خرامنده چو بر روی زمین ست
آشوب جهانست اگر اسپ سوار ست | آسایش جانست اگر بزم نشین ست
در آتش و آبم ز دل و دیده چو دیدم | کافروخته رخساره و عرق کرده جبین ست
بر تافت ز من روی و گره افگند در ابرو | اینک سر و شمشیر اگر بر سر کین ست
گر قصهٔ خود عرضه بر ایش نتوان کرد | صد شکر خدا گو همه دان و همه بین ست

گفتم ز سخن رانی جامی ز لب تست
از پسته شکر ریخت که آری سخن این ست

گرچه خلقی ز تو در دامِ بلا افتادست | هیچکس را نفتاد آنچه مرا افتادست
دلم از جا تنم از پای فتادست ببین | که مرا در غمِ عشقِ تو چها افتادست
همه جا برقِ جمالِ تو درخشید و لے | شعلهٔ آن همه در خرمنِ ما افتادست
هر کجا در چمن از شوقِ تو آهے زده ایم | بال و پر سوخته مرغے ز هوا افتادست
زخمِ تو بر دگران آمد و من مرده ز رشک | این عجب تیر کجا صید کجا افتادست
حالِ چاکِ جگرِ ریش چه داند شوخے | کش همین چاک بدامان قبا افتادست

ز نوشین لبت سبزهٔ خط دمید — خضر بر لب آبحیوان نشست
میفشان سرشک ای مژه دمبدم — که شد خانهٔ من ازین سیل پست

مبین لعل میگونش ای پارسا
که جامی ازان جام شد می پرست

مگو که قطع بیابانِ عشق آسان ست — که کوه های بلا ریگ آن بیابان ست
حدیثِ چتر مرصع بمیرِ قافله گوی — که سایه بان زده ماندگان مغیلان ست
فراز دوش شیب رو از رهروانِ گرم مپرس — که پیشِ مرغ هوا کوه و دشت یکسان ست
ز ناز چون بکشیدی بکعبه دامن وصل — چه جا گلها که ازین حسرتش بدامان ست
ببند دیده گرت نیست قوتِ مجنون — که برقِ منزلِ لیلی قوی درخشان ست
چه سود قافلهٔ مصر حسنِ یوسف را — متاعِ عشق چو در کاروانِ کنعان ست

براهِ عشق تو جامی ز ناله بس نکند
زبانِ دل چو درای از برای افغان ست

گر بود در خاک پیشِ رویم از کوی تو خشت — به که باشد ره زنی بر جای آن خشت از بهشت
گیسو اندر پا کشان رو کز برون آید شود — چون بهشتی حور وش خاک درت عنبر سرشت
رشتهٔ عمرست ایوانِ وصالت را کمند — وه که چرخ تیز گرد این رشته را کوتاه رشت
بت پرستان را ز دل سر بر زند نورِ یقین — گر ز شمع رویت افروزند قندیل کنشت
چشم از بهر کور شد تا در تو تخم مهر رست — خانه ویران شد ز باران تا که خرم گشت کشت

از نوای بلبلان بر گل چه حاصل خون مباغ
جامِ گلرنگ و حریفِ عندلیب آهنگ نیست

بی سری سرگشته باخاک و خون آغشته ئی
در بیابانِ غمت یک سنگ و یک فرسنگ نیست

چون بنامِ ما زتو یک نامه نامد عمرها
گر ترا از نامِ ما و نامه ما ننگ نیست

بی لبش یکدم تهی میبند جامی جام را
از سرشکِ لعل پر کن گر ئی گلرنگ نیست

آن سفر کرده کش از ما دل گرفت
جان فدایش هر کجا منزل گرفت

جان که باقی جود یارب از چه رو
رفت و خویِ عمرِ مستعجل گرفت

تن فتاد از پای چون محمل براند
جان برید از تن پئ محمل گرفت

تا دلش ناید بدرد از حالِ ما
خویش را از حالِ ما غافل گرفت

گردِ ما دریا شد از سیلِ سرشک
یار ازان دریا رو ساحل گرفت

من قتیلِ یار م و خوش آن قتیل
کو تواند دامنِ قاتل گرفت

کی تواند جامی از پئ فتنش
چون زگریه پای او در گل گرفت

گر آن بیوفا عهدِ یاری شکست
خدایارِ او باد هر جا که هست

نه زین شهر بارِ سفر بست و رفت
که از کوی مهر و وفا رخت بست

مزن بر دلم زخم و مرهم منه
گر ببندند توان چو شیشه شکست

مده غمزه تعلیم چشمانِ شوخ
مده تیغ در دستِ ترکانِ مست

شد از جمال تو فیروز روز من وان روز — که خواستم شب و روز از خدای امروز است
شبم ز شعلهٔ شمع و چراغ مستغنی ست — چنین که شعلهٔ آه من شب افروز است
چنین که عشق تو زد راه پیر و دانشمند — چه جای طعن جوانان دانش اندوز است
ز رحم چنین خوش و نگاه خوبی بدعاشنا — معلم تو اگر نعت ظلم بد آموز است

تو مرد عافیتی جامی از بتان بگسل
که عشق شیوهٔ رندان عافیت سوز است

چرخ را جام نگون دان کز می عشرت تهیست — باده از جام نگون جستن نشان ابلهیست
مرد عاجل جاه گیتی را لقب دولت نهد — همچنان کاماس بند طفل گوید فربهیست
از قبا گردون قبائی بر قد یک تن ندوخت — خلعتی بس فاخر آمد عمر عیشش کوتهیست
نیست شاخ میوه دار ایمن ز سنگ ناگهان — خوش تهیدستی که آزادانه چون سرو سهیست
راه بس باریک و شب تاریک و دزدان در کمین — بی دلیلی عزم رو کردن دلیل ابلهیست
خوش برا با قطع وصل باغبان همچون نهال — گر ترا زین باغ برآسیب امید بهیست

هر که چون جامی درین ره شد ز ما و من تهی
گر بصورت مبتدی باشد بمعنی منتهیست

در بهمین دولت گر سخت تر از سنگ نیست — هر گز تو می چرا بر عاشق دلتنگ نیست
از خروش دل خراش ما طلب کن سر عشق — زانکه این سر در صدای عود و صوت چنگ نیست
ماند ز اشک ما چو خرد در گل ترسیب سنگدل — در رهِ عشق تو ما را غیر ازین فرسنگ نیست

آنکه مارا در جدائی سوخت سرتا پا چو شمع
گر مرا سوزند سرتا پا نخواهم گفت کیست

گرچه دریا شد کنار از اشک و این هر جا رسید
گوهرِ مقصود ازین دریا نخواهم گفت کیست

دمبدم پیشِ رقیبان کیست گوئی در دلت
ترک اینها گو که من اینجا نخواهم گفت کیست

نیکوان بسیار در چشمِ من آیند و روند
آنکه دارد در دل و جان جا نخواهم گفت کیست

سرو بالایان بسی می بینم اما آنکه نیست
کس بحسن و لطف از و بالا نخواهم گفت کیست

یار گو بیدهست جامی بیوفا و سنگدل
باز پندارد که من اینها نخواهم گفت کیست

روز عید انست ترکِ شهسوارِ من کجاست
چشمِ هر کس بر رخِ یارست یارِ من کجاست

عاشقان هر یک بروی یار خود خندان و شاد
من حزین و غمگین چرا یم غمگسارِ من کجاست

تا برندازد جلوه خوبان خجالت نیکوان
نیم جولانی ز سروِ گلعذارِ من کجاست

چند کردم بیقرار و صبر هر سو اچنین
آن شکیب آموز جانِ بیقرارِ من کجاست

داد کردم را غمش بر باد آن بد خو نگفت
آنکه عمری بود خاکِ رهگذارِ من کجاست

نیست خوش بر دامنِ پاکش غبارِ چون منے
بید لے کز گریه ننشاند غبارِ من کجاست

ماند جامی دور ازان جمع رده چه باشد گر گهے
باز پرسد کان غریبِ خاکسارِ من کجاست

بیا که روی تو خورشیدِ عالم افروزست
شبم ز روی تو چون روز روز فیروزست

بتیغِ غمزه اگر چاک می کنے جگرم
چه غم چو ناوکِ مژگانِ تو جگر دوزست

برقی از شعشعهٔ طلعت رخشانِ تو جست
شعله در خرمن مشتی خس و خاشاک انداخت

خوش بران رخش که عشقت فلکِ سرکش را
طوق در گردن ازان حلقهٔ فتراک انداخت

می خرامیدی و ارواح قدس می گفتند
ای خوش آن پاک که سر در رهِ این پاک انداخت

ذوقِ مستانِ صبوحی زدهٔ بزم تو دید
صبح در اطلسِ فیروزهٔ خود چاک انداخت

طوطیِ ناطقه را راست خط و عارضِ تو
رنگِ تشویر در آئینهٔ ادراک انداخت

جامی اهلیت اندیشهٔ عشقِ تو نداشت
همتش رخت درین موجِ خطرناک انداخت

ساقی بیا و باده ده اکنون که فرصت ست
مطرب بزن ترانه که فرصت غنیمت ست

چشم بردی شاید و گوشم ببانگ چنگ
ای پند گو برو که نه جایِ نصیحت ست

جانِ مرا نه مرهم راحت فتان بس است
کز عاشقی نصیبهٔ او داغِ محنت ست

پیکانِ آبدار که آید ز دست دوست
بر عاشقانِ سوخته باران رحمت ست

زان دم که سر فگند بران آستان مرا
بر گردنم ز تیغ تو صد بار منت ست

هر سفله پی بگنجِ قناعت کجا برد
این نقد در خزانهٔ اربابِ همت ست

زاجای دهر وقتِ کسی خوش نمی شود
خوشوقت آنکه معتکفِ کنجِ عزلت ست

جامی بجهد و جوِ نتوان وصلِ دوست یافت
موقوفِ وقت باش که این کارِ دولت ست

بردل شوخی زمن آنا نخواهم گفت کیست
گر بر ندانم تن سرم قطعاً نخواهم گفت کیست

در صورتِ تو سرِّ جمالے کہ مجمل ست — در خط و خال و عارض و زلفت مفصل ست
ہرگز حدیثِ زلف تو کوتہ نمے شود — این گفت و گوی تا بقیامت مسلسل ست
حسن تو از تصرفِ شاطہ فارغ ست — مرآتِ آفتاب چہ محتاجِ صیقل ست
کحلِ بصر ز خاکِ درت بید لے کشید — کشتم چشم و دل بہ کحلِ بصیرت مکحل ست
بہرِ تو پاے بر سرِ عالم نہادہ ایم — دز شاہ راہِ عشق تو این گام اول ست
لب بر لبم بنہ کہ سخن مختصر کنم — کافسانۂ تطاول ہجران مطول ست

جامی سوادِ شعر تو کامد ز بہرِ عشق
مستغنی از تکلف تذہیب و جدول ست

در ہمہ شہر دلی کو کہ نہ خون کردۂ تست — یا درونی نہ کہ از زخمِ غمت آزردۂ تست
پردہ بر داشتی از رازِ من ای چرخِ فلک — آہ ازین بو العجبیہا کہ پسِ پردۂ تست
حرص نرگس نگر ای غنچہ کہ با آن زر و سیم — روز و شب چشم تو ان دوختہ در خردۂ تست
از نسیمِ گل و مل دین و دلم رفت بباد — آخر ای بادِ صبا این ہمہ آوردۂ تست
شکوۂ فیضِ تو چمن چون کند ای ابرِ بہار — کہ اگر خار و گر گل ہمہ پروردۂ تست
دل ز مژگانِ تو ریش ست و تن از غمزۂ یار — ہر کرا می نگرم تیر جفا خوردۂ تست

گر رسد ناوکِ آہے ز دلِ سوختۂ
جامی سوختہ دل سینہ سپر کردۂ تست

پرتوِ شمع رخت عکس بہ افلاک انداخت — قرصِ خورشید شد و سایہ برین خاک انداخت

جامی که همه جام می ناب گرفتی
تا دیده لبت ترکِ می ناب گرفت است

قربان شدن به تیغ جفای تو عید ماست — جان میدهیم بهر چنین عید عمر ماست
آنرا که دیده شکل خوشت با مداد عید — پروای عید و ذوق تماشای دیگر است
صد جان فدای قد تو کز جویبار حسن — هر گونه نهال بدین نازکی نخواست
در دیده خاکپای تو گر زانکه هست حیف — بر ما مگیر کاین گنه از جانب صباست
شب داستان هجر فرو ریخت اشک من — لعلش بخنده گفت که باز این چه ماجراست
جامی مدام غنچه صفت تنگدل مباش — کز غم چو لاله بر دلم این داغها چراست

تا بر فروخت رخ آن شمع دل فروز
در هر که بنگری بهمین داغ مبتلاست

غمت دوزم مرا رسم شب آموخت — دلم را تاب و جانم را تب آموخت
مکن در گریه هر دم عیب چشمم — که این گوهر فشانی را لب آموخت
ندیدم هیچ مذهب خوشتر از عشق — خوشا آن را که این مذهب آموخت
ستادن نیست اشکم را چه گویم — که این سیر از کدامین کوکب آموخت
دلم دود از رخت تا صبحدم دوش — بماه و زهره آه و یارب آموخت
فروشوی ای معلم لوح بیداد — که یار این حرف پیش از مکتب آموخت
نجوید جز شراب لعل جامی — از آنم کز لبت این مشرب آموخت

ببین ز پیرهن اندام نازکش که مگر — در آب گشته عیان عکس لاله و سمن ست

اگر بکوی تو جامی کند فغان ای سرو
مگیر خرده که او عندلیب این چمن ست

از کوی زهد ساحت میخانه خوشتر ست — وز ورد صبح نعره مستانه خوشتر ست
یک دانه نقل از کف رندان دردنوش — در دست باز سبحه صد دانه خوشتر ست
تا کی میان انجمن آشنای عشق — این گفتگو بگوشه کاشانه خوشتر ست
پیمان زهد اگر شکند محتسب به مے — پیش من از شکستن پیمانه خوشتر ست
دیوانه چه خوش سخنے گفت کز غمش — دیوانه شو که عشق زده دیوانه خوشتر ست
بیگانه وار آیم ازین پس بکوے تو — کز آشنا به پیش تو بیگانه خوشتر ست

جامی غمت بسینه صد چاک خود نهفت
یعنی مقام گنج بویرانه خوشتر ست

تا از آتش تب شمع رخت تاب گرفت ست — بس شعله کزان در دل احباب گرفت ست
بیمار تو شد دل ز لبت جاشنی بخش — کش آرزوی شربت عناب گرفت ست
دوش دیده مگر خواب خیال ست که بینم — زینسان که خیال تو ره خواب گرفت ست
هر جبهه که در غمزه خود آرد همه سهو ست — عابد که جبار بود تا ز محراب گرفت ست
گر شمع کنجی بنشین کز بر تخت امشب — کاشانه ما را همه مهتاب گرفت ست
هر جا ز لطافت سخنے رفته میانت — بس نکته که بر غنچه شکر آب گرفت ست

بگوشِ جان بشنو نکته های پیر هرات
که مشکلاتِ طریق از بیانش آسان ست

بچرکاس خویش شکستی بیا که ساقی جام
نهاده باده بدستِ شکسته کاسان ست

گدائیِ درِ شان پیشه کرده جامی
بجز تو کیست گدائی که پادشاسان ست

سینه تنگم نه جائی چون تو دریا دلبریست
خوش بیا بر چشمِ من بنشین که روشن منظریست

بر رخ زردم ببین خطهای خونینِ سرشک
کاین ورق در حسبِ حالِ دردمندان دفتریست

هر شبی چندان ز دردِ هجر بگدازم که روز
در گمان افتند مردم کاین منم یا دیگریست

بی رخت در باغ و صحرا بهر داغِ جانِ من
هر گلی آتش زند هر لاله سوزان اخگریست

دوستداران سوخت جانم تا بکی دارم نهان
دوزخی در دل که این عشقِ بهشتی پیکریست

من که دعوای حبت کردم سگانِ کوی تو
شربتِ آبی که ماند سلسبیل و کوثریست

تا رسید از لعلِ میگونت بکامِ خویش جام
دیدهٔ جامی ز رشکِ آن پُر از خون ساغریست

نفته سیم بنویر قبا که این بدن ست
گرفته برگِ سمن را بیر که پیرِ من ست

اگر کنند به گل نازنین تنش نسبت
رود بتاب تعالی الله اینچه لطفِ تن ست

کلاه شکسته کمر بسته برگذشت از من
گذشت عمری و آن شکل پیشِ چشمِ من ست

چو در نظارهٔ آن روی میتوان مردن
مرا هزار شکایت ز جانِ خویشتن ست

چو گفتمش سخنِ تلخ چند گفت بناز
که شرم دارنه آخر ازین لب و دهن ست

جمع خواہی دولت اسباب جہان تفرقہ کن
تخم جمعیت دل تفرقہ اسباب ست

صوت ابواب فتوح ست صدائی دہ چنگ
کو مغنی کہ دلم طالب فتح الباب ست

در فرو بند زبیگانہ کہ از دور سماع
دور بہ ہر کہ نہ از دائرۂ اصحاب ست

منع جامی مکن از چاشنی مشرب عشق
کہ مگس وار فرو رفتہ درین جلاب ست

ای شہسوار حسن کہ جانم فدای تست
ہر جا سریست خاک رہ بادپای تست

خوش جلوہ دہ سمند کہ بہر گزندرا
ہر سو ہزار سوختہ دل در قفای تست

مشتاق وصل را کہ ز ہجران بہ لب رسید
سرمایہ حیات امید لقای تست

بیچارہ عاشق تو کہ با درد انتظار
شد در رہت غبار و ہنوزش ہوای تست

یک خندہ کردی و دل ما شد ازان تو
باری دگر بخند کہ جان ہم برای تست

دل چون توانم از تو بریدن کہ در ازل
آب و گل سرشتہ بمہر و وفای تست

جامی گر آن صنم ز تو بیگانہ شد مرنج
این بخت بس تو را کہ سگش آشنای تست

دلم ز ہجر خراسان ازان ہراسان ست
کہ بحر فقر و محیط فنا خراسان ست

نخست گوہر ازان بحر شاہ بسطامیست
کہ قطب زندہ دلان و خداشناسان ست

بکش لباس رعونت کہ شیخ خرقانی
شناوہ خرقہ بکف بہر بے لباسان ست

بگیر سیاس همین عارفی کہ در ہمہ است
کہ عشق در پی آزار ناسپاسان ست

میگذشتی و بخود زمزمه‌ئے کردے
عمرہا شد کہ مرا لذتِ آن در گوش ست

از تنگِ گرم از تفِ خونِ دلم آمد در چشم
بسکہ از آتشِ سوزانِ دلِ من در جوش ست

نرسد تشنہ لبان را ز تو جز نیشِ جفا
گرچہ جامِ لبِ لعلِ تو لبالب نوش ست

قصہ عشقِ تو جامی ز کسان چون پوشد
چہرہ گویاست اگر چند زبان خاموش ست

پیش ازان روز یکہ گردون خاکِ آدم می سرشت
عشق در آب و گلم تخمِ تمنائے تو کشت

پای تا سر جملہ لطفے گوے استادِ ازل
طینتِ پاکت نہ از آب و گل نہ جان و دل سرشت

روی بنما تا بطاقِ ابرویت آرند روے
طاعت اندیشان ز مسجد بت پرستان از کنشت

ہیچ باور نامدت ہر چند چشمِ خونفشان
بر در و دیوارِ کویت شرحِ شوقِ ما نوشت

گر نگشتم کشتۂ تو کاش بارے بعدِ مرگ
بہرِ گورِ کشتگانت خاکِ من سازند خشت

خیز و خونم ریز و فرشِ لعل گستر زیرِ پاے
چون بساطِ عمر آخر چیز درخواہد نوشت

در بہشتِ نسیہ خلقے بستہ دل لیکن بہ نقد
ہر کجا دیدارِ تست آنجاست جامی را بہشت

وادیِ عشق کہ خود تشنہ در و نایاب ست
ریگش از خونِ دلِ تشنہ لبان سیراب ست

خواب مرگست دران وادی و بیدار دلے
شدہ در سایۂ ہر خارِ نبش در خواب ست

سر بنہ یا سرِ خود گیر کہ این وادے را
قوتِ زاغان ہمہ از مغزِ اولوالالباب ست

خار با خم شدہ بر شاخِ مغیلان ہر سو
جذبِ جانہا ز تنِ خستہ دلان قلّاب ست

رضوان بهوائی قدر عنای تو ای سرو — جاوید وطن ساخته در سایه طوبی ست
هر جا نفسی مے گذرد وزان لب شیرین — آنجا چه مجال دم جان پرور عیسی ست
گفتی پس عمریت تسلی دهم از وصل — عمریست که ما را بهمین وعده تسلی ست
هر گل که بر آید ز گل تربت مجنون — بوی خوشش آمیخته با نکهت لیلی ست

در کسوت رندی قدح آشامی جامی
بر زان جیل و زرق که در خرقه صوفی ست

عید شد یکدل نمی بینم که اکنون شاد نیست — جز دل من کاین زمان هم از غمت آزاد نیست
کی توانم بهر عیدی با تو گستاخے نمود — چون مرا پیش تو یارای مبارکباد نیست
چون کنم قصد سخن نام تو آید بر زبان — چون کنم جانان که جز نام تو هیچم یاد نیست
ای فلک اندوه شیرین بر دل خسرو منه — کاین بضاعت را خریداری بازر فرهاد نیست
گر مے بینم بمهر خود دل آن مه دلے — مهر خوبان را چو صبر عاشقان بنیاد نیست
گر رسد صد زخم از و بر جان لاافغان مکن — زانکه خوی نازکش را طاقت فریاد نیست

بر سر راهش فتادم دی که داد من بده
گفت جامی خیز کاندر دین خوبان داد نیست

باز در بزم غمت نعره نوشانوش ست — عقل حیران و خرد واله و جان مدهوش ست
کسوت خواجگی و خلعت شاهے چه کند — هر که را غاشیه بندگیت بر دوش ست
بر سر بستر اندوه و هم جان آخر — چون مرا شاهد مقصود نه در آغوش ست

بگردش ار چه رسیدن نمیتوان بارے
کشم بدیده غبارے که او رفت ست

بگشت باغ مخوان باغبان مرا زین پیش
که بی جمالِ وی از باغ رنگ و بو رفت ست

مداد کس خبر از عمرِ رفتهٔ خویشم
اگر چه عمرِ عزیزم بجست و جو رفت ست

هزار دل کند از شهر صبر آواره
بهر دیار که با آن نوخِ نکو رفت ست

چه آب در جگرم باشد اینچنین که مرا
هم آب دیده ز هجرش هم آب رو رفت ست

بروز حشر مگر سر برآورد جامی
چنین که از غم هجران بخود فرو رفت ست

بی تو مرا خانه چو گوشهٔ ویرانه نیست
خانه چه کار آیدم یار چو همخانه نیست

مرغ هوائی تو دانه ز دست قوت
حوصلهٔ مور را قوت این دانه نیست

گرچه ز شعله کشد خنجر بیداد شمع
روی وفا تافتن عادت پروانه نیست

خرقهٔ پشمین بیرمے طلبی سیم و زر
کسوت مردان چه سود کار چو مردانه نیست

حاجی و سنگ سیاه زانکه مرا بوسگاه
جز لب معشوق مست یا لب پیمانه نیست

عرصهٔ رندان مکن واقع این شیخ شهر
صحبت صاحبدلان مجلس افسانه نیست

چند بدیوانگی طعنهٔ جامی زنی
از غم تو ای پری کیست که دیوانه نیست

مه شمع شب افروز و رخت نور تجلست
اورا بجمال تو کجا مرتبهٔ دعوست

منما بکس آن روی و در آئینه نظر کن
زان رو که تماشای رخت هم تو و اوست

عاشقِ تو شہیدِ تیغ بلاست — سرِ کوئے تو روضۃ الشہداست
جانِ پاکان نثارِ مقدمِ تست — دمدہت جانِ پاک خاک بہاست
ہست از نیست گفت و گوئے محال — آن زمان نیست لیک نیست بجاست
بمیانت کہ سرِ غیب آمد — نیست دانا کسی خدا داناست
بی تو عشاق را وجودی نیست — ذرہ بے آفتاب ناپیداست
عاشقِ تو بکس نگیرد انس — در میانِ ہزار کس تنہاست

نظمِ جامی ز شوقِ سروِ قدت
وحی نازل ز عالمِ بالاست

کس شیوۂ آن دلبرِ چالاک ندانست — خونخواریِ آن کافرِ بے باک ندانست
زان کس کہ مراد و خت گریبان چہ کشاید — چون دوختنِ این جگرِ چاک ندانست
آن سرو کہ پاک ست چو گل دامنِ جمنش — افسوس کہ قدرِ نظرِ پاک ندانست
ہر درد و غمی کامد ازین چرخِ جفا کیش — منزل بجز این سینۂ غمناک ندانست
افتادہ سرم در رہِ خونخوارہ سوارے — کز سر کشیش لائقِ فتراک ندانست
چون سایہ بخاک افگند آن سرو نہ بر من — گر قدر مرا پست تر از خاک ندانست

جامی گہ خونریزیِ آن شوخ دعائے
جز سلمک اللہ و ابقاک ندانست

بجانب سفر آن ترکِ تند خو رفت ست — خبر دہید مرا کز کدام سو رفت ست

جامی اگر نه زخمِ تو دارد تبارزے
این خون تازه رفته بدین آستانه چیست

چو یار دور چه سود از بهار نزدیک ست
جدا ز صحبتِ او گل بخار نزدیک ست

دیارم آن سر کویست و یار آن سر کو
خوشا کسیکه به یار و دیار نزدیک ست

خدای را ز سرم سایه دور دار ای هجر
که روزم از تو به شبهای تار نزدیک ست

نماند صبر و لے موعدِ وصال رسید
شکست گشتیم اما کنار نزدیک ست

بسوخت زآتش دوری دلم ولی دارم
باین خیال تسلی که یار نزدیک ست

بکار شاهد و می شغل جو دلا و مترس
ز شیخ شهر که او هم بکار نزدیک ست

رسید نظمِ تو جامی بگوشِ یار آرے
بگوشِ شاه دُر شاهوار نزدیک ست

دوش بر یادِ تو چشمم دمبدم خون میگریست
سوز من میدید شمع و از منِ افزون میگریست

گریهٔ تلخِ صراحی نیز بے چیزے نبود
غالباً از شوقِ آن لبهای میگون میگریست

صبحدم یارب کواکب بود ریزان از سپهر
یا نه بر دردِ دلِ من چشمِ گردون میگریست

چون فسون نگردید دردِ من بر یدا ز من امید
ورنه بیموجب چرا هنگامِ افسون میگریست

آن نه باران بود گرد کوے لیلی هر بهار
روزگارِ سنگدل بر حالِ مجنون میگریست

وان روان تا منزلِ شیرین نه جوی شیر بود
بلکه بر فرهاد مسکین کوه و هامون میگریست

شد چنان جامی ضعیف از محنتِ هجران که دوش
سیلِ اشکش خانه میبرد تن و جان میگریست

بوستان دلکش و می بیش و یاران سرخوش | جامی از زهد خود اندر عجب منفعل است

محتسب گر نزند بر خم مے سنگ ستم
هر جفائی که کند در حق مستان بجل است

مرا کار از غم عشق تو زار است | دلم رفتست و جان نزدیک کار است
اگر از سینه پر سوزی دردناک است | وگر از دیده گویم اشکبار است
تو گشتی از قرار خویش لیکن | مرا آن بیقراری برقرار است
بعذر عشق دامن را خلل بس | که عذر را ز خوبی بر عذار است
مبر گرد از رخ زرد من ای اشک | که آن چابک سوار یادگار است
درون صد خار خار از محنت هجر | گر این پردے گلگشت بهار است

بدرد درد غم خوش باش جامی
که صاف عیش ما را ناگوار است

ساقی شراب لعل بگردان بهانه چیست | تا گویمت که حاصل این کارخانه چیست
مرغان آشیان خرابات عشق را | مرغوب تر ز باده و نقل آبدانه چیست
گر پنبه بر کشی چو صراحی ز گوش هوش | دانی که ستر نالهٔ چنگ و چغانه چیست
گر پیر میکده دوش نهان جرعه از دست | در نرگسش خمار شراب شبانه چیست
ای خواجه چند نقل کرامات شیخ شهر | نقدی ز وقت خویش بیار این فسانه چیست
اول همه تو بودی و آخر همه تو بودی | این لاف هستی دگران در میانه چیست

ز دستم بی تو میسر مباد — بی تو اگر زیستنم آرزوست
پیش مگو جامی ازان لب سخن — کاین سخنان را همه دم آرزوست

پرسش اگر نیست بگو ناسزا
کز دهنت یک سخنم آرزوست

تویی که مرهم و غمخوار یار ناگزیر منست — جفا و هر چه رسد از تو دلپذیر منست
همین سعادت من بس که چون مرا بینی — بخاطرت گذرد کاین گدا اسیر منست
ز خون دل چه نویسم به لوح خاطر خویش — چو نیست از تو نهان آنچه در ضمیر منست
کشم چو پیش تو جان لیک چون تو شاهی را — چه التفات بدین تحفهٔ حقیر منست
چو نمود بسکه خورم گوشمال غم هر شب — سرود هر دم فلک ناله دلفیر منست
بخار و خس که دران کوی شب نهم پهلو — چنان خوشم که مگو بستر حریر منست

اگر ز پای فتادم چو جامی از غم عشق
چه باک چون کرم و دوست دستگیر منست

صبحدم عزم چمن کن که هوا معتدل است — از نم نیم شبی راه نگردد گل سست
تخته خاک ز بس گل که دمیدست ز گل — لوح صورتگری خامه نمان چگل ست
ابر گو سایه مینداز که گردلب جوی — سایه نارون و بید بهم متصل ست
بسته در شاخ گلی خرم و خندان دل ویش — هر که چون غنچه درین فصل گرفتار دل ست
بر لب کشت چرا سرخ برآمد لاله — گر نه در دور گل از ساغر خالی خجل ست

نمی جنبد رقیب از این سر کو — رهِ عشاق را دیوار کردست
ترا آغوشِ خود در خواب دیدم — فلک بختِ مرا بیدار کردست
عیادت می کنی بیمارِ خود را — مرا این آرزو بیمار کردست

گدای تست جامی لیکن از تو
همین دریوزهٔ دیدار کردست

ای ترکِ شوخ اینهمه ناز و عتاب چیست — با دل شکستگانِ ستم بی حساب چیست
دارم تظلمی بتو آهسته ران سمند — ای سنگدل ببزمِ منت این شتاب چیست
گفتی شبی بخواب تو آیم ولی چه سود — چون من بعمرِ خویش ندیدم که خواب چیست
از مدرسه بکعبه روم یا بمیکده — ای پیرِ ره بگوی طریقِ صواب چیست
گر من نه غرقِ آتش و آبم ز عشقِ تو — این سینهٔ پر آتش و چشمِ پر آب چیست
بی تو ز ضعف قوتِ جنبیدنم نماند — در حیرتم که در دلم این اضطراب چیست

جامی چه لاف میزنی از پاکدامنی
بر خرقهٔ تو اینهمه داغِ شراب چیست

باز هوائی چمنم آرزوست — جلوهٔ سرو و سمنم آرزوست
نکهتِ گل را چکنم ای نسیم — بوی ازان پیرهنم آرزوست
توبه ز مے کردم و آمد بهار — ساقی توبه شکنم آرزوست
من کیم و بزمِ تو لیکن ز دور — دیدنِ آن انجمنم آرزوست

کارِ او آن بود کار دعاشقان از دل بدست
چون مرا افتاد با او کار دست از کار داشت

دیدهٔ بختِ من از نادیدنِ او تیره ماند
روشن آن چشمی که بینائی ازان دلدار داشت

آگهی از بیداریِ شبهای من دانی که کیست
آنکه بی رویِ چنان ماهی شبی بیدار داشت

میگذشت آن سرو دمی مردم ز غیرت گرچه پرو
با وجود چشم من بر خاکِ ره رفتار داشت

بود جامی با سگانش مایهٔ یک آشنائی
گو گهی گر التفاتی داشت با اغیار داشت

خوبان هزار از همه مقصودِ من یکیست
صد پاره گر کنند بتیغم سخن یکیست

خواهیم بهرِ هر قدمش تحفه دگر
لیکن مقصریم که جان در بدن یکیست

گشتم چنان ضعیف که بی ناله و فغان
ظاهر نمی شود که درین پیرهن یکیست

ناموس و نام ما تو شکستی ز نیکوان
آری ز صد خلیل همین بت شکن یکیست

خوش مجمعی ست انجمنِ دلبران ولے
ماهی کز و ست رونقِ آن انجمن یکیست

آنجا که لعلِ دلکش شیرین دهد فروغ
یاقوت و سنگ در نظرِ کوهکن یکیست

جامی درین چمن دهن از گفت و گو ببند
کانجا نوای بلبل و صوتِ زغن یکیست

مرا عشقِ عزیزی خوار کرد ست
چگویم عشق ازین بسیار کرد ست

نیاید از دلِ بی عشق کاری
مرا این نکته در دل کار کرد ست

بروز وصل بس آسان دو عشق
شب هجر ش چنین دشوار کرد ست

هنوز از خط سبزت نبوده هیچ اثر
ندانم این همه از شفتگی سنبل چیست

بهر شکسته دلی می کنی بلطف نگاه
بخت ما چو رسید این همه تغافل چیست

بلای هجر گذشت از حد و نمیدانم
که چاره غیر شکیبائی و تحمل چیست

بهای بوسه ترا میدهیم نقد وجود
درین معامله لعل ترا تعلل چیست

ز روی و زلف تو دانست عقل خرده شناس
که سر و دو رچه و معنی تسلسل چیست

شنیده ام که بخونریز جامی آمده
بیا و تیغ بکش موجب تامل چیست

بر سر کوئی که روزی سرو نازم گذشت
در زمین بوسی همه عمر دراز من گذشت

قامتش را سجده بردم چون بهانه یافتم
وی چو مست ناز از پیش نماز من گذشت

سوخت شمع از آتش اندازه سر تا پای دوش
چون بسجده قصه سوز و گداز من گذشت

چشم گریان من و خاک کف پای سگی
کو شبی از کوی یار دلنواز من گذشت

بود بیش از صد نیازم با سگان او ولی
ناز آن بدخوی با من از نیاز من گذشت

شاه غزنین جان همیداد از غم و بیگانگیست
عمر من جز آنچه در وصل ایاز من گذشت

جامیا مرد حقیقت بین بمعنی بر دراه
هر کجا افسانه عشق مجاز من گذشت

یار نازک دل که بیموجب من آزار داشت
عمری از تیغ تغافل خاطرم افگار داشت

داشتم بسیار درد و حسرت و آزار از دو
با من آزارش نمیدانم چرا بسیار داشت

جان تنِ فرسودہ را با غمِ ہجران گذاشت
طاقتِ صحبت نداشت خانہ بمہمان گذاشت

تیرِ تو آمد فرو سینہ بسے تنگ بود
دل بعدم رو نہاد جای بہ پیکان گذاشت

کعبۂ رو را کشید جذبہ بہ خاکِ درت
راحلہ وزاد را زیرِ مغیلان گذاشت

گریہ چراغم بکشت گرمیِ دل ہمچنان
آتشِ پیدا نشاند سوزشِ پنہان گذاشت

ترکِ دلِ آشوبِ من کرد خرد صبرِ پاک
بُرد و بغارت چہ باک شکر کہ ایمان گذاشت

طرفِ کلہ بر شکست رخشِ جفا تند راند
ہر قدمی صد چو من والہ و حیران گذاشت

جامی بیدل نیافت داد ز خوبانِ آہ
راہ سفر بر گرفت شہر بایشان گذاشت

باز بر شکلِ دگر مے بینمت
ز انچہ بودی خوبتر مے بینمت

پیش ازین بودی چو غنچہ پردگی
چون گل اکنون پردہ در مے بینمت

جز کمر چیزے نہ بینم درمیان
زان میان کاندر کمر مے بینمت

چون نمی آئی چو جان اندر برم
ہمچو عمر اندر گذر مے بینمت

رفتی از پیشِ نظر عمری و من
ہمچنان پیشِ نظر مے بینمت

تیر آہی گر رسد سویت چہ باک
سینۂ پاکان سپر مے بینمت

جامی از جام کہ خوردی می کہ باز
از دو عالم بے خبر مے بینمت

چنین رخی کہ تو داری حکایتِ گل چیست
فغانِ من چو شنیدی صریرِ بلبل چیست

با من ز سعد و نحس مزن دم که خطِ جام — حرزِ امانم از خطرِ چرخِ واخترست
بودی بخواب خوش که رسید از حریمِ دیر — پیری که رشحهٔ قدحش رشکِ کوثرست
گفت ای پسر دریغ بود نقدِ زندگی — در دستِ آن حریف که مرگش برابرست
برخیز و باده خور که ترا خوابگاهِ عیش — بیرون ز مهد نه پدر و چار مادرست
ساقی بیا که عشوهٔ گیتی ز ره نبرد — آنرا که نشئهٔ مِی لعلِ تو در سرست
دردِ ره زلالِ خضر که رفت آنکه گفتمی — زهرِ مرا اساس چو سدِ سکندرست
جامی مشو فریفتهٔ کاین چرخِ کوزه‌پشت — چون حلقه از نشیمنِ اقبال بردرست

در ظلِ او گریز که عنقای همتش
بر بازوی جناحِ فلک سایه گسترست

تو حورِ جنتی اما ز چشمِ فتانت — ز بسکه خاست بلا عذرخواهست رضوانت
سحر بباغ گذشتی کشاد غنچهٔ دهان — که بوسه بر بابد ز لعلِ خندانت
چو دست طوقِ تو سازم ز ضعف نشناسد — که هست بازوی من پاره گریبانت
شد آفریده لبت زان زلالِ آبحیات — که بر لب آمده است از چه زنخدانت
ز شاخِ وصلِ تو چون برخورم که گرد ثمره — ز نیزه‌های بلا خار لست بستانت
مکش ز اشکِ نیازم بعشوه دامنِ ناز — که دستِ شعلهٔ آه منست و دامانت

حدیثِ عشق و غمِ درد جامی اینهمه چیست
اگر نه دفترِ احوالِ ماست دیوانت

شاهد بستان که چشمش نرگس و رویش گل ست — سایه بر برگ گل او کرده شاخ سنبل ست
مجمر فیروزه دان هر غنچه را کز گل دران — آتش افروخته از بهر داغ بلبل ست
کوه و صحرا بسکه می خوردند از جام سحاب — لاله ها بر رهگذشان از می فتاده گل گل ست
بسکه از سبزه زمینها سبز شد هر پشته را — جوک کرده اشتری وان کوه قراطش جمل ست
طرهٔ شمشاد کش بسته گره دست صبا — آمده بر سر ز خوبان چمن چون کاکل ست
تا کند بلبل بزم گل مکرر قول خویش — از صراحی نیست آن قلقل که تکرار قل ست

از سماع شعر جامی بسکه در وجد اند و حال
در چمن افتاده از آواز مرغان غلغل ست

باز این خمار در سرم از چشم مست کیست — وین ناوکی که خست دلم را ز شست کیست
دل شد ز دست و باز نمی آید ای صبا — آن مرغ آشیان وفا پای بست کیست
راحت ثمر ز دوست دلا رحم تیغ را — تو تیغ را ببین بنگر کان ز دست کیست
در دل خیال دوست وطن ساخت بنگرید — کاین خانه خراب مقام نشست کیست
عمری سرم فتاد دران کوی و کس نگفت — کاین سر چه خاک گشته درین ره بپست کیست
آتشکده است سینه چه گویم که دل درو — از بخت تیره هندوی آتش پرست کیست

مست ست جامی از خم عشق بتان ولی
کس پی نمی برد ز حریفان که مست کیست

منشور دولتم که ز عشقت میسر ست — طغرایش آن خطیست که بر دور ساغر ست

بار باب عمامه معنی فقر | مجو کاین تاج بر هر تارکی نیست

بکوی نیستی جامی فرورو
که سالک را ازین به مسلکی نیست

وی که آن نازنین سخن میگفت | با رفیقان حدیث من میگفت
صبحدم باد از آن شمائل خوب | نکته چند در چمن میگفت
لطف آن قد ز سروی پرسید | وصف آن روی با سمن میگفت
پیش گل گاه از آن لطافت تن | گاه از آن بوی پیرهن میگفت
سوی من بود اشارت غمزه | گرچه با دیگران سخن میگفت
نمک ریش دلفگاران بود | هر چه آن شوخ غمزه زن میگفت

بهر مرغان صبح جامی نیز | حال شبهای خویشتن میگفت

بوی جان یافتم ز پیرهنت | گوئی از جان سرشته شد بدنت
آه اگر نازنین تنت بینم | من که مردم ز بوی پیرهنت
بر گ گل گرچه نازک ست لطیف | هر لطافت نمیرسد به تنت
میوه های بهشت اگرچه خوش ست | از همه به گرفته ام ذقنت
ای خوش آندم که گوش میکردم | نکته از لب شکر شکنت
هرگز از گوش من نخواهد رفت | ذوق آواز و لذت سخنت
داد جامی بتلخ کامی جان | هیچ کامی ندید از دهنت

هر که را دل سوختی تنها نه او را سوختی
بلکه از سوز دلش صد بیدل دیگر بسوخت

خواب چون آید شب هجران چنین کز چشم و دل
شد مرا بالین بخون آغشته و بستر بسوخت

جامی از درد جدائی حسب حالی می نوشت
از قلم آتش علم بیرون زد و دفتر بسوخت

با خیال آن دو ابرو هر گهم خواب آمدست
خوابگاه من چو چشمت طاق محراب آمدست

هر کجا حال شب و بیخوابی خود گفته ام
زان فسانه خلق را رحم و ترا خواب آمدست

ره بتوحید مسبب کی برد عقل از رخت
چون ز زلفت بسته زنجیر اسباب آمدست

گر ترا جنس وفا باید بشهر عشق جوی
کان متاع اندر دیار حسن نایاب آمدست

لبسکه رفتست از دل گرمم ببالا تف خون
از نم آن سبزه نارسته سیراب آمدست

خانه ما را بخواه امشب چراغ عاریت
کز در و دیوار این ویرانه مهتاب آمدست

هر که افشرد دست جامی دلق تر دامان خویش
جای آب از دامن او باده ناب آمدست

موثر در وجود الا یکی نیست
درین ره و شگرف اصلا یکی نیست

ولی جز زیرکان این راز دانند
ز ریعاز زیرکی دون پری نیست

جمال دوست تابان در نه بر دل
دل از مردان دل هر کو یکی نیست

ز خم جوفیض و ساغر هم کفی فیض
بمیخانه بزرگ و کو چکی نیست

عطای عشق بسیارست در وا
کزان بسیار ما را اندکی نیست

فغانی از شرار سینهٔ ماست
برویش هر کجا افتاده خالیست

ز کیوان برترست ایوانِ قلبش
خوشا آن مرغ کورا پر و بالیست

بهر پهلو که گردد دل چو قرعه
برو حرفِ غمِ فرخنده فالیست

نه شعرست اینکه جامی می سراید
گرفتارانِ دل را حسبِ حالیست

لبت قوتِ جان از شکر خنده ساخت
بیک خنده صد کشته را زنده ساخت

دلِ پاره پاره مرا جمع بود
دران زلف بادش پراگنده ساخت

چه روی خلاصی بود بنده را
که عشقِ تو صد شاه را بنده ساخت

ز یک تاره مویت که تا پا رسید
پیِ ما توان عمرِ پاینده ساخت

برازنده نبود قبایِ لبت
جز آن زنده دل را که بازنده ساخت

نبودم بیک بوسه شرمنده ات
بخوابم لبت دوش شرمنده ساخت

لبت دید جامی که بخشید جان
بلی مست را باده بخشنده ساخت

بهر فلکی دوش از خرد شمع دل افروخت
شعله آهم چه پروانه ملک را پر بسوخت

رو شمع شد گر چه رود فرهاد در سنگ ساخت
خانه را از آتش آهم چو بام و در بسوخت

زاهد از سوز غمت لب خشک و صوفی دیده تر
آه ازین آتش که چون زد شعله خشک و تر بسوخت

واعظ افسرده سوز عاشقان را منکرست
خواهش روزی ز برق آه با منبر بسوخت

گدای عشق تو گیرد بصدر مصطبه جا
چه جای مسند جمشید و تخت پرویز است

هوای مطرب نکهت کن که گیسوی چنگ
بدست زهره جبینان عجب دلآویز است

مخور شراب غرور از صفای مسند عیش
که سیل خیز حوادث کدورت انگیز است

مبین بچشم ترحم بحال اے خواجه
که رنج و محنت عشاق راحت آمیز است

زلطف گفتهٔ جامی همه خراسان را
فرو گرفت سخن در عراق و تبریز است

مقیم کوی تو افسحت حرم تنگ است
ز کعبه تا سر کویت هزار فرسنگ است

دلم ضعیف و ز هر سو بلا بمن چکنم
که شیشه نازک و هر جا که میروم سنگ است

مگو بحلقهٔ ما ذکر رشتهٔ تسبیح
که گوش مجلسیان پر ز پشم چنگ است

بحرمهٔ چمن و صحن باغ نکشاید
دلی که غنچه وش از هجر گلرخی تنگ است

ز صلح و جنگ کسانم غم تو فارغ ساخت
نه با کسم سر صلح و نه با کسم جنگ است

بقدر آئینهٔ حسن تو مے نماید روے
در ین کاینهٔ ما نهفت در زنگ است

مبین دو رنگی رخسار و اشک جامی را
که در طریق محبت همیشه یکرنگ است

دلم پیرانه سر با خرد سالیست
که باغ حسن را نازک نهالیست

شکار آهوی شیر افگن او ست
بصحرای ختن هر جا غزالیست

خیالش تا بچشم جای کرد ست
همه عالم بچشم من خیالیست

زکاتِ لب بده کآنا مسلمان — که یک بوسه کن از مسلمانی زکات است
بقتلِ من برآئی دارد از مشک — رخت کز وی امکانِ نجات است
لبت آمد نگینِ لعل کز خط — سیه کرده پئ مهر ات است

ز سعدی نیست تا جامی چرین فرق
که یکسر شعرِ عالی طیبات است

چشمت ز غمزه تیغ و ز مژگان خدنگ ساخت — با عاشقان غمزده بنیاد جنگ ساخت
بر من ز جورت اینهمه سختی که میرسد — می بایدم تنی چو دلِ تو ز سنگ ساخت
پئ چون بشهرِ وصل برد بارگِ صبر — کش سنگلاخ مرحله هجر لنگ ساخت
بیم منم چو تنگیِ دل چون غمت فزود — اُستاد فطرت از ازل این خانه تنگ ساخت
مجموعهٔ الیست هر ورقِ گل ز حسنِ تو — مُرغ چمن چرا بهمین بوی و رنگ ساخت
سنگِ جفای عشقِ تو در یکدگر شکست — هر چند عقل شیشهٔ ناموس و ننگ ساخت

جامی گسست رشتهٔ تسبیح و زهد را
خواهد ببزم دُرد کشان تار چنگ ساخت

قدم بطرفِ چمن نه که سبزه نو خیز ست — ننگوفه در قدمِ دوستان درم ریز ست
مده بباد گرانمایه عمر بی باده — کنون که باده فرح بخش و باد گلبیز ست
سرودِ مجلس تو صوتِ عندلیب بس ست — ببانگ چنگ مخوری که محتسب تیز ست
بکف پیاله لعلیست لاله را یعنی — پیاله گیر که از می نه وقت پرهیز ست

مئ و نقلست و رود من شب و روز
بنام ایزد زهی ورد و زهی وقات

جهان مرآت حسن شاهد ماست
فشاهد وجهه فی کل ذرات

سلوک راه عشق از خود رهائیست
نه قطع منزل و طی مقامات

سعادت خواهی از عادت گذر کن
که ترک عادتست اصل سعادات

مزن بیهوده لاف عشق جامی
فان العاشقین لهم علامات

بر درت جا کنند اهل نجات
رفع الله قدرهم درجات

گر تو خواهی زکات خوبی داد
ما فقیریم و مستحق زکات

هر که دارد وقوف این سر کو
لا یزید الوقوف فی العرفات

تا تو شوئی ز می لب چو شکر
آب شد قند و کوزه گشت نبات

خط سبز تو زیر سایهٔ زلف
خضر خام حواله ظلمات

مردم از لعل تو بطالع من
خاصیت بین که داد آبحیات

توبه کردی شراب خور جامی
اتبع السیات بالحسنات

خطت گرد لب آن مشکین نباتست
که رسته بر لب آب حیاتست

بهر کس دارد آن چشم التفاتی
بحال ما چرا بی التفاتست

براه کعبه وصلت دو چشمم
یکی چون دجله و دیگر فراتست

شد خاک پای در رهِ او صد خدا شناس
فارغ گذشت و راهِ خدا را نگاه نداشت

سهم حوادثش مرساد ار چه غمزه اش
از سینه ام خدنگ جفا را نگاه نداشت

هر جا که شد مقیم درت حرمتی نیافت
چون در صفِ سگانِ تو جا را نگاه نداشت

در غیرتم زباد که از چشمِ مردمان
چون سرمه خاکِ آن کفِ پا را نگاه نداشت

صوفی صفای دل بغم غیر تیره ساخت
آئینهٔ خدای نما را نگاه نداشت

جامی پس از دعای وصالت ز هجر سوخت
افسوس ازین دعا که بلا را نگاه نداشت

آنکه بر گل گره از جعدِ سمن بوی تو بست
رشتهٔ جانِ مرا در شکنِ موی تو بست

طعنه بر طوطیِ طبعم مزن از کم سخنی
که بر در راهِ سخن لعلِ سخن گوی تو بست

لله الحمد که جان معتکفِ حضرتِ تست
گر چه تن بارِ اقامت ز سرِ کوی تو بست

هیچ شب دیده نه بندم من غمدیده بخواب
چون کنم خواب مرا نرگسِ جادوی تو بست

خانهٔ صبرِ من آن روز بر انداخت فلک
که بدین قاعدهٔ طاقِ خمِ ابروی تو بست

نافه کز خونِ جگر پرورد آهوی چین
در دلش خون گره از نکهتِ گیسوی تو بست

میدهد زینت بازارِ سخن جامی را
نخلِ نظمی که بوصفِ قدِ دلجوی تو بست

صلای بادهٔ زد پیرِ خرابات
بیا ساقی که فی التاخیر آفات

من و مستی و ذوقِ می پرستی
چه کار آید مرا کشف و کرامات

هر نشان کز خونِ دل بر دامنِ چاکِ منست
پیشِ اهلِ دل دلیلِ دامنِ پاکِ منست

دمبدم ای غنچه ز عنا مخند از گریه ام
کاین چمن را آب و رنگ از چشمِ نمناکِ منست

عشقِ او بگرفت بالا تا دل و جانم بسوخت
آری این آتش بلند از خار و خاشاکِ منست

چاشنی شربتِ مرگم رها ناد از داغِ هجر
آنچه در کامِ کسان زهرست تریاکِ منست

شد تنم فرسوده زیرِ سنگِ بیدادِ بتان
کشته عشقم من این سنگ‌ها خاکِ منست

ترکِ مرهم گو طبیبا کاین جراحت بر دلم
یادگارِ ناوکِ بدخوی بی باکِ منست

گفتمش بردی ز جامی دل بزلفِ خویش بند
گفت هر صیدے کجا لائق بفتراکِ منست

شب با درِ رخت در دلِ ویران شبه ره داشت
ویرانه ما روشنی از پرتوِ مه داشت

دل داشت در آن زلف سیه خانه از این بیش
آن بخت کجا شد که دلِ خانه سیه داشت

سیلِ مژه بربود مرا همچو خس از جای
خود را نتوانم ز گرانگریه نگه داشت

دی جلوه کنان میشد ای اندر صفِ خوبان
با حشمت و جاهی که نه سلطان نه سپه داشت

طرفِ کله از ناز شکستی و جهانے
از هر طرفے چشم بر آن طرف کله داشت

افتاد مرا با تو همان قصه که مردم
گویند فلان گلبنی اندیشه شبه داشت

جامی که بشمشیرِ ستم ریختیش خون
جز دعویِ عشق تو ندانم چه گنه داشت

درد آکه یار جانب ما رانگه نداشت
آئینِ مهر و رسمِ وفا رانگه نداشت

زانسان که گل از خار دمد در دل جامی
گلهای وفا میدمد از خار جفایت

روی خود را مگو شریک مه است — در نگوئی که لاشریک له است
نارسیده بچارده سالت — رویت افزون ز ماه چارده است
ملک هستی تمام طی کردم — تا بوصلت هنوز نیمه ره است
تا تو بستی نقاب تو بر تو — بر رخم خون بسته تبه است
کی پذیرد ز شمع مشعل نور — هر که را شب دود دل سیه است
جانب عاشقان نگه میدار — حشمت بادشاه از سپه است

خانقه میکده است جامی را
بادهٔ کهنه پیر خانقه است

غزالی چو تو در صحرای چین نیست — چو جای چین کن در دی زمین نیست
نه نیم لاله رخساری درین باغ — که داغ عشقت او را بر جبین نیست
بنفشه راست چون زلف کجت راست — چنین رسته نظر بر یاسمین نیست
نرفت از جان تمنای لب تو — مگس بی آرزوی انگبین نیست
چه سودای زاهد از دلق ملمع — چو از عشقت علم بر آستین نیست
دهانت را وجودی خرده بنیان — تصور کرده اند اما یقین نیست
شدی بر رغم جامی یار اغیار — مکن جانا که شرط آیین نیست

چو نقش خط در رخت بست در غزل جامی
بیاض صفحهٔ خورشید را مسوده ساخت

چگویم کز فراقت چون نمی ای دوست — جگر پر درد و دل پر خون نمی ای دوست
بنومیدی ز خود کردی سرم پست — رساندی باز برگردون نمی ای دوست
میان رهروان بودم فسانه — ز ره بردی بیک افسون نمی ای دوست
چنان از لعل میگون تو مستم — که فارغ از می گلگون نمی ای دوست
ز نقد عشق اگر خالی بود جیب — چه سود از گنج افزیدون نمی ای دوست
کم در حشمت و جاه از سگانت — ولیکن در وفا افزون نمی ای دوست
مکن با من حدیث از جام و بادہ — که دور از آن لب میگون نمی ای دوست

مگر جامی سگ این آستان نیست
مکن زین دائره بیرون نمی ای دوست

صد شاخ گل تازه نشاندم بهوایت — باز آ که یکی زان همه ننشسته بجایت
بی نکهت پیراهن تو خرقه زدم چاک — ای غنچه خندان بکشایند قبایت
مرغی ز گلم گر ز پس مرگ بسازند — جائی نپرد جز بدر و بام سرایت
سایم بته کفش تو رخ بهر تسلی — چون دسترسم نیست که بوسم کف پایت
هر چند بهر روی قفا می خورم از تو — هر جا که روی روی نیاریم ز ففایت
هر کس بدعا دفع بلائی ز خود کند — یارب چه بلائی تو که جویم بدعایت

قصد شهرت نبود جامی را | کاینهمه نظم آبدار نوشت

بهر احباب بر صحیفهٔ دهر
نکتهٔ چند یادگار نوشت

حریم منزل جانان بر دو عالم ماست | خوشا کسیکه درین گفت و گوی محرم ماست
ز بار غم قدِ ما حلقه گشت چون خاتم | بفرق سنگِ ملامت نگینِ خاتم ماست
جدا ز سرو قدان فرش سبزه را در باغ | بساطِ عیش ملوکان پلاسِ ماتم ماست
مزاج خسته دلان را بجز غم تو نساخت | علاجِ ما بالغم اولی اگر ترا غم ماست
درازیِ شب ما را اگر نمی دانی | ز ناله پرس که تا وقت صبح همدم ماست
طبیب ریش مرا دید و گفت در جگرے | که زخم عشق کند جا چه جایِ مرهم ماست

ببزم ما سخن از جام جم مگو جامی
سفالِ میکده جام و گدای او جم ماست

بیا که چرخ مشعبده هزار شعبده ساخت | که باز کار جگر خستگان غمزده ساخت
اگرچه قاعدهٔ چرخ کارسازی نیست | برغمِ اختر من برخلاف قاعده ساخت
من و امیدِ شهادت بتیغ آن شاهد | که قوتِ جانِ شهیدِ خود از مشاهده ساخت
بصبر کوش دلا روزِ هجر فائده نیست | طبیب شربتِ تلخ از برای فائده ساخت
بدر آن لب میگون نشاند زاهدِ شهر | حریم صومعه را تاک و وقفِ میکده ساخت
بجنگجوئیِ چشمت خوشم که مے باید | حریف مردم بدست را بعربده ساخت

مذہبِ عشق کجا چاشنیِ عشق کجا
آن یکی ملحِ اجاج آمد و این عذبِ فرات

با وفائی تو در آمیخت چنان آب و گلم
کہ دمد بعد وفات از گلِ من بوی وفات

مُرد جامی بسرِ تربتِ او بنویسید
ہذہ روضۃ من حلّ بہ العشق فمات

ای واضح والضحیٰ احببنیت
والّلیل نقابِ عنبرینیت

طٰہٰ رسمی ز داستانت
یٰسٓ علمی بر آستینیت

جنت اثری ز فیضِ مہرت
دوزخ شرری ز تافِ کینیت

اسرارِ وجود را کماہے
دیدہ نظرِ خدائ بینیت

پیشِ تو سپہر چون زمین ست
عالم ہمہ روی بر زمینیت

تو صاحبِ کان کنت کنزاً
اعیانِ رسل قرائضہ چینیت

چون بر تو خدائ آفرین گفت
جامی چہ سزائے آفرینیت

یار خطے کہ بر عذار نوشت
یولج اللیل فی النہار نوشت

والضحیٰ را کہ وانمش رخِ تست
سورۃ اللیل بر کنار نوشت

بخطِ سبز وصفِ خطِ رخت
سبزہ بر طرفِ لالہ زار نوشت

لبِ او پر شکر ز مشک و گلاب
مرہمِ سینۂ فگار نوشت

بر بیاضِ رخم محرر اشک
قصۂ دردِ انتظار نوشت

نه اگر داشت معلم هوسِ کشتنِ خلقے — بتو این ناز و کرشمه زچه آموخت بمکتب
نشود مهرِ تو از دل بجفاهای پیاپے — نرود سوز تو از جان بدعاهای مجرّب
تب هجران تو یارب چه جگرسوز نبی شد — که طبیب ار تو نباشی نبرد جان کس ازین تب

بشراب ار نفروشم سر و دستار چو جامی
نکنم در صفِ رندان پس ازین دعویِ مشرب

ای در هوای مهرِ تو ذرّاتِ کائنات — واقف نه از کماهی ذات تو هیچ ذات
شد چشمِ عقل خیره چو در سیدا ازل — حسنت نمود جلوه در آئینهٔ صفات
هر خشتی از کنشت شود کعبه دگر — گر پرتوِ جمال تو افتد بسو منات
هر جا که تافت پرتو انوار عزّتت — عزّی ندید عزّے و قدری نه لات
در بحر کبریای تو آنکس که شد فنا — چون خضر برده راه بسر چشمهٔ حیات
هر کس بکعبهٔ طلبت رو نهد نخست — از کلِّ کائنات کند قطع التفات

جامی بجنبش جامے لب تشنه را بلطف
زان باده کز کدورتِ جلبش دهد نجات

ای صفاتِ تو نهان در تهِ هر ذرّه ذات — جلوه گر ذات تو از پردهٔ اسما و صفات
ما گرفتار جهت از تو نشان چون یابیم — ای سراپردهٔ اجلال تو بیرون ز جهات
از ندایِ تو در افتاد صدایِ بجرم — خواست صد نعره لبیک ز اهلِ عرفات
ماند از بیم عشاے که تو ایم شنید — در نه هر دم وزد از گلشنِ وصلت نفحات

بیش ازین کو آفتاب آن عارضِ نازک مسوز
ورنه آهی برکشم از دل که سوزد آفتاب

زاقتابِ آن رخِ چون پوشد کسی کز ناز کے
تاب می نارد که بردے سایه اندازد نقاب

جامی از غم مرد چون تاخیر قتلش کرد یار
آه کز بخت وی این تاخیر شد عینِ شباب

هر صبح کآفتابِ رخت سر زند ز جیب
گر من چو صبح چاک زنم جیبِ جان چه عیب

چون گشت ساقی آن لبِ میگون چو جامِ من
گر طیلسان زهد به صهبا دهد صهیب

پیران سرم همه اجوانی زره فگند
آنجا که حکمِ عشق چه جایِ شباب و شیب

بر مارِ زلفِ عشق زدم آن دم که ساز کرد
اسبابِ جلوه شاهدِ خلوت سرایِ غیب

اشکِ من از عقیقِ یمن میدهد نشان
مژگانِ سعد علے ایمن العذیب

سیراب کن ز بحرِ یقین جانِ تشنه را
زین پیش خشک لب منشین بهرِ سرابِ ریب

جامی بزیرِ خرقه ز خود یافت دوست را
زان رو کشید پای بدامان و سر بجیب

بهرِ من کرر ساند که من دل شده هر شب
ز غمِ هجر رسانم به فلک نعره یا رب

نتوان بوسه زد آن لب کنم آما هوس آن
که بیوسم لبِ جامی که رسد گاه بآن لب

سرِ من گر چه نشاید که به فتراک به بندے
چه شود گر بگذاری که نهم بر سمِ مرکب

چو مرا مذهب و ملت همه شد در سرِ کارت
چه زنم لاف ز ملت چه کنم دعوے مذهب

سخنِ ظلمِ تو گفتن به سلطان که تواند
که در آنحضرتِ عالی چو تو کس نیست مقرب

کی توان سودای عاشق را علاج — ترک این ما خولیا کن ای طبیب
شحنه را گر در دو دین بودی دری — گردن واعظ بشمشیر خطیب
روی خود بنمایمت گفتی زدور — کاش بودی این سعادت عنقریب

نالهٔ جامی ز شوقت دور نیست
زانکه تو بر برگ گلی او عندلیب

آفتاب حسن طالع شد چو افگندی نقاب — حسن طالع بین که دیدم آن رخ چون آفتاب
در خیال خط مشکین تو با عارض بهم — دم بدم چشمم ترا می زند نقشی بر آب
خاک آن در زیر سر شبها غنودن دولت است — عمر بگذشت و ندیدم هرگز این دولت بخواب
میکند هر دم دل بیهوشم آن لبها هوس — مست رفتار از دست و دارد همچنان ذوق شراب
داغ دل را آه های آتشین باشد نشان — دود در روزن دهد هر آگهی از سوز کباب
من که در میخانه با دردی کشان همخانه ام — خانه ام خواهد شد آخر در سر می چون حباب

گفتهٔ جامی نگیرد چون زر خالص رواج
جز با کسیر قبول طبع شاه کامیاب

کجا زد خیمه چون ماه سپهر آن آفتاب — بیدلان از رشتهٔ جان ساختند آنجا طناب
بسکه در هر منزلی آمد ز چشمم سیل اشک — خیمه ها در دین مردم نماید چون حباب
تا نشانم گرد راهش هر طرف تابد عنان — پیش پیش خیل او پاشم ز ابر دیده آب
او رود چون ران سمند و من ز ران سم گرچه دور — دست او گیرد عنان یا پای او بوسد رکاب

سلام من اللہ مولے العوارف — سلام من اللہ معطے المواہب
علے روضۃ حل فیہا حبیب — رفیع المعارج نبے المراتب
طلیحے کہ جمع ست در بزم وصلش — فنونِ مقاصد صنوفِ مآرب
فصیحی کہ درجست در درجِ لعلش — رموزِ نوادر نکاتِ غرائب

باقبالِ دردش رست جامی
زسیلِ مرادات ونیلِ مطالب

ولا بطرفِ چمن جامِ خوشگوار طلب — حریفِ سروقد ویارِ گلعذار طلب
طفیلِ صحبتِ یارست نقل وبادہ وجام — چو برگِ عیش بسازی نخست یار طلب
زموجِ حادثہ گر اوجِ آسمان بگذشت — بکشتیِ مِی گلگون رہِ کنار طلب
سخن زصفوتِ صوفی وزہد زاہد چند — صفای صفوتِ رندان دردخوار طلب
فلک برشتۂ امیدت ار نہ گرہ ہے — کشادِ آن گرہ از زلفِ مشکبار طلب
بہر دیار کہ روزی گذشت محملِ دوست — دلِ رمیدۂ ما را دران دیار طلب

زجامِ مِی چو ترا وقت خوش شود جامی
مزید حشمتِ شاہِ جم اقتدار طلب

چون نصیب ما نشد وصلِ حبیب — ما و درد بی نصیبی یا نصیب
درد دوری زان دراز است این نفس — محنتِ غربت نداند جز غریب
گرچہ از تردیکِ خلق است آن رخ — دور بہتر باشد از چشمِ رقیب

جامی امشب دوستان رقص عشقند و سماع
زعم زاهد را تو هم دستی بزن پای بکوب

دردمندم عاجزم بیمار و تنها و غریب
حال خود مشروح گفتم وقت لطفست ای طبیب

هر شفا در حقهٔ لعل ست و آن در دست تست
حقه بکشا و کرامت کن شفای عنقریب

جوششِ دریای فضلت نیک دید از ما مباد
گرچه از بد بدترم حاشا که مانم بی نصیب

عاشقِ بیمار را وصلِ حبیب آمد علاج
زانکه دست آویزِ من تنهائی و غربت لبست

با تو دست آویزِ من تنهائی و غربت لبست
با غریبان لطف و رحمت نیست از خویت غریب

عمر شیرین عیش خوش از دولتِ وصل تو بود
لا بقائی بعده بی تو ولا عیشی یطیب

بندهٔ جامی را بمسکینانِ این درگاه بخش
استجب هذا الدعا فی شانه یا مستجیب

بدا برق لطحا و الدمع ساکب
زهی عشق مستولی و شوقِ غالب

خوش آن برقِ رخشان که از کوی جانان
درخشید چو بر آسمان نجمِ ثاقب

نگاری که رو بند حورانِ جنت
غبارِ دیارش بمشکین فوائب

دلم سوخت از شوقِ او گرچه گویم
خیالِ رخش مست در جان مصاحب

ویا حادی العیس بالله شم
بقطع الفیافی وطی السباسب

زان منزلِ خوش وزان ربعِ دلکش
کز دنیست یکدم دلِ خسته غائب

فکن جبهه لله ار میتوانی
ازین بیش صرف زمامِ نجائب

زاهد بخیال آن دو ابرو ی — سر برده فرو بکنج محراب

در وصف رخت از نظم جامی

از بسکه ترست می چکد آب

میزند مشت بر دیم که مبین سوختی بیب — هیچکس نیست چو من مشتکی از دست رقیب
گر نهد دست به نبض من محزون زند — شعله چون شمع زتاب تبم انگشت طبیب
هر کرا عشق تو آداب خرد برهم زد — نیست ممکن که مودب شود از پند ادیب
روز آدینه بمقصوره در آتا خواند — خطبهٔ سلطنت حسن بنام تو خطیب
بر چمن گر گذر د نکهتی از پیرهنت — پر شود دامن و جیب همن و غنچه ز طیب
هر که با صورت شیرین پسران عشق نباخت — نیست از معنی پیران رهش هیچ نصیب

جامی آن به بغریبان ننهد گوش کمن

بیش ازین در سخن انگیز خیالات غریب

ای ترا قد خوب و ابرو خوب و زلف و چهره خوب — بر زبان اهل دل نام تو محبوب القلوب
با لب شیرین تو زد لاف شیرینی نبات — مصریان از شهر خود کردند بیرونش بچوب
با تو هر کس را هوای دولت همخانگیست — خانه را اول ز گرد هستی خود گو هر دو روب
با دهانت در میان دارد دم سری نهان — لیس یدری سر قلبی غیر علام الغیوب
گفت با مجنون کسی کای در گدای عشق غرق — تب الی مولی جمیل العفو غفار الذنوب
گفت مجنون گر هوای غیر لیلی میکنم — توبه اما من هوا لیلی فانی لا اتوب

کجاست تاب درشتی چنان لطیفے را
بجان خویش که آهسته بزربان سوئی لب

به نبض جستن من اے طبیب دست میار
که آن تنی که تو دیدی گداخت از آتش تب

برنیز بر سر جامی مغال دردی درد
که نیست درخور او جام صاف عیش و طرب

چندانے معلم هر روز تا شب
باشد غم عالم مجموعش مکتب

شد فرش دیبا از سبزه صحرا
ارسا معنا تیر تفع و ملعب

تسلیم آداب و راحه حاجت
کو خود ز آغاز آمد مؤدب

هر جا خرامد بهر دعایش
خیزد ز جا ها فریاد یارب

در دور لعلش منع از شرابم
ای خواجه دورست از لطف شرب

دی ترک عشقش مذهب گرفتم
چون دیدم آن رخ گشتم زمذهب

جامی ازان لب بیچون صراحی
دارد درونی از خون لبالب

ای روی تو اختر جهانتاب
شد تیره شبم ز هجر در یاب

من تاب نیارم از تو توبه
من تاب من العجیب ما طاب

عمریست که بر درت توام من
یکبار بپرس من علی الباب

خواب اجل از تو غایبم برد
من غاب کما یقال قد غاب

چون چشم تو خوابناک مستی
صاحب نظران ندیده در خواب

ز دور رفت و دیر آمد صبا ای دل بکن صبری
آن حریف دیرصلح زود جنگ خویش را

عشق رسوا نیست جامی یا نجوبان دل مده
یا بکلی بگطرف ننام و ننگ خویش را

باب الباء

روحی فداک ای صنم الطجی لقب
آشوب ترک و شور عجم فتنهٔ عرب

کس نیست در جهان که ز حسنت عجب نماند
ای در کمال حسن عجب تر ز هر عجب

هر کس نیافت جرعه از جام وصل تو
زین بر نگاه تشنه جگر رفت و خشک لب

تا زلف تو شب ست و رخت آفتاب چاشت
دالیل والضحی ست مرا در دو روز و شب

کامی ز لب بخش که عشاق خسته را
صد خار خار در جگر افتاده زان طلب

رفتن بسر طریق ادب نیست در رهت
ما عاشقیم دست نیاید ز ما ادب

دل باد منزل غم و سر خاک مقدمت
کاین موجب شرف بود آن پایه طلب

مطلوب جامی از طلبم گفته کیست
مطلوب او همین که دهد جان درین طلب

بگوش مه رسد آواز یاریم هر شب
مهی تو نیز بگوش تو میرسد یارب

ز هجر روی تو روزم شبست و این شب را
پدید نیست بغیر از سرشک من کوکب

رخت بچارده سال این جمال و خوبی یافت
کجا رسد تو مباد فلک بچارده شب

سرم چه لایق فتراک بستن ست این بس
که در رهت شود آزرده از سم مرکب

بی تو گشتم چو خیالے و نجا طمر نگذ فت
هرگز این نکته ات آخر چه خیالست ترا

نیست ره سوے تو ام خبر چه و بال امید
مشکن بال و پرم را که وبالست ترا

جامی اندر لب ساحل مکن از بحر عشق
که بردن رفتن ازین ورطه مجالست ترا

زلف تو بر سمن پریشان کرد و مشک ناب را
ضایع شاخ افگنده بر گل سنبل سیراب را

از رخ مسجد و را ایمان دو ابرو می ربود
نیست معنی آیه رو در روی خود محراب را

بسته را تا باز داند دهان لب بر گشاید بی کلام
دال بر تنگ آمد ازین معنی او لو الالباب را

باد شبها خاک پایت زیر سر خواهم نهاد
گر ندانم دولت بیدار خود این خواب را

نیست از قتل عجب مژگان غمزه ات هرگز خطا
کی ضلالت خیزد از خون ریختن قصاب را

در نمی آید دلم را از خیالت هیچ باب
بر دمی از بیکران دری بگشای فتح باب را

نیست دلکش تر سر کوی جامی از نظر خوشت
وقت خوش میکن بدین دلکش سرود احباب را

زان همی ریزم سرشک لاله رنگ خویش را
تا ز خون دیگران شوئی خدنگ خونیش را

می چنین گلرنگ و گلبو نیست با گل پیش تو
شست و آب از انجا لئت آب و رنگ خویش را

میگذارم همچو زر در بوته بس کز آه گرم
میفروزم کلبه تاریک تنگ خویش را

سیم را در سنگ جا باشد تو چون جا کرده
در بر بیرحم دل نبود چو سنگ خویش را

ساختی متعدم چو چنگ آن طره از دستم مگیر
بهتری بی تو مبند چنگ خویش را

از خم محراب ابرویش هانا خاطری — ای که هرگز پشت طاعت خم نمی بینم ترا

از تو هر مو بر تن جامی غمی دارد جدا
وز غم او یکسر مو غم نمی بینم ترا

بام برآود جاوه ده ماهِ تمامِ خویش را — مطلعِ آفتاب کن گوشهٔ بامِ خویش را
شد غلامے درت صرف جوانیم همه — بهر خدا تفقدے پیرِ غلامِ خویش را
با همه میرسد غمت قسمت بنده هم بده — خاص بدیگران مکن رحمت عامِ خویش را
برد متاع هستیش زود بکشور عدم — هر که بدست عشق تو داد زمامِ خویش را
در رورقے که کرده ام نام سگانت رازم — زیر ترک نوشته ام از همه نامِ خویش را
بر من خسته دل مزن طعنه بنام نیکوان — صید کسی دگر مخوان آهوی دامِ خویش را
بر تو سلام میکنم گرچه فرو دیافتم — با شرف جواب تو قدر سلامِ خویش را
پخت زلف خم خم و لم خام هنوز کار من — پیش تو عرضه میکنم پخته و خامِ خویش را

جامی تشنه لب که شد خاک ز شوق لعل تو
باده خورد بروفشان جرعهٔ جامِ خویش را

ای در ابرو گره افگنده چه جالست ترا — گوے از صحبت احباب ملالست ترا
موجب حسن تو تنها نه خط و خال فتاد — عشق ما نیز ز اسباب جمالست ترا
تشنگان را بدمی آب تفقد می کن — ای که منزل بلب آب زلالست ترا
بر دل از غصه مرا رنج ملالیست عظیم — تا بهر سفاه سر غنج و دلالست ترا

باغم مهجوری واندیشهٔ دوری خوشم
هر نفس جامی مدم بر من فسون عافیت

غاطر شاد و دل خرم نمیسازد مرا
با بلا خو کرده ام این دم نمیسازد مرا

خواهم اندر عالم دیگر ز هجرت خانه ساخت
دیگر آب و خاک این عالم نمیسازد مرا

شد خاک قدم طوبی آن سرو سهی قدرا
ای پیکر روحانی از زلف نبه دامی
من نقش خطت بستم روزی که قلم بانجو
من زنده و تو خیزی خون دگران ریزی
میپسند ز قتل من آزار بران ساعد
وردت ز ازل آید تا روز ابد باید

ما عظمه شانا ما ارفعه قدرا
در قید تعلق کس ارواح مجرّد را
میزد رقم هستی این لوح ز بر جد را
هر لحظه ازین غصه خواهم بگشم خود را
یک تیغ زن از غمزه خون ریز زمن صد را
چون شکر گزارد کس این دولت سرمد را

در وصف خطش جامی آهن سخن نو کرد
ذوقی دگر ست آری اشعار مجدد را

گرچه هر روز ز صد ره کم نمی بینم ترا
هر بنا محکم ز سنگست ای دلت چون سنگ سخت
عشق شد در دل مقیم ای عقل رو دیگر مجو
بهر قتل عاشقان میدمت زین پیش خم
ملتمس پاک تو گوئی ز آب و خاک دیگر ستت

خون همی گریم اگر یکدم نمی بینم ترا
چون بنائی دوستی محکم نمی بینم ترا
کاندرین خلوت سرا محرم نمی بینم ترا
چون بنجت طرسیدان هم نمی بینم ترا
جنس آب و خاک این عالم نمی بینم ترا

اگر بای سگش می بوسم ای ناصح مزن طعنه
که من روزی بکوی آشنائی دیده ام اورا

بجای هر سر مو بر تن من باد صد نشتر
اگر خواهم زدر دودوست خالی یکسر مورا

نیفتادی میان خاک و خون مردم اگر بودی
براهش روی افتادن سر شک بی ره رورا

چنین افتاده در سودای کوی او مرد جامی
مبادا گر تو عار آید سگان آن سر کورا

به کعبه گر نمائی جمال خود مارا
ز خون دیده کنم لعل رنگ بطحارا

بدور حسن تو از مهره وفا پرداخت
شعبده فلک این حقه ای مینارا

ز شوق طوق سگان در تو گردن نهیم
مسبحان فلک سبحه ثریا را

تبرک عشرت امروز چون کنم که کسی
ضمان نمیشود از من حیات فردا را

مریض آن لبم ای ناله چون سبی بشتاب
بپرس شرح هر اوای من مسیحا را

کنار ره کن زجهان تا رسی بجانان عشق
بکوه قاف طلب آشیان عنقا را

حریم میکده جامی مقام پاکان ست
زداغ زرق بشو خرقه مصلا را

با تو یکدم نجست بد همدم نمیسازد مرا
در حریم وصل تو محرم نمیسازد مرا

دیگران را شاد دارای دل بوصل خود کزین
عاشق غمخواره ام جز غم نمیسازد مرا

نیست سوز عشق را جز صبر چاره سازگار
آزمودم بارها آن هم نمیسازد مرا

بهر تسکین دل افگار من مسکین طبیب
ساخت صد مرهم ولی مرهم نمیسازد مرا

گر کند غنچه با تو دعوی لطف — برد با خویش زند نسیم صبا
دیده هر دیده ایم جا در وے — تا ز روی تو مانده اند جدا
تو بلائے خدائے وخلقے — بد عا خواهد این بلا ز خدا
آئینه از تو رخ نمی تابد — تبود ارند روی اهل صفا

هر که در هائے نظم جامی دید
گفت لله در ناظمها

گاه در دل سازوگه در دیده جا — هر دو جائے تست یا بدر الدجا
طوبی آمد قصد تو وقت خرام — گر خرامی سوے ما طوبا لنا
تا بهر چشمی ز راهت سرمه برد — چشم من دارد غبارے از قبا
من نگویم بنده خویشم شمار — نیست حکمی بنده را بر پادشا
خواهم از دل برکشم پیکان تو — لیکن از دل برنمے آید مرا
پرده بگشا چون نمودی آن دو لعل — تا رخت بینیم بعد از عمرها

گر سر جامی جدا سازی ز تیغ
به که سازی ز استان خود جدا

معلم کو مده تعلیم بیداد آن پری رو را — که جز خوے نکو لائق نباشد روی نیکو را
مرا چشم نکوئی بود ازان بد خو چه دانستم — که خواهد گوش کردن در حق من قول بدگو را
رقیبا چون بره می بینم افتاده رحمی کن — یکی ز نیسو خرامان بگذران آن سرو دلجو را

صبر و خرد از دلم چه جوئے — درد در تو خود گراست اینها
چشم تو بزار فتنه انگیخت — ای شوخ چه فتنهاست اینها
نرخ تو دو کون چون نهد عقل — یک موی ترا بهاست اینها
از جور و جفاے تو نالم — کز هیچ تو ئے وفاست اینها
کوے تو ز درد و آه پُر شد — یارب ز دلِ کهاست اینها

گوئی که رواست قتل جامی
وانگه نکشے رواست اینها

با سیران نظری نیست ترا — بر غریبان گذری نیست ترا
چون نیاری دگرم پیش نظر — گر نظر باد گری نیست ترا
قول دشمن مشنو در حق من — گر ز من دوست تری نیست ترا
خون دل بر مژه ام بست جگر — چند گوئی جگرے نیست ترا
در دولت نالهٔ ما را چه اثر — از وفا چون اثرے نیست ترا
سرم از خاک درت دور مکن — گر ز من در دسری نیست ترا

جامی از عشق بتان عار مدار
غیر ازین چون هنری نیست ترا

زد بر فتار خوش قدت رهِ ما — رفع الله قدره ابدا
تو همائی و نیست خیل همای — خیره دوز لعنت تو دام ظلما

برفت عقل و دل و دین برفت جان تنها
چو آن غریب که ماند ز کاروان تنها

چو خوان ورد تنها وی خیال را نفرست
که مهمان نتشاند سر میهمان تنها

حدیث موی میانان چو در میان آید
تو در خیال من آئی از ان میان تنها

ز زلف و خال و خطت چون رهم بحیلهٔ عقل
گرفت از همه رو در پاسبان تنها

بسان خامه دو بودی زبان من اکنون
که شرح شوق تو نتوان بیک زبان تنها

چونی چگونه ننالم که شد ز ناوکِ تو
هزار رخنه ام در هر استخوان تنها

مرو بجلد برین بی خیال او جامی
که لذتی ندهد گشت بوستان تنها

میفزائی خطِ مشکین عارضِ چون سیم را
میکشی بر صفحهٔ امید حرف بیم را

روی تو در احسن التقویم اگر دیدی حکیم
کی نهادی زر افتاب و مه رقم تقویم را

کشور خوبی مسلم شد ترا در گوش کس
حلقهٔ خدمت سر افرازان هفت اقلیم را

عاشقان را خاک پای خود کنی هر دم خطاب
با فرودستان زحد بیرون مبر تعظیم را

گر حسود از فتنهٔ آتش زد جانه را باک نیست
آتشِ نمرود گلزار آمد ابراهیم را

حکمت آموز دل پاکت سروش غیب بس
کو معلم بر شکن هنگامهٔ تعلیم را

تیغ میرانی که جامی نقد جان تسلیم کن
هر چه فرمائی بجان استاده ام تسلیم را

خال و خطِ جانفزاست انیها
یا آفتِ جانِ ماست انیها

ای مهر تو از صبح ازل همنفس ما — کوتاه زد امان تو دست هوس ما
ما قافله کعبهٔ عشقیم که رفت ست — سر تا سر آفاق صدای جرس ما
آن بلبل مستیم که دور از گل روی ت — این گلشن نیلوفر آمد قفس ما
از دود دل ما خبر ای شعلهٔ شوقت — آتش زده در خرمن خاشاک و خس ما
خواهیم بیک جرعه می از خویش خلاصی — از پیر مغان نیست جز این ملتمس ما
در پای خم آلوده لب از می چو فتیم — دانند ملائک به پر خود مگس ما

جامی بدرت جان بکف دست رسید ست
یعنی که همین تحفه بود دسترس ما

زخمه کردی دل بقصد جان من دیوانه را — دزد آری بهر کالای شکافد خانه را
تخم مهر خال او در دل مبفگن ای رقیب — پیش ازین ضایع مکن در سنگ خارا دانه را
خیز کو مشاطه کاندر زلف مشکینت نماند — بسکه دلها شد گره راه گذشتن شانه را
میکنم سینه نباخن کرده رو در کوی تو — میکشایم روزنی سوی تو این ویرانه را
عاقبت خواهم ز تو بیگانه گشتن چون کنم — زآشنایی پیش تو قدر افزون بود بیگانه را
عشق یکرنگی تقاضا می کند این روشن ست — ورنه شمع آتش چرا زد همچو خود پروانه را

جامی از خود رفت زان بت قصه کم گو ای رفیق
مستمع در خواب شد کوتاه کن افسانه را

دمی بخاک پاش باصد ذوق میسودم مژه
گفت جامی گرد شد آهسته زن جاروب را

چو اشک خویشتن علقم میان خاک و خون بینم
ز رشک آنکه بنیم جام می را لب بر آن لبها

شدی مشهور شهر آنسان که همچون سورهٔ یوسف
همی خوانند طفلان قصهٔ حسنت بمکتبها

بخواب ار بردرت یابند جا جانهای مشتاقان
به بیداری کجا آیند دیگر سوی قالبها

ز تو هر شب ز بس یارب رود بر آسمان افغان
ملائک را غلط در سبحه از غوغای یارب‌ها

تنم را از آتش دل هر دم افزاید تب دیگر
خدارا ای اجل رحمی که جانم سوخت زان تنها

شدم بدبخت ز اشک خود نشد آبی مرا هرگز
سعادتمندی روزی ازین سیاره کوکبها

ز هفتاد و دو ملت کرد جامی روی عشق تو
بلی عاشق ندارد مذهبی جز ترک مذهبها

آنکه از حلقهٔ زر گوش گرانست اورا
چه غم از نالهٔ غوغای جگرانست اورا

گو کله برشکن از ناز که در مسند حسن
منصب شاهی زرّین کمرانست اورا

دیده دریاست مرا زان گهر پاک که جای
صدف سینهٔ صاحب نظرانست اورا

شد مرا حال دگر از غم آن شوخ ولی
نظر لطف بحال دگرانست اورا

دی گذشت از من بدرود و دگر بار نگشت
وه که خاصیت عمر گذرانست اورا

خاک شد دیدهٔ غمدیدهٔ مجنون و بنوز
چشم جان جانب لیلی نگرانست اورا

تیغ بیدران در دل جامی نگرفت
زانکه دل در کف شیرین پسرانست اورا

زان حالها که پیش من آمد بعد از تو | اکنون فسانه ایست بهر انجمن جدا

دانی که چیست جامی ازین آشانه دور
آشفته بلبلیست ز حسرتم چمن جدا

گر بدانی قیمت یکتاره موی خویش را | کی دهی بر باد زلف مشکبوی خویش را
آمدی بار دگر چون گل تازه تر دوشم بخواب | تازه کردی در دل من آرزوی خویش را
تا نگردد گل ز شرمت زین همه دل کز بتان | میربائی فرش سنگ انداز کوی خویش را
باغبان در چشم من عکس رخ و زلف تو دید | لاله و سنبل نشاند اطراف جوی خویش را
خاطرم زالایش زهد ریائی شد ملول | یکدم و کاسه در دو خواهم شست شوی خویش را
ای که گوئی خوی ازان بت میتوانی باز کرد | رو که من به می شناسم از تو خوی خویش را

میدهم گفتم بهای خاک کویت آب روی
گفت رو جامی نگهدار آب روی خویش را

من نه تنها خواهم این خوبان شهر آشوب را | کیست در شهر آنکه خواهان نیست روی خوب را
دیر می جنبد بشیرای باد بر کنعان گذر | تا مژده پیراهن یوسف ببر یعقوب را
دل نهادم بر جفا تا دیدم آن قد بلند | بر درخت آن به که بنید مرد عاقل چوب را
گو مکن در دل من کاتب اندر نامه درج | طاقت این بار نبود حامل مکتوب را
چون صف دلها شکستی زین مکن رخش جفا | شرط نبود رفتن از پی لشکر مغلوب را
خواب ناید چشم تر را بی تو شبها اغلبی | گرچه باشد خواب غالب مردم مرطوب را

طاؤس وار طوطی جان جلوه میکند | از فر این همای که آمد بدام ما
گاهی می شبانه وگه باده صبوح | نبگذر وظیفهٔ سحر و در و شام ما

جامی بوصف آن لب شیرین شکر شکست
خامش مباد طوطی شکر کلام ما

عمری ز غمت بودم با خاطر خوش جانا | دو دعوت وا دو دعوت فی الخاطر اشجانا
دام سر زلفت را کز خال بود دانه | صید تو شود دانم صد مرغ دل دانا
گفتم که بهجر از دل شوق تو شود زایل | فی الهجر مضی عمری والشوق کما کانا
شد در قدح صهبا عکسی ز رخت پیدا | قد اشرقت الدنیا من کاس جمیرانا
از مدرسه برگشتی بر میکده بگذشتی | شد در گرد باده در اعراس مولانا
صد گشته بهجر احیا یابد بدمی هر جا | کز گلشن وصل تو بوی رسد احیانا

آن سرو سهی قدر اشد خاک قدم جامی
ما رفعه قدرا ما اعظمه شانا

صبر از دل و دل از من و من از وطن جدا | سهلست اگر نباشم از ان سیمتن جدا
سازد ز غصه همچو قبا جیب خویش چاک | گر یک زمان کند به تنش پیرهن جدا
در بیستون ز ناله من گر صدا فتد | نالد ز درد کوه جدا کوهکن جدا
هر صبحدم ز شوق قدت ای گل و سمن | مرغ چمن جدا کند افغان و من جدا
زارم بکش مگوی کز این آستان برو | مردن بر تو به که ز تو زیستن جدا

بستهٔ حلقهٔ زلف تو تنها دل ماست — هر کجا مرغ دلی بستهٔ دام است اینجا
می کشی تیغ که سازی دل ما را بدو نیم — تیغ بگذار که یک غمزه تمام است اینجا
پیش ارباب خرد شرح مکن مشکل عشق — نکتهٔ خاص مگو مجلس عام است اینجا

جامی از بوی تو شد مست زمی دیده نه جام
بزم عشقست چو جای می و جام است اینجا

لب لعل تو کام اهل وفا — تعلیل الفراق فیه شفا
درد نوشان جام درد تو اند — صف نشینان بارگاه صفا
کی بروی تو فوشش توانم زیست — همچو موی تو فتنه ز قفا
یار ے کس نخواهم اندر عشق — حسبی الله وحده وکفی
گرچو یوسف شوی زما غائب — همچو یعقوب ما دیا اسفا
بجفا داغ دیگران بینند — چند میسوزیم بداغ جفا

جرم جامی هوای خوبانست
غفر الله ذنبه وعفی

ساقی بیا که دور فلک شد بکام ما — خورشید را فروغ ده از عکس جام ما
گلگون می در آر بمیدان کنون که هست — رخش سپهر و توسن ایام رام ما
آن ترک را ببیکد و قدح مست کن چنان — کز گردش زمانه نگردد انتقام ما
آورد آب رفته بجو باغ حسن را — سرو بلند قامت طوبی خرام ما

میبرم کوههای غم بر دل — از درت میبرم گرانیها
بهوای قد تو از سر سرو — کرده مرغان بلند خوانیها
نکته جویان عشق را شرط است — ساده بودن ز نکته دانیها
بقعه خیمه ماست گوشه دیر — لیس فی الکائنات ثانیها

عیش جامی در و مدام خوشست
طیب الله عیش بانیها

چه سود گریهٔ خون چشم اشکبار مرا — که نیست هیچ اثر گریهای زار مرا
بر هگذار چو خاکم فتاده هان ای بخت — بدین طرف بر سان نازنین سوار مرا
نمی برم ز غمت این هار جان برآخر — خبر برید ز من یار غمگسار مرا
گهی که خاک شوم قالبم بباد دهید — بود که جانب کویش برد غبار مرا
چه پیش زخم خدنگ تو ذکر مرهم رفت — ز تیر سخت تر آمد دل فگار مرا
ببین خرابیم از عشق ای که داری یاد — بعهد عافیت آسوده روزگار مرا

میار باده که جامی خمار خود بشکن
که خمر شراب لبت نشکند خمار مرا

طرف باغ و لب جوی و لب جامست اینجا — ساقیا خیز که بر بنیز حرامست اینجا
شیخ در صومعه گر زهد شد از ذوق سماع — من و میخانه که این حال مدامست اینجا
لب نهادی بلب جام و ندانم من مست — که لب لعل تو یا باده کدامست اینجا

مبارای ابر نوروز گشت آن چابک سوار خرم — که دیده در رهست از دیرگاه امیدواران را
ازین عشق جگرخواره چه دارم چشم بهبودی — که برداده بباد نیستی چون من هزاران را
ز جام نیم خوردادی کجا یک جرعه تا بینی — چو عهد من شکسته توبه پرهیزگاران را
چنین کز باده عشرت بخواب مستی شبها — چه دانی محنت بیخوابی شب زنده داران را
سمند ناز جولان ده بره کوکشته شو جامی — تنی کو بسته فتراک بیند شهریاران را
اگر ضایع شود موری چه نقصان شهسواران را

عشق باید کز و عالم فرو سازد دمار را — در دو این معنی نباشد مردم بی درد را
وعده غم میدهد یار و ندارد این قدر — کاین نوید عیش باشد جان غم پرورد را
هر کجا گردد ز رویش حسن را هنگامه گرم — گرد گشتن کی رسد خورشید عالم گرد را
لاجرم سرخ و نمی زرد روید از گلم — چون برم با خاک اشک سرخ در وی زرد را
بیخود افتادم چو خوردم شربت هجران بلی — جز چنان خوابی کجا لایق بود این خورد را
گرچه گشتم خاک راه او بحمد الله که باد — از سر راهش سوی دیگر نبرد این گرد را

برد جامی را بکویش سیل غم اما چه سود — در چنان بستان چنین خاشاک آب آورد را

ای غمت تخم شادمانیها — وصل تو اصل کامرانیها
گر دوام غم بکوی عشق تو دل — بردی از داغ تو نشانیها

ساقی بجدل حل نه شود مسئله ما
مے ده که ز حد میگذرد وشغله ما

در راه طلب باد یه کعبه چه باشد
صد بادیه کعبه دیک مرحله ما

در راه درآیند همه هرزه درایان
گر بانگ درائی رسد از قافله ما

پشمینه سیاه از سبب زلف تو کردیم
در خرقه بزلف تو رسد سلسله ما

زد از دل ما شعله بر اوج فلک آتش
شد نور ده شمع فلک مشعله ما

ما را گله از خوی تو نیست که هر چند
کردیم گله گوش نکردی گله ما

جامی مطلب دولت وصلش که بر و نیست
تحصیل چنین منزلت از حوصله ما

بسکه مے آیم بکویت شرم می آید مرا
چون کنم جای دگر خاطر نمی ساید مرا

از سر کویت من بی صبر و دل هرجا روم
گرچه باغ خلد باشد دل فرو ناید مرا

هر طرف صد خوف زود رجلوهٔ ناز مدلیک
از همه نظارهٔ روے تو مے باید مرا

وه چه گفتم من که بینم گاه گاهی روی تو
دیگری را خوب و گفتن نمی شاید مرا

بیخودی من ز عشقت گرچه از حد در گذشت
هر که بیند روی تو معذور فرماید مرا

گر ترا باشد مے پروای غم فرسودگان
نیست غم گر جان و دل از غم بفرساید مرا

گفته جامی بسست از خاک پای ما بسی
زین تفاخر شاید از سر بر فلک ساید مرا

گذشت از حد خروش و گریه ابر نوبهاران را
کجا دانست یار بی داغ درد و لفگاران را

خوشست ناز تو ای سرو گلعذار مرا — نیاز پرور عشقم بناز دار مرا
بگو بطرف چمن جلوه ریاحین بین — دلم اسیر تو با دیگران چه کار مرا
ز کشت باغ چه خیزد ز گل چه بگشاید — درون جان ز تو صد گونه خار خار مرا
ز جام لعل لبت جرعه کرم فرما — که کشت نرگس مست تو در خمار مرا
بگو بهر چه کنم اختیار وه که نماند — به پیش حکم تو یارای اختیار مرا
کمند زلف تو ام بند مینهد بر پای — وگرنه عزم رحیلست ازین دیار مرا

بدرد و غصه واندوه ازان خوشم جامی
که صاف عیش و طرب نیست خوشگوار مرا

مطرب امشب ساز کن بر ناله من جنگ را — آتشی دیگر فروز این سوزناک آهنگ را
بسکه نالیدم ز درد و دوری آن سنگدل — دل بدر آمد ز آه و ناله من سنگ را
دورم از یار و نیارم سوی او رفتن چو خاک — ساخت دریا گرد من فرسنگ در فرسنگ را
وه که رازم فاش خواهد شد چسان پوشم ز خلق — چهره زرد و سرشک ارغوانی رنگ را
هست آسیب تنت از آزار جان بیدلان — اندکی آهسته تر بند آن قبای تنگ را
بهر تیرت جنگ دارد جان و دل لطفی نما — تیر دیگر سوی جان انداز و بنشان جنگ را

جامیا طغرای دولت خواهی از سلطان عشق
خط رسوائی بکش منشور نام و ننگ را

جامی این نافه کشائی ز که آموخته
که معطر شد از انفاس تو کاشانهٔ ما

هر دم افروزی چو گل رخسار آتشناک را
شعله در خرمن زنی مشتی خس و خاشاک را

عقل را روشن شود ماهیت حسنت اگر
پردهٔ حیرت ببندد دیدهٔ ادراک را

جان پاک ست آن نه تن در زیر پیراهن ترا
صد هزاران آفرین جان آفرین پاک را

جامهٔ جان چاک شد تا ری ز پیراهن بخیز
کز چنان رشته توان پیوند کرد این چاک را

دامن خرگه برافگن ای مه خرگه نشین
ورنه خواهد سوخت آهم خرگه افلاک را

کمترین صیدت توام پیش سگان خود فگن
گر نیم لائق که آلائی بمن فتراک را

خاک شد بر رهگذارت جامی دهرگز نیافت
آن شرف کز سایهٔ سرو تو باشد خاک را

هر کجا جلوه کند آن بت چالاک آنجا
خواهم از شوق کنم جامهٔ جان چاک آنجا

مزن آتش بمن ای ماه درای کوی مباد
دود خیزد ز سر این خس و خاشاک آنجا

میبریدم ز سر راهش اگر میرم زار
بگذارید ضرا را که شوم خاک آنجا

شد دم آوازهٔ شهر بگرفتاری دل
که ز خونریز غریبان نبود باک آنجا

پای جامی که نهد کاش گذارد او را
که بتر گان ز خس و خار کنم پاک آنجا

دور ازان مه گذارانم ز فلک تا دگر آه
تا چسان میگذراند دل غمناک آنجا

جامی از خون خود آلوده مکن صید کمش
که نه بندند چنین صید بفتراک آنجا

صبت عشقت کی نهان ماند که چون هود ایشان | برسر بازار رسوائی زدیم این کوس را

دست بوس دوست جامی بر نمی آید ز دست
پای در راه طلب نه دولت پابوس را

بخرام و باز جلوه ده آن سرو ناز را | پامال خویش کن سر اهل نیاز را
بگذار یک نظاره دران رو که اهل دل | گیرند کیمیا نظر پاکباز را
خوش آنکه تو نشینی و من پیش روی تو | سازم بهانه بهر سجود نماز را
حسن تو راز عشق من آوازه شد بلند | محمود ساخت شهره عالم ایاز را
از شرح سوز و درد من ای جان گداخته | پیش که گویم این الم جانگداز را
جولان مده بهر عقل و دین ها | بگذار شهسوار من این ترکتاز را

جامی گرفت خاطر آن مه ز شرح هجر
کوته کن این فسانه دور و دراز را

کاش ویران شود از سیل فنا خانه ما | تا کشد گنج بقا رخت به ویرانه ما
چرخ فیروزه که بنفشه شفق گلگونش | درد آلوده سفالیست ز خمخانه ما
ما و پیمان می ای زاهد پیمانه شکن | دور باد آفت زهد تو ز پیمانه ما
طرفه حالی که بیک حرف زبان بگشادیم | قاف تا قاف جهان پر شد از افسانه ما
شیوه زهد برندان چه فروشیم که نیست | نرخ یک جرعه مے سبحه صد دانه ما
سایه رحمتی ای شمع چه گل کافتاده ست | بال و پر سوخته در پای تو پروانه ما

دمی بخاک پاش باصد ذوق میسودم مژه
گفت جامی گرد شد آهسته زن جاروب را

چو اشک خویشتن غلطم میان خاک و خون شبها
ز رشک آنکه بنیم جام می را لب بر آن لبها

شدی مشهور شهر آنسان که همچون سورهٔ یوسف
همی خوانند طفلان قصهٔ حسنت بمکتبها

بخواب ار بردرت یابند جا جانهای مشتاقان
به بیداری کجا آیند دیگر سوی قالبها

ز تو هر شب ز بس یارب رود بر آسمان افغان
ملائک را غلط در سبحه از غوغای یارب‌ها

تنم را از آتش دل هر دم افزاید تب دیگر
خدارا ای اجل رحمی که جانم سوخت زان تنها

شدم بدبخت ز اشک خود نشد آبی مرا هرگز
سعادتمندی روزی ازین سیاره کوکبها

ز هفتاد و دو دولت کرد جامی روی بخشی تو
بلی عاشق ندارد مذهبی جز ترک مذهبها

آنکه از حلقهٔ زر گوش گرانست اورا
چه غم از ناله غوغای من جگرانست اورا

گو کله برشکن از ناز که در مسند حسن
منصب شاهی زرین کمرانست اورا

دیده دریاست مرا زان گهر پاک که جای
صدف سینهٔ صاحب نظرانست اورا

شد مرا حال دگر از غم آن شوخ ولے
نظر لطف بحال دگرانست اورا

دی گذشت از من بدرود و دگر بازنگشت
وه که خاصیت عمر گذرانست اورا

خاک شد دیدهٔ غمدیدهٔ مجنون و هنوز
چشم جان جانب لیلی نگرانست اورا

نبتخ پدران در دل جامی نگرفت
زانکه دل در کف شیرین پسرانست اورا

زان حالها که پیش من آمد بعد از تو | اکنون فسانه ایست بهر انجمن جدا

دانی که چیست جامی ازین آشیانه دور
آشفته بلبلیست ز حریم چمن جدا

گر بدانی قیمت یکتاره موی خویش را | کی دهی بر باد زلف مشکبوی خویش را
آمدی بار دگر چون گل تازه تر دوشم بخواب | تازه کردی در دل من آرزوی خویش را
تا نگردد گل ز شرمت زین همه دل کز بتان | میربائی فرش سنگ انداز کوی خویش را
باغبان در چشم من عکس رخ و زلف تو دید | لاله و سنبل نشاند اطراف جوی خویش را
خاطرم زالایش زهد ریائی شد ملول | یکدو کاسه در دهم خواهم شست و شوی خویش را
ای که گوئی خوی ازان بت میتوانی باز کرد | رو که من به می شناسم از تو خوی خویش را

میدهم گفتم بهای خاک کویت آب روی
گفت رو جامی نگهدار آب روی خویش را

من نه تنها خواهم این خوبان شهر آشوب را | کیست در شهر آنکه خواهان نیست روی خوب را
دیر می جنبد بشیرای باد بر کنعان گذر | مژده پیراهن یوسف ببر یعقوب را
دل نهادم بر جفا تا دیدم آن قد بلند | بر درخت آن به که بیند مرد عاقل چوب را
گو مکن در دل من کاتب اندر نامه درج | طاقت این بار نبود حامل مکتوب را
چون صف دلها شکستی زین مکن رخش جفا | شرط نبود رفتن از پی لشکر مغلوب را
خواب ناید چشم تر را بی تو شبها اغلبی | گرچه باشد خواب غالب مردم مطلوب را

طاؤس وار طوطی جان جلوه میکند — از فر این همای که آمد بدام ما
گاهی می شبانه وگه باده صبوح — ننگر وظیفهٔ سحر و ورد و شام ما

جامی بوصف آن لب شیرین شکرشکست
خامش مباد طوطی شکر کلام ما

عمری ز غمت بودم با خاطر خوش جانا — دو دعوت و او دعوت فی الخاطر استجانا
دام سر زلفت را کز خال بود دانه — صید تو شود دانم صد مرغ دل دانا
گفتم که هجر از دل شوق تو شود زایل — فی الهجر مضی عمری و الشوق کما کانا
شد در قدح صهبا عکسی ز رخت پیدا — قد اشرقت الدنیا من کاس حمیرانا
از مدرسه برگشتی بر میکده بگذشتی — شد در گرد باده در اعقاب مولانا
صد گشته هجرا حیا یا بد بدمی هر جا — کز گلشن وصل تو بوی رسد احیانا

آن سرو سهی قدر ا شد خاک قدم جامی
ما را رفعه قدر ا ما اعظمه شانا

صبر از دل و دل از من و من از وطن جدا — سهلست اگر نباشم ازان سیمتن جدا
سازد ز غصه همچو قبا جیب خویش چاک — گر یک زمان کند به تنش پیرهن جدا
در بیستون ز ناله من گر صدا فتد — نالد ز درد کوه جدا کوهکن جدا
هر صبحدم ز شوق قدت ای گل و سمن — مرغ چمن جدا کند افغان و من جدا
زارم بکش مگوی کزین آستان برو — مردن بر تو به که ز تو زیستن جدا

بستهٔ حلقهٔ زلف تو تنها دل ماست
هر کجا مرغ دلی بستهٔ دامست اینجا

می کشی تیغ که سازی دل ما را بدو نیم
تیغ بگذار که یک غمزه تمامست اینجا

پیش ارباب خرد شرح مکن مشکل عشق
نکتهٔ خاص مگو مجلس عامست اینجا

جامی از بوی تو شد مست زمی دیده نه جام
بزم عشقست چه جای می و جامست اینجا

لب لعل تو کام اهل وفا
لعلیل الفراق فیه شفا

درد نوشان جام درد تو اند
صف نعلینان بارگاه صفا

کی بروی تو خوش توانم زیست
همچو موی تو فتنه از قفا

یار ے کس نخواهم اندر عشق
حسبی الله وحده وکفی

گرچو یوسف شوی ز ما غائب
همچو یعقوب ما دیا اسفا

بجفا داغ دیگران بینند
چند ریسوزیم بداغ جفا

جرم جامی هوای خوبانست
غفر الله ذنبه وعفی

ساقی بیا که دور فلک شد بکام ما
خورشید را فروغ ده از عکس جام ما

گلگون می در آر بمیدان کنون که هست
رخش سپهر و توسن ایام رام ما

آن ترک را بیکد و قدح مست کن چنان
کز گردش زمانه کشد انتقام ما

آورد آب رفته بجو باغ حسن را
سرو بلند قامت طوبی خرام ما

میبرم کوههای غم بر دل — از درت میبرم گرانیها
بهوای قد تو از سر سرو — کرده مرغان بلند خوانیها
نکته‌جویان عشق را شرط است — ساده بودن ز نکته دانیها
بقعهٔ خیمه‌ماست گوشهٔ دیر — لیس فی الکائنات ثانیها

عیش جامی در و مدام خوشست
طیب الله عیش بانیها

چه سود گریهٔ خون‌چشم اشکبار مرا — که نیست هیچ اثر گریه‌های زار مرا
بر بگذار چو خاکم فتاده هان ای بخت — بدین طرف برسان نازنین سوار مرا
نمی برم ز غم این بار جان بر آخر خط — خبر برید ز من یار غمگسار مرا
گهی که خاک شوم قالبم بباد دهید — بود که جانب کویش برد غبار مرا
چه پیش زخم خدنگ تو ذکر مرهم رفت — ز تیر سخت‌تر آمد دل فگار مرا
ببین خرابیم از عشق ای که داری یاد — بعهد عافیت آسوده روزگار مرا

میار باده که جامی خمار خود بشکن
که خود شراب لبت بشکند خمار مرا

طرف باغ و لب جوی و لب جامست اینجا — ساقیا خیز که بر هیز حرامست اینجا
شیخ در صومعه گر مست شد از ذوق سماع — من و میخانه که این حال مدامست اینجا
لب نهادی بلب جام و ندانم من مست — که لب لعل تو یا باده کدامست اینجا

مبارای ابر روز گشت آن چابک سوار خرم
که دیده مردمست از دیرگاه امیدواران را

ازین عشق جگرخواره چه دارم چشم بهبودی
که برداده بباد نیستی چون من هزاران را

ز جام نیم خوردادی کجا یک جرعه تا بینی
چو عهد من شکسته توبه پرهیزگاران را

چنین کز باده عشرت بخواب مستی شبها
چه دانی محنت بیخوابی شب زنده داران را

سمندوکز بی کسی چون من عنان دوستی مپیچ
تتبع کو بسته فتراک بیند شهریاران را

سمند ناز جولان ده بره کوکشته شو جامی
اگر ضایع شود موری چه نقصان شهسواران را

عشق باید کز دو عالم فرو سازد مرا
درد این معنی نباشد مردم بی درد را

وعده غم میدهد یار و ندانداین قدر
کاین نوید عیش باشد جان غم پرورد را

هر کجا گردد ز درویش حسن را هنگامه گرم
گرد گشتن کی رسد خورشید عالم گرد را

لاجرم سرخ و نیم زرد روید از گلم
چون برم با خاک اشک سرخ در وی زرد را

بیخود افتادم چو خوردم شربت هجران بلی
جز چنان خوابی کجا لائق بود این خورد را

گرچه گشتم خاک راه او بحمد الله که باد
از سر راهش سوی دیگر نبرد این گرد را

برد جامی را بگو لیش سیل غم اما چه سود
در چنان بستان چنین خاشاک آب آورد را

ای غمت تخم شادمانیها
وصل تو اصل کامرانیها

کرده ام گم بکوی عشق تو دل
برده ای از داغ تو نشانیها

ساقی بجدل حل نه شود مسئله ما — مے ده که ز حد میگذرد شغله ما
در راه طلب با دو یه کعبه چه باشد — صد بادیه کعبه دیک مرحله ما
در راه درآیند همه هرزه درایان — گر بانگ درائی رسد از قافله ما
پشمینه سیاه از سبب زلف تو کردیم — در خرقه بزلف تو رسد سلسله ما
زد از دل ما شعله بر اوج فلک آتش — شد نور ده شمع فلک مشعله ما
ما را گله از خوی تو نیست که هر چند — کردیم گله گوش نکردی گله ما

جامی مطلب دولت وصلش که بر و نست
تحصیل چنین منزلت از حوصله ما

بسکه مے آیم بکویت شرم می آید مرا — چون کنم جامی گر خاطر نیاساید مرا
از سر کویت من بی صبر و دل هر جا روم — گرچه باغ خلد باشد دل فرو ناید مرا
هر طرف صد خوف رو در جلوهٔ ناز مدلبک — از همه نظارهٔ روے تو مے باید مرا
وه چه گفتم من که بنیم گاه گاهی روی تو — دیگری را خوب و گفتن نمیشاید مرا
بخودی من ز عشقت گرچه از حد در گذشت — هر که بیند روی تو معذور فرماید مرا
گر ترا باشد دمے پروای غم فرسودگان — نیست غم گر جان و دل از غم بفرساید مرا

گفته جامی بست از خاک پای ما بسی
زین تفاخر شاید از سر بر فلک ساید مرا

گذشت از حد خروش و گریه ابر نوبهاران را — کجا دانست یار بی دماغ درد و لفگاران را

خوشست ناز تو ای سرو گلعذار مرا
نیاز پرور عشقم بناز دار مرا

بگو بطرف چمن جلوه ریاحین بین
دلم اسیر تو با دیگران چه کار مرا

ز کشت باغ چه خیزد ز گل چه بشکفد
درون جان ز تو صد گونه خار خار مرا

ز جام لعل لبت جرعه کرم فرما
که کشت نرگس مست تو در خمار مرا

بگو بهر چه کنم اختیار ده که نماند
به پیش حکم تو یارای اختیار مرا

کمند زلف تو ام بند مینهد بر پای
وگرنه عزم رحیلست ازین دیار مرا

بدرد و غصه واندوه ازان خوشم جامی
که صاف عیش و طرب نیست خوشگوار مرا

مطرب امشب ساز کن بر نالهٔ من جنگ را
آتشی دیگر فروز این سوزناک آهنگ را

بسکه نالیدم ز درد و دوری آن سنگدل
دل بدر آمد ز آه و نالهٔ من سنگ را

دورم از یار و نیارم سوی او رفتن چو خاک
ساخت دریا گرد من فرسنگ در فرسنگ را

وه که رازم فاش خواهد شد چسان پوشم ز خلق
چهرهٔ زرد و سرشک ارغوانی رنگ را

هست آسیب تنت از آزار جان بیدلان
اندکی آهسته تر بند آن قبای تنگ را

بهر تیرت جنگ دارد جان و دل لطفی نما
تیر دیگر سوی جان انداز و بنشان جنگ را

جامیا طغرای دولت خواهی از سلطان عشق
خط رسوائی بکش منشور نام و ننگ را

جامی این نافه کشائی ز که آموخته
که معطر شد از انفاس تو کاشانهٔ ما

هر دم افروزی چو گل رخسار آتشناک را
شعله در خرمن زنی مشتی خس و خاشاک را

عقل را روشن شود ماهیت حسنت اگر
پردهٔ حیرت ببندد دیدهٔ ادراک را

جان پاک ست آن نه تن در زیر پای این ترا
صد هزاران آفرین جان آفرین پاک را

جامهٔ جان چاک شد تا ری ز پیراهن بخیز
کز چنان رشته توان پیوند کرد این چاک را

دامن خرگه برافگن ای مه خرگه نشین
ورنه خواهد سوخت آهم خرگه افلاک را

کمترین صیدت توام پیش سگان خود فگن
گر نیم لایق که آلائی بمن فتراک را

خاک شد بر رهگذارت جامی و هرگز نیافت
آن شرف کز سایهٔ سرو تو باشد خاک را

هر کجا جلوه کند آن بت چالاک آنجا
خواهم از شوق کنم جامهٔ جان چاک آنجا

مزن آتش بمن ای ماه درای کوی مباد
دود خیزد ز سر این خس و خاشاک آنجا

میبریدم ز سر راهش اگر میرم زار
بگذارید خدارا که شوم خاک آنجا

شد دم آوازهٔ شهر بگرفتاری دل
که ز غوغا نرسد غربتیان بنود پاک آنجا

پای جامی که نهد کاش گذارد او را
که بتر گان ز خس و خار کنم پاک آنجا

دور ازان مه گذارانم ز فلک ناوک آه
تا چسان میگذراند دل غمناک آنجا

جامی از خون خود آلوده مکن صید بخش
که نه بندند چنین صید بفتراک آنجا

صیت عشقت کی نهان ماند که چون هود ایمان — بر سر بازار رسوائی زدیم این کوس را

دست بوس دوست **جامی** بر نمی آید ز دست
پای در راه طلب نه دولت پابوس را

بنگرام و باز جلوه ده آن سرو ناز را — پامال خویش کن سر اهل نیاز را
بگذار یک نظاره دران رو که اهل دل — گیرند کیمیا نظر پاکباز را
خوش آنکه تو نشینی و من بیش روی تو — سازم بهانه بهر سجودی نماز را
حسن تو راز عشق من آوازه شد بلند — محمود ساخت شهره عالم ایاز را
از شرح سوز و درد من ای جان گداخته — پیش که گویم این الم جانگداز را
جولان مده بسمند بهر عقل و دین ما — بگذار شهسوار من این ترکتاز را

جامی گرفت خاطر آن مه ز شرح هجر
کوته کن این فسانه دور و دراز را

کاشکی ویران شود از سیل فنا خانه ما — تا کشد گنج بقا رخت به ویرانه ما
چرخ فیروزه که بینی شفق گلگونش — درد آلوده سفالیست ز خمخانه ما
ما و پیمان می ای زاهد بیمانه شکن — دور باد آفت زهد تو ز پیمانه ما
طرفه حالی که بیک حرف زبان بگشادیم — قاف تا قاف جهان پر شد از افسانه ما
شیوه زهد برندان چه فروشیم که نیست — نزخ یک جرعه مے سبحه صد دانه ما
سایه رحمتے ای شمع چو گل کافتاد ست — بال و پر سوخته در پای تو پروانه ما

سرو را جالب جویست و ترا گوشهٔ چشم
الله الله چه تفاوت تو کجا سرو کجا

زآب صافی نگر آن روی چو گل تا دانی
گرچه رو این همه جویان تواند اهل صفا

با تو جامی هوس گشت گلستان دارد
لیک چون هم رهی سرو کند شاخ گیا

من که جا کردم بدل آن کافر بدکیش را
گوش کردن کی توانم قول نیک اندیش را

ناصحا سودای بد خوئی چنین میندارمم
ورنه هرگز کس چنین رسوا نخواهد خویش را

رحم دلجوئی ندارد وا چه آن سلطان حسن
یا نمیگوید کسی حال من درویش را

کیش پر تیر جفا دارد بکین بیدلان
از کدام استاد سنگین دل گرفت آن کیش را

دل نگار تست کارا دل میفگن با طبیب
زانکه خبر دارنع تو نبود سود مند این پیش را

درد تو بیش از صد و غمهای تو از درویش
با که گویم یارب این غمهای بیش اندیش را

سینهٔ جامی که شد ریش از تو تو ان نیش زد
زانکه آه سوزناکش میگذارد نیش را

برکش ای صوفی ز سر این خرقهٔ سالوس را
جام می بستان و بشکن بیشهٔ ناموس را

کاسهٔ می خور که خواهد کاسهٔ سر خاک خورد
بود نقش کاسهٔ زر این سخن کاؤس را

حسن رعنایان ز جعد عنبر نیه جلوه یافت
زیب و فر آری بزیر خود بود طاؤس را

چند تا بد مه فراز چرخ بکشاری وی خویش
بر فروزاز نو چراغی این کهن فانوس را

رنج بی حاصل مبین در نبض عاشق ای طبیب
نیست دستی بر مریض عشق جالینوس را

تا سوی باغ آری گذر سرو و صنوبر رنگ
عمری پئے نظارہ سر بر کردہ از دیوارہا

زاہد بمسجد پردہ پی حاجی بیابان کردہ طے
آنجا کہ کار نقل و می بیکار یست این کارہا

ہر دم فروشم جان ترا بوسہ ستانم در بہا
دیوانہ ام باشد مرا با خود بسے بازارہا

تو دادہ بار ہر حسی من مردہ از غیرت بسی
یکبار میرد ہر کسے بیچارہ جامی بارہا

میمین ذقنا سنگدلا سادہ عذارا
خوش کن نبگاہی دل غم پرور مارا

این قالب فرسودہ گر از کوی تو دور ست
القلب علی بابک لیلا و نہارا

آزردہ مبادا کہ شود آن تن نازک
از بہر خدا چست مکن بند قبارا

چون برگذرم از سر کوئی تو کہ آنجا
یارای گذشتن نبود با دصبارا

خوش آنکہ زمی مست شوی بنجیر انتی
پنہاز تو من بوسہ زنم آن کف پارا

گر مہست چو مجمر نفسم گرم عجب نیست
از جبتک قدا و قدنی قبلے نارا

جامی نکند جز ہوس بزم تو لیکن
در حضرت سلطان کہ دہد راہ گدارا

چند سوی چمن آیم بہوایت چو صبا
یکرہ ای سرو سہی قامت خود را بنما

تبہ کرتہ نیلی سوی بستان نخرام
تا گل از شوق کند خرقہ پیروزۂ قبا

باغبان کاش کند سوسن و گل فرش رہت
زانکہ بر روی زمین حیف بود آن کف پا

ہمچو بلبل بہوای گل رویت نالم
نیست این نالہ و فریاد من از باد ہوا

شربت هجران چشیدم فکر جان کندن چه بود
چون امید زیست باشد زهر قاتل خورده را

گر نجون غلطم چه باک او را که طفل خرد سال
رقص داند اضطراب مرغ بسمل کرده را

جان بلب آورده ام لب بر لبم نه یک نفس
تا ببوسیارم ای جان بلب آورده را

بی طلب نتوان وصالت یافت آری کی رسد
دولت کعبه بجز رنج بیابان برده را

جامیا تا کی و تو به خیز تا بریاد دوست
جام می گیریم ز غم زاهد افسرده را

اگر هر دم زنی صد تیغ برما
بریدن از تو نتوانیم قطعا

جفا ها خواهمت فرمود گفتن
خدارا ماه من اینها مفرما

بود جای خیالت خانه چشم
بمردم گفته ام این نکته صد جا

بگوشت میرسد سر زلف مشکین
دگر زاندازه بیرون نمیهد پا

سر بی مغز زاهد را توان کرد
برابر با کذو حاشا و کلا

پزم با آه دل زان لب خیالی
بلی بی دود نتوان پخت حلوا

بقتل **جامی** ای مه رنجه گشتی
کرم کردی جزاک الله خیرا

ایضاً

از خار خار عشق تو در سینه دارم خارها
هر دم شگفته بر زخم زان خار ها گلزارها

از بس فغان و شیونم چنگیست خم گشته خم
اشک آمده تا دامنم از هر مژه چون تارها

ره جانب بستان فگن کز شوق تو گل در چمن
صد چاک کرده پیرهن شسته بخون خمسارها

رحمی بده خدایا آن سنگدل جوان را
یا طاقتی وصبری بر این پیر ناتوان را

بختم جوان و عقلم پیرست لیک عشقش
آورده زیر فرمان هم پیر و هم جوان را

گر زرد شد گیاهی در خشک سال هجران
تر مردگی مباد آن تازه ارغوان را

خون میرود ز چشمم آن نخبت کوکبینم
سروی نشسته بر لب این چشمهٔ روان را

زاهد بکنج محراب آورده رو لطاعت
عاشق گرفته قبله آن طاق ابروان را

محمل بمنزل آمد وز اسربان جانان
کز آب چشم ما شد ره بسته کاروان را

جامی ز عشق جانان گر گفت توبه کردم
این نکته بشنو از من در نهار شنوان را

صنمم ز جان شده بنده مه یگانهٔ خود را
که ساخت جلوه که ناز بندهٔ خانهٔ خود را

قدم بخانه ام آن سرو تا نهاد بهردم
هزار بوسه زنم خاک آستانهٔ خود را

نداد دست جز انیم که رنجیتم ز دو دیده
بپای آن صنم این اشک دانه دانهٔ خود را

کبوتر حرم او بشاخ سدره وطوبی
نمید هد خس و خاشاک آشیانهٔ خود را

گرفت قصهٔ دردم دراز ی غم هجران
کجاست یار که کوته کنم فسانهٔ خود را

چو پیش یار بگفتند شرح عشق تو جامی
رسان بعرض وی این شعر عاشقانهٔ خود را

ای مه خرگه نشین از رخ برافگن پرده را
شاد کن آخر گهی دلهای غم پرورده را

گر بگورستان مشتاقان سواره بگذری
جان دهد در تن صدای سم اسپت مرده را

شد سحر قاید اقبال من شیدا را | آتش انس من جانب طور نارا
ای خوش آن آتش رخشنده کز آئینهٔ صبح | میبرد شعلهٔ آن رنگ شب یلدا را
گر نیابم ز سر کوی تو در کعبه نشان | از سر ره دجلهٔ بغداد کنم بطحا را
نکهت عنبر سارا همه عالم بگرفت | تا صبا شانه زد آن طرهٔ عنبر سارا
طوطی ناطقه را قوت حدیث لب تست | سجدتی بکشا آن لب شکر خارا
بس که رفتند شهیدان غمت سوی عدم | لالها غرقه بخون میدمد آن صحرا را

جامی از عرض سخن چیست ندانم غرضت
چون درین دور کسی کم خرد این کالا را

کیست کز عشاق پیغامی رساند یار را | وز فراموشان دهد یاد آن فراموش کار را
شد دلم آزرده ز خم غم هجران کجاست | مرهم وصلی که از دل چند آن آزار را
اشک خونین سرخ رویها ست پیش مردمم | حق گزاری چون کنم این دیدهٔ خونبار را
خون ازان گریم بهجر او که در خون غرقه به | دیده کو لائق نباشد دولت دیدار را
یار گفت آن مه برآیم با تو خوش سالی دگر | شد چنان امسال کاندر خاک جویم یار را
بهر خود نام سگ آن در نخواهم عاریت | چون پسندم بر شعار دولتش این عار را

سر بالین جدائی دید جامی را طبیب
گفت جز مردن علاجی نیست این بیمار را

ایضاً

دو هفته شد که ندیدم مه دو هفته خود را
کجا روم بکه گویم غم نهفته خود را

دراز خواب خوش ای بخت بد مگر بکشایم
بروی همچو مهش چشم شب نخفته خود را

خدایرا ممکن ای باغبان مضایقه چندان
که یک نظاره کنم باغ نوشگفته خود را

مریز اشک من ای چشم خون گرفته که خواهم
کنم نثار رهش این دل تفسفته خود را

رمید دل ز من از زلف دام نه که نخواهم
بجز شکار تو مرغ هوا گرفته خود را

ز هر چه غیر تو خالیست دل بیا و ببار را
حریم منزلم از گرد غیر رفته خود را

همین بس ست باو نامه جامیا که نویسی
بخون دل برش این دردناک گفته خود را

ترا ای نازنین هر سو ز دلها صد سپه بادا
بهر جا بگذری صد جان پاکت خاکره بادا

همی ترسم شود آزرده آن تن و رنه می گفتم
ترا هر شب درون دیده من جا نگه بادا

ز حکم عقل می نجشد فراغت عشق تو مارا
همیشه عشق تو در کشور دل بادشه بادا

سیه رو خواندیم و ان موجب صلح رو شد
سر موئی اگر گویم خطا رویم سیه بادا

طفیل دیگران باشد که یابم لذت تیغت
همیشه خوی تو خونریزی هر بی گنه بادا

کله کج کرده بیتازی سمند و خلق میگویند
خدا همواره یار این سوار کج کله بادا

دل جامی که شد تبخانه از مهر تبی چون تو
نه در وی فکر مسجد نه هوای خانقه بادا

جامی آخر بسر زلف تو زد دست امید
خصّه الله تعالی بمزید الطافه

من که خدمت کرده ام رندانِ دُرد آشام را
کی شمارم پخته وضع زاهدان خام را

تا شدم فارغ باستغنای عشق از هر مراد
بر مراد خویش یابم گردش ایام را

رند و صوفی عارف و عامی مخوانیدم که من
گم شدم در شاهد و مے بر نتابم نام را

شیخ شهرت جوی عار اتماشا کن که چون
در لباس خاص ظاهر شد فریب عام را

می کشد دامی پئے صید مگس چون عنکبوت
شاهبازی کو که از هم بر درد این دام را

محتسب در منع می از حد تجاوز می کند
میبرد زین فعل منکر رونقِ اسلام را

هر کس از اقسام فطرت قسمت خود یافتند
زهد و رندان جامهٔ سالوس و جامی جام را

چند بوسم دست و پا پیک دیار یار را
فرخ آن ساعت که یابم دولت دیدار را

یار اگر طعن فراموش کاریم زد دور نیست
زانکه با یادش فراموش کرده ام اغیار را

خواندمے طومار غم بے او دلی چون شد مرا
نامه اش تعویذ جان طی کردم این طومار را

دیده ام آزار ازان رخ دور میخواهد دلم
تا دهم بیرون بشرح دوری آن آزار را

لیک نازک باشد آن خاطر ندانم چون کنم
درج در گفتار کم در دل بسیار را

بنده جامی و دعای او که برنا مد ز دست
خدمتی زین به دعاگویان خدمتگار را

چون مرادِ او نامرادان امداد همواره باد
بر مرادِ او مدار این گنبدِ دوّار را

خواهی که درین راه خدایا پس تو دارد | رخساره بخاک رهِ هر بے سر و پا سا

تا صاف نشد جامی از اوصاف من و ما
ما صاف من راح مصافا فانک کاسا

شرف کعبه بود کوی ترا | زاده ها الله تعالے شرفا
زائر کوے تو از کعبه گذشت | سر کوے تو کجا کعبه کجا
ساخت همچون مه نو ناشده پیر | میل ابروی تو ام پشت دوتا
سر من غرقه بخون افتاده ست | تا فتاد ست ز تیغ تو جدا
بی تو با جان و گرم باقی نیست | جان اگر رفت ترا باد بقا
هر کجا درد و دوا نیز بود | چو تو بے درد فتادی چه دوا

داشت در بیت حزن جامی جاے
جار نا منک بشیر فنجا

هر چه اسباب جمالست رخ خوب ترا | همه بر وجه کمالست کما لا یخفے
بعد عمرے کشمت گفتی و من می میرم | هر دم از غم که مبادا نکند عمر وفا
بس که زاهد بریا سبحه صد دانه شمرد | در همه شهر بدین شیوه شد انگشت نما
گر بتیغ تو جدا شد سرم از تن چه عجب | غم آنست که از تیغ تو افتاد جدا
خواستم خواهم ازان لب بدعا دشنامے | حاجت من چو روا گشت چه حاجت بدعا
طلب بوسه ازان لب نبود حد کسے | در سر ما هوسی هست ولی زان کف پا

منکر اهل طریقت را ز عرفان بهره نیست
نیست جز جهل مبینی موجب این انکار را

سر وحدت منطق الطیر است جامی لب ببند
جز سلیمانی نشاید فهم این گفتار را

بوی عشق از گفته عطار عالم را گرفت
خواجه مزکوم مست از ان منکر بود عطار را

هر شب افروخته از آتش دل مشعلها
روی از کوی غمت سوی عدم قافلها

دلم از پرتو خورشید رخت قندیلی ست
از سر زلف تو آویخته با سلسلها

شرح اسرار خرابات نداند همه کس
هم مگر پیر مغان حل کند این مسئلها

در ره فقر و فنا بی مدد عشق مرو
که کمین گاه حوادث بود این مرحلها

گفت و گوی خرد از صدر بگذشتای ساقی
باده در ده که ندارم سر این شغلها

ساعتی گوش رضا سوی من دلشده نه
کامشب از دست تو هم پیش تو آرم گلها

واقف از سر خرابات جز ان مست شده
که بمیخانه برآورد چو جامی چلها

شد بر قع روی چو مهت زلف شب آسا
سبحان قدیر جعل اللیل لباسا

تا کی ز غم سود و زیان رنجه توان بود
ای خواجه بیا ساغر مے گیر و بیاسا

دنیی نه متاعیست که ارزد بنزاعے
با خصم مدارا کن و با دوست مواسا

اسرار نی ار فهم کنی جمله سماعست
لایمکن ان یدرکها العقل قیاسا

راهیست نهانی ز تو تا دیر مغانی
جز پیر مغان نیست درین راه شناسا

میکند پاک از سر شک سرخ روی ما رقیب
وز حسد دیدن نیارد رنگ بر رخسار ما

گرچه شد سر حلقه اهل معرفت را شیخ شهر
سر نمی آرد برون از حلقهٔ زنار ما

چند خود را پیش و با قیمت نهی اے پارسا
خود فروشی را رواجی نیست در بازار ما

طره کن کوتاه و دستار خود زاهد که شد
دردپالای حریفان گوشهٔ دستار ما

گفتم از بوی تو شد باد صبا عطار گفت
جامی از انفاس خوش اکنون تو ئی عطار ما

اے برده رخت رونق گلها و سمنها
دارد دهن تنگ تو در غنچه سخنها

گر سرو نه چون قد تو باشد نتوان برد
چون آب بزنجیر مرا سوے چمنها

صحرا اے ندیم لاله ستان شد چو شهیدان
با داغ تو رفتند بخون غرق کفنها

مشکل که بود روے خلاصی دل ما را
از زلف تو با این همه خمها و شکنها

با لذت آوارگے لذت عشقت
غربت زدگان را نشود میل وطنها

چون خامه بوصف رخ او خشک فرماند
جامی که شد انگشت نما در همه فنها

یارب ازانصافی بده آن شیخ دعویدار را
تا بنگری ننگ رندان در روی خوار را

شرع را آزار اهل دل تصور کرده است
زان گرفته پیشهٔ خود شیوهٔ آزار را

طبع بر گنج حقیقت قفل و شرع آمد کلید
تا دهد آن گنج بیرون گوهر اسرار را

هر که جنباند کلید شرع را بر وفق طبع
طبع بگشاید بروے جز در ادبار را

دل من برز مهر یار و او فارغ نبود سستان
که میگوید ترا هی هست دلها را سوی دلها

رسید اینک ز ره سلمی و من از ضعف تن زینسان
فخذ یا صاح روحی تحفة منی و اقبلها

مریز ای ابر دیده آب حسرت بر سر راهش
که دور او لی هم آبش ز آسیب چنین گلها

مرا از هجر او در دل گره صد مشکل آمد لیک
چو دیدم مشکل او فی الحال حل شد جمله مشکلها

ز جور دور غم فرجام جامی قصها دارد
ولکن خوف اهلال الندا مے لم یطیلها

احن شوقا الی دیار لقیت فیها جمال سلمی
که میرساند از آن نواحی نوید لطفی بجان ما

بوادی غم منم فتاده ز مام فکرت ز دست داده
نه بخت یاور نه عقل رهبر نه تن توانا نه دل شکیبا

زهی جمال تو قبلهٔ جان حریم کوی تو کعبهٔ دل
فان سجدنا الیک نسجد و ان سعینا الیک نسعی

ز سر عشق تو بود ساکن زبان ارباب شوق لیکن
ز بی زبانی غم نهانی چنانکه دانی شد آشکارا

بگفت عیونی علی شیونی فساء حالی ولا ابالی
که دانم آخر طبیب وصلت مریض خود را کند مداوا

اگر بجورم برآوری جان وگر بتیغم بفکنی سر
قسم بجانت که برندارم سر ارادت ز خاک آنجا

بناز گفتی فلان کجائی چه بود حاجت درین جدائی
مرا ضعف شوق و مت هجر افکنیف اشکوا الیک شکوا

بر آستانت کمینه جامی مجال بودن ندید ازان رو
بکنج فرقت نشسته محزون بکوی محنت گرفته ماوا

کار ما جز فکر مردن نیست دور از یار ما
وه که یار ما ندارد هیچ فکر کار ما

روی در دیوار غم شبها بسر بردن چه سود
گر نه آن مه بر زند یک شب سر از دیوار ما

چون از دل گرم من بگذشت خدنگ تو — از بوسهٔ پیکانش شد آبله ام لبها
از بسکه گرفتاران مردند بکوی تو — بادش همه جان باشد خاکش همه قالبها
از تاب و تب هجران گفتم سخن وصلت — بود این ندیان آری خاصیت آن تبها
تا دست برآوردی زان غمزه بخونریزی — هر چند رود هر دم از دست تو یارب ها
شد نسخ خط یاقوت اکنون همه غمازان — تعلیم خط از لعلت گیرند بمکتبها

جامی که پی مذهب اطراف جهان گشتی
با مذهب عشق تو گشت از پی مذهب ها

ای با تو رنگ فراغ مارا — گل بی تو لب سینه داغ مارا
در باغ گل از تو میبرد بوی — بوی تو برد بباغ مارا
دارد شب هجر شعلهٔ آه — در عشق تو برچراغ مارا
دل رفت و نشان زهر که پرسم — سوی تو دهد سراغ مارا
گنجی و ز مغلسی خیالت — جا ساخته در دماغ مارا
مائیم و صفیر عندلیبان — خوش نیست نفیر زاغ مارا

مشغولی عشق داد جامی
از شغل جهان فراغ مارا

نسیم الصبح زرمنی ربا بنجد و قبلها — که بوی دوست می آید ازان پاکیزه منزلها
چو گردد شوق وصل افزون چرا جا عص گردد محبوبان — ببوی هودج لیلی فتد در نال محملها

تجلی الراح من کاس تصفی الروح فاقبلها | که می بخشد صفای می فروغ خلوت دلها
انلمنی جبهة منها ارحنی ساعة عنی | که ماند از ظلمت هستی درون پرده مشکلها
بجان شو ساکن کعبه بیابان چند پیمائی | چو نبود قرب روحانی چه سود از قطع منزلها
برآرای بحر بی پایان زجود پیکران موجی | که خلقی تشنه لب مروند بر اطراف ساحلها
مرا نظاره محمل زسلمی باز میدارد | چه باشد برق استغنا زند آتش بمحملها
تو سلطان فلک قدری چو باشی با گدا طبعان | تو خورشید جهانتابی چه کردی شمع محفلها

صفای جام می جامی بروزنگ غم از خاطر
اذا ما تلق من هم فحا ولها و نا ولها

کیست آن سر که در آمد بدر خلوت ما | که شد از عکس رخش نور همه ظلمت ما
آفتابیست درخشنده که از طلعت او | رفت بر چرخ برین کوکبهٔ دولت ما
می سرشتیم گل محنت از آب مژه شکر | که بر آمد گل راحت زگل محنت ما
جان زکف رفت چه سازیم نثار قدمش | که پس از مرگ خرامد بسر تربت ما
سگ او خواند رقیب از سر خواری ما را | این لقب در دو جهان بس سبب عزت ما
جانفشاندیم بخاک قدمش لیک چه سود | که نیفتاد قبول کرمش خدمت ما

غایت همت ما وصل وی آمد جامی
همتی دار که کاری بکند همت ما

بر بزم زمرده کوکب بی ماه رخت شبها | تاریک شبی دارم با این همه کوکبها

ایضا

خدای خیر دهاد آن جوان رعنا را
که وا رهاند به پیرانه سر ز ما ما را

کرشمهای غزالان مست مے بخشد
فراغت از دو جهان عاشقان شیدا را

چو سود پند کسان چون نمیبرد زدلم
هوای قد دلارا و روی زیبا را

شرار سینه مجنون زآتش لیلے
کباب ساخت همه آهوان صحرا را

سجود خاک رهت بودنم تمنا بود
بخاک میبرم امروز این تمنا را

بدیده سوی تو آیم که از سر پاکان
ببر نگذارد تو جانیست بزرمین پا را

هلاک جامی دل خسته خواست آن کاراست
بشکل و شیوه سواران سرو بالا را

چه بخت بود که ناگه بسر رسید مرا
که داد مژده وصل تو هر که دید مرا

رمیده بود دل از هوش و صبر شکر خدا
که آن رمیده بدیدارت آرمید مرا

فتاده مرده تنے بودم از جمال تو دور
بیک نفس لب تو روح در دمید مرا

کشم بدیده بسی منت از نسیم صبا
که کحل دیده ز خاک رهت کشید مرا

گل مراد برآورد در ریاض امید
بدل ز هجر تو جانی که مے خلید مرا

همه ولایت عشقم بود بزیر نگین
ز قطره قطره خون کز جگر چکید مرا

ز عشق تو به نه مقدور من بود جامی
خدا جو بهر همین کار آفرید مرا

کتاب غزلیات

یا من بدا جمالک فی کل ما بدا
باد اهل ز ارجان مقدس فدا فدا

مے نالم از جدائے تو دم بدم چو نے
وین طرفه ترکه از تو نیم یک نفس جدا

عشقت وبس که در دو جهان جلوه میکند
گاه از لباس شاه و گه از کسوت گدا

یک صوت بر دو گونه همی آید بگوش
گاهی ندا همی نهیش نام و گه صدا

برخیز ساقیا بکرم جرعه بر بیز
بر عاشقان غم زده زان جام غم زدا

زان جام خاص کز خود یم چون دهد خلاص
در دیده شهود نماند بجز خدا

جامی ره هدے بجز اغیر عشق نیست
گفتیم والسلام علے تابع الهدے

حسن رجا نهاست نام دلبر ما
ما اغنزا همه و ما اعلے

نام او گنج نامه لاهوت
گنج پنهان و نام از و پیدا

همه اسما مظاهر ذاتند
همه اشیا مظاهر اسما

لا اره فی الوجود الا هو
محو شد نام غیر و نقش سوی

هستی مطلق ست حدت ظرف
این هو این انت این انا

من داد و تو از میان برخاست
سر وحدت شد از همه یکتا

جان جامی ز نکته وحدت
نشکیبد چو ماهے از دریا

گفت آنکس را که باید بار بستن زین سرای
نسخت خانه ازین افزون نمی آید بکار

راحت خانه چه سود اینجا چو خواهد رفت تعب
محنت مهمانگی پیش آمدن مامور و مار

پای همت زین مغاک تنگ بالا نه که چرخ
نقد انجم میکند زین شیوه و پایت نثار

تو بغفلت خفته مست و هر شبی از بهر پاس
چشم بر تو دیده بانان را ازین نیلی حصار

از غبار تن بنفشان دامن جان پیش ازان
کز وجودت باد استغنا برانگیزد غبار

در کنار کس چو نتوانی آرزوی این جهان
خوش کسی کز آرزوی این جهان گیرد کنار

ترسم از اطناب طبع شاه را گیرد ملال
برد عا خواهم سخن را بعد ازین کردا اختصار

نی دعائی کز خدا خواهم مجالی بهر او
چون هزارش سال و عالم بقا با صد هزار

نی دعائی کز قصور همت اندر وی کنم
بر حصول دولت و اقبال فانی اقتصار

بلکه میگویم خدایا تا بقا ممکن بود
بر بقایش باد ملک دین و ملت را مدار

دولتی بادش قرین مسند شاهی کزان
پایه ادنی نماید تخت ملک پائدار

تم القصاید بعون الله وحسن توفیقه ویتلوه الغزلیات ونسأل الله ان یوفقنا
بجمیع السعادات بحق محمد خیر من نطق
بافصح الکلمات

ور نباشد عادل و خوانند خلقی عادلش | در شمار دوم برآید مدح شان روز شمار
ای بسا دیوان مدح شهریاران را که کرد | ثبت بر لوح زمانه شاعر مدحت شعار
لیک چشم اعتبار امروز ازان برداشت | عقل عبرت بین چنان کاشال از تقویم پار
شهریارا کامگارا میکنم پیش تو عرض | چند نکته بر زبان نیکخواهی گوشدار
سعی در تعمیر صورت پیش ازین بنما که هست | پیش معماران دار الملک معنی عیب و عار

خانهٔ دل در تنزل خانهٔ گل سر بلند
خانهٔ دین در تنزل خانهٔ طین استوار

کار طفلانست کردن نقش بر دیوار و در | با بلغان را زینهار از کار طفلان زینهار
شاهبازا همت خود بر پران زین خاکدان | تا کند بر شاخ سدره طائر قدسی شکار
فسحت منزل اگر بودی ز کار ارباب دل | کی ازین فیروزه ایوان سر برآوردی بغار
تنگ بودی چون دل اهل جهالت تیره نیز | خلوت لقمان که بود از خوان حکمت لقمه خوار

خرقه اش یک نیمه ماندی خشک نیمی تر شدی
چون فراز کلبهٔ او بر گشتی قطره بار

بهر قیلوله دران بیغوله چون خفتی بخاک | پیش هش سایه ردا بودی فروغ خورشید را
کس نیارستی قیامش فرق کردن از رکوع | چون دران کاشانه محنت شدی طاعت گزار
بس که در وقت سجودش سر بدیوار آمدی | تا رک آن سر بر زر آسیب آن بودی نگار
بوالفضولی گفتش آن به کز پی آسودگی | منزلی با فسحت و فرهت نمائی اختیار

باشد از هر رنگ خط بر کاغذ آهن دین عکس
گرده از کاغذ خطے بر لوح رنگین آشکار

چون دل صوفی در و پیداست صورتهای غیب
بس که مصقولست دیوار و درش آئینه وار

کی بود هر چوب باب آنکه دی را در شود
کو درین آرزو طوبے بروے خود برآر

تا درآید آفتاب دولتش روزی ز در
تا بمان را مانده بر در چشمهاے انتظار

گنبد غنچه است در باغ جهان آرای مهر
کز ورقهاے تلون باشدش سقف و جدار

کاغذین خانه است چون فانوس تا در وی زید
شمع ملک ایمن ز باد حادثات روزگار

امن عیش ست چون فردوس تا در وی کشد
نوعروس ملک در بر شاه جمشید اقتدار

خسرو غازی معز ملک و دین سلطان حسین
شهریار کامیاب کام بخش کامگار

آسمان عز و رفعت آفتاب قدر و جاه
بحر جود و مکرمت کان سخا کوه وقار

مدح او چون شاعران خود هم که گویم لیک نیست
پیش ارباب ذکا و فطنت آنرا اعتبار

نکته کز طرف زبان خیزد نشاید بهر مدح
مهره سفتن از خزف خوش نیست بهر گوشوار

مدحت آن باشد که از بخشایش و بخشش کند
عدل وجود خود رقم بر صفحه لیل و نهار

بلکه از لیل و نهار آنرا نبود هم نشان
باشد آنرا جاودان منشور عز و افتخار

خیزد از عدلش درخت میوه امید بر
روید از جودش نهال دولت جاوید بار

شه چو باشد عادل ار چه کس بآن نستاید ش
روز حشر از راستی عدل گردد رستگار

نشان نماند ز تمغا بغیر آن داغی | که در درون نه طمغا چه از غم تمغاست
اگرچه شوق سخن بر سیاق حکمت پند | نه مذهب شعرا بل وظیفهٔ حکماست
درین قصیده سپردم خلاف مذهب شعر | بوفق امر تو کانرا نفاذ حکم قضاست

وگرنه همچو منی را بمجلسی که رود +
هزار نکتهٔ حکمت زبان پند کجاست

سخن نه بر نهج اختصار رفت آن به | که طی کنم دگر این نامه را که وقت دعاست
همیشه تا ز فلک داند این قدر دانا | که هر عمارت اورا خرابیی ز قفاست

مباد شغل تو الّا عمارت دلها
که در عمارت دلها عمارت دو سراست

ایضاً

این مقام خوش که می نبخشد نسیم وصل یار | خیز دار حل فیها خیار ارباب الدیار
فرخ آن محفل که شاهی را بود در وی نشست | روشن آن منزل که ماهی را فتد بر وی گذار
بیقراران را بدید آید قرار دل ازو | جای آن دارد که باشد نام وی دار القرار
از فروغ آفتاب شمسهٔ او ذره را | دیدهٔ اعمی تواند دید در شبهای تار
نقش دیوارش اگر صورتگر چین بنگرد | رو بدیوار آورد از صورت خود شرمسار
از منبت نقشها دیوار و سقفش فصل دی | همچو صحن باغ زالوان نبات اندر بهار
بین نگارین خط ز قرطاس مقطع کرد او | نیست ممکن مثل آن قطعاً ز کلک خط نگار

ز گردون آب گذشته و تشنه می میرد
بلی چنین بود آنرا که علت استسقاست

عصای رمح دمی اعجاز موسوی دارد
که روز معرکه در چشم خصم اژدرهاست

بدین نشیمن فقر و نیاز کی نگرد
چنین که همت او در مقام استغناست

نه زیبد ترا اوج جلال و جاه ترا
که منزل تو درین خاک تودهٔ غبراست

قیاس ملک جهان با حریم عزت تو
حدیث خانهٔ چند و نشیمن عنقاست

تو بر زمین تبواضع نشسته لیکن
رواق قدر تو برتر ز گنبد خضراست

درین خرابه همانا عمارتی که کنی
غرض نه خط خود آسودگی خلق خداست

که تا بسایهٔ دیوار تو پناه آرند
که چرخ کینه ور روزگار حادثه زاست

بجنب نور ضمیر تو آفتاب بود
چنان حقیر که در جنب آفتاب سهاست

ز خسروان تبوکس را قیاس نتوان کرد
درین قضیه که گفتم دلیل استقراست

بود دل همه مشغوف عشرت امروز
بجز دل تو که مشغوف دولت فرداست

بلی ز دولت باقی امید بریدن
برای عشرت فانی نه شیوهٔ داناست

عنان بارگی خود کشیده میداری
ز هر رهی که شریعت بآن نه راهنماست

فروغ رای تو آثار شرع روشن کرد
ظلام تو ره یزغوز راه دین برکاست

مهارت تو بجد لیت در دقیقهٔ فقه
که مبدعات ضمیر تو حیرت الفقهاست

نفاذ عدل تو برداشت از میانهٔ خلق
رسوم کج که نه با حکم شرع باشد راست

نشان

نبطع خاک مربع نشین نشد بفراغ
جز آن فتاده که چون خشت فرش ادنی پاست

کمان مرخم طاقش که هست در غرزه
کشیده بر هدف دین دل خدنگ بلاست

فروغ شمسهٔ او آفتاب تابانست
ولی دریغ که برق زوال آن پیداست

درون خانه شود تیره از دریچه
بتیرگی درون هر که در یست سزاست

گشای بر همه کس در اگر صفا خواهی
که صفه را چو دریچه نیست جمله صفاست

چو تا به دان بریاضت لطیف ساز مجاب
که چون کثیف نماید حجاب امید ضیاست

نفیر درد جدائی رسد بگوش آخر
ز مطربی که درین بزمگاه نغمه سراست

ز بی نوائی خود پردهٔ دگر گیرد
مغنی که درین پرده گرفته نواست

ترا بسر پیش پرده راز نگشاید
جز این قصیده که از شرکار پرده گشاست

گذشت پایهٔ شعرم برفعت از شعری
بدین کتابه که معراج گفتهٔ شعراست

ولی هنوز علو مدارج قدرش
فرود منزلت مدح خسروالاست

سپهر مرتبه سلطان حسین کز کف جود
زده طبانچهٔ تشویر بر رخ دریاست

شهنشهی که چو باد بهار بستان را
نسیم عاطفتش روضهٔ جهان آراست

بدشت آن همه گل چیست دانی و سبزه
صباد قائق لطفش نهاده در صحراست

بکوه آن همه کان چیست دانی و گوهر
فلک خصائص جودش نموده در خاراست

اگرچه در نظر آمیست لبس تنگ تیغش
گذشته گه ز میان گه ز گردن اعداست

خود ثنای خویش کن یعنی سوی معنی گرای
وز صدف مدح گرفتاران صورت برتر آ

پای جائی نه که دون پایهٔ قدرت بود
ور بود برتر ز گردون پایهٔ مدح و ثنا

فرقه شود در بحر هجری کش افتاده بروی
نیست بیش از برگی از نیلوفر این نیلی وطا

قطره پیش از بحر گنجد در نیابد لیک چون شد
متحد با بحر تاب دی کجا آرد فنا

اینچنین مدحی که گفتم چون نه حد غیر تست
مدح گو را اقتصار اولی نماید بر دعا

تا بود سرمایهٔ صوفی فنا از بود خویش
باد ازان سرمایه حاصل سود تو گنج بقا

تیز بین باد اختر چشم یقین تا غایتی
کش ترقی ممتنع باشد پس از کشف غطا

ایضاً

درین سراچه که چرخش کمینه طاق نماست
همیشه قامتم از بار دل چو طاق دوتاست

چگونه شاد زید آنکه بهر مردن زاد
نه خانه که پی انهدام کرده بناست

باعتبار درین کاخ زرنگار نگر
که هر نظر که نه از روی اعتبار خطاست

پی مشاهدهٔ رازهای پنهانی
رخام و مرمرش آئینهای داده جلاست

چرا چو سنگ اساسش به پستی مانده
که برتر از در و دیوار بار رنج و عناست

عروج وه دل خود را که روزن باشش
دری گشاده به رویت ز عالم بالاست

بغیر هر که سر افراخت همچو کنگرهٔ اش
فتد ز زلزلهٔ حادثات در کم و کاست

نی در و بغض و عداوت نی در و حرص و امل
نی در و کبر و رعونت نی در و زرق و ریا

لاله باغ دی از باران صفوت در نهو — آهوی دشت وی از ریحان حیرت در چرا
داده هوی آهوتش جانرا نشان از کنه عیب — خوانده لای لاله اشش دلرا نبغی ماسوی
شاهبازا دل هنوز اندر هوایش پر زنان — قید آب و گل کشد بازم درین محنت سرا
زان شکارستان هزاران صید معنی آورم — بهر قوت جمعی از خوان حقایق ناشتا
لیک غرق حیرتم من کاین یهودی سیرتان — میکنند از من وسلوا میل سیر و گندنا
نیست مقبول جعل جز آنچه خود گرد آورد — کوی عنبر گر نهی پیشش کجا بوید کجا
محرمی چون نیست پیدا از آنچه دارم در ضمیر — خرد هان بستن دوات آسانی نیم دوا

در شوم مضطر ز خامه بر تراشم محرمی
وز زبان وی کنم در نامه عرض ماجرا

سر بجیبا نم بجویا ب جگر ز داغ دل — بر نهم مهر و فرستم سوی خدام شما
از جوانمردان کهنم معرض از اغیار و نیست — راز دار من وراء کهف یا کهف الورا
هم جهان را خواجه هم فقر را دیباچه — ملت سر الفقه لکن تحت استار الفنا
مدح تو خواهم نه همچون شاعران دنیاپسان — دارد از آوای زاغان طوطی طبعم ابا
چیست کار شاعران تلفیق اوصاف و نعوت — چیست واب منشیان تلقین القاب و کنا
وین تکلف در چه زرده دهی باشد بفرض — کم عیار آید بعیار قبول اندکیا

ماندہ زایشان دور و راصحاب صورت کردہ ام — اختیار گوشۂ تجرید و کنج انزوا
لیک با جمعے برون از کسوت نوع بشر — عقد صحبت بستہ ام ہم در خلا ہم در ملا
فیض ایشان چون رسیدست از قلم بے واسطہ — ماندہ محفوظند لوح آسا ز نقش ہر خطا
وحشیان حرف را کز ہم گریزان آمدند — قید کردستند در مشکین سلاسل عمدہا
پوست پوشانی فرو بستہ لب از گفتار لیک — بر طلبگاران تبایند نظر مشکل کشا
آن یکے از جملہ برتر در علوِ مرتبہ — چون پیمبر باطن او مہبط وحیِ خدا
وان دگر از بہر دور افتادگان او را اوے — پر خبرہاے صحیح از بارگاہِ مصطفےٰ
آن یکے ز اسرار قرآن برقع شبہہ کشاے — وان دگر ز ائمۂ سنت ظلام شک زدا

آن یکے از جنبش مشائیان در وی اثر
وان دگر از تابش اشراقیان بر وی ضیا

آن یکے دوشیزگان سر وحدت را ز رخ — برگرفتہ در حضور بالغان ستر خفا
وان دگر تشخید خاطرہا نہادہ در میان — گاہ نثر و گہ نظیر و گاہ نظمی جانفزا
از فرنگی شیشہ چشم خود ہمے کردہ چہار — کردہ رو در روی ایشان نم نشستہ دائما
گر شود ابر شآمت بر رخ معنی حجاب — یا برو گرد ملال از دیدۂ فکرت جلا
پای از سر سازم و کرسی ز زانو لیش نہم — پای بر کرسی لکے ارقے الی روض العلا
سر ز جیب تن برآرم دیدۂ جان افگنم — بر جہانے ہمچو صحرایِ امل بے منتہا
ملکی از نور و ظلم برتر کہ ہر کا نجا رسید — گفت لیس عند ربے لا صباح لا مسا

سیل دل دانی چه سان باشد بسوی آب ران — شوق من افزون بود سوی تو ای بحر عطا
غرق بحر شوقم ار سویت نویسیم شرح آن — نیست آن جز بخشش دستی بقصد استثنا
نیست در شهر ترا از بهر منع زائران — شهر بی در را چه سان بودت بروی هم گشا
از گران جانی نیارم سویت آمد ورنه هست — جذب شوق از پیش روی و دفع ضد از قفا
هست جنبانیدن از جا کوه آهن را محال — گرچه گردد صرصر شوق زخت آهن ربا
شد فضای ملک هستی بر دلم چون نای تنگ — میرسد هر دم نفیرم بر فلک زین تنگنا
بر جبین داغ نفاق از یک طرف مشتی دغل — بر زبان لاف وفاق از یکطرف جمعی وغا
دوستان این دشمنان آن می ندانم در میان — تا یکی باشم مذبذب لا الی ولا الی
چند گردم گرد شهر و روستا در واکه نیست — هم زبانی یافتم نی در شهر و نی در روستا
درد تنهائی گریبان گیرمن شد تا بود — دهر اخوان از کجم دامان اخوان از صفا
پاکبازانی بتن بر ساحل بحر وجود — لیک سر جان شان مستغرق موج فنا
مستقر صورت ایشان حضیض مسکنت — مرتقای همت ایشان حریم کبریا
گم شود چون قطره در دریا اگر یابد گذر — بر دل ایشان ز اوج عرش تا تحت الثرا
از نواز شهای شیرین و ز نصیحتهای نرم — خستگان را مرهم و آزردگان را مومیا
تاج و تخت سلطنت را خواب بیند و خیال — شب چو آسایند سر بر خشت و تن بر بوریا
یک نفس زاوقات شان عیش مخلد را سبب — یک گهر ز انفاس شان ملک معد را بها
روی شان در دفع ظلمتها مصابیح از ظلم — رای شان در حل مشکلها مفاتیح الهدی

فقرهای نثر او قوت ده پشت هنر — نکتهای نظم او رونق گر تیغ ذکا
خواستم گیرم دوات آن سیاهی از ظلام — خامه از تیر و بیاض از تخته شمس الضحی
تا کنم انشا جواب او دبیر چرخ گفت — برمدار از چهره اندیشه جلباب حیا
زاسمان جود چون رخشنده گردد آفتاب — در مقابل سهو باشد بخشش نور از سها
در ریاض دهر چون بالا کشد سرو سهی — از نبفشته نیست لائق جلوه با پشت دوتا
در سخن آنجا که باشد طبع هجان بحر سا — کی پسندد عاقل از طیان که گردد در آخا
در ضرورت باشد این معنی طریق شعر گیر — ناروای غیر شاعر هست شاعر را روا
چون دبیر عقل زد بهر من این سنجیده رای — سر زد از خاطر بوفق رایش این مطلع مرا
جز تو نبود قاصدی بی قاصد انرا اهل صبا — خیز و بگذر سوی آن مقصود جانها قاصدا
عرضه ده آنجا سلامی از سلامت منشعب — بلکه چون اسم سلام فاتیان را ملتجا
سینیش از دندانها پیوسته دندان کرده تیز — تا نکشاید از رگ جان عقده رنج و عنا
لام با رول از دو نادیده و خم گشته پشت — تا به پشت خم کشد او را بسر حد ادا
وان الف دال آمده در وی که پا ننهاده ایم — بی لوای استقامت در ره عشق و ولا
حلقه میمش بود شاهد بران معنی که کرد — شرا خلاص و محبت حلقه در گوش ما
بعد تبلیغ سلام از نیده جامی عرضه کن — گر مجال گفت و گو باشد دران حضرت ترا
کار روی من بدیدارت بسی کامل تر است — زار روی عاشق مفلس بوصل کیمیا
تشنه را در بادیه روزی که باشد از سموم — گرم چون اخگر زمین سوزنده چون آتش هوا

کرده دل از ظن و تخمین منتظم ارکان نظم — جامی آنرا ساز طی در خود بود معجز نظام
شعر چه بود چشم عقل از جهل در سر دوختن — چشم عقل از جاهلی در سر چه دوزی بر دوام

آفت از خویشست بس باشد درین غربت مرا
گوشهٔ بنجویشی و کنج سلامت والسلام

مرحبا ای قاصد ملک معانی مرحبا — الصلا کز جان و دل منزل تو کردم الصلا
نامهٔ سر بسته داری کز نسیم نامه‌اش — هر شگافی بر مشام جان زند بوی وفا
غنچه انشگفته است از گلبن فضل و هنر — در بهارستان دانش یافته نشو و نما
لقمهٔ پیچیده است از خوان لقمان آمده — تا شود جان و دل حکمت شناسان را غذا
بود موسی را عصای پیش ازین در کف که خود — سحرهای ساحران چون شد بمعجز اژدها
گشته بر انواع سحر این نامه طی گویا که هست — بر کف دانشوران یک سر همه ذرات عصا
لف اورا گر کنی نشر از بدیع نظم و نثر — پر ز صنعت یابی از ابتدا تا انتها
از بیاض فرجه بین السطور او بود — نهر سیمین از هر جا خاسته مشکین گیا
سوی معراج حقایق عقل و جان را سلمست — تشکل ترتیب سطورش کامده سلم نما
سلمست اما در وغیبه تنزل نیست زآب — طرفه حالی کان تنزل هست عین ارتقی
پایه پایه عقل ازان سلم چو می آید فرود — می نماند کوی ز هر پایه فراز عرش پا
نظم و نثرش بین که پنداری دبیر چرخ کرد — عقد پروین را در اثنای بنات النعش جا
یا خود افتادست مخزومات گنج پر گهر — بر بساط عرض بعضی متصل بعضی جدا

دیدهٔ دل گو مهیا دار شاه از بهر عدل
کز ستون عدل برپایند این نیلی خیام

از مشاهیر جهان گر شاه رفت و میر ماند
میر را هم نام وی آید ز حق روزی پیام

بهر معنی دار دارد از صورت دل عارف فراغ
گرچه مائل مینماید از نگونساری لیام

حال گرم آتش وجد ار نماید هر دوروی
صوفی ار آرام گیرد باشد از وی آن حرام

هست در کوی فنا هر جا زبستان مجمعی
هر که بگذشت از سر و پا زان مجامع یافت جام

تا دل صبح ازل تا آخر شام ابد
دل ز یاد غیر لب بست ست بر قصد صیام

صد کرم کرده ریای بیش و زترک ریا
گر بران حرفی دو افزاید شود صد رکرام

نیمی از هنگامهٔ گیتی رود از سلک جمع
گر نهند یک اهل دل بیرون ازان هنگامه گام

مفضل دریا انامل هر کجا بگشاده دست
زان انامل بر کنار لجه جودند انام

مدعی را ساز دانفاس صلاح آموز دوست
مار را گر داند افسون فسون پرداز رام

چون بود همسایه را دیوار کوته عیب دان
دیده با عاقبت بین داشتن بر طرف بام

صورت ار باشد خشن هست اهل معنی را حسن
می نیفتد رغنه از دندانهٔ سین و حسام

فرق عذرا را چو دریا بست باشد تاج زر
وامق مفلس ضرورت پای دارد زیر دام

چیست عاقل را فضیلت جمع گوهرهای فضل
نیست جز غافل چو یابد آن گهرها انقسام

بندها بگسسته است از هم دوات فضل را
دولتی باشد عجب گر یابد آخر التیام

این قصیده چیست قید دلربا کز روی شوق
دل ز غاصان یافته در سلک آن قید انتظام

از معانی دقیق این عقدهٔ بی عدد رو
هست دام و جمله دلها صید افتاده بدام

گاهے بگذار در وی همت خود از همه — آر در اتمام امر دین که اینست اهتمام
گر تمام ست اهتمام دین نگردد عاقبت — آه ماند حاصلت زان اهتمام ناتمام
ظالم نفست ظلامست از پریشانی دلش — در دل شب آه دل باشد شهاب آن ظلام
بنده فرمان شو که گردد خام گاه بندگی — چون بجای غل کلاه خواجگی بیند غلام
گر بدیهایی اندر بادیه صبرے بکن — تا در احرام حریم کعبه یابے احترام
از کلامت غیر لا در کم نشد حرف دگر — از تو تا سائل بحق زین حرف کم باشد کلام
خوست بانقد کمال دل ترا همچون خواص — چند داری چشم بر وام لئیمان چون عوام
یاد میکن از اجل وز انقلاب او که هست — انقلابش مرد و توسن نفس را بر سر لجام
عاقبت از همدمان بینید بچشم خود همان — خون ایشان را که میریزی به تیغ انتقام
ظلم کیشان خصم دینند ار توان آن قوم را — جمع سازد سر بیفگن کاین بود دین را قوام
نام حیدر گر خواهی آزادی طلب چون مصطفے — در میانش زن چو حیدر سخت دست اعتصام
چند بهر خوان اخوان گوشه گیری شام و چاشت — طعم الطعام ارشناسی کی چشی طعم طعام
روز مردان مجرد جو ردای قصر از انکه — عرصه وثقے ست هر تاری ازان بے انفصام
قصر بی فرد نیست جز قاف نفاق — همچو سیمرغ از عما آن کوه را کم کن مقام
آنکه هینوانی اقارب جز عقارب نیستند — خاصه کز زر نشان بود بر فرق تاج احتشام
آخ که خود را اخوت پخته گوید چون دلش — بر سر انست لرزان با تو خامش گوی خام
رو بتاب از خال و غم چون خال و غم باهم عمند — غم بروے آفتاب جان و ماه دل غمام

در جامه خانه ره مده آنرا که می کند ... از مرده شوی پیرهن از مردگان کفن
آزار جوی را مکن آسوده زاینمتی ... کآزرده مردنش به از آسوده زیستن
بدگوی را بکش رگ جان از بدن که هست ... از بهر دست بستنش این بهترین رسن
مشغوف آن مشو که زپاکست اصل او ... چندان طراوتی ندهد سبزهٔ دمن
عالی شود لئیم ولیکن نه چون کریم ... بالا پرند مرغان اما نه تا برن
معمور خانه ایست مثمن سرای خلد ... آنرا عمارتِ دل ویرانه بود ثمن
یک خلق خوش زهر که به بینی پسند کن ... یمنِ سهیل شد سند دولتِ یمن
یک لحظه هر که نیک شود مغتنم شمار ... قرن ابلیس شد سبب دولتِ قرن
چون شد سخن دراز کنم ختم بر دعا ... خود کار من دعاست چه در سر چه در علن
تا باشد آن دعا که رود سوی آسمان ... گاهی مفیض رحمت و گه مشعر مجن
باد از اهل صدق دعاهای مستجاب ... بر خصم تو سهام و بر احباب تو مجن
بر خصم تو مباد پی آن سهام درع ... جز آنکه چشمه چشمه چو در عرش بود بدن

باد آنچنان مجن که رساند بجان خصم
ز احباب تو چو صرف کند ناوک فتن

جاه داری جاهل آسا در سرای کامل مدام ... جاهلت خوانم نه کامل چون ترا اینست کام
نام خاص خویش عالم کردی ای اعمی علی ... کش بود روی از لئیمی وایما بر پای عام
عمر صرف کسب نام نیک کن کان نامور ... چون اجل کوته کند باقی نماند غیر نام

پاکیزه گوهرانی گوشِ تو سفته اند — دُرهای شاهوار بها از لؤلؤ عدن
آویزه ایست ور خور تو دارم آنقدر — چشم از تو مردمی که نهی گوش بر سخن
تو یوسفی بملک جلالت نهاده تخت — من غائب از جناب تو یعقوب مستحن
یعقوب داشت بیت حزن بهر خود یکی — من دارم از برای تو صد بیت بی قرن
داوت عطیه ملک و لا بلکه چند ملک — بی منت سپاه و خشم فضل ذوالمنن
باید زبان حال و مقال تو روز و شب — باشد بشکر گوئی این فضل مرتهن
تو بر درختی از چمن عدل و باغ ملک — تیشه مکن بظلم و بآن بیخ خود مکن
باش از شگوفهٔ کرم و عدل بی بلاغ — باش از ثمار جود و عطا رونق چمن
تا زان شگوفه روح فزایند شیخ و شاب — تا زین ثمار کام بیابند مرد و زن
آن گونه زی که رشتهٔ آمال را بود — عدلت گره کشای نه ظلمت گره فگن
زانصاف ملک را طرب آباد کن چنان — کانجا غریب را رود از دل غم وطن
عالم که نور علم فشاند کن استوار — پایش ببر چو شمع کش اندر کنی لگن
بی نور علم او شود از تیرگی جهل — زانسان جهان که در شب ظلمانی انجمن
آنرا شناس صاحب علم و عمل که هست — زان مفتیِ شرایع و زین مجتبیِ سنن
نی آن سفیه را که ز تلبیس مکر دیو — بتخانه های حرص و هوا راست بر سمن
هر کج قلم که راست کند خویش را بران — آرد بدست حال فقیری بکر و فن
دستش بتیغ سازد قلم تا رقم کند — آثار عدل و داد تو بر صفحهٔ زمن

زبان زبانیه آمد ببرمش ورنه | کشد زهر زده در آبی بجانب سقرم
چو کرد بر دلم ابواب فیض را هموار | چه سود از آن که کند در سخن دریغ دمم
بزرگوار خدایا بحرمت نفسی | که دل نفیر کش آمد ز شوق آن نفسم
بحق گرم روانی که پای کرده ز سر | طریق پیروی پیروان شان سپرم
که باش یاور من تا نپیروی همت | لباس هستی موهوم خویشتن بدرم
زهی نمای که چون جامی از مضیق وجود | فتد نفسحت قسلیم نیستی سفرم
دران سفر خطری جز خیال هستی نیست | بفضل شامل خود دور دار ازان خطرم

ایضاً

قاصد رسید و ساخت معطر مشام من | در چین نامه داشت مگر نافه ختن
آن نافه نیست بلکه پی تحفه باغبان | چیدار چمن بنفشه و پیچیده در سمن
هرگز ندیده نرگس چشمی بباغ دهر | زینسان دمیده سنبل نسرین ز نسترن
نشگفته غنچه ایست چو پیچیده بنمش | همچون دهان غنچه دهانان پر از سخن
تختیست خوش ز عاج که صف صف نشسته اند | بروی بناز مندیگان بر همه تن
اینها کنایتست بگویم سخن صریح | وز چهره یقین بکشایم نقاب ظن
اقبال نامه ایست با خلاص بیشه | از لیت بن غضنفر یعقوب بن حسن
شاهی که حد من نبود مدحش آنچنان | گو خود بعدل و جود کند مدح خویشتن
چون قاصرست کلک زبانم ز مدحتش | آن به که چون دوات نهم مهر بر دهن

من آن نیم که کنم بال سست ازاوج بلند
سوی حضیض کز این آب و دانه بهره دهم

بالقصد کسب غنا گنج زر طلب چکنم
چو با تو انگرے دل غنی ز گنج زرم

فروغ یافته سنگیست زر ز تابش خور
اگر بسنگ کنم روے عابدا نجرم

عجوزه ایست جهان سحر ساز و افسونگر
که ساخت سحر وی از سر کار کور و کرم

نتیجه اند بهد جز خسارت ار چه شود
قضا بفرض محال از زفاف او طرم

چو اکیان پے دانه ز بون او چه شوم
برو چو قهقهه زن روز و شب چو کبک زرم

چو تیغ تهمت و تیر جفا خورم رسود
بست ترک خودی خود نه بیستی سپرم

چنین که مهبط خیر و کمال شد دل من
چه منقصت رسد از طعن اهل شور و شرم

بریست گوش من از سبحه ملک چه مسیح
کجا مشوش خاطر شود نهیق خرم

شد از حقائق عرفان دلم خزینه راز
گزاف فلسفیان کی به نیم فلس خرم

پر فرشته بگسل ران من شود چو هما
ز خون علم لدنی چو خضر ماحضرم

بحر شعر اگر فکر من شود غواص
بهاے یک گهر آید خراج بحر و برم

بباغ شعر اگر کلک من کند جنبش
ز نخل خشک دهد بار میوهاے ترم

ببوستان ارادت اگر بود شجرے
که آورد ثمر معرفت من آن شجرم

دلی چه سود که در کام ذوق تیره دلان
همیشه چاشنی تلخ نیشه دهد ثمرم

خمش کنم که بدعوے کشید سوق کلام
بغیر معنی خود نیست معنی دگرم

چو نیست لاف هنر جز دلیل بے هنری
چرا دلیل اقامت کنم که بی هنرم

ز دست رفته کنون گوش بی‌اشارت دوست
نمی‌شود ز مقالات همدمان خبرم

ره حواس اگرچند بسته شد حاشا
که در صفای درایت ازان شود گذرم

چه احتیاج بامداد حسن چو راه نمود
عروس معنی بیرون ز حجلهٔ صورم

نخواهم از قِبَل زنبور کام و لب شیرین
چو با حلاوت خود رسته همچو نیشکرم

خمیده گشت قدم همچو لام و تا چو الف
عصا نگیرم دستت پای ره سپرم

چو لای نقطه بود این دو حرف دانستم
که نقطه‌ئی میشود از تختهٔ بقا اثرم

ز ضعف تن شده‌ام آنچنان که گر بمثل
گران شود سرم از خواب بشکند کمرم

اگر نه دست شود یار پای ممکن نیست
که برنشستن و برخاستن بود ظفرم

چو سبحه ساخت مرا حلقه دهر گر خواهم
ز پشت حلقه شده همره مهره بشمرم

بهم بود سر و پا حلقه را ازان سر خود
نهاده بر سر زانو ز شام تا سحرم

جدا چگونه کنم چهرهٔ خود از زانو
که بست سر دو بهم از ترا دق جگرم

اگرچو حلقه شدم آن گمان مبر زنهار
که همچو حلقه بود بر درون در نظرم

چو حلقه بر در خلوت سرای انس زنم
بسان حلقه بماند فلک برون درم

محیط کون نماید که حلقهٔ بفلات
بجنب عرصهٔ همت حقیر و مختصرم

فراز کنگرهٔ وحدت نشسته آن مرغم
که باز رسته ز دام طبیعت البشرم

چو در هوای قدم پر زنم رود بدمم
غبار عالم امکان ز بال و پر بپرم

اگر ز خوشهٔ پروین دهند دانه مرا
وگر ز چشمهٔ خورشید باشد آب خورم

مر بود پنجاه و چون آمد دو مر ابیات آن | در صفا و محکمی شاید که گویم مهر مست
سال تاریخش اگر فرخ نویسم دور نیست | زانکه سال از دولت تاریخ او فرخ فرست

ایضاً

سفید شد چو درخت شگوفه دار سرم | وزین درخت همین میوهٔ غم ست بارم
بهم شگوفه و میوه که دید طرفه کهن | شگوفه را نگرم بر درخت و میوه خورم
شگوفه دیر نپاید شگفت ازان دارم | که دم بدم ز زمانه شگوفه ناک ترم
ز شیر مادر دهرم ضرر رسید نه نفع | کنون شگوفه کنان بهر دفع آن ضررم
ز بس که آینه ام عیب شیب می نمود | بروی داشت نخواهم که رو بی نگرم
چگونه بنیمش آخر که گاه دیدن او | بیاض گیرد یکسر سیاهی بصرم
بیاض موی بود آفت بصر عجب | اگر بود ز نظر در بیاض مو حذرم
اگرچه نیست مرا در قصور دهر نظر | کنون ز دهر بود صد قصور در نظرم
تلاوتی که بشب کرده ام به پرتو ماه | بروز نیز ندیدست در فروغ خورم
دو چشم کرده ام از شیشهٔ فرنگ چهار | هنوز بس نبود در تلاوت سورم
برفت گوهر بینش ز چشم و فضل صفت | دمد فریب بشیشهٔ سپهر عشوه گرم
فشاندی چو گهر حرف راز نخرج آن | گهر فشانیم امروز مشکل ست که داد
ز تیز گوشی بودم چنانکه از ره سمع | حدیث نفس کسان داشتی بدل گذرم

حکم حال منطقی خواهی ز حال فلسفی — کن قیاس آنرا که اصغر مندرج در اکبرست

آن منجم کش بد اختر گفته چون هر اختر — پیش او مسند باختر شد خدایش اختراست

اختیاری نیست اورا اختیار از وی مپرس — اختیار جمله گم در اختیار داورست

چرخ و انجم جن و مردم هر یک اینجا مضطرند — اختیار جمله پیش من بجیب المضطرست

نور توحید ست در دل مشعر ادراک حق — مشعر اختر پرستان را کجا آن مشعرست

معنی مشعر مقیت باشر آمد زان سبب — نیست زین معنی کسی بی سر اگر بو مشعرست

حکمت یونانیان پیغام نفسست و هوا — حکمت ایمانیان فرموده پیغمبرست

نامه کش عنوان نه قال الله یا قال النبی ست — حاصل مضمون آن خسران روز محشرست

نیست جز بوی نبی سوی خدا رهبر ترا — از علی جو بو که بوی بو علی مستقدرست

دست بگسل از شفائی او که دستور منفاست — پای بیکسو نه ز قانونش که کانون شرست

صاحب علم لدنی را چه حاجت خط و لفظ — صفحه دل مصحفست آنرا که قرآن از برست

جامی احسنت این نه شعر از باغ رضوان رضه ایست — کاندرو هر حرف ظرفی از شراب کوثرست

در سواد خط آن انوار حکمت مخفی ست — هر شب تاریک آبستن بصبح انورست

همچو فکر بکر خسرو زاده ست از لطف طبع — در کمال خوبی این یک خواهر آن یک خواهرست

ای بسا خواهر که با خواهر چو گردد جلوه گر — در جمال اکبر بود هر چند در سال اصغرست

لجة الاسرار گر سازم لقب آنرا سزاست — زانکه از اسرار دین بحری لبالب گوهرست

حجة الاسرار اگر هم ضم کنم با آن رواست — زانکه بر مطلوب هر آزاده حجت گرست

خاک یاران شو که پشت کبر و کینت بشکنند — کحل اعبر چشم نصرت را غبار لشکرست

لشکر انعام نادیده ببانگی تفرقه است — دفتر شیراز ه ناکرده بیادی ابرست

ناپسندی گر رسد از یار روشن دل چه باک — نیست عیبی آب صافی را که خاشاک آورست

دل بپرور بهر فیض نو نبو کز نخل خشک — میخورد خرمای تر مریم که عیسی پرورست

کافری دان نفس سرکش را که لازم یابیش — سرکشی چون سرکشی کافی که اندر کافرست

ساغر عشرت مزن بازن که گر هست از نخست — راز دار سر عفت آخر از ساغر غرست

بهره از جنسیت افزاید که چون در فصل دی — مهر عریان باشد از وی خط عریان او فرست

دل مکن باژنده پوشان بد که جاسوس دلند — بهر جاسوسیست شه کاندر لباس چاکرست

چاره در دفع خواطر صحبت پیرست و بس — رخنه بر یاجوج بستن خاصهٔ اسکندرست

جان پژمرده ز فیض پیر یابد زندگی — خضر از آن خضرست کز وی سبزه خشک اخضرست

بوی درویشان نداری خرقه پشمین چه سود — چند بچی پشک در نافه که مشک اذفرست

نازپرور دهوا بالنفس نتواند غزا — زن که باشد لائق معجر چه مرد مغفرست

در جوانی سعی کن گر بی خلل خواهی عمل — میوه بی نقصان بود چون از درخت نوبرست

عالم عالی مقام از بهر خود خواهد علو — چون علاکش معنی استعلا دکار او حبرست

منقی تر دامن از هستی تواند همچو برف — دفتر خود را دف تر دامن آری تر ست

سفله را چون اکترش آمد سفه پس کل آن — هم سفه باشد که دارد حکم کل انچه اکثرست

فلسفی از گنج حکمت چون بفلسی ره نیافت — می ندانم دیگری را سوی آن چون رهبرست

سفله گر خجلت کشد ز آثار فعل خود کشد
گلخنی را رو سیاه از دود و یا خاکستر است

گوش حکمت کس طلب نی دیده صورت پرست
خط کو راز شاهدان خوش نوا نیشکر است

چون فتد ز آهنگ صحت تار رگ بر عود تن
زخمه بهر ساز آن آهنگ زخم نشتر است

نقش پهلو نسخهٔ تفصیل رنج شب بست
جامه چاکی را که تا صبح از حصیر تن بتر است

خوش بود خوش چون بهر صورت که باشد چون عسل
کش بسهو از غافلی تصحیف خواند عنبر است

کوس ناموس ارزنی از چرخ انجم بر گذر
چون دف رسوائیت این بر جلاجل خنجر است

سوی معنی رو که گر ماند بصورت ناسپند
کی کند دفع گزند آن نقطه کاندر محجر است

کم نشین ز اشکال خود ایمن که باشد در رحم
مثل خنجر خنجر اما بهر قطع خنجر است

طعنه از کس خوش نباشد گرچه شیرین گو بود
زخم نی بر دیده سخت است از همه نیشکر است

کندن بنیاد دولت را بود سیلی عظیم
زشحهٔ گلک عوانان گرچه بس مستحقر است

گر عروج نفس خواهی بال همت برگشا
کانکه در پرواز دارد اعتبار اول پر است

نیست از مردی عجز و دهر را گشتن زبون
زن که فائق گشت بر شوهر بمعنی شوهر است

راه غربت جوی و خرم زی که چندین قهقهه
کبک از ان دارد که دور از خلق در کوه و در است

حبس نیلی گنبدی از گریه میشو غرق آب
شب چو مرغی کاشیانش غنچهٔ نیلوفر است

منکر از اوراد عارفان نبود قبول
کافران را معجزات انبیا کی باور است

قصه و نقره از کلام شیر مردان گوش کن
زانکه بر بوجهل جهل آن ذوالفقار حیدر است

نکته‌ای گر هست کامل همت طالب بلند
نکته‌ای یا حیدر تاج قاف قنبر است

نیکی آموز از همه از کم ز خود آخر چه عیب — راستی در جد دل زر گر ز چوبین مسطرست
نیست قدر عالی و دون جز بمقدار هنر — قصر شه را پاسبان بر بام و دربان بر درست
حکمت اندر رنج تن تهذیب عقل و جان تست — قصد واعظ زجر اصحاب و لگد بر مبرست
کامل و ناقص نه یکسانند در قطع امور — آنچه از شمشیر مے آید نه کار خنجرست
چون کنند اهل حسد طوفان طریق حلم گیر — کاه موج آرام کشتی را ز ثقل لنگرست
با حسود ان لطف خوش باشد ولی نتوان بآب — کشتن آن آتش که اندر سنگ آتش مضمرست
گر نه همکار بانیکان زهم نامی چه سود — یک مسیح ابراے اکمه کرد و دیگر اعورست
خوی نیکان گیر و آن کز نیک یابد تربیت — شیر حکمت نوشد آن کام الکتابش مادرست
فعل نیک از نیکخویان جو که در تصریف دهر — مشق اندر صورت و معنی بوفق مصدرست
خار خار شک درون جان بود دل را چو کرد — معنی ان کز برای شک بود زان درکرست
هست مرد تیره دل در صورت اهل صفا — آن زن عباد و که از خبس سفید شن چادرست
هر خلل کاندر عمل بینی ز نقصان دل ست — رخنه کاندر قصر یابی از قصور قیصرست
نفس ظلمت رو بجهل اندر خبثش باز ماند — رشته خورشید بند بال مرغ شب پرست
نیکناهی را بجرم دیگرے از روی جهل — سهل زشت کردن نه رسم عاقل و دانشورست
کرم را کش بیتوان عین کرم خواندن عجب — گربرغم مردمش نام الخبائث و خمرست
هر چه می یابی ز وی آن خاصیت کش ممکن ست — طعن او بر فقد هر نا ممکنے ستنکرست
نیست کوه از بهر همراهی که گوئی مرمن ست — نیست شهر از بهر همخوابی که گوئی اجرست

معنی ذر ترک بودی مقبلی کو بهر دیو — زر امتثال کرد زر د و ترک دنیا بوذر ست

زر بده وز فحش اولاد الزنا لب بند — دیده باشی قفل زر از بهر فرج استر ست

گرچه باشد زر خویش ابراکن زر گیر ست تاج — بهر ابراهیم زر نعلین پای آزر ست

از ریا پیشه مجو حاجت که جودش عارض ست — میوه کی آرد درخت خشک کز باران تر ست

لب نیالاید اهل همت از خوان خسان — در خورد ندان انجم گرده ماه و خور ست

طامعان از بهر طعمه پیش هر خس سر نهند — قانعان را خنده بر شاه و وزیر کشور ست

ماکیان از بهر طعمه می برد سر زیر کاه — قهقهه بر کوه و بر در شیوه کبک نر ست

نفع عامه عامه را اولیست آری دم خر — خوش مگس رانی ست لیکن در خور کون خر ست

مرد کاسب کز همت میکند کف را دراز — بهر نا هموار نفس و فعل سوهان گر ست

ساغر راحت بود از کسب بر کف آبله — وقت آنکس خوش که راحت یافته زین ساغر ست

فرج را بند از گلو کن کز زنان ستر ست — فارغ ست آنکس که قوت او زنان ستر ست

هر کرا خر ساخت شهوت نیم خر دل کو بعقل — خود بفهم خرده دانان نیم خر دل هم خر ست

سفله را منظور نتوان ساختن گو خوب روست — میخ را در دیده نتوان کوفتن گو از زر ست

شاهدان زر طلب را عارض بر خط و خال — در کف طامع بقصد مال مردم خنجر ست

روزگارت تیره دستت خالی و دل پر هوس — شب دراز و ناخنان افتاده اعضا پر کر ست

دست و ده بار ستان در قطع لبیک طمع — بی عصا گلدز که در راه تو صد جوی و جر ست

باش در دین ثابت ار ترسی ز قهر حق که ها — کرده محکم در زمین عرعر بیم صرصر ست

فضولی میکنم کے تراز طبعان قدر آن دارد — که آرد در مقابل نکتهٔ با سحر سحبانش
چرا از شعله لافد کس خصوصاً قابلی شعرے — که در قالب بنا شد از دم روح الامین جانش
خدارا نیز بر جامی ز ابر فیض بارانے — که از بهر چه آن نهریست سازد پاک دیوانش

ایضاً

کنگرِ ایوان شه کز کاخ کیوان برتر است — زخمها دان کش بدیوار حصار دین در است
چون سلامت یابد از تاراج نقد این حصار — پاسبان در خواب و بر هر رخته دزدی دیگر است
چیست زرِ ناب رنگین گشته خاکی ز آفتاب — هر که کرد افسر زرِ ناب خاکش بر سر است
گر ندارد سیم و زر دانا منه نامش گدا — در برش دل بحر دانش دادشه بحر و بر است
زن نه مردی کن و دستِ کرم بکشا کز مرد — را بهر کرم زن را برائے زیور است
کیسه خالی باش بهر رفعت یوم الحساب — صفر چون خالیست زار قام عدد بالاتر است
عاشق همیان شدے لاغر میانش کن بذل — حسن معشوقان ز عناد رمیان لاغر است
نیست سنخ از اصل کوهر تنگه زر گو نیا — بهر دانع بخل کیشان کرده سنخ از آدر است
زر بود در جیب مال و میل او در جان و مال — لعل آتش رنگ در کف لعل و در دل اخگر است
بگذر از ویرانه گیتی سلامت گرچه هست — گنجها در وے که بر هر یک طلسمی منکر است
هر کجا بینی در گنجے و پرّ در حلقهٔ — حلقهٔ مار حلقه کرده در دهان اژدر است
حرص کار مور باشد در روی با آن بگور — خشو مور خویشتن بینی که مور بی مر است
شد دهان حرص گنجر پر دلی از خاک مرد — این سخن بشنو که مردی از دهان گنجر است

مشو قید نجات او که مأخوذ است قانونش — مکش رنج شفائی او که معلول است برهانش
گذر بر بوستان شرع دین کن تا بهر گامی — گلی چون شافعی یا لالهٔ بینی چو نعمانش
قدم در خارزار دانش خود رستگان بگزین — که باشد سبزه در هر قدم صد خار خذلانش
چه گوهر بخش دریائیست طبع دور غور من — که لفظ و معنی پاکست و رنگین دُر و مرجانش
بود از خوان حکمت نادره شعر من آن لقمه — که پیچیدست بهر قوت جانها دست لقمانش
چو دیبائیست از نقش تکلف ساده نظم من — چه غم گر سادگی خواند فلانی نقش بهمانش
خوش آید در سخن صنعت زشاعر لیک چندان نه — که آرد در کمال معنی مقصود نقصانش
چنان خاص باشد خال روی شاهد معنی — چو خال اندک فتد بر رخ دهد حسن فراوانش
وگر گیرد ز بسیارے همه رخسار شاهد را — میان ساده رخساران سیه روی رسد زانش
سخن آن بود کز اول نهاد استاد خاقانی — بمهمان خانهٔ گیتی پی دانشوران خوانش
چو در سیر معانی یافت خسرو سوے آن خوان رو — ملاحتهای او افگند شوری در نمکدانش
گر امروز آرد این خادم ز بحر شعر تر آبی — پی دست و دهان شستن از آنها چیست تاوانش
بخاقانی ازان نجرد رسد رشحی بر انگیزد — چو سوسن تر زبان تحسینش کنان از خاک خسرانش
وگر خسرو سقاک الله نمی یابد ازان چشمه — شود سیراب فیض عین عرفان جان عطشانش
بشکر من چو طوطی روح او شکر شکن گردد — چو نفرستم بهندستان شکر از خراسانش
اگرچه نام مرآت الصفا شد گفتهٔ اورا — چو بود انوار خورشید صفا از چهره تابانش
جلاء الروح کردم نام این چون هیچ مرآتی — ندارد از جلا چاره چو سازد تیره دورانش

برای خلق باشد طاعت زاهد نه بهر حق — چو بینی در برون چالاک در اندر خانه گسلانش

چه باک آنرا که از آب و فسو در پاشگاف افتد — که باشد جویبارش هر شگاف از بحر ظفرانش

دل دانا میان سخت رویان جهان آمد — چو آن شیشه که باشد جا میان سنگ و سندانش

گمان شد پشت تو ای پیر و هرگز خود نمی افتی — که خواهند از اویم خاک روزی ساخت قربانش

کی ایمن ماند از ورد اجل نقد روان آنرا — که باشد زخمها در شهر بر هر تن زدندانش

بحق کی ره برد آن خود پرست انسان کین پایه دل — زند اکنون زن و فرزند فرد اخورد دولدانش

شکم پرور بود نی بارکش کاهل نهاد آری — کم افتد خر که ناید تو بره خوشتر ز پالانش

مسو دار چرب و شیرین گفت چشم خرده بین لیکن — که باشد خرده الماس در لوز ینه پنهانش

چو قرآن حفظ قاری کرد از هر ناپسندیده — پسندیده کی افتد پیش نیز ان حفظ قرآنش

خیال زیر کی با خود مبر پیش خداوندان — نه بندد بار زیره هر که باشد عزم کرمانش

چو حکم عقل نافذ نیست نی آزادگی باشد — که داری چون غلامان غل گردن طوق فرمانش

سپهر عقل ستد پای شرع در روز معرض دعوی — کشند سر عقل ازین معنی بسر کش خط بطلانش

قلم نی سوده انگشتش ولی بر لوح ختمیت — خطی باشد محقق از برای نسخ ادیانش

دکان شرع را آمد دکان دار احمد مرسل — که باشد عقل تا سازد دکان بالای دکانش

از و شد عقل کل دانا زهی امی ناخوانا — که خواند ابجد ابراهیم و آدم در دبستانش

بشیر ب کن طلب سر چشمه حکمت که شد غرقه — ز موج غیرت افلاطون یونانی و یونانش

چو بو القاسم بود هادی که باشد بو علی یارش — که از بهر خلاص خویش جوید راه طغیانش

رود ثقب دعای ظلم کش با ظلم جود زخود — بود خندق محیط چرخ و قلعه اوج کیوانش
شه از سنگی که دارد کوهش از خوانی به سود او را — که خوابیده ست مرگ آخر نهادن بر خلاف خوانش
ز هر سو کامدی کسری مرا ایوان ساختی منزل — بیا کامروز کسری بینی از هر سو در ایوانش
چو نبود چشم نصرت بی رمد شاه سپه کش را — بود گرد سپاهی خوشتر از کحل سپاهانش
جهان چون مزبله است و زر و سیمش سنگ استنجا — که از کون خران صد بار بیش آلوده شد طانش
جو بی فاقه کام دل که محنت دیده کنعان — جمال یوسفی روزی نشد بی قحط کنعانش
فلک آئینه رنگ آمد بکن عصیان که متیرسم — نماید صورت عصیان تو ناگاه غضبانش
سر شک افشان که از سبز نثار مجلس قربت — بچشم خویش بینی عاقبت دُرهای غلطانش
بود سفله سفالی خشک مشکل زندگی یابد — وگر سازی ز علم و معرفت پر آب حیوانش
چو حکم کل سر جاذر الاثنین میدانی — میاور در بر و لب سُتری که ناچار ست کتانش
کسی از کتمان راز خود پشیمان کم شود لیکن — بود بسیار کز افشای آن بینی پشیمانش
ترا تا هست نامهوارے در خود غنیمت دان — درشتیهای دور چرخ را کان هست سوهانش
مکن در هر نفس انفاس خود ضایع که هر گوهر — که باشد قیمتی جز بیخرد نفروشد از دانش
ترش رو باش یا بد خو شیرین لب که حنظل را — به از سیب صفاهانی بود نارنج گیلانش
هنوز آزار مردم خوی تو ناگشته زان گسلد — چو بیخ خار محکم گشت نتوان کند آسانش
چو دارو فاسق نادار خسر دینی و عقبی — بود خسر تمنی چون کند اثبات خسرانش
نکوئی کن که از راه ضعیفان گر کسے سنگی — نهد یکسو شود فردا گران زان سنگ میزانش

بهی کم جوز سیب غبغب او کاخراند دل — هزاران قطره خون بینی گره از نار پستانش
هلاک کور باشد چه چو چشم عاقبت بینیت — ز شهوت کور گشته پر حذر باش از زنخدانش
دلم گر گوید از مهرت سپندا نیست بر آتش — مشو غره که صندل درج باشد در سپندانش
جمال دل طلب کن نی جمال گل که گر چون خور — جمال دل شود تابان شوند آفاق حیرانش
نمایشهاست دلرا جاودان زاینده هستی — وزان اندک نمودار ی بهشت و حور و رضوانش
بهشت ار بایدت از نفس رو در عالم دل کن — که دوزخ نفس تست و خویهای زشت بیرانش
چرا از خویشتن بیرون رود عارف تماشا را — شگفته در درون از غنچه دل صد گلستانش
ز سر منگاه معنی هر که آرد روی در صورت — بود آب روان زنجیر و صحن باغ زندانش
درخت علم کم نه از جهالت نام آن بی دین — که تیغ و نیزه باشد در غلاف اوراق و اغصانش
بدین داری بساط افگند هر جا دین بر اندازی — که از دین و دیانت بهره کم داد ست یزدانش
چه داند رخنه اسلام بستن نامسلمانی — که افتد رخنه در اسلام اگر خوانی مسلمانش
در خلوت سرا درویش بر سلطان ازان ببد — که مرغ انس می پرورد زهای و هوی سلطانش
اگر پا بر هوای خود نهد ره رو ازان خوشتر — که باشد در هوا زیر قدم تخت سلیمانش
امیر نفس باشد بنده درویش را بنده — اگر خود بنده فرمان بود ایران و تورانش
شد آتش دان و آتش گیره این مستی عوان خس — که بهر خان و مانها سوختن باشند اعوانش
حذر کن آه عوان از نوحه مظلوم و اشک او — که می ترسم کند کار دعای نوح و طوفانش
بترس از ناوک آهی که تا بیرد بلا بر تو — کند غربال چرخ چنبری را زخم پیکانش

رسد صد تیرگی از بار توشه مرد این ره را
اگر خود قرص مهر و مه نهد گردون در انبانش

حریص از بهر یک لب نان نهاده کوه غم بر دل
چه حاصل گفت و گو از قانعان کوه لبنانش

مخور خون بهر طعمه از کلانی کم نه کور را
توکل چون درست آمد برآمد از زمین نانش

زمنّان بهره کی یابد گدا طبعی که از منان
اگر نی نام نان باشد کی آید یاد مهمانش

چه پیچی کنج نامه تا نهی در جیب ازان ترسم
که یابی ماری اندر جیب خود بر خویش پیچانش

ز چاه طبع بالا کی رود زر دست کر هرسو
سوی بستن کشان محکم میان بگرفته همیانش

ز حرص گنج گنج حرص شد دنیا پرست انیک
بگرد گنج حلقه کرده همیان همچو ثعبانش

چه زر خواهی بدر یوزه گره بست از زر نکیس
که تا زر نیست نگشاید گره ز ابرو و دربانش

بزیر خانه طینت ترا گنجیست پنهانی
که پر کرده ز کان کنت کنزاً افضل یزدانش

مزن از شهتهای دل آز اشتهای گل
که ناید حاصل گنجت بکف تا کرده ویرانش

نشاید رخ به پیش هر عوان دستار خوان کردن
ز مرغ و میوه بر خوان گرچه هست الوان الوانش

خورد آب از نم چشم یتیمان میوه باغش
چکد خون دل بیوه زنان از مرغ بریانش

چنان بستست غفلت راه عبرت بر دل خواجه
که هرگز دل بمرگ خود نرفت از مرگ آدرانش

بجلتهای جاه و مال عیب خویشتن پوشد
زهی رسوائی آن ساعت که سازد مرگ عریانش

تبکفینش مزن کافور بر کتان که نرماند
ز گرمای قیامت هرگز این کافور و کتانش

بسیمین ساعد شاهد مبر دست هوس چندین
که ترسم بچد آخر پنجهٔ عقل تو دستانش

نظر بکشا بچشم او مبادا موی افزونی
ودر چشم خیالت از خیال موی مژگانش

دو تنی نباشود در کفه عمل گردن سالک — چو نگشاید در الا بوحدت چشم عرفانش
میان لا و الا یک الف فرقست و در نمود — در آلا آن الف با لاشمار و عقل یکسانش
خواطر چون مگس گردند خوغا بر دل از هر سو — چو گفتار لب از شهد شهادت ساخت مهمانش
چه امکان جاشنی زان شهد بی رنج مگس دلرا — نگشته آستین صولت پیران مگس رانش
تو مرد کوری ار معنی بود دانی نفست را — ز مرد نیست خبر خضری که باخضرست پیمانش
چو خواهی در عرفان در دلش جا کن که اخلاصی — که دارد در طلب نبود گزیر از غوص عمانش
چو باشد پشت خم گشته چو چوگان در رکوع اورا — نماید نه فلک سر گشته کوی پیش چوگانش
چو رخش همتش جولان کند این توده غبرا — بود مشتی غبار انگیخته در وقت جولانش
خطا گفتم کی انگیزد که جولان غبار آنکس — که باشد شهپر روح القدس جاروب میدانش
نیابی سر خضر از ناجوانمردی که دست دل — بود کاه نثار حاصل کونین لرزانش
سر این رشته گر خواهی ز دوک پیر زالی جو — که باشد کهنه چرخی پیش ازانو چرخ گردانش
ز جانان لعن عاشق بازگون نعلیست تا ناگه — نگردد پرده دیده حجاب قرب جانانش
چو در مشهود خود فانی شود محروم ازان دولت — شود دیدار فنا بار دگر ز اسباب حرمانش
بعصیان طعنه بر آدم زد ندای قدسیان اول — ولی آخر همان آمد بر ایشان رسم رجحانش
کجا آدم شدی مرآت کامل گر نیفزودی — جمال عز مسجودی ز خال ذل عصیانش
نگوهر ساده را عارف که مشکل گوهر افشاند — بخار بارکی هر چند خوانی ابر نیسانش
مسبب دیده صاحبدل چه بیم از فوت اسباب — زور یار سته نیلوفر چه بیم از قحط باران

ز خاک تهور کوی ارادت ساختم کاخی | که کم گوئی و کم خواری و کم خوابیست ارکانش
نیابی ساحت درگاه جز بیسمان اسلامش | نه بینی صفه دولیز جز ایوان ایمانش
درون آی از در و دهلیز طی کن تا عیان بینی | ز بام و در و زن اندر تافته خورشید رخشانش
در اندر کاخ وابستانیست سرتاسر گل و ریحان | رضای دل گل خندان و طیب خلق ریحانش
ز هر جانب درختی شاخها پر میوه حکمت | خرد شان در نوای شکر هر خان خوش الحانش
خسان را اینست در وی ره که بر دیوار ها پرچین | نهاد از خار خفت با ملکاره دست و دامانش
بیابانیست هائل کعبه مقصود را در وی | که بی قطع امید از خود بریدن نیست امکانش
گر آری رو دران کعبه چو ریگ گرم زیر پا | سپردن باید ت صد گونه آتش در بیابانش
شود هر خار قلابی بقصد جذب جان در تن | اگر وی رخته بالین نهد زیر سفیلانش
نشاید بارگی این راه را جز ناقه شوقی | که باشد باد حسرت پای و کوه درد کوبانش
رسی از شیر این ناقه سوی مقصد ولی وقتی | که پالی ز اختصاص ناقه الله داغ بر رانش
خدنگ محنتی کز دست قدر آید بنهال آسا | بکن سینه سپر خم ناخن اندوه و بنشانش
که دانم عاقبت گردد درختی بار وز میوان | که پیرامون خود جاوید یابی میوه افشانش
چو صوفی دامن همت کشد در طارم وحدت | گریبانی کند دوش فلک از عطف دامانش
دگر در جستجوی قربت آرد در گریبان سر | فتد زه بر کمان قاب قوسین از گریبانش
تنی کس نیست در جان بخشش و وی جادی دران | که داده نقش پرداز طبیعت شکل انسانش
بود هر درد را درمان عجب درد بیست بی درمان | که نهاده خرد در حصهای چرخ درمانش

یکی فوج در اوج قربت متمم — ز ذات جلیل و صفات جلائل
یکی جوق در طوق عزت مکرم — در ایصال و افضال و اهب وسائل
چو می گشت تیه حوادث از انجا — بملک قدم ران بیک حمله محمل
دران قلزم نور شو غوطه زن — فرو شوی از خویشتن ظلمت ظل
ز قعر محیط قدم منبسط بین — بوادی امکان هزاران جداول
بود بحر وجدول یکی فی الحقیقت — دوئی خاست از احولان سوء جهل
یکی خوان یکی دان یکی گو یکی جو — سوی الله و الله ز و ر و باطل

بسر حقیقت کشد شعر جامی
فیا خیبة قول و یا شرة قائل

معلم کیست عشق و کنج خاموشی دبستانش — سبق نادانی و دانا دلم طفل سبق خوانش
ز هر کس ناید این استاد شاگردی نه هر کوی — بدخشان باشد و هر سنگ پاره لعل رخشانش
زبان بی زبانی زبانی نیست این نادر معلم را — در یغا در همه عالم ندانم کس زبان دانش
کجا در جمع نادانان تواند کسب جمعیت — کسی کز فکر دانائی بود خاطر پریشانش
دلی کو ذوق نادانی چشد هرد فتر دانش — کند دفنش کلک عقل شوید آب نسیانش
طویل الذیل طومار یست شرح علم نادانی — که در عمر ابد نتوان رسانیدن بپایانش
شهود الحق فی الکونین یک نکته ز مضمونش — سواد الوجه فی الدارین یک نقطه ز عنوانش
تصور کی توان کرد از کسی تصدیق این معنی — اگر نبود معرف کشف و حجت ذوق و وجدانش

نه آخر بینیران دوران دوران — بود سحر سحبان کم از ژاژ باقل
اصول و فروعت مسلم شد اما — نه گشتی باصل خود از فرع واصل
فشد کار گر بر تو از فرط غفلت — حدیث اواخر کلام اوائل
ز آداب اهل کرم بحث کردی — ولی نیست داب تو خبز منع سائل
ترا در طریق جدل نیست کاری — بجز هدم اوضاع و محض الانامل
ز منطق بکن نطق کاندر دو گیتی — نشد حل ز اشکال او هیچ مشکل
ببستین نگشت از صدود و رسومش — نه اجناس عالی نه انواع سافل
ز حکمت نبود این که میل طبیعی — ز وحی است آنچه ترا گشت شامل
چو نفس ترا نیست رو در ریاضت — ز تحصیل علم ریاضی چه حاصل
ببین هیأت چرخ گردان که باشد — نجومش گهی بازل و گاه آفل
فلک را چه گیری حساب مدارج — قمر را چه پرسی شمار منازل
خلیل الله آسا تبا ئید فطرت — جز آیات فاطر مخوان زین هیاکل
اگر قابلی فعل خود یک طرف نه — ببین نور فاعل عیان در قوابل
بنیروی همت بزن دست و پائی — بهم بر شکن دام و بند شواغل
ز اجرام و اجسام سفلی بپه جوئی — بعلوب اعالی گرای از اسافل
برآور سر از جیب گردون گردان — ببین عرش را قدسیان گشته حامل
ز هر سو ستاده صفوف ملائک — گروهی مسبح گروهی مصلی

یکی پوست در خلط و در خون کشیده — بره معبرت از جان و آرامت از دل
کنی عیش خود تلخ در جست و جویش — که شکر دهانست و شیرین شمائل
ز زلف خم اندر خم پیچ پیچش — نهی پای در دست خود در سلاسل
نمیدانی آیا که ناگاه بینمش — از و گشته آن خوبی و لطف زائل
گر او دل بری بود آخر نماید — بچشم تو چون پیکر دیو هائل
کنی کسب فضل و هنر تا فضولی — ترا از فضولی کند نام فاضل
چه دیر و زر فضلی که محروم دارد — ترا از شناسای فضل مفضل
گر از شعر و از شعر داری شعاری — بود یکسر از جلیهٔ صدق عاطل
گهی مدخلی را نهی نام حاتم — گهی حاتمی را کنی وصف مدخل
و گر خامه در دست گیری ز خامی — نویسی سراسر سخنهای نازل
کنی نامهٔ خود سیه چون سلیمان — بمدح اوانی دو وصف اراذل
قلم باد دستی که از جنبش او — بود بهرهٔ مرد و عض انامل
گر انجامهٔ عمر تو شد صرف تا کی — نشینی ز تصریف ایام ذاهل
مگو حال ماضی که هرگز نبودی — یکی لحظه بر موجب امر عاجل
چه جوی ز افعال خود رسم صحت — چو در حد معتل بود جمله داخل
ز خردان نه نیکوست لاف بلاغت — مکن بوالفضولانه ذکر فضائل
گر فتم کند در بیان معانی — کلام بدیع تو نسخ وسائل

شهِ کاخ عرفان گل شاخ احسان — قمر دورج امکان مه برج تمکین
علی ابن موسی الرضا کز خدا یش — رضا شد لقب چون رضا شد امین
ز فضل و شرف بینی اورا جهانی — اگر نبودت تیره چشم جهان بین
پی عطر روبند حوران جنت — غبار دیارش بگیسوی مشکین
اگر خواهی آری بکف دامن او — بر و دامن از هر چه جز اوست در چین

چو جامی چشد لذت تیغ قهرش
چه غم گر مخالف کشد خنجر کین

چه پیوندد با دوست میخواهی ای دل — ز چیزی که جز اوست پیوند بگسل
مکن تا بپر عرش پرواز خود را — درین وحشت آباد آلوده از گل
ترا ذروهٔ اوج عزت نشیمن — تو خوش کرده در مرکز خاک منزل
ز آمیزش جسم و آویزش او — چنان گشتی از گوهر خویش غافل
که جانرا بصد فکرت از تن مدانی — زهی فکر قاصر زهی جهل کامل
کمالات وهمی و راحات حسی — میان تو و مقصد افتاد حائل
بود غبن فاحش اگر مانع آید — ز لذات آجل ترا خط عاجل
بر اطراف گلشن کشی جام روشن — بسمع قمارت و صوت عنادل
مخور فریب الفت که در کام عشرت — دهد عاقبت تلخی زهر قاتل
بنظارهٔ روی شاهد کشائی — نظر کاین بود مهر و مه را مشاکل

رویش آن مظهر صافیست که در صورت اصل — آشکارا ست از و عکس جمال ازلی
زندهٔ عشق نه مردست و نمیرد هرگز — لاجرم بود این زندگی دلم عزلی
در جهان نیست متاعی که ندارد بدلی — خاصهٔ عشق بود منقبت بی بدلی
چشم از دیدن رویت بخدا بینا شد — جای آن دارد اگر کور شود معتزلی
چون ترا چاشنی شهد محبت نرسید — از شه نخل چه حاصل ز لباس عسلی

جامی از قافله سالار ره عشق ترا
گر بپرسند که آن کیست علی گوی علی

کردم ز دیده پای سوی مشهد حسین — هست این سفر بمذهب عشاق فرض عین
خدام مرقدش بسرم گر نهند پای — حقا که بگذرد سرم از فرق فرقدین
از قاف تا بقاف خبر ست از کرامتش — آن به که حیله جوئی کند ترک شیده دشین
آنرا که بر عذار بود جعد مشکبار — از موی مستعار چه حاجت بزیب و زین
کعبه بگرد روضهٔ او میکند طواف — رکب الحجیج این ترو حون این این

جامی گدای حضرت او باش تا شود
با راحت وصال مبدل عذاب بین

سلام علی آل طاها و یاسین — سلام علی آل خیر النبیین
سلام علی روضة حل فیها — امام بحق شاه مطلق که آمد — امام بیاهی به الملک والدین
امام بحق شاه مطلق که آمد — حریم درش قبله گاه سلاطین

دارم توقع این که مثال رجای من — یابد ز کلک فضل تو توقیع لاتخف
مه بی کلف ندیده کسی وین عجب که هست — خورشید دار ماه جمال تو بی کلف
بر روی عارفان تو مفتاح گشته است — ابواب گنت کنز بمفتاح من عرف
چز گوهر ولای ترا پرورش نداد — هر کس که با صفای درون زاد چون صدف
خصم تو سوخت در تب تبت چو بولهب — نادیده از زبانه قهرت هنوز تف
نسبت کنندگان کف جود تو بی سبب — از بحر جود تو نشناسند غیر کف
رفت از جهان کسی که نه پی بر پی تو رفت — لب پر نفیر یا اسفا دل پر از اسف
اوصاف آدمی بنود در مخالفت — سر بد رکه یافت ز فرزند ناخلف
زان پایه برتری تو که گنه کمال تو — واماندشدن سهام خیالات را هدف
ناجنس را چه حد که زند لاف حب تو — او را بود بجانب موهوم خود شغف
جنسیت ست عشق و موالات را سبب — حاشا که جنس گوهر رخشان بود خزف
مشکل شود ز خوان نوالت نوالهٔ یاب — جز سیرتی که دیده بر آب ست و بر علف
بر کشف سر لو کشف آنرا که جست دست — کز پوست پا برون ننهاد ست چون کشف
جامی بر آستان تو کا بجای سجود — هر صبح و شام بهر صفای کشند صف

گردی بدیده رفت و بجیب صبا نهفت
اهدی الی احبته اشرف التحف

قد بدا مشهد مولای اینخو اجملی — که مشاهد شد از ان مشهدم انوار علی

رجا واثق آمد بفضل تو ما را | که این بار ها گرد و از پشتها کم

کشائی تجلیص مالک که آمد
ترا فتح باب شفاعت مسلم

این زمینیست که سر منزل جانان بودست | مطرح نور رخ آن مه تابان بودست
این زمینیست که هر شیب و فرازی که در دست | جای آمد شد آن سرو خرامان بودست
این زمینیست که هر جا خس و خاری بینی | پیش ازین رسته بجایش گل و ریحان بودست
دامن ناز کشان رفته بهر جانب ازو | آنکه صد دست تمنا ش بدامان بودست
میدهد خاک رهش خاصیت آن آنرا | که نصیب خضر از چشمه حیوان بودست
باید افشاند ز هر نوک مژه خون جگر | هر کجا لعل لب او شکر افشان بودست
جان جامی بحقیقت زهمین آب و هواست | گر بصورت گلش از خاک خراسان بودست

ایضاً

اصبحت زائر الک یا تحفه النجف | بهر نثار مقدم تو نقد جان بکف
تو قبله دعائے و اهل نیاز را | روی امید سوی تو باشد ز هر طرف
می بوسم آستانه قصر جلال تو | در دیده اشک عذر ز تقصیر ما سلف
گر پرده های چشم مرصع ز گوهرم | فرش حریم قبه تو باشد ز هی شرف
خوش خالم از تلافی خدام روضه ات | باشد کنم تلافی عمری که شد تلف
رو کرده ام ز جمله اکناف سوی تو | تا گیریم ز حادثه دهر در کنف

سلام علیک ای سبنی مکرم — مکرم تر از آدم و نسل آدم
سلام علیک ای ز آبای علوی — بصورت موخر بمعنی مقدم
سلام علیک ای ز آبای فطرت — طفیل وجود تو ایجاد عالم
سلام علیک ای ز اسمای حسنی — جمال تو آئینهٔ اسم اعظم
سلام علیک ای بملک رسالت — ترا خاتم المرسلین نقش خاتم
سلام علیک ای شناسا بصدر — که روح الامین در یکی نیست محرم
سلام علیک ای ز ابر نوالت — مرا کشت زار امل سبز و خرم
هزاران تحیت ز حق باد فائض — بروح تو و آل و صحب تو هردم
بتخصیص آنان که هستند با تو — بیکجا ز جنسیت تام منضم
اگر فیض نورت نبودی نمودی — یکی ملت کفر و اسلام باهم
دگر راه خلد از تو روشن نگشتی — که رستی ز ظلمات قعر جهنم
ز سعی تو شد فتح ابواب مغلق — ز نطق تو شد کشف اسرار مبهم
جزاک الذی عم جوداً و برا — و ارضاک عنا و صلی و سلم
توئی یا رسول الله آن بحر رحمت — که باشد محیط از عطای تو یک نم
جگر تشنگانیم از ره رسیده — ترحم علینا بما ترحم
در و نها فگاریم و ولها جراحت — ز لطف تو داریم امید مرهم
گشادیم بار سفر در دیارت — چو جامی ز بار گنه پشتها خم

عیشد قرین جان و تن تا بارگاهِ ذوالمنن
نی جان رہین ما و من نی تن اسیر خان و مان

گفتش بگوش ہوش در اسرار غیبی بی خبر
دانای بی فکر و نظر گویای بی کام و زبان

بر ساحتِ گستاخ وی گردد بساطِ لطف طی
گر نشنود آن فرخنده پے پائی شفاعت در میان

از رنگ ناری خفته خوش کی خبر گردد بپرده کش
ناطلعت خورشید وش ننماید از بر دیبان

ہر خرقِ عادت کاولیا بر خلق عالم در ملا
ظاہر کند آنرا جدا از معجزات انبیا

اوصاف او بیش خرد بیرون بود از حد و عد
حاشا که در عهدِ ابد ظاہر شود این داستان

نبود درین دیر کہن از نعت او خوشتر سخن
زین نکته جامی بس مکن تا تاب داری تو توان

نقش ز بس فرسخندگی جان را دہد پایندگی
ہست آن زلالِ زندگی می باش ازان طرب اللسان

البشرى ای فلاح من نجد مقامات السرور
منزل سلمی و اطلالش نمایان شد زدور

باد آن ربع و من خوش میکند جانرا مشام
بر عبیر و مشک افتاد دست نپذیرای عبور

گوشه بر تمع ز طرف طلعتِ رخشان کشید
انیک انیک زان طرف لامع ہزاران بر قِ نور

زود تر آنجا رسانیدم که چون نزدیک شد
منزل جانان دگر مشکل توان بودن صبور

غائب از خود ناشده چون پیش او حاضر شوم
نیست خبر غیبت ز خود سرمایهٔ ذوق حضور

اشک ریزان میروم اما کجا یابد رواج
پیش آن دریای شیرین قطرهٔ خیدآب شور

بر درش جامی چه خرسندی دہد یکره طواف
ما تسلینا و نوطفنا الے یوم النشور

میساخت روشن راه را دعوت کنان بدخواه را — بشکست قرص ماه را بر گوشهٔ این گردخوان

روزی که با خلق و غا شد لطف او برهان نما — التزام حجت رحصا شد در کفش تسبیح خوان

حنا نه آمد در حنین از فرقتِ آن نازنین — آندم که شد منبر نشین بر سامعان گوهر فشان

اشجار را بهر کنف آواز داد از سر طرف — پیشش زنان نماز در صف شد درختان صف نهان

شد پیش اعدا از کرم زد پیش او از حلم دم — بر غالهٔ مسموم دم کز وی نیالاید دهان

شد بر در خار محن بهر عنا کب پرده تن — تا از حسود پرفتن بر جان او ناید زیان

بر رغم بدخواهان دین شد پیش تیر و تیغ کین — چون بیضهای آهنین بیضی حمامش پاسبان

با فرقه ازدین بری در معرض نهیب وی — چون زردوم از دعوی گری شهد و رب و خضب شان بد زبان

میشد بوفق رای او در ره کمین مولای او — در سجده و پیش پای او نهاده سر شیر ژیان

کف بر نزی کش از کبر پستان نبود از شیر تر — مالید و شد پر شیر تر پستانش از بیش جوان

زاندک طعامی در دمی اطعام کرده عالمی — وان طعمه بی بیش و کمی باقی بجا نیش همچنان

صد تشنه بی آب رو بود از کف او آب جو — از فرجه انگشت او شد آب جوشان چشمه سان

میرفت یارش تیره شب دادش بکف چوبی عجب — شد چوب شمع بی لهب یا خود چراغ بی دخان

سایه نبودش همچو خور وین طرفه تر کاندر سفر — از تاب خور بالای سر بودار سحابش سایه بان

در حرب خصم بدنهاد از نیرویی دفع فساد — از مار میتش تیر داد از قاب قوسینش کمان

هر گه نهاده پا برون از تنگنای خانه چون — یک گام او بوده فزون از عرصه کون و مکان

آن شب که میرد از حرم بر مسجد اقصی علم — میراند تا ملک قدم یکران همت زیر ران

من هم بفقر و فاقه خوش و خیل ایشان ناقه کش — ناقه کش آمد ناقه وش باشد بدست دل عنان
نی هیچ جا منزل مرا نی دل بکس مائل مرا — من ناقه را و دل مرا سوی حریم دل کشان

یارب مدینه است این حرم کز خاکش آید بوی جان
یا ساحت باغ ارم یا عرصه روض الجنان

بادش نسیم مشکسا آبش زلال جانفزا — خاکش بود کحل جلا در دیده اهل عیان
چون کعبه آمد قبله گه بر طائفان یکسان ره — هر سنگ از و سنگ سیه هر گنج با مشت از و دان
جا سنها قدم کرده ز سر بهر طواف مقدمش — فرشش مطافش کرده پر مرغان عرشی آشیان
خرم ازان باران و نم کاید ز صحرای قدم — روید از خاک و ترم گلهای حسن جاودان
گلهای حسن معنوی عشق کهن آزان نوی — گر شمه زان بشنوی چون بلبل آئی در فغان
حسنی که برمه تافته مه جیب خود بشگافته — در جنت ازوی یافته سرمایه خیرات حسان
سر چشمه آن حسن اگر خواهی که یابی زودتر — تا روضه خیر البشر مرکب بهمت کن روان
سلطان اقلیم وفا شاه سریر مصطفا — سر دفتر صدق و صفا سرمایه امن و امان
دریای امکان و قدم بوزنده و طغیان بهم — او در میان شان ازکرم شد برزخ لا یبغیان
بحر ست جان انورش ساحل لب جان پرورش — باشد طفیل گوهرش محصول کان کن فکان
قرآن که با آی و سور وارد ز اعجازش اثر — از مثل آن عاجز شمر فکر همه اهل بیان
هر حرف ازان خوش زمزمه شد بهر تلقین همه — ستر ازل را ترجمه راز ابد را ترجمان
از رشک آن گسیخته بر خاک خذلان ریخته — نظمی که بود آویخته در کعبه بهر امتحان

حق آنانی که عمری در هوایت بوده اند — وین زمان در ساحت قرب تو خوش آسوده اند
حق آنانی که راهی را که خود پیموده اند — پای از سر ساخته ایشان همان پیموده اند
حق آنانی که از راه ضلالت خلق را — جز بصورت شارع شرع تو ره ننموده اند
کز گدائی بی نوا جامی عنایت وا گیر — کش عنان دل ز کف نفس و هوا بربوده اند
از سحاب فیض لطف حامی خود رشحی بریز — بر دل و جانش که از لوث گناه آلوده اند
کحل بینایش ده زین در که عمری این هوس — مردمان چشم او خون جگر پالوده اند
کن قبول او را طفیل آنکسان کز جست و جوی — هم تن و هم جان براهت سوده و آسوده اند

باشد از یمن قبولت فارغ از خلد و جحیم
بر صراط سنت و شرع تو ماند مستقیم

ایضاً

بانگ رحیل از قافله برخاست خیز ای ساربان — رختم بنه بر راحله آهنگ رحلت کن روان
بندش ز زانو برکشا بهر صدی بر کش نوا — سازا ز نوای جانفزا بر وی سبک بار گران
ناقه ز الحان عرب آسوده از رنج و تعب — طی میکند با صد طرب یک روزه ره دیگر زمان
جز قصه سلمی مگو تا تازه شود از ذکر او — کوته که آمد پیش رو بیدای ناپیدا کران
تیهی بغایت پر خطر خالی ز راه و راهبر — نی روی از جنبی اثر نی دردی از انسی نشان
هست از سراب تو تبو بحری شگرف و سو بسو — صد کشتی از ناقه در و جاری شده بی بادبان
بسته بهر یک محلی بنشسته در وی مقبلی — وز پی صدی کن بیدلی خوش لهجه و شیرین زبان

یا شفیع المذنبین بار گناه آورده ام
بر درت این بار بایشت و تباه آورده ام

چشم رحمت بر گشا موی سفید من نگر
گرچه از شرمندگی روی سیاه آورده ام

آن نمیگویم که بودم سالها در راه تو
هستم آن گمره که اکنون رو براه آورده ام

عجز و بیخویشی و درویشی و لریشی و درد
این همه بر دعوی عشقت گواه آورده ام

دیو ره زن در کمین نفس و هوا اعدای دین
زین همه با سایهٔ لطفت پناه آورده ام

گرچه روی معذرت نگذاشت گستاخی مرا
کرده گستاخی زبان عذر خواه آورده ام

بسته ام بر یکدگر نخلی ز خارستان طبع
سوی فردوس برین مشتی گیاه آورده ام

دولتم این بس که بعد از محنت و رنج دراز
بر حریم آستانت می نهم روی نیاز

یا رسول الله نمیگویم که مهمان توام
با فقیه طعمه جوی از ریزه خوان توام

بر لب افتاده زبان گرگین سگی ام تشنه جان
آزرومند نمی از بحر احسان توام

گر ندارم افسر شاهی بسر این بسکه هست
گردن تسلیم زیر طوق فرمان توام

سنگ غرت نهم بر صدر ایوان قبول
گر نیاید سنگ رو از دست دربان توام

شد گلستان از خوی رخسار تو خاک حجاز
من بوی گشته خرسند از گلستان توام

وا رهان از گفت و گوی نزاع طبعانم که من
عندلیب مدح گو مرغ ثنا خوان توام

دفتری دارم سیاه از معصیت بیچاره من
گر شفاعت نامه نا یذرد دیوان توام

چون بود عز شفاعت را حمای بس منیع
آل و اصحاب ترا بیشتر می آرم تشفیع

پا بیرون کی کردمی بر خاکِ بغداد از نشاط
گر نه پیچیدی هوای شیر بم آنسو عنان

جبذا شیرب که تا یکدم کنم آنجا وطن
عمرها ترکِ اقامت از وطن کردن توان

مرغ جان را آشیان اصلیست آن ای خضر
رهنما این مرغ را روزی سوی آن آشیان

خوابگاهِ حضرتے آمد که گر بودی بفرض
مرقدِ پاکش چو مهد عیسی اندر آسمان

فرض بودی بر همه بهر زیارت کردنش
صرف کردن عمر را در جست و جوی نردبان

مرقدِ او در زمین پیدا زهی حرمان که من
پا ز سر ناکرده ننشینم ز طوفش یکزمان

کی بود یارب دل از فکرِ دو عالم کرده صاف
گرد آن حرم حرم گویم خروشان در طواف

السلام اے قیمتی تر گوهر دریاے جود
السلام اے تازه تر گلبرگ صحراے وجود

السلام اے آنکه تا از جبهه آدم شافت
نور پاکش کس نبرد از قدسیان اورا سجود

السلام اے آنکه زنگِ ظلمتِ کفر و نفاق
صیقلِ تیغِ تو از آئینه گیتے زدود

السلام اے آنکه نامد در همه کون و مکان
تیز بینان را بجز نورِ تو در چشم شهود

السلام اے آنکه بهرِ فرشِ راهت یافت دهر
اطلسی را کش ز شب کردند تا روز ز بود

السلام اے آنکه ابواب شفاعت روز حشر
جز کلید لطف تو بر خلق نتواند کشود

السلام اے آنکه تا بودم درین بخت سیاه
در سرم سودا ے و در جانم تمنای تو بود

صد سلامت میفرستم هر دم اے فخر کرام
بوکه آید یک علیکم در جواب صد سلام

قطع این وادی بترک اختیار خود توان — نیستم در قبضهٔ حکمت زمام اختیار
اشترِ مستم که بنیوَد میسرَدم در راه او — نیست در بینی مرا جز رشتهٔ مهرش مهار
پای کوبان میبرد شوقِ جمالِ او مرا — زیر پایم چون حریر و گل بود خار و خاک
هر کسی هر ناقه بهر تحفه باری مینهد — بارِ من ناقه است و من زین تحفه هستم زینهار
هر نشانِ پاکه می بینم ز ناقه در رهش — مینماید چهرهٔ مقصود را آئینه وار

محمل امشب دیر می جنبد حدی آغاز کن
بی نوایان را نوائے دیگر از نو ساز کن

یک طرف بانگِ حدی یک جانب آوازِ درا — از گرانجانی بود آنرا که ماند دل بجا
ناقه چون ذکرِ حبیب و منزلِ او بشنود — گرچه باشد در گرانی کوه گردد باد پا
لیلی اندر حی چو گل بگشاد گوئی پیرهن — گر نسیمِ نجد مے آید شمیمِ جانفزا
حالِ وجدِ من فزود از بوی جان افزای نجد — سوے نجدم اے صبا بهرِ خدا راهی نما
منزلِ جانان دکانِ لطف و احسان ست نجد — آب او خوش خاک او دلکش هوایش دلکشا
لالهٔ صحرائے او بر چهرهٔ گل داغ نه — سبزهٔ اطلال او بر جعدِ سنبل مشکسا
دایه آن دارم که بنیم نجد را ماوائے خویش — گر نیابم دایهٔ خود وائے من صد بار وائے

نجد میگویم و زان قصدم زمین شیر بست
کآفتاب جود و خورشید کرم را مغرب ست

بر کنارِ دجله امم افتاده دور از خان و مان — زرد و دیده دجله خون در کنارِ من روان

هست بیرون از دو کون اگرچه نظارهٔ
خاک مدینه است تکیه گاه محمد

داور خیل مسومین مدوش حق
ضعف چو شد لاحق سپاه محمد

چون که دعوت کشاد زبان بدعوی
بود حجر تا شجر گواه محمد

باکنه همچو کوه چشم شفاعت
باشدم از عفو کوه کاه محمد

خرمن شور و شر تمام بشر را
نیم شرر بین ز برق آه محمد

لیس کلامی یفی بنعت کماله
صل الٰهی علی النبی و آله

مطلع صبح صفاست روی محمد
منبع احسان و لطف خوی محمد

سلسلهٔ کائنات را سببی نیست
جز مشکین زلف مشکبوی محمد

باصبا ای رسول تیرب و لطجا
خیز و قدم نه بجبت وجوی محمد

بر رخم از خون دل دو رود روان بین
تحفه رسان این درود سوی محمد

چشم رمد دیدهٔ برحمت کرم کن
کحل جلائی ز خاک کوی محمد

مرهم راحت جراحت دگران را
جان من و داغ آرزوی محمد

دولت جامی بس این که میگذرانند
عمر گرامی بگفت و گوی محمد

لیس کلامی یفی بنعت کماله
صل الٰهی علی النبی و آله

ایضاً

محمل حلت بنبد ای ساربان کز شوق یار
میکشد هر دم برویم قطرهای خون قطار

زود تر آهنگ ره کن کز روی او مرا
برده است از سینه صبر از دیده خواب از دل قرار

قطع این وادی بترک اختیار خود توان
مینهم در قبضهٔ حکمت زمام اختیار

اشتر مستم که بنیوشد مرا او
نیست در بینی مرا جز رشتهٔ مهرش مهار

پای کوبان میبرد شوق جمال او مرا
زیر پایم چون حریر و گل بود خار او خار

هر کسی بر ناقه بهر تحفه باری مینهد
بار من ناقه است و من زین تحفه هستم زیر بار

هر نشان یاکه می بینم ز ناقه در رهش
مینماید چهرهٔ مقصود در آئینه وار

محمل امشب دیر می جنبد حدی آغاز کن
بی نوایان را نوائے دیگر از نو ساز کن

یک طرف بانگ حدی یک جانب آواز درا
از گرانجانی بود آنرا که ماند دل بجای

ناقه چون ذکر حبیب و منزل او بشنود
گرچه باشد در گرانی کوه گردد باد پای

لیلی اندر حی چو گل بکشاد گوئی پیرهن
گر نسیم نجد مے آید شمیم جانفزای

حال وجد من فزود از بوی جان افزای نجد
سوے نجدم اے صبا بهر خدا راهی نمای

منزل جانان دکان لطف و احسان ست نجد
آب او خوش خاک او دلکش هوایش دلکشای

لالهٔ صحرای او بر چهرهٔ گل داغ نه
سبزهٔ اطلال او بر جعد سنبل مشکسای

دایه آن دارم که بنیم نجد را ماوای خویش
گر نیابم دایهٔ خود وای من صد بار وای

نجد میگویم و زان قصد من رنجور لست
کآفتاب جود و خورشید کرم را مغرب ست

بر کنار دجله ام افتاده دور از خان و مان
زرد و دیده دجله خون در کنار من روان

هست بیرون از دو کون اگرچه نظارهٔ — خاک مدینه است تکیه گاه محمد
داور خیل مسومین مدد شش حق — ضعف چو شد لاحق سپاه محمد
چون که دعوت کشاد زبان بلبجوی — بود حجر تا شجر گواه محمد
باکنه همچو کوه چشم شفاعت — باشدم از عفو کوه کاه محمد
خرمن شور و شر تمام بشر را — نیم شرر بین ز برق آه محمد

لیس کلامی یفی بنعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

مطلع صبح صفاست روی محمد — منبع احسان و لطف خوی محمد
سلسلهٔ کائنات را سببی نیست — جز مشکین زلف مشکبوی محمد
باصبا ای رسول تیرب و لطجا — خیز و قدم نه بجبت وجوی محمد
بر رخم از خون دل دو رود روان بین — تحفه رسان این درود سوی محمد
چشم رمد دیدهٔ برهمت کرم کن — کحل جلائی ز خاک کوی محمد
مرهم راحت جراحت دگران را — جان من و داغ آرزوی محمد
دولت جامی بس این که میگذراند — عمر گرامی بگفت و گوی محمد

لیس کلامی یفی بنعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

ایضاً

محمل رحلت ببند ای ساربان کز شوق یار — میکشد هر دم برویم قطرهای خون قطار
زود تر آهنگ ره کن کاز روی وی مرا — برده است از سینه صبر از دیده خواب از دل قرار

شاه نشانان بارگاه جلالند — خاک نشینانِ آستان محمدؐ
گشته نشان سند هر نبی نشانی — محو نشانها بود نشان محمدؐ
هست بمهمان سرای نعمت هستی — عالم و آدم طفیل خان محمدؐ
با همه اشجار بیست روضه رضوان — چند تهالی ز بوستان محمدؐ
گر بمراحل ز عرش دارش اعلی — نیست غلو در علوشان محمدؐ
شد صدف گوش هوش عامی و عارف — پر گهر از لعل و در فشان محمدؐ

لیس کلامی یفی بنعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

صبح هدی تافت از جبین محمدؐ — عرصه دنیا گرفت دین محمدؐ
گشت بفحوای ما رمیت هویدا — سر یداللّٰه ز آستین محمدؐ
از پس و از پیش هر چه بود و باشد — دیده عیان چشم تیز بین محمدؐ
طوق نه کردن سران جهانست — حلقه گیسوی عنبرین محمدؐ
نقد همه کائنات آمده مصر — از ثمن گوهر ثمین محمدؐ
تخت نشینان تاج بخش کشیده — باج گدایان ره نشین محمدؐ
غیر جهان آفرین کسی نشناسد — در دو جهان حمد آفرین محمدؐ

لیس کلامی یفی بنعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

هر که نه روی آورد براه محمدؐ — کی بودش راه در پناه محمدؐ
کوکبهٔ حسن آفتاب شکست — شعشعه طلعت چو ماه محمدؐ

ماه بود عکسی از جمال محمد — مشک شمیمی ز زلف و خال محمد
در چمن قاشقم قدم ننهادهٔ — سرو روانی باعتدال محمد
حرف شناسان نقش کلک قدم را — صد مدد آید ز میم و دال محمد
یافت چو روی تبان ز خال منور — دین هدی زینت از بلال محمد
چند نشینی درین سراچهٔ ظلمت — محتجب از نیّر کمال محمد
روز نه بگذشت که تافت بر همه عالم — پرتو خورشید بی زوال محمد
دست بدامان آل زن که نباشد — جز به محمد مآل آل محمد

لیس کلامی یفی نعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

حرز زبان چیست نعت و نام محمد — صل علی سید الانام محمد
بهره نیابی ز ذوق مشرب مستان — تا نه چشی جرعهٔ ز جام محمد
چرخ برین با همه مدارج رفعت — هست کمین پایه از مقام محمد
نیک نسیم شمال اے شده محرم — در حرم جاه و احترام محمد
بهر خدا چون بغز عرض رسانی — از قبل بیدلان سلام محمد
شرح کنی افتقار و عجز رهی را — با کرم خاص و لطف عام محمد
بو که در آیم بدین وسیلهٔ دولت — در کنف ظلّ اهتمام محمد

لیس کلامی یفی نعت کماله — صل الٰهی علی النبی و آله

مهبط وحی خدا ست جان محمد — کاشف سرّ هدیٰ بیان محمد

لیس کلامی یفنی نبعت کمالہ | صل الٰہی علی النبی وآلہ

حق شب اسری چو داد بار محمدؐ | از همہ بالا گرفت کار محمدؐ
گوہر اسرار ذات و مخزن اسما | کرد روان تیرہ شب نثار محمدؐ
خواجگی کائنات دادہ خدایش | لیک بفقر آمد افتخار محمدؐ
بعد حق آنم کہ کس نبود بصورت | عیر ابی بکرؓ یار غار محمدؐ
شد دو سہ تاری کہ عنکبوت تنیدش | بر در آن غار پردہ دار محمدؐ
گر پے ارباب شوق باد بہاری | خار و خسی آرد باز دیار محمدؐ
ہمچو مژہ بر دو دیدہ تا دم محشر | جا کنم آنرا بیاد گار محمدؐ

لیس کلامی یفنی نبعت کمالہ | صل الٰہی علی النبی وآلہ

اے شدہ تا فیض ز فیض کاس محمدؐ | ز آدم و عالم کمن قیاس محمدؐ
وحدت مستور در مطاوی کثرت | بارد گر سر زد از لباس محمدؐ
یکسر مو از خشش جدا نشناسد | ہر کہ شد امروز حق شناس محمدؐ
تا بقیامت مصون بود ز تنزل | دین قویم قوی آساس محمدؐ
جیش حدوث گشتہ باوفور جلادت | منہزم از ہیبت و ہراس محمدؐ
خط حق اندر لباس نسخ عتاب | داشتہ از پاس خصم پاس محمدؐ
ہر چہ کند التماس در حق امت | حق نکند ردّ التماس محمدؐ

لیس کلامی یفنی نبعت کمالہ | صل الٰہی علی النبی وآلہ

هر چه بود در ج در صحیفهٔ هستی | منتخبی باشد از کتاب محمدؐ

لیس کلامی یفی نعت کماله | صل الٰهی علی النبی و آله

گر نبود پرده صفات محمدؐ | خلق بسوزد ز نور ذات محمدؐ

شاه مخوانش کز کج روست چو فرزین | هر که درین عرصه نیست مات محمدؐ

ساخته چون زر ناب نابرده مس را | پرتو اکسیر التفات محمدؐ

مستی او از شراب ساقی باقی | هست بباقی ز باقیات محمدؐ

سایه بنهان شد چو آفتاب حقیقت | تافت عیان از همه جهات محمدؐ

در صفت هیچ ابو قت صولت احمدا | کوه خجل مانده از ثبات محمدؐ

من که زنم در سخنوری دم اعجاز | عاجزم از شرح معجزات محمدؐ

لیس کلامی یفی نعت کماله | صل الٰهی علی النبی و آله

چرخ که خم شد پی سجود محمدؐ | هست حبابی ز بحر جود محمدؐ

مطرب دستان سرا ز بزم صفا را | نیست سرودی به از ورود محمدؐ

پایهٔ قدر مقربان ملائک | با همه رفعت بود فرود محمدؐ

جز لمعات جمال اقدم اقدس | نامده در دیدهٔ شهود محمدؐ

بولهب آساز آتش تب تبت | سوخته باد اتن حسود محمدؐ

شیوهٔ صدیقیان وفا و محبت | عادت بوجهلیان جحود محمدؐ

بهر سقوط درک سبوط مخالف | فوق صعود فلک صعود محمدؐ

جامی کجا و نعت تو اما بکلک شوق
بر لوح صدق زد رقمی کیف ما اتفق

ما و معین چیست خاک پای محمد
حبل متین ربقهٔ ولای محمد

خلقت عالم برای نوع بشر شد
خلقت نوع بشر برای محمد

سوده شد قدسیان راجبین ارادت
بر در نعلین عرش سای محمد

عروه وثقی بست دین و دول را
ریشه از گوشهٔ ردای محمد

جان گرامی دریغ نیست ز مشتاق
جان من و صد چو من فدای محمد

جان محمد درون خلوت جانست
نیست مرا دیگرے بجای محمد

حد ثنایش بجز خدا که تواند
من که و اندیشهٔ ثنای محمد

لیس کلامی یفی بنعت کماله
صل الٰهی علی النبی و آله

نور بقا آمد آفتاب محمد
پرده آن نور خاک و آب محمد

بست نقابی ز خاک و آب وگرنه
رتبت امکان نداشت تاب محمد

چشم خدا بین بجز خدای نه بیند
چون ز میان برفتد نقاب محمد

افسر کونین گشت کاف بعمرک
از شرف دولت خطاب محمد

چون شب اسری کشید سرمه مازاغ
نقش سوی کس نشود حجاب محمد

دولت فردا بهیچ باب نیاید
هر که شد امروز رد باب محمد

تو در نشیمی و ترا جای | بر تر ز همه چو درة التاج
فخر تو بفرق و تاج داران | آورده بفرق بر درت باج
در تیره شب ضلال و خذلان | نور تو شده سراج وهاج
آیات تو در زمانه روشن | چون شبگون خط ز صفحهٔ عاج
بر روی زده کف خجالت | با جود کف تو بحر مواج
مشتاق ره ترا مفیلان | در زیر قدم حریر و دیباج
جامی که ز تند باد عصیان | شد خرمن طاعتش تباراج

اکنون ره مغفرت گرفته
مسکین بشفاعت تو محتاج

ای برده ز آفتاب بوجه حسن سبق | قرص قمر بعجز دست تو گشته شق
تابی ز عکس طلعت و تاری ز طرهٔ | صبح اذا تنفس لیل اذا غسق
بر هر که تافت پرتو انوار مهر تو | شد سرخ روی در همه آفاق چون شفق
جسمت نداشت سایه والحق چنین سزد | زیرا که بود گوهر پاکت ز تو رحق
زنهار ان که شد کلام تو دیباچهٔ کمال | با منطق تو ناطقه را کی رسد نطق
در بزم احتشام تو سیاره هفت جام | وز مطبخ نوال تو افلاک نه طبق
بر دفتر جمال تو توریت یک رقم | وز مصحف کمال تو انجیل یک ورق
گر از زمانه از ورق عارضت گرفت | بر عکس این زمانه که بگیرد ز گل عرق

گاهی که تکیه بر عمل خود کنند خلق
او را مبادا جز کرمت هیچ تکیه گاه

با او بفضل کار کن ای مفضل کریم
کز عدل تو بفضل تو می آورد پناه

ز نیسان که فعل اوست ندارد زبان غدر
ز انجا که لطف اوست تو خود غدر او نخواه

ای ذات تو از صفات ما پاک
کنه تو برون ز حد ادراک

هم از تو منیر شمع انجم
هم از تو بلند قصر افلاک

آدم بتو شد مکرم ار نه
پیداست مقام ذرهٔ خاک

از بهر تو هر سفیده دم صبح
دارد علم نیلگون زند چاک

پروردهٔ ابر رحمت تست
همچون گل و لاله خار و خاشاک

در صید گه دلاوران است
ارواح قدس شکار فتراک

راهیست پر از خطر ره عشق
آنجا همه ره زنان بی باک

بی بدرقهٔ عنایت تو
نتوان شد ازین ره خطرناک

یارب بکمال آنکه دارد
بر کسوت جان طراز لولاک

کز جام صفا و خم وحدت
در بزم مجردان چالاک

آن باده حواله کن به جامی
کز وصمت هستیش کند پاک

ای خاک ره تو عرش را تاج
ایک پایه ز قدر تست معراج

بهر چه شد خاتمه بر آن رحیم

سبحان من تحیر فی ذاته سواه — فهم خرد بکنه کمالش نبرد راه
از ماقیاس ساحت قدسش بود چنانکه — موری کند مساحت گردون ز قعر چاه
بر وحدتش صحیفهٔ لاریب حجت ست — اینک نوشته از شهد الله بران گواه
عمرے خرد چو چشمهٔ ها چشمها کشاد — تا بر کمال کنه آله افگند نگاه
لیکن کشید حاقبتش در دو دیده میل — شکل الف که حرف نخست ست از آله
طوبے که هشت روضه پر از شاخ و برگ اوست — هست از ریاض مکرمتش دسته گیاه
شبهاے تار و رنگین نقره کوب چرخ — روشن کند ز مشعل خورشید شمع ماه
قهار بے منازع و غفار بے ملال — دیان بے معاون و سلطان بی سپاه
بر غیر او اضافت شاهی بود چنانکه — بر یکدو چوب پارهٔ شطرنج نام شاه
آنرا که سر فراز کند از کلاه فقر — از فرق سر کشان جهان در کشد کلاه
وانرا که قامت از کشش او شود کمان — صد صید دولت افگند از یک خدنگ آه
بر یاد اوست عیش جوانان سیکده — وز شوق اوست نعرهٔ پیران خانقاه
زامید سرد باری او پشت ما چو کوه — وز خوف بی نیازی او روی ما چو کاه
جامی که نامهٔ عملش را سیاه کرد — عنوان بغیر مظلمه مضمون بجز گناه
موی سیاه را بهوس میکند سفید — روے سفید را ز گنه میکند سیاه
عالش تب خجالت و آه ندامت است — هرگز نبوده حال کسی اینچنین تباه

محتسب مان حرم انس را — تازه حدیثیست عهد قدیم
نوزده حرف ست که شرده ذات — عالم از و یافته فیض عمیم
بسم سه حرف ست که گوید بسیم — حرز تو در ورطهٔ امید و بیم
بیش که کم نیست زود بین و کون — نقطه صفت در کنف او مقیم
اژدهٔ سینش بسه دندانه کرد — فرق عدو را ز سیاست دو نیم
چشمهٔ سیمش ز زلال حیات — میکند احیای عظام رمیم
شاهد معنی چو ز لاش نهاد — طرهٔ شبرنگ بروی چو سیم
ماشطهٔ خامه ز تشدید ساخت — شانهٔ آن طرهٔ عنبر شمیم
هاشش که با های هویت یکیست — فهم ذوی النهیه فیها بهیم
هست دوری در وی و هر یک دری — حقهٔ آن در دل عرش عظیم
غنچهٔ حایش نکشاده دهان — با تو کند حد ریاض نعیم
بهر تو نون دامن رحمن گرفت — میطلبد رحمت و فیض رحیم
یاش که عشر ست در و عرش و شرع — دیدهٔ عیان دیدهٔ عقل سلیم
از برکات و حرکاتش رود — سالک ره بر نهج مستقیم
رسم سکون از سکناتش برد — هر که شود بزم بقا را ندیم
نجم هدی گشت همه نقطهاش — هر یک ازان راجم دیو رجیم

جامی اگر ختم نه بر رحمت ست

قلم رحمت و غفران زند و رقم مغفرت و رضوان کشد رباعیه

یارب گردم بحکم دیوان ازل | دیوان عمل سیه چو دیوان غزل
دیوان غزل چه سود خالی ز خلل | ناشسته بآب عفو دیوان عمل

ایضاً

راهیست ز حق بخلق بس روشن و راست | راهیست ز خلق سوی حق بس کم و کاست
هر کس که ازان رهش رسانند رسید | وانکس که درین رهش فگندند نخاست

ایضاً

در صورت آب و گل عیان غیر تو کیست | در خلوت جان و دل نهان غیر تو کیست
گفتی که ز غیر من بپرداز دلت | ای جان وجهان ورد و جهان غیر تو کیست

ایضاً

یارب بر هانیم ز حرمان چه شود | راهی دهیم بکوی عرفان چه شود
بس گبر که از کرم مسلمان گردد | یک گبر دگر کنی مسلمان چه شود

ولذکره اعلی

بسم الله الرحمن الرحیم | اعظم اسماء علیم حکیم

چون نیاورد تنگنای عدم — تاب اشراق آفتاب قدم
شد ز اشراق نور خود نازل — گشت نازل بشکل سایه ظل
تا که خفاش از بصارت دور — کند از سایه استفاضت نور
کیست سایه شه ستاره سپاه — آفتاب سپهر حشمت و جاه
کیست خفاش فاش گویم فاش — خلق درمانده در معاد و معاش
گر نه ظل ظلیل شاه بود — که جهان را جهان پناه بود
دین و دنیا همه خلل گیرد — تا قیامت صلاح پذیرد
تا بود در بلندی و پستی — سایه و آفتاب را هستی
یارب این سایه الهی را — آفتاب سپهر شاهی را
بر سریر بقا ممکن دار — بر سپهر خلود روشن دار

مامول از شمول کرم الهی و مسئول از عموم نعم نامتناهی آنست که جلوه جمال این مخدره را بر مجلس همایون حضرت پادشاهی و روزگار روزافزون جناب خلافت پناهی فرخنده و میمون گرداند و بر دیوان عمل و صحیفه خطا و خلل پای شکسته زاویه خمول و گمنامی عبدالرحمن بن احمد الجامی که لسان حالش بدین کلمه متکلم ست و زبان مقالش بدین ترانه مترنم

رباعیه

تا ده بودم بسی ز بون افتاده — تا بیست و سی ز ره برون افتاده
در چل و عمی داده چهل سال ردست — در پنجه پنج هم کنون افتاده

مرغ تیرش چو آسمان گیرد — در دل دشمن آشیان گیرد
نخل رمحش چو بار و بر آرد — بار خصم از میانه بردارد
هر طرف کرده رو سکندر وار — بوده فتح از یمین ظفر زیسار
اهل غیبش بمنتهای امید — داده در موطن مثال نوید
فیض عامش ز عالم جبروت — بوده تسخیر ملک تا ملکوت
کرده نص حق ز عدل و رأفت او — همچو او بود بر خلافت او
من چگویم کزین جمال و جلال — باشد اندیشه گنگ و ناطقه لال
هر چه اندیشه را برو دست ست — پیش قدر بلند او پست ست
نتوان گفت مدح ازین بیش — که خدا خواند سایهٔ خویش
حق بود همچو شخص و او سایه — سایه از شخص میبرد مایه
هر چه در ذات شخص موجود ست — بی تفاوت ز شخص مشهود ست
رو نظر کن دران درخت بلند — گرچه بر خاک پست سایه فگند
هر چه بینی ز شاخ و برگ و برش — همه در سایه ظاهر ست اثرش
همچنین هر چه ایزد متعال — دارد از معنی جلال و جمال
پرتو ظل او بود پیدا — از دل و دست خسرو والا
گر نه از اطناب ترسم و تطویل — کنم آن را بگان بگان تفصیل
لیکن اینجا که فکرت صافی ست — این اشارت که میرود کافی ست

چون

ان من البیان لسحرا بر قسم دوم مقصور و انچه ازین قسم مستجب طبعهای سلیم و مستغرب ذهنهای مستقیم است اسلوب غزلست چه اکثر وقوع آن در بیان منازل عشق و محبت و ذکر مقامات توحید و معرفت میباشد و چون این بندهٔ قلیل البضاعت و کمینه عدیم الاستطاعت را ازین مقوله نظمی چند دست داده بود و تسوید و ترتیب چند اتفاق افتاده و جمهور انام از خواص و عوام آنرا بسمع رضا استماع مینمودند و بحسن اصغا تلقی مینمودند مناسب بلکه واجب چنان نمود که طلعت قبولش بطراز عرض بر جناب شهریاری مطرز شود و خطهٔ کمالش بنعت و نام محبته فرجام حضرت سلطنت شعاری مشرف و معزز گردد نظم

زانکه نقد سخن درین بازار	گرچه باشد چو زر تمام عیار
نرود همچو نقد های روان	تا نباشد بر و زر سکه نشان
سکهٔ آن اگر نه آگاه	نیست الا قبول حضرت شاه
شاه روشن ضمیر صافی دل	حامی حق و ماحی باطل
منبع فضل و معدن انصاف	مخزن عدل و مجمع الطاف
شاه سلطان ابو سعید که هست	آسمان پیش قصر قدرش پست
پشت بر پشت شاه و شاه نشان	چاوشانش ز جاه شاه و شان
داده شاهان تاجور باجش	خان خانان کشیده تا راجش
دست جودش چو زر فشان گردد	کیسه پر دار بحر و کان گردد
تیغ قهرش چو در مصاف شود	زهرهٔ پهلوان شگاف شود

INDIAN INSTITUTE LIBRARY

بسم الله الرحمن الرحیم

موزون ترین کلامی که غزل سرایان انجمن انس و محبت و قافیه سنجان نشیمن
عشق و مودت باد ای آن زبان بکشایند حمد و ثنای دانائیست که نظم سلسله
آفرینش از مطلع تا مقطع آراسته صنائع قدرت و بدائع حکمت اوست علت کلمه
کماله و جلت عظمته جلاله و شیرین ترین مقالی که طوطیان شکرستان شعر و صناعت
و بلبلان بهارستان فضل و بلاغت به بیان آن ترنم نمایند تحیت و درود راه نمائیست
که انتظام سلک جمعیت ارباب دانش و بینش از مبدء تا منتهی بازبسته بشسر الطریقت
و روابط طریقت اوست صلوات الله و سلامه علیه و علی آله و بعد
نموده میشود که خالص ترین فضیلتی و فاضلترین خاصیتی که افراد نوع انسانی
از ابنای جنس خود بآن ممتازند خاصیت نطق ست و فضیلت کلام و آن بالکثرت
انواع تعدد و اقسام در دو قسم منثور و منظوم محصور و منقبت ان من الشعر حکمة و

إِنَّ مِنَ الشِّعرِ لَحِكمَةً وَإِنَّ مِنَ البَيانِ لَسِحرًا

مازه کلامی که عندلیبان خوش الحان مخموری و بلبلان نوا سنج معنی گستری تبرنم آن مایه اند و زبلند نامے هستند اعنی

گلیات جامی

از تر دستی ابتسام تموج نسائم طبع گرامی داستان سرای گلستان خوش کلامی حضرت ملا عبد الرحمن جامی قدس سره السامی

در مطبع نامی منشی نولکشور بتحسین ناشران انطباع مطبوع همایون افتاد

اطلاع - اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہی جسکے معاینہ اور ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتاب کے ٹیٹل پیج کے تین صفحہ جو ساوہ ہین اونمین بعض کتب کلیات و دواوین قصائد وغیرہ درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہی اوس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

INDIAN INSTITUTE LIBRARY

کلیات و دواوین قصائد

کلیات حزین - یہ مجموعہ نوادر روزگار سے ہی جسمین چند رسائل ہین -

۱- سوانح عمری حضرت مصنف - ۲- تواریخ سلاطین ۳- قصائد نعتیہ - ائمہ اطہار علیہم السلام ۴- دیوان مصنف ۵ مثنویات صفیر دل و چمن انجمن - ۶ - مثنویات خرابات - ۷- فرہنگ نامہ - ۸- تذکرۃ العاشقین - مصنفہ شاعر عدیم النظیر وحید العصر شیخ محمد علی حزین -

کلیات خاقانی - جسمین قصائد عربی فارسی و غزلیات و رباعیات کا پورا ذخیرہ ہی ایسا کلیات اس جامعیت کے ساتھ کمیاب ہی جو اس مطبع مین محشی ہوکر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد مین چھپا ہی -

کلیات مرزا بیدل - اس کلیات مین چار کتابین ہین -

۱- دیوان بیدل - غزلین سب ردیفونکی

۲- عناصر بیدل -

۳- رقعات بیدل -

۴- نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعر نازک خیال مرزا عبد القادر بیدل تخلص -

دیوان بیدل - فقط نقل از نسخہ قلمی محررہ ولایت ایضاً -

کلیات سعدی شیرازی - جسمین رسائل ذیل ہین -

دیباچہ کلیات - ۱ - کریما محشی - ۲ - گلستان - ۳ - بوستان - ۴ - قصائد عربیہ و فارسیہ و مراثی و ترجیعات - ۵ - طیبات - ۶ - و بدائع و خواتم و غزلیات قدیم و مقطعات - و صاحبات و مثنویات و قطعات - و رباعیات - و مفردات و ہزلیات از نتائج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی

Kulliat Jamee

إِنَّ مِنَ الشِّعرِ لَحِكمَةً وَإِنَّ مِنَ البَيَانِ لَسِحرًا

تازه کلامی که عندلیبان خوش الحان سخنوری و بلبلان نواسنج
معنی گستری بترنم آن مایه اندوز بلند نامی هستند اعنی

دیباچه جامی

از تردستی ابتسام تموج نسائم طبع گرامی داستان سرای گلستان
خوش کلامی حضرت ملا عبد الرحمن جامی قدس سره السامی

در مطبع نامی منشی نولکشور بحسن انطباع مطبوع جهانشد

Kulliyāt-i-Jāmī.

Abd al-Rahman ibn Ahmad, called Jāmī.

1881

49 B 79

~~49 08 B 9.~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.

Presented

by

Munshi Newul Kishore.

